

1752° 3° 1° 9° data in aca
et p^o m^o aca vel
42° aut ity v^o gaud^o p^o
vel quid vult vel p^ont
obligatio t^o for^o tam ex
p^o t^o v^o v^o e^o p^ont^o

1) m^o t^o tam obligatio iura
tota in p^ont^o v^o p^ont^o

2) sub p^o m^o tam p^ont^o p^ont^o tall
tute ad a p^ont^o vel ab p^ont^o
p^ont^o tam p^ont^o p^ont^o p^ont^o

3) p^ont^o t^o t^o p^ont^o p^ont^o testes
p^ont^o t^o p^ont^o p^ont^o p^ont^o

4) p^ont^o t^o p^ont^o p^ont^o p^ont^o

5) p^ont^o t^o p^ont^o p^ont^o p^ont^o

6) p^ont^o t^o p^ont^o p^ont^o p^ont^o

1752° 3° 1° 9°
p^ont^o t^o p^ont^o p^ont^o p^ont^o

fundus apud vel Oediam

Ad effectum si agendi v2 faciat
v2t papit vago i iudicio

80 II

ula
a vel

(m)
Kunt
re

Jura
turno

me tall
to fow
also aut
ceter
pape

As
pctur

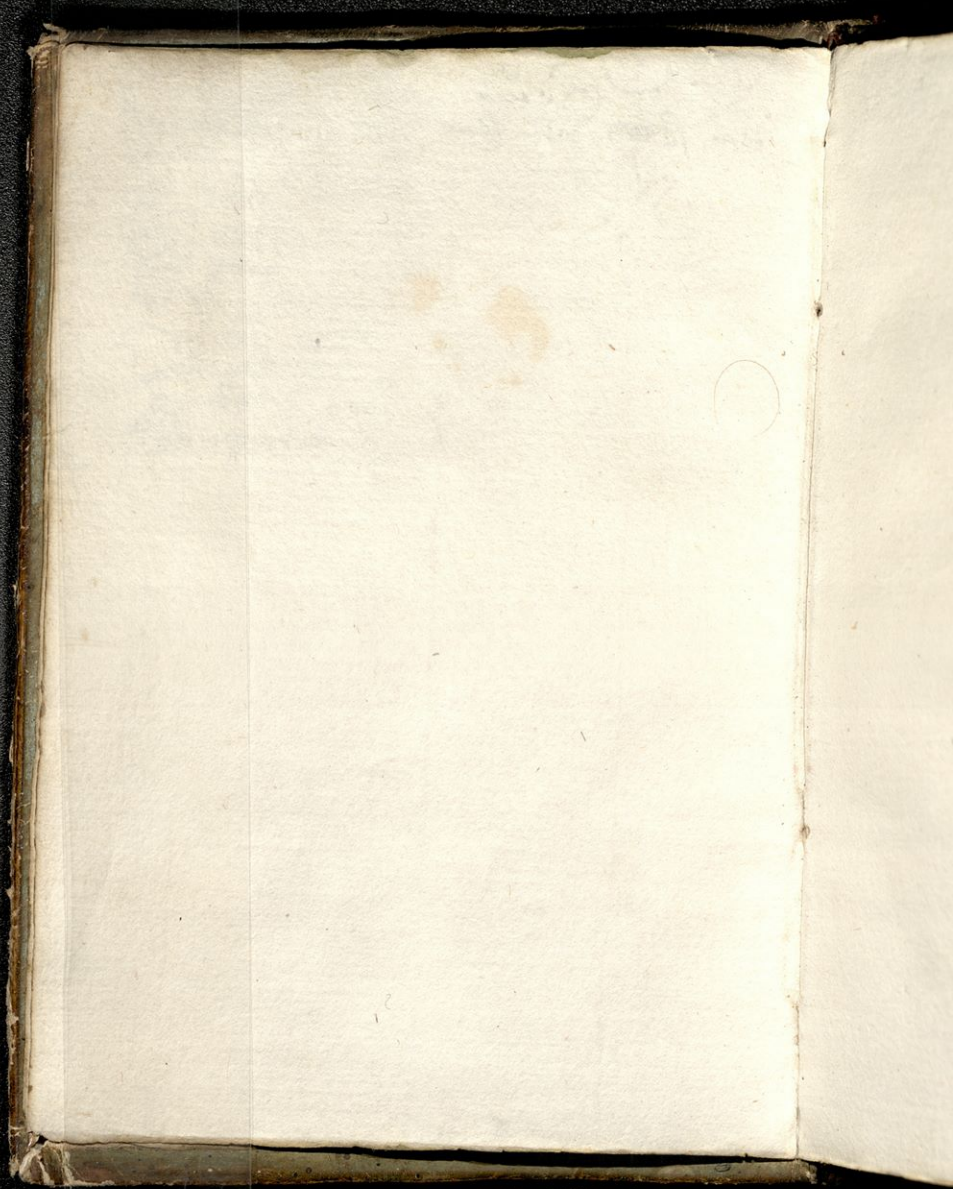
non

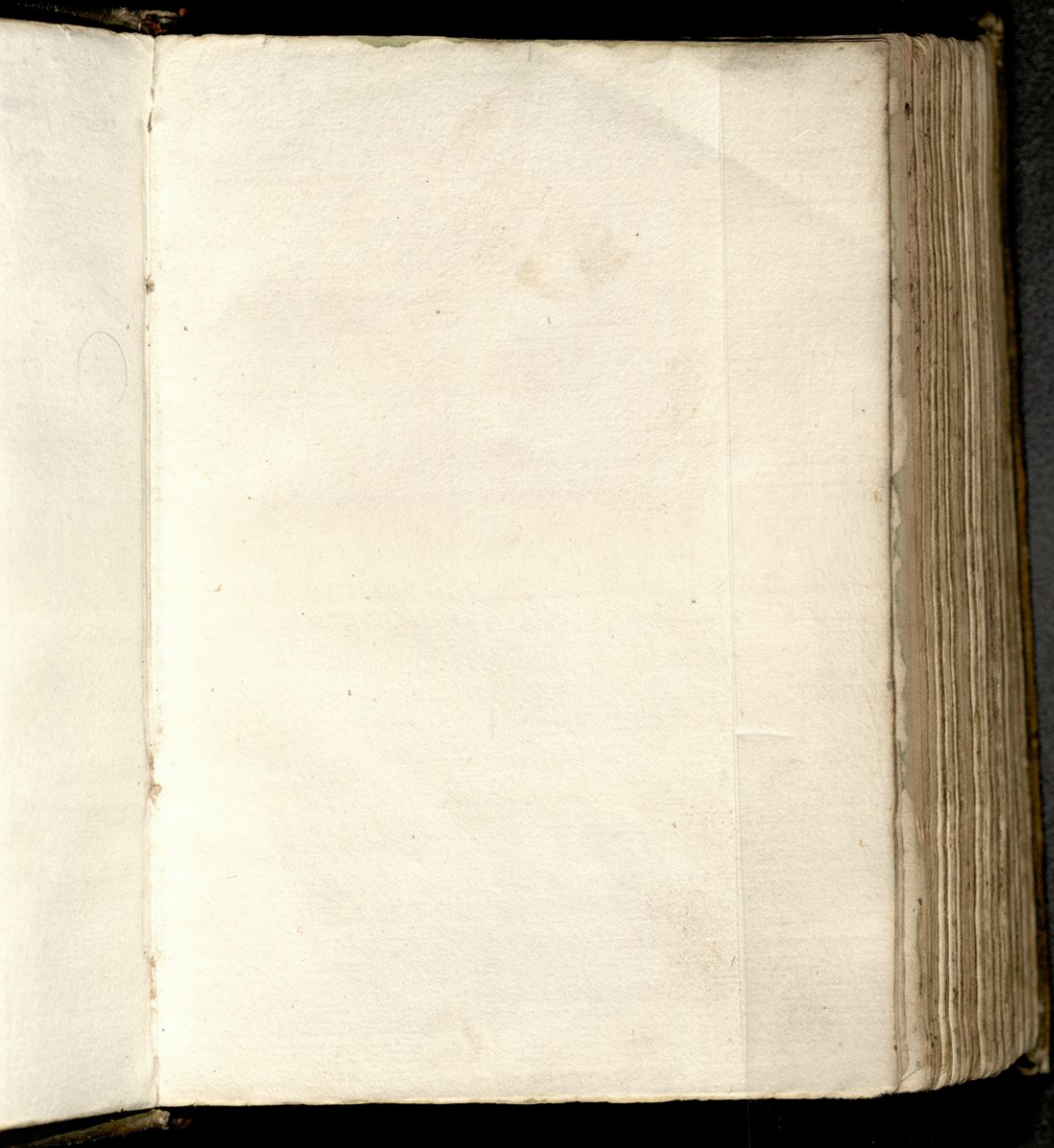
hys 3^{ty} raptis licet charis veni
vere pmo qn ptes portatur
ve ma patta ad aliam 20
qn exo venit 3 meliorata
p pua. et hoc p Indignam
creditor 20 qn qd emik
vini vel fustis tpe quos
abundabat 7 qvua 7 custodi
pudens necessitati qm fatis
pripalit 7 voltm. ta curij

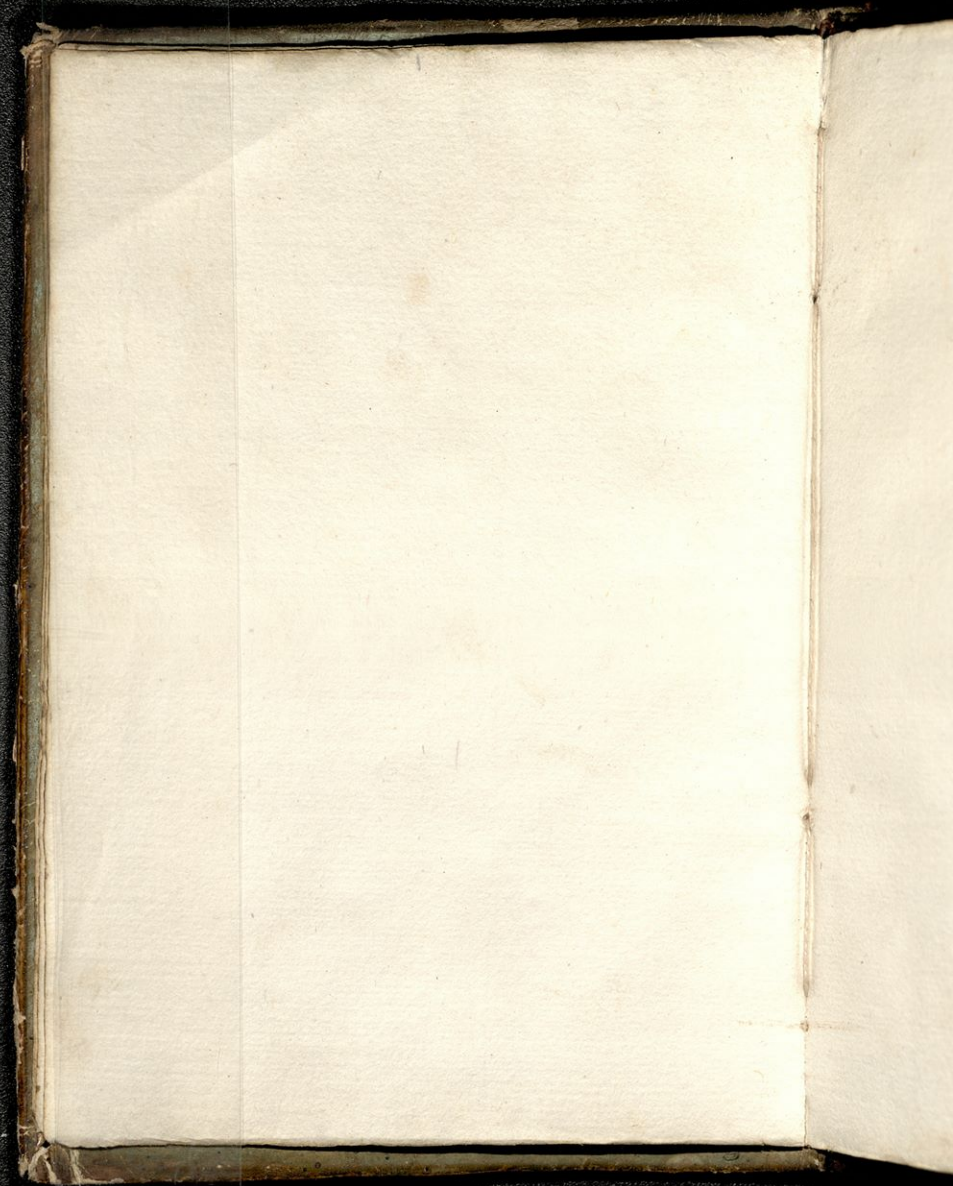
prim ser

Pa: qm
iq dnm
tatur
iam 20
orata
ipiam
d emit
re quo
custadi
i fatis
aurij

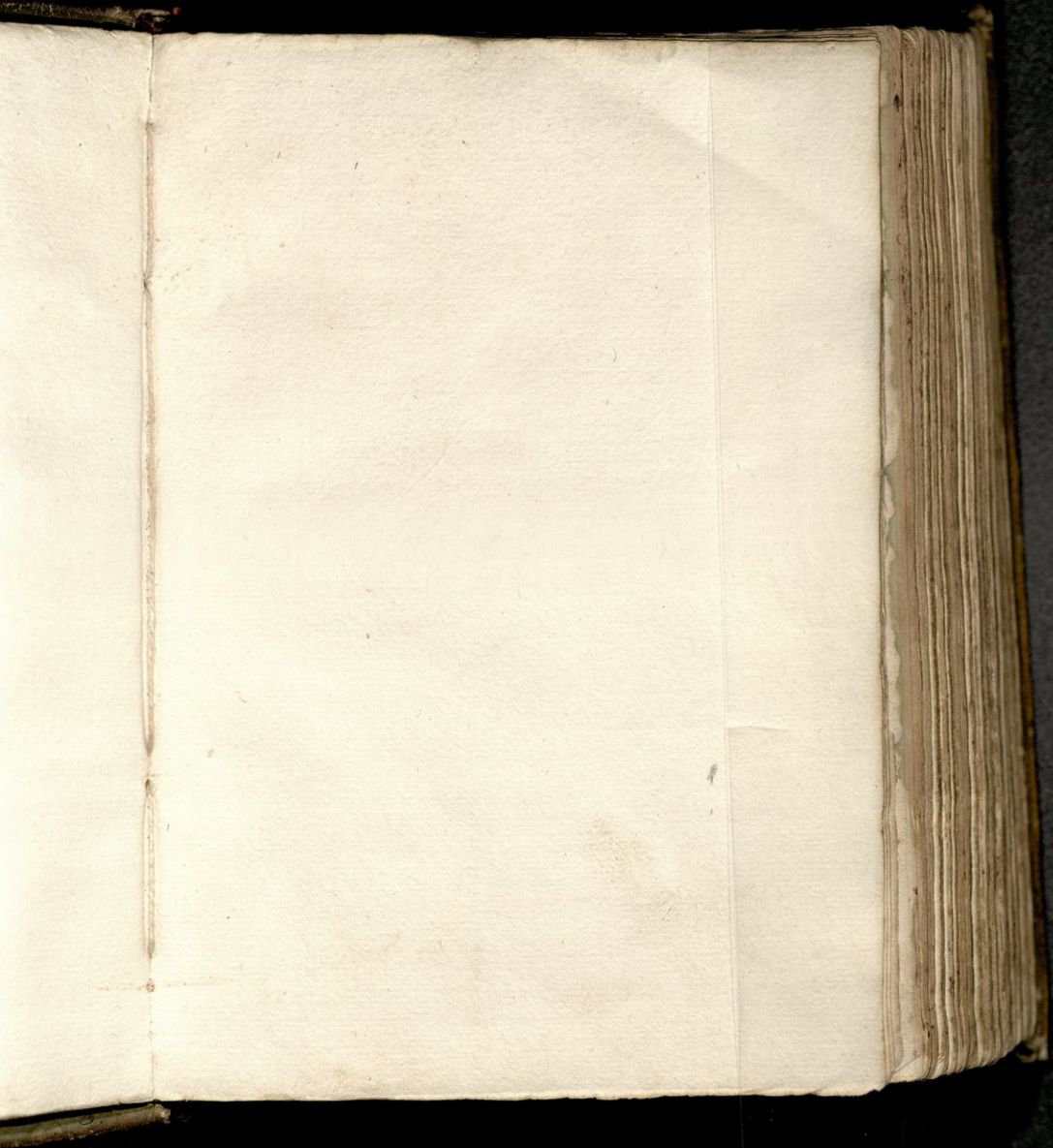
Item semper ^{Scung} per hoc famozina

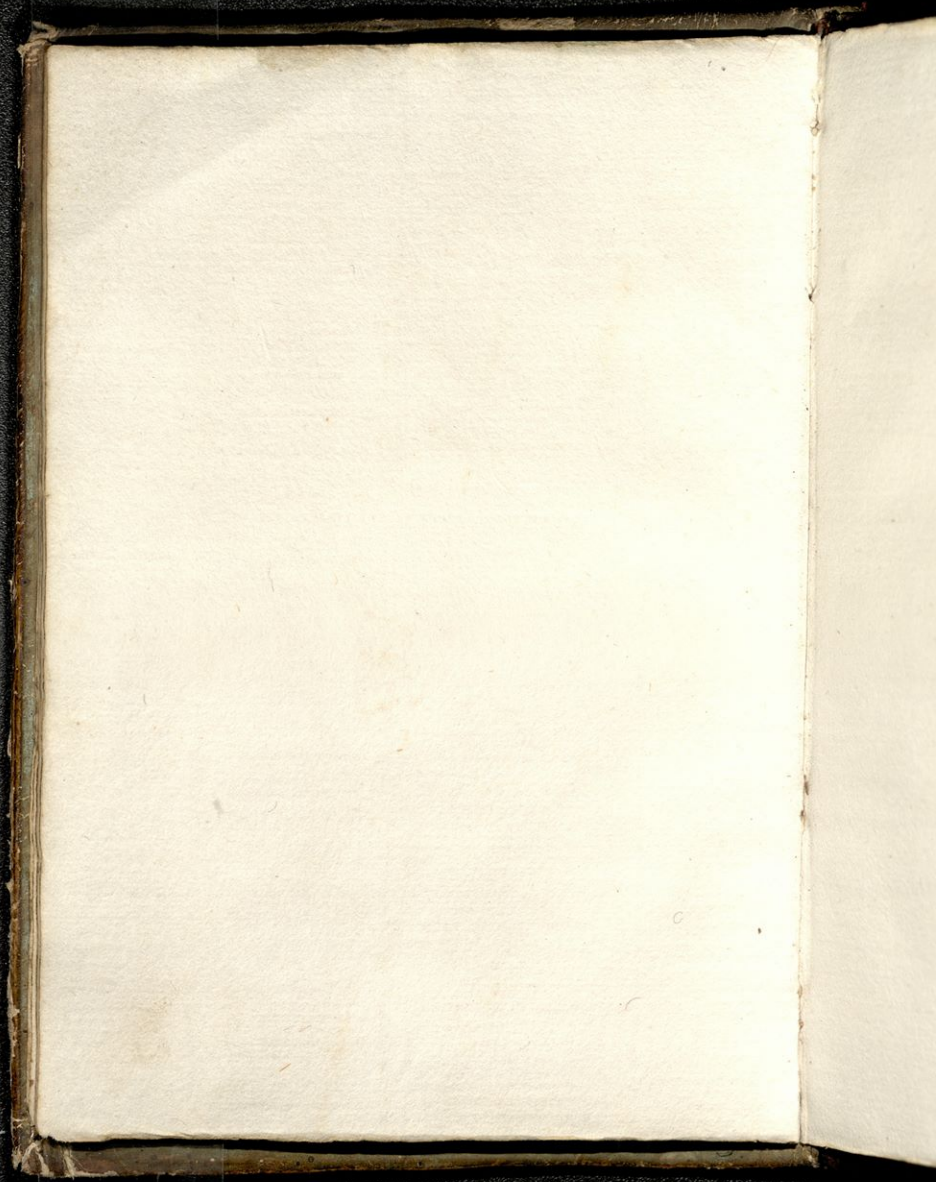

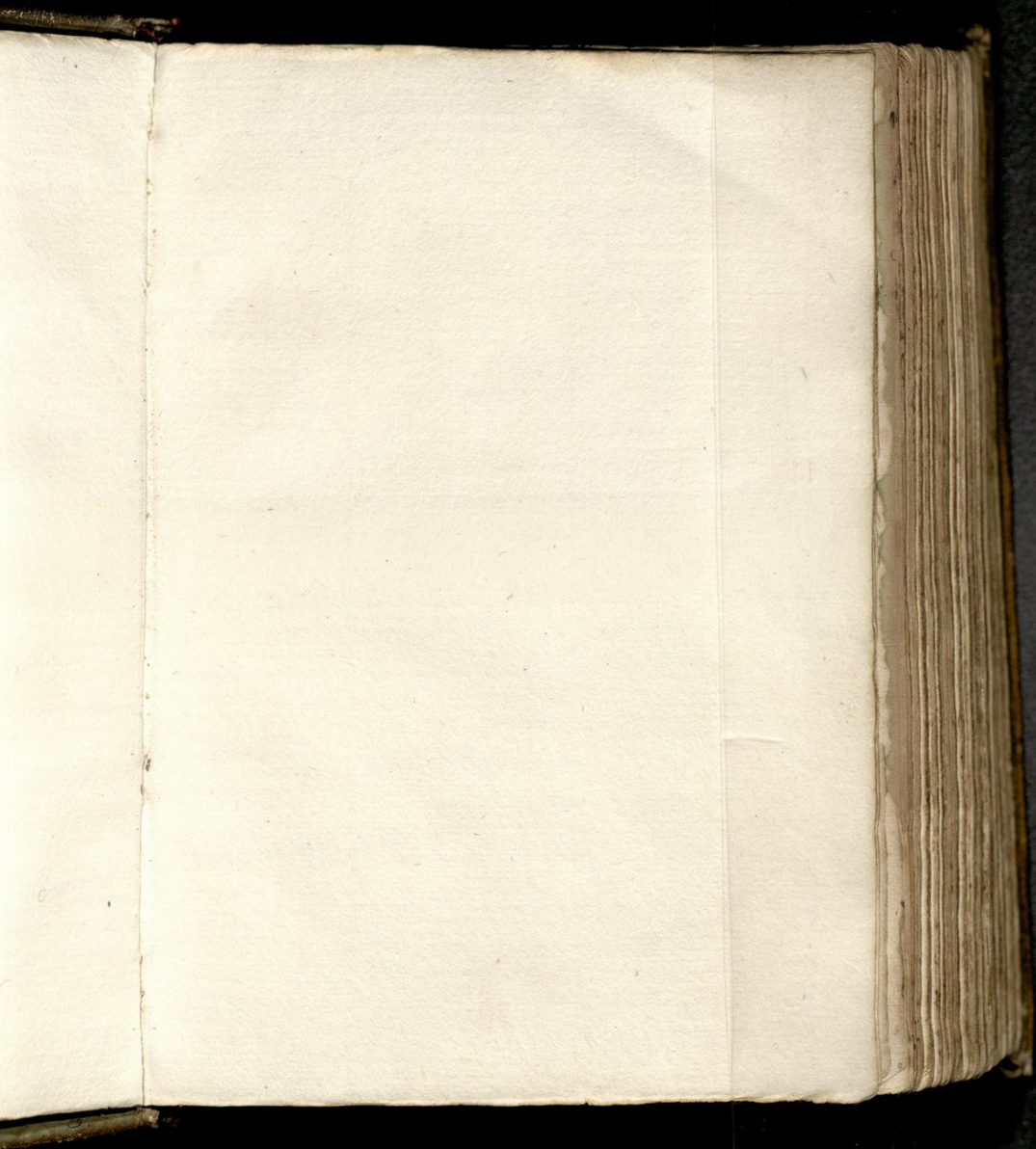

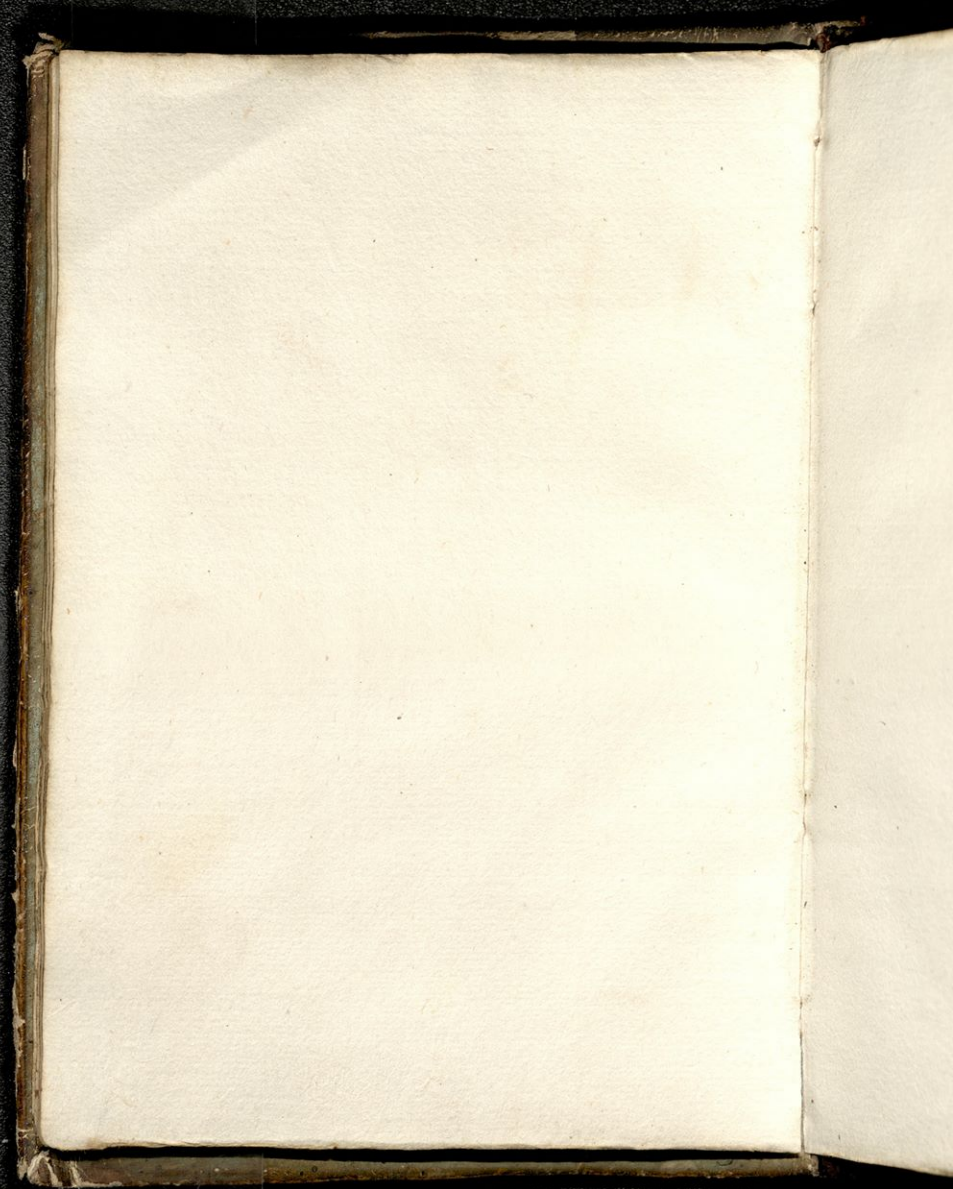

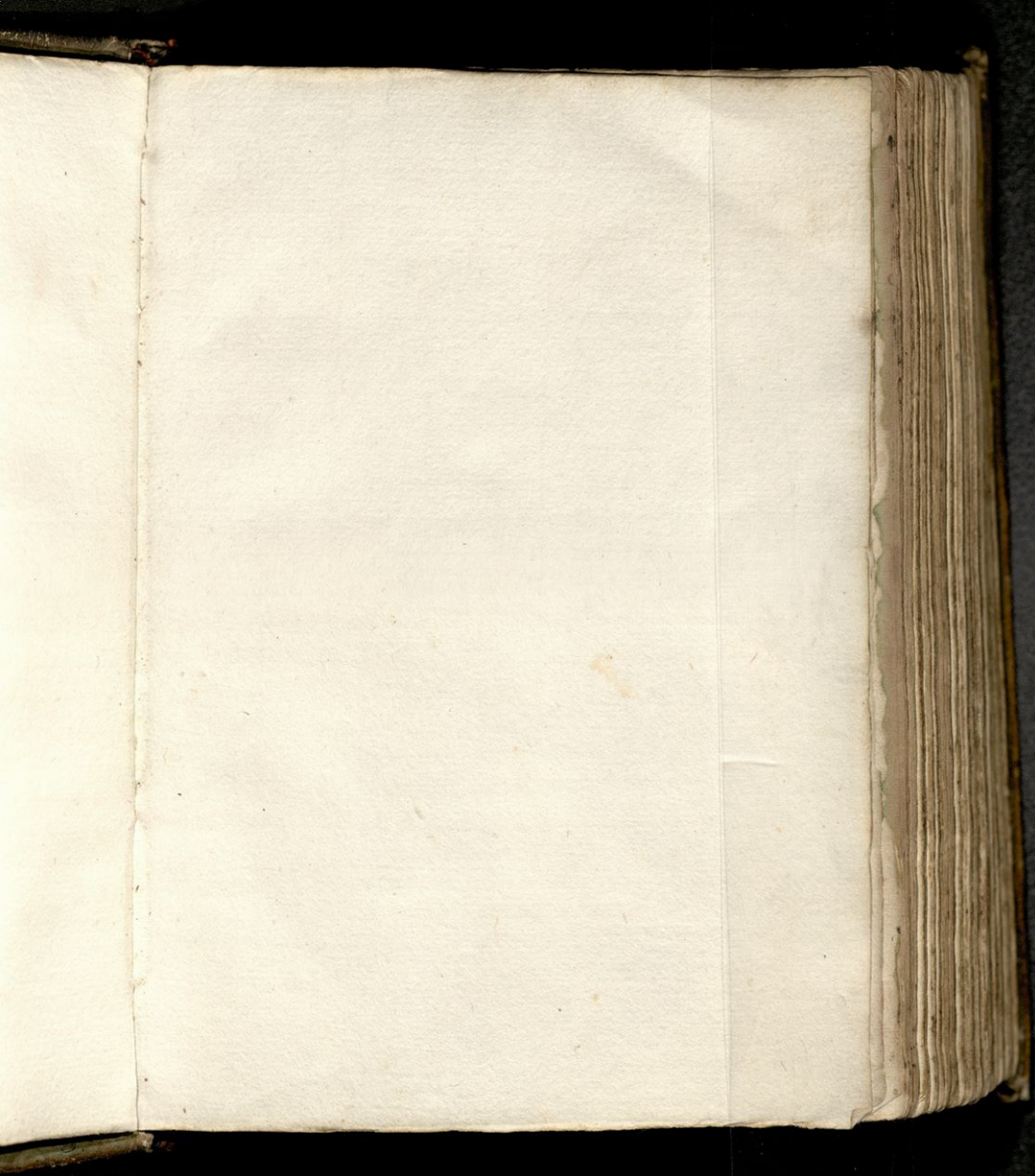

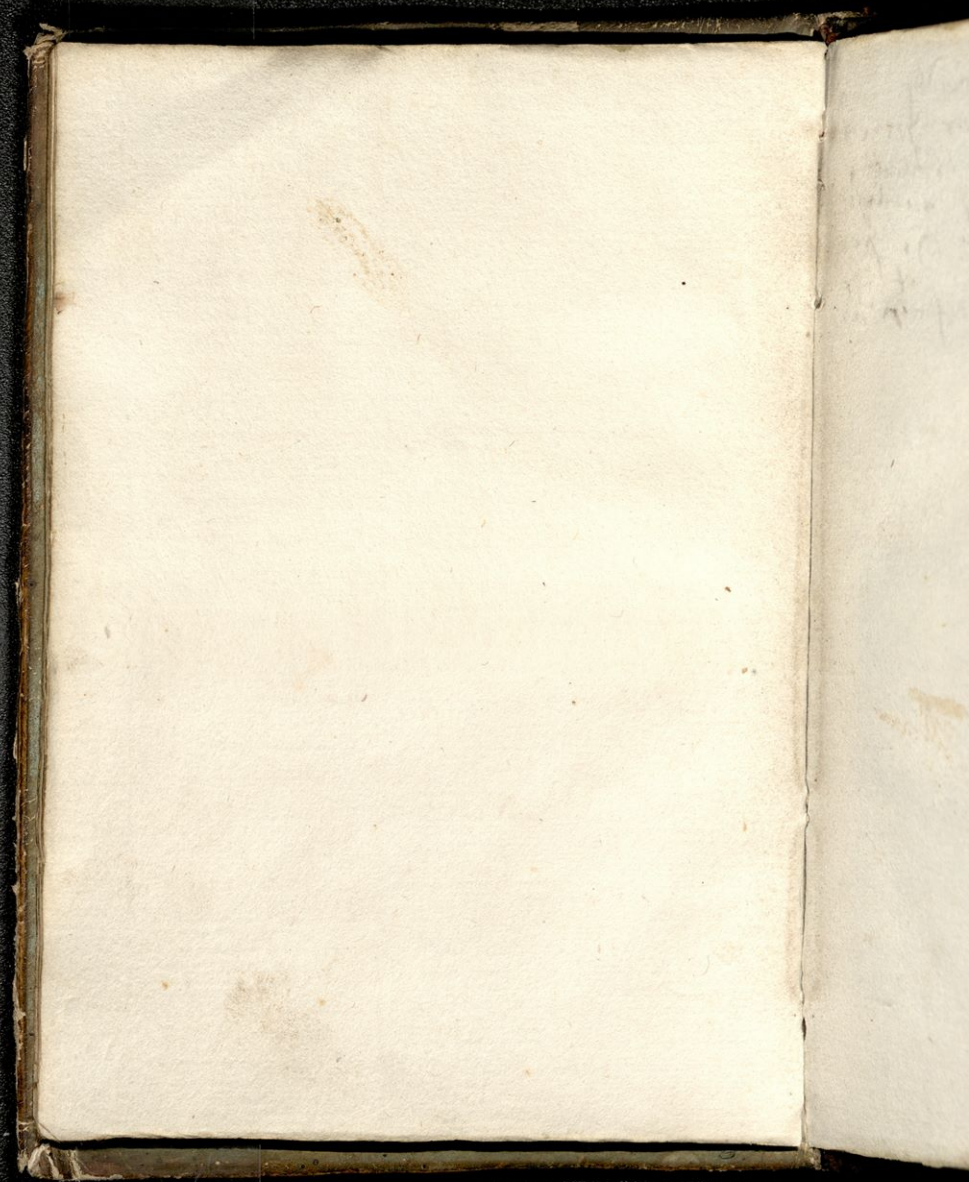

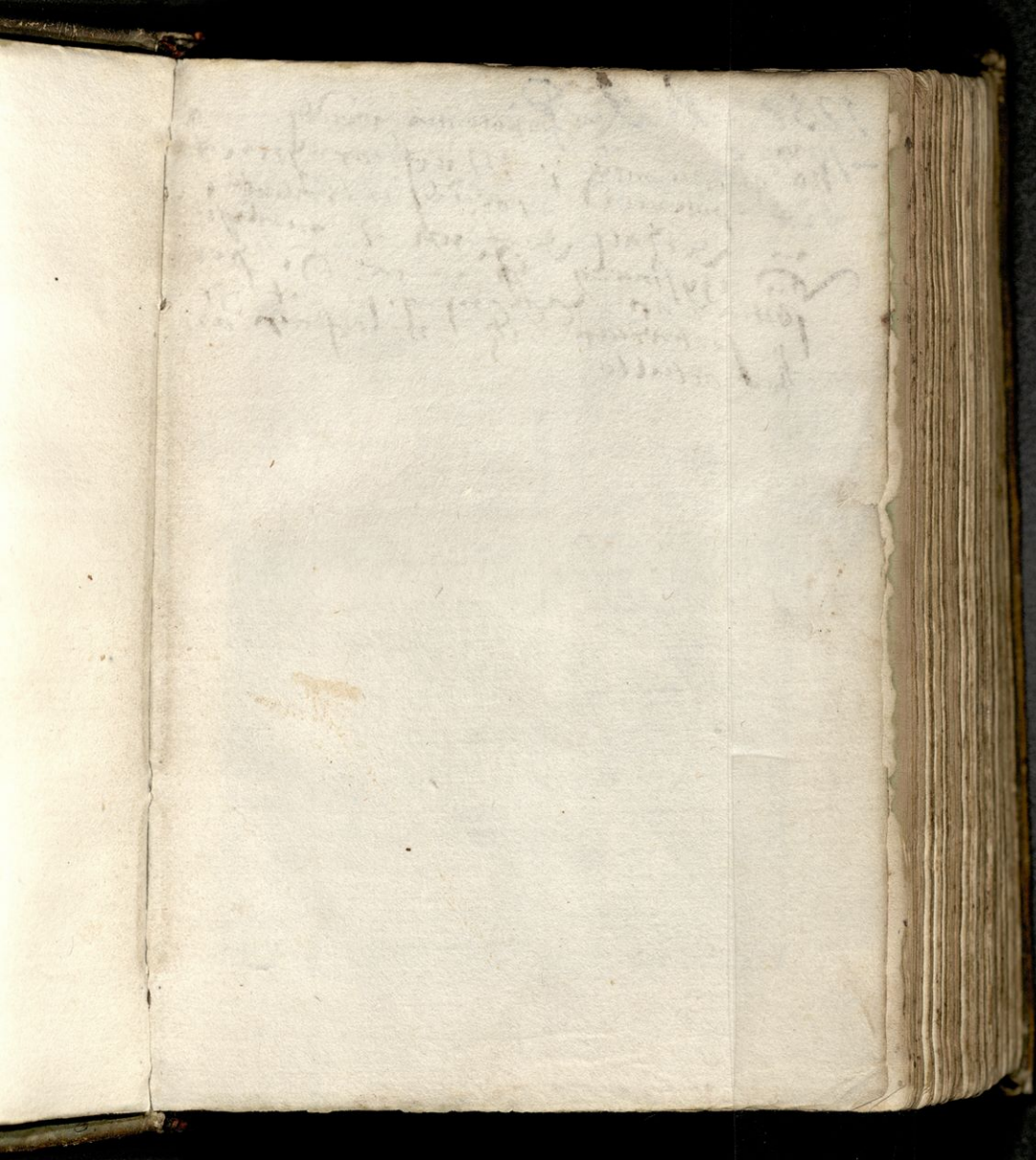

12523 V. Q. D. Impotentia coeundi
 -12525. No q' eia mlt p Malificor p'cedat
 424 potentia coeundi, habetur
 in Sectulq' de fign' 2 malifici.
 In hysma' q' in ca. Si per
 portariar' ad in. q. aut si
 p' fortuar' ab malificor ar,
 h' actulto

125
 Melig 3
 fone 3
Lon
 ctione cofe
 fauonar
 super
 olo
 c

Ex libris
 Georij

*vidy
p. 104
habetur
medici.
Di. per
aut. si
fican. ar.*

*12563
Mela 3 yustitiae de acule
fuerit in incertis et
augm in isto fuit
fratru*

Confessioale pro istru

ctione cōfessorū reuerēdi patris fratris Hierōnymi
sauonarolē ferrariēsis ordinis p̄dicatorū. In
super recollectoriū rudimētory sacrae the
ologie pro nouis p̄dicatoribus &
cōfessoribus fructuosissimū. In
quo sunt inserte oēs cēsurae
papales & epales. No
uissime recognita
cunctisq; mēdis
expurgata

*Ex libris
Georgij*

Antonio contareno Venetiarum Pa
triarchę Lucas olchinęsis fœlicitatē.

Voniam: Pater reuerendissime: omnia fere
doctorum uolumina: quę ad nostram æta
tem uenere: ita deprauata reperiuntur: ut uel
ipforum auctores: si ab inferis reuocaretur
ea minime recognoscerent. Quod inexpiabile scelus
nullibi locorū magis q̄ Venetijs uiget: idq; proculdu
bio euenit impręssorum incuria: qui lucro potius: cu
ius auidissimi sunt: q̄ emendationi consulunt. Cum
hisce igitur diebus confessionale fratris Hieronymi fa
uonarolę: quo nullus doctior iam multis ānis in ec
clesia dei floruit: in manus meas incidisset: ita diuinū
hominē laceratum offendi: ut in multis intelligibilis
uideretur. Misertus itaq; eo libentius sublime opus
castigauī: quo ipse q̄ alius quispiā ingeniosius: ut q̄sq;
creatori suo iniuriam inferat: omnes animarum pa
stores edocuit. Necnon uniuersas pęne censuras: & a
lia infinita: quę tā doctos: q̄ indoctos latebant: inte
gerrimus frater Hieronymus cunctis patefecit. Tibi
uero Pater obseruātissime has meas obſuatiōes quā
tulecunquę sint: nuncupādas putauī. Nulli enim de
centius quę ad animorum medellā spectant: q̄ ei in
scribi possunt: quippe qui propriam animam: uerita
te dictante: pro ouibus suis exponere debet. Suscipe
idcirco reuerendissime domine fratrem Hieronymū
ea fronte: qua Ioannem canonicum tibi a me dicatū
excepisti: aliaq; subinde (si deus annuerit) tuo nomi
ni dicanda expectato. Vale

040026947

Doc
fauonar
nerab
introdu

thab
(qd on
cōscrip
titudin
creuerū
fretabil
assidua
maxie
nū: & q̄
clauē:
fitui ita
solēt: b
dine on
peccato
dus. H
ę quor
rit itell
ues: q
le solu

Doctissimi ac disertissimi uiri fratris Hieronymi
 fauonarolæ ferrariensis: ordinis prædicatorum: ue/
 nerabilium sacerdotum: in audiendis cōfessionibus:
 introductorium præstantissimum.

PONITE hæc uer
 ba mea i cordibus
 & i auribus: & sus
 pendite ea p signo
 in manibus: & iter
 oculos uestros collocare: docete
 filios uestros: ut illa meditentur
 deuteronomii. xi. capitulo.

Quoniam ea: q̄ a fummis pon
 tificibus: sacrifq; doctoribus de regimine animarum
 (q̄d omnium est difficillimū:) nobis tradita sunt: &
 cōscripta: tum librorū & questionū: ac canonum mul
 titudine: tū opinionū diuersitate: in imensū adeo ex
 creuerūt: ut rudiores: nouelliq; cōfessores tāq̄ intrans
 fretabile pelagus igressuri ab eis deterreant: statui p
 assidua fratrum meorum instātia: ad eorum utilitatē: cui
 maxie inferuiendū est: breui cōpēdio: relicta allegatio
 nū: & q̄stionū numerositate: iuris naturalis & diuini
 clauēs: seu reglās utiles: ac patrū sanctiōēs: iurisq; po
 sitiui statuta: q̄ cōmuniter in cōfessionibus occurrere
 solēt: breui cōpēdio colligere: & instar cathenæ eo or
 dine cōnectere: quo a pncipio usq; ad finē recipiendus ē
 peccator: examinādus: & absoluendus: atq; dimitten
 dus. Hoc enim q̄si tuto nauigio se cōmittētes: uastuz
 quor enauigare possunt. Per hæc eni: si subtilit fue
 rit itellecta: & tenaciter memorię retēta: tanq̄ per cla
 ues: quæ ab aliis ædita sunt: aperient: & dubia faci
 le soluent. Ponite ergo confessores hæc uerba mea in

cordibus: & in auribus uestris: qui in hoc genere libro
 rû magnitudine: & numerositate: obscuritatemq; ti
 metis. Et suspendite ea p signo in manibus: ut q legi
 tis: & memoriæ mādatis: ope exerceatis: qa (ut dicit
 plis) expertus medicus magis pficiet tmmodo sciēte.
 Et inter oculos uestros collocate: eo q hec nisi quoti
 die reuoluant: & ipleant: facilliter e corde labūt. Do
 cete filios uestros: q cōtriti ad uos tanq ad spirituales
 patres currunt: ut illa meditent die ac nocte in bonis
 opibus pseuerādo. Vt aūt cōgruo ordine pcedam? li
 bellū i tres ptes diuidem? ¶ **P**ria declarabit qd agē
 dū sit anteq pœnitens detegat peccata tua. ¶ **S**ecūda
 quo ordie: & de qbus sit interrogandus. ¶ **T**ertia: q
 & q̄lis pœnitētia p satisfactiōe & medela sit ei iniun
 ¶ **P**rima ps aget de his: quæ pertinet ad (genda.
 cōfessorem: anteq peccator ei sua peccata manifestet.

Confessor cū uocat ad audiēdū pœnitē
 tem: ante oia statiz ad deū per orōnē se
 cōuertere debet: qa ars est artū regimē
 aiag: et bene regere sicut & bene regi ē
 donū dei singulare. Cōuersus ergo ad
 deū dicat humiliter. (Cor mundū crea

in me deus): qa cor imundū nō pōt animas mūdare.
 (Et spiritū rectū inoua i uiscerib? meis) ne cupidita
 te: ul inani gloria: uel curiositate: uel sensualitate du
 car: sed solū hoc faciā pro gloria tua: & aiag salute.
 (Ne picias me a facie tua). .i. a lumine uultus tui: ne
 pignoratiā errans uelut cecus ceco ducatū p̄stet. (Et
 spm sanctū tuū ne auferas a me). .i. n̄ me pmittas ca
 dere in tētationē audiēdo aliena peccata: p quē casū
 spiritū tuū a me auferes. (Redde mihi letitiā saluta
 ris tui): post cōfessionē auditā: ne remāentibus in me
 peccatorū

peccatorꝝ (que audiero) phantasmatibus: letitiã de uocõis iesu xpi filii tui penitus amittam. (Et spiritu principali cõfirma me): ut .s. semp fortior sim: pleuerẽ sine peccato. (Sic enĩ docebo iniquos uias tuas: que sunt mandata tua: & impij ad te couertentur): & bene uiuent: ad honorem: & laudem: & gloriam tuã in secula seculorum. Amen.

¶ Deinde surgat cũ timore ac tremore: nõ qrens que sua sunt: sed sitiẽs aĩaz salutẽ: & accedẽs ad peccato rẽ iuscipiẽs eũ alacri grauitate: ne si se statim rigidum oĩdat: terreat ipsũ: atq; pturbet. Debet naq; cõfessor eẽ dulcis: & affabilis: atq; misericors ad aiandũ pctõ rẽ: ut aperiat ei oĩa uulnera sua: sciẽs qd opus ẽ in hac pte magna uti prudẽtia: sed unctio spũs sc̃ti docet d oĩbus. ¶ Suscepto igit peccatore: si non decẽter se habet in genu flexione: & alijs exterioribꝝ ad talẽ actũ requisitũ: debet primũ monere ipsum dulciter ac instruere: qualiter deo nõ homini confiteat: & ideo debet reuerẽter ac uerecunde se habere cũ oĩ humilitate uersa facie: nõ ad cõfessoris uultũ: sz talr: qd ad latus confessoris genibus ambobus flexis facie uertat ad reclinatõriũ ipsius: & maxie in hoc adhibẽda est cautela circa mulieres. ¶ Disposito ergo pctõre corporalr doceat eũ (si nescit) facere sibi signũ crucis: qd fieri debet hoc mō. Primo manũ dexterã pdat sup frõtẽ & dicat In nomine patris: quia pater est p̃cipiũ totius deitatis (ut dicit Augustinus.) Deinde sup umbilicum: & dicat. Et filii: qa filius c̃ternaliter pcedens a patre descendit tẽporaliter in uentrẽ uirginis. Deinde ponat manũ ad scapulã sinistrã trahens illã ad dexteram dicendo. Et spiritus sancti: qa spiritus sanctus procedit ut amor: & est tanq; nexus patris & filii ab utroq; pro

Præuia

eedens. Et nos a sinistra .i. a tribulationibus huius
 mundi transire speramus ad dexterā æternæ felicita
 tis. Deinde eleuata manu dicat. (Amen) .i. fiat. Post
 hoc at faciat: q̄ pct̄or cōfiteat̄ i generali peccata sua di
 cēdo. (Confiteor): put dicit̄ i missa. Quod si ignar^{us}
 est faciat secū dicere cōfessor vulgari sermone hoc mō.
 Io mi confesso a dio omnipotēte: & ala gloriosa uer
 gīe maria madre di dio: & a tuti sancti & sancte: & a
 uoi padre: che io ho peccato i male pēsare: i male par
 lare i male opare: & molte omisiōe: & di tuti mie pec
 cati dico mia colpa & p̄go dio che mi p̄doni & uoi pa
 dre ch̄ mi ascoltiare: & che me diate la absolutione &
 la poenitētia. ¶ Post hæc: si n̄ cognoscit cōditionē ei^{us}
 iterrogat eū de statu suo: puta si est cōiugatus: uel cō
 iugata: cui^{us} sit exercitii: uel artis: si hz filios: uel non
 &c. ex q̄bus possit eū ueniēter iterrogare. Nō. n. sūt
 oia ab omnibus iterrogāda: & maxime adhibēda est
 cautela circa iuuēculas: & circa simplices pueros: ne
 doceamus eos ea: q̄ nesciūt. ¶ Item iterrogādum est
 quantū tēporis est: ex quo non est confessus: qa unus
 quisq̄ tenet saltē semel i anno: cū ad annos discretio
 nis puenerit cōfiteri: & cōmunionē accipere. Quod si
 nō fecerit: mortaliter peccauit: et roties quoties p̄po
 suit n̄ facere deliberato aio: etiā mortaliter peccauit.
 Annos aut̄ discretiōis maxime quo ad cōmunionem
 incipimus s̄m sanctū Thomā a decimo: uel undecio
 anno: & plus & minus s̄m q̄ malitia supplet etatez.
 Cū enim sciunt discernere iter sacramētum altaris &
 panē: quo quotidie uestimur: & ostendūt ad ip̄m ali
 qua signa deuotionis: signū est eos ad ānos discretio
 nis huiusmodi puenisse: & in hoc stādum erit iudicio
 eorum: q̄ habent curā animæ eius. Pueri tñ: uel puel
 læ qui

le: qui po
 structi: in
 tali: q̄
 est: et pecc
 aliquod
 tale qa p
 nitētiē cō
 indebita
 confessio
 sectas: q̄
 cramētum
 penitēti
 libus cōm
 tenetur
 habet eā
 dum op̄i
 nitentia
 p̄fectione
 eā cōmuni
 fuisset da
 cata & ca
 absolucio
 municatu
 ri. Qua
 eo q̄ excō
 est excludi
 ne: licet q̄
 stingere
 catus pōt
 nullus ex
 eū ab excō
 q̄ possit ip

Iē: qui post annos discretionis non fuerunt de hoc in
 structi: non sunt facile condemnandi de peccato mor
 tali: quis sint acriter reprehendendi. ¶ Interrogandus
 est et peccator: si in ultima cōfessione malitiose tacuit
 aliquod peccatum mortale: ul' quod credidit eē mor
 tale qa peccauit mortaliter: uiolādo sacramētum pœ
 nitētię cū absolutio facta sit ppter eius malitiā super
 indebita materia: & indispolita: & ideo tenet iterare
 confessionē illā: & oēs præcedētes cōfessiones sic imp
 sectas: qa in illis: quas hoc mō fecit: non fuit uere sa
 cramētum pœnitētię. ¶ Interrogandus est et: si fecit
 pœnitētiā a sacerdote ipositam pro peccatis morta
 libus confessis: quia si nō fecit eā: ex dolo peccauit: &
 tenetur eā facere: si habet eā in memoria. Quod si nō
 habet eā in memoria: tenet iterare cōfessionem secun
 dum opinionē magis cōmunē: quia sacramētum pœ
 nitentię sine satisfactione non habet ultimam suam
 pfectionē: eo q̄ una ps deficit ei. Confessor tñ posset
 eā cōmutare: si haberet eā in memoria: dūmodo non
 fuisset data a sibi superiori: puta ab episcopo ppter pec
 cata & casus: a qbus ipse: uel alius inferior non posset
 absoluerē. ¶ Interrogandus est et peccator: si est excō
 municatus aliqua excōmunicatiōe maiori: uel mino
 ri. Quia si sit: debet prius absolui ab eis q̄ a peccatis:
 eo q̄ excōicatus nō est piceps factor: excōicatio enī
 est exclusio a sacris: cōmunionēq; fidelium. Et hoc te
 ne: licet quidam ignorāter contrariū dicāt: nesciētes di
 stinguere iter pœnitētiā: q̄ est uirtus quā qlibet excōi
 catus pōt habere: & pœnitētiā: q̄ ē sacramētū: quā
 nullus excōmunicatus pōt suscipere. Si at non potest
 eū ab excōmunicatiōe absoluerē: mittat ad supiorē
 q̄ possit ipsum absoluerē: anteq̄ eū audiat ul' absoluat

a peccatis: uel a superiore habeat licentiā absoluēdi & effi
primū absoluat ab excoīcātiōe. Excoīcātiōes at sub
iungemus ī breuitate: quas tñ debent desultores in fon
te uidere ppter dubia: q sepe mouent in tali materia.
Non at oportet quēlibet īterrogare de oībus: sed iux
ta additiōnē cuiuslibet oportet īterrogatiōes formā.

C Excoīcaciones papales: quæ sunt in corpe iuris.

Si quis suadete diabolo enormiter per
cussit clericum: uel religiosum: seu reli
giosum: et nouitū: uel ouersum. xvii. q.
iii. si quis suadente. Notandū est at: cū
dicit: suadete diabolo. Si quis pcuteret
clericū ex ioco: uel dū pcutit ab eo: ipe

subito sine deliberatiōe repcuteret: uel causa correcti
onis p̄latus pcutit subditū suum: uel magister discipu
lū: uel pater filiū. Itēcū q̄s aliter se defendere nō pōt: uel
cū q̄s iuenit clericū turpiter opantē cū matre: uel uxorē
uel forore: uel filia: uel cū pcutit eū q̄ perdidit priuile
giū clericale: quia nō pprie iste pcutit suadete diabo
lo. Et breuiter ī his nota: q̄ q̄ pōt facere sibi cōscientiā
q̄ nō peccauit mortaliter: pōt et sibi facere cōscientiā
q̄ nō sit excoīcatus: q̄ excoīcacio rite lata
non fert nisi p̄ mortali & graui: cū sit grauissima p̄
narum: eo q̄ totaliter separet hominē a corpore xp̄i:
& ecclesie. ¶ Si q̄s a delegato pape fuit excoīcacia
tus: post annū a sentētia diffinitiuā: non pōt absolui
nisi a papa extra de offi. dele. querenti. iūcta glosa.
¶ Excoīcicati ex generali sentētia suorum diocesa
norum: habentes litteras apostolicas falsas: nisi infra
xx. dies postq̄ cognouerint se habere litteras falsas il
las destruxerint: aut illas resignauerint: non possunt
absolui post lapsum uiginti diey: nisi a sede apostoli

ca: extra

ca: extra de c
panti diuini
pa sententiā
significauit.
contrarium:
& fractores e
sunt excoīc
postq̄ fuit de
cacione papa
municant: &
est papalis: e
tores cardina
les non faciē
nē oīra ifecu
felicit. lib. vi.
rit se electio
gerit & c. ex
offendēdi: u
iter dicit tū
reuocauerit
licētia sit pe
rū spatiū rest
excoīcacia
ses est episcop
lib. vi. ¶ In q
cedere oīra a
reſis ipofueri
¶ Oēs religi
ministrat fac
ſiā laicis: au
excoīcacia
& a pena: in

ea: extra de crimi. falsi. c. dura. ¶ Clerici: qui partici-
 pant i diuinis sciēter & sponte cū excōmunicato a pa-
 pa sententialiter: uel iudicialiter: extra de sen. excō.
 significauit. Hoc est uerū s̄m aliquos: aliq̄ tñ sentiūt
 contrarium: serua ergo tutiore partē. ¶ Incendiarii:
 & fractores ecclīaz: uel monasterioꝝ: & pioꝝ locoꝝ
 sunt excōmunicati excōmunicatiōe ep̄ali ip̄o iure: sed
 postq̄ sunt denunciati: sunt excōmunicati excōmuni-
 catione papali. Incendiarii uero alioꝝ locoꝝ si ex cō-
 municant: & fuerint denūciati: talis excōmunicatio
 est papalis: eo. ti. c. tua nos. & c. conquesti. ¶ Infecu-
 tores cardinalium: & fauētes: & similiter dñi tēpora-
 les non faciētes obseruare infra mēsem hāc cōstitutio-
 nē cōtra ifecutores cardinaliū p̄dictos: extra de pe. c.
 felicit. lib. vi. ¶ Qui sine licētia sedis apostolicæ inge-
 rit se electiōni senatorū urbis romę: uel se p̄ senatore
 gerit &c. extra de cle. fūdamēta li. vi. ¶ Dantes Iniaz
 offendēdi: uel grauādi eos: q̄ sentētiās excōmunicatiōis uel
 interdīcti tulerūt cōtra quēcūq̄: nisi Iniaz ipsā re itēgra
 reuocauerit: uel si ad bonoꝝ captiōne occasiōe ipsi
 licētia sit p̄cessum: nisi bona ipsa fuerit istra octo die-
 rū spatii restituta: aut satisfactio p̄ ipsis ipensa: sunt
 excōmunicati: quæ q̄dem sentētia usq̄ ad duos men-
 ses est ep̄iscopalis: exinde uero papalis: eo. ti. c. q̄cūq̄.
 lib. vi. ¶ Inquisitores: q̄ cōtra cōscientiā cōmiserint p̄-
 cedere cōtra aliquē hereticū: uel iniuste alicui crimē hē-
 resis iposuerint: & uexauerint: in cle. multo. de here.
 ¶ Oēs religiosi: q̄ sine licētia presbyteri parochialis
 ministrāt sacramēta. s. extremā unctionē: uel eucharis-
 tiā laicis: aut solemnizāt ma trimonia: aut absolūt
 excōmunicatos a iure: uel synodali bus: aut a culpa:
 & a pena: in cle. religiosi. de puile. ¶ Iniuriose retinē

Censuræ

Processus

tes: capiētes: aut baniētes episcopos: & q̄ cōsiliū: uel fauorem dederit: uel ratū habuerit: in cle. sigs suadē te. de pen. ¶ Religiosi: & clerici seculares: qui inducūt ad iurādum: uel uouēdum: uel als p̄mitēdum ali quē de eligēdo sepulturā ad ecclesias eorū: uel q̄ iā electam non mutet. in cle. cupiētes. de pe. ¶ Dñi tēpora les ēt si sint epi: q̄ cogūt tpe interdicti in locis suis celebrari diuina. ¶ Et oēs: q̄ uocāt interdictos: & excōicatos ad audiēdū ea: uel phibēt: ne de ecclia egrediant. ¶ Et ipsi interdicti & excōicati moniti nominatim: ut exeāt: si nolūt: exire: in cle. grauis. de sen. excō.

¶ Excōmunicatiōes: quæ sunt in processu annuali. ¶ Excōmunicant oēs hæretici: scismatici & fautores adherētes & q̄ cōmertiuz cū eis habēt: & similiter illi: q̄ uiceluis hæreticis deferūt arma: uel alia phibita aut uinū: & oleum: uestes: granū: & huiusmodi. ¶ Pyrrhatæ: & la trunculi marini: & dantes fauorem.

¶ Qui in terris suis noua pedagia imponunt: uel prohibita exigunt. ¶ Et qui imponunt collectas: uel onera eccliaſtiscis p̄sonis: & q̄ exigunt tam realia q̄ p̄sonalia. ¶ Falsarii litterarū applicarum: uel uicecancellarii: seu gerētium uices eorū. Nota q̄ hæc d̄ iure est ep̄alis: ut extra de cri. fal. c. ad falsariorum: est at̄ papalis ex hoc p̄cessu. ¶ Qui equos: arma: ferrum: lignamina: & alia phibita deferūt sarracenis: turcis: & aliis infidelibus. ¶ Verberātes: uel capientes: seu spoliātes eos: qui ad sedem aplicam uadunt: uel ab ea recedūt uel eo tēpore: quo morant̄ in curia. ¶ Impedientes & inuadētes eos: q̄ uicualia: & alia necessaria ad usum romanæ curiæ deferūt. ¶ Qui uerberāt: uel capiunt: seu bonis

An
 seu bonis
 curia: uel
 modi p̄fēc
 unt: ne pat
 gatorum:
 & fauētes
 & fauētes
 ctus ad ec
 um: auxili
 prioritatē h
 p̄sfulgea
 de uacatio
 reddat qu
 diunt dir
 seu digni
 quat. ¶ Et
 possunt: &
 tes romip
 ¶ Et siml
 discurrēt
 soluunt a
 quo ēt op
 ctione: ue
 ¶ Et nota
 nulla p̄fō
 quis aliis
 seculari.
 ferentes:
 tinēt: & i
 pa uiuēt
 inueni in
 ¶ Excōi

seu bonis spoliant eos; qui causas suas psequunt in curia: uel aduocatos: seu procuratores eorū pp huiusmodi psecutionem earum. ¶ Qui phibent: seu statunt: ne pareat litteris: & mandatis apostolicis: seu legatorum: & nuncioꝝ: & iudicū delegatorū dñi papę & fauētes. ¶ Qui se ab ecclesia romana subtrahunt: & fauētes. ¶ Qui usurpant sibi iurisdicōem: seu fructus ad ecclesiasticas psonas p̄tinētes: & dantes consilium: auxilium: & fauorē. ¶ Omnes dominiū: seu superioritatē habētes: quacūq; ēt ecclesiastica dignitate p̄fulgeant: qui phibent quoquo modo: ne aliquis de uacatione alicuius beneficii scribat: seu certiorē reddat quēpiā extra dominiū eorū existētē: ul impediat directē: seu indirectē: ne puisionēs bñficiorum seu dignitatuꝝ sibi auctoritate apostolica factas psequat. ¶ Et oēs consulentes: uel non obuiantes: cum possunt: &c. ¶ Verberantes uel capiētes: seu depredātes romipetas: accedentes: morantes: & recedentes. ¶ Et similiter dantes auxiliū: ul fauorem. ¶ Hostilit̄ discurrētes per terras ecclesię: & fautores. ¶ Qui absoluunt a p̄dictis casibus: nisi i articulo mortis: in quo ēt oportet: q̄ excōmunicati p̄stent fidē de satisfactiōe: uel sufficiētē cautionē: sunt excōmunicati. ¶ Et nota: q̄ a p̄cenis: & cēsuris positis in hoc p̄cessu nulla p̄sona eximit̄: nec episcopi: nec patriarchę: nec quis alius quacūq; fulgeat dignitate ecclesiastica: uel seculari. ¶ Et nota: q̄ p̄cessus annuales iueniunt̄ differentes: & qdā plures: qdā uero pauciores casus continēt: & ideo oportet semp̄ habere ap̄d se illū: q̄ a papa uiuētē emanauit. Ego autē hic posui casus: quos inueni in processu innocentii octauī.

¶ Excōmunicatiōes papales: quę sūt in extrauagātibꝫ,

Ixtus quartus in quadā extrauaganti q̄
 incipit. (Et si dominici gregis:) ex cōmu-
 nicat oēs: q̄ absolunt aliq̄e a p̄dictis ex
 cōmunicatiōibus: quæ sunt in p̄cessu an-
 nuali: p̄textu cuiuscūq; priuilegi: nisi fa-
 ciat de hoc p̄cessu mentionez expressam. Et similiter
 oēs: q̄ dispensant in uotis: in bullis cōmuniter excep-
 tis: uel in suspensione: & irregularitate. ¶ Facientes
 pactum: & p̄missionē: uel recipientes aliq̄d p̄ aliqua
 gr̄a: uel iustitia obtinenda in curia ultra taxas curiæ.
 Item q̄ hoc sciuerit: & non reuelauerit summo ponti-
 fici infra spatium triū dieꝝ: uel alicui: q̄ fideliter hoc
 ei manifestet. ¶ Item scienter utentes huiusmodi gra-
 tiis uel iustitiis: nec possunt absolui nisi iteꝝraliter id
 quod p̄ceperūt: erogent pauperibus: p̄ extrauagantē
 Bonifacii. viii. Et similiter utentes talibus. ¶ Quidā
 dicūt hāc fuisse reuocatā: quidā uero dicūt eā durā:
 quod ergo uerius sit: incertū est: tñ in curia nō seruat.
 ¶ Exenterantes: & in frustra incidentes corpus mor-
 tui: & in aqua coquentes: ut ossa separēt a carnibus:
 quateus ad aliū locū corpus sepeliendū deferaꝝ & c.
 bonifacii. viii. ¶ Emendatores litterarū applicarum
 ut dicit hostiensis p̄ sententiā latam in curia romana.
 ¶ Euntes ad sepulchrū sine licētia sūmi pontificis et
 causa iplendi uotū: hoc reperit̄ in libro penitētiarū.
 ¶ Martinus q̄ntus ex cōmunicat mendicātes ad ordi-
 nes nō medicantiū transeūtes p̄textu cuiusuis licētię
 aplicæ generalis: & ipsos et̄ recipiētes. Excipiunt̄ car-
 thulienſes. ¶ Oēs symoniacos in ordie: uel beneficis:
 paulus & sixtus. ¶ Qui libellos famosos: uel rhyth-
 mos faciunt cōtra ordinē p̄dicatorum: & minorum:
 alexāder quartus. ¶ Similiter dicentes: uel defenſan-

ts: q̄

tes: q̄ nō sunt
 elemolyus un-
 fessiones au-
 am damnabil-
 absolui: nisi a
 ordinum. ¶ Le-
 monialium: p̄
 gulas: ul̄ statu-
 a magistro gen-
 cipiētes aliq̄
 fieriorum: urb-
 Ne uinea. Do-
 dicit se audist̄
 nolle hanc ext-

C Casus a

R
 u a
 (al
 xx
 at
 caput omnium
 nota: q̄ magis
 censendum here
 municatione pa-
 gnantes litteras
 uagati b̄ndicti
 cos: si non fueri
 peruenit. ¶ No
 enormis iniuria
 habet legitimū
 adire: uel alium
 item si sunt p̄fo

tes: q̄ nō sunt in statu p̄fectionis: uel q̄ non licet eis d̄
 elemolynis uiuere: aut q̄ nō possunt pr̄dicare: & cō
 fessiones audire. Et similiter eos: qui faciunt uiolenti
 am damnabilē in eorū locis: omnes tales nō possunt
 absolui: nisi a papa: uel a conseruatoribus dictorum
 ordinum. ¶ Item ingredientes monasteria eorūdem
 monialium: pr̄terq̄ in casibus concessis per earū re
 gulas: ul̄ statuta: non possunt absolui: nisi a papa: ul̄
 a magistro generali ordinis dictorum ordinuz. ¶ Re
 cipiētes aliquod tpale: uel dantes pro ingressu mona
 steriorum: urbanus q̄ntus in extrauaganti: q̄ incipit:
 Ne uinea. Dominus aut̄ archiepiscopus florentinus
 dicit se audisse a fide dignis: q̄ martinus. y. dixit se
 nolle hanc extendi ad mulieres.

C Casus a q̄bus ep̄i absoluere possunt de iure.

Rincipes & officiales: qui tertio admoni
 ti ab ep̄is: uel ecclesiasticis pr̄latis: recu
 sant eis facere iustitiā super eorū causis.
 xxiii. q. v. administrātes. ¶ Qui cōtuma
 citer auerunt romanam ecclesiam non eē
 caput omnium ecclesiarum. d. xix. nulli fas. Tu tñ
 nota: q̄ magis hoc habetur i glo. q̄ in tex. qa talis est
 censendus hereticus: & ideo est excomunicatus ex cō
 municatione papali per p̄cessum annualem. ¶ Impu
 gnantes litteras papæ ante coronationē eius in extra
 uaganti bñdicti. xi. episcopalis est. ¶ Percutiētes cl̄ri
 cos: si non fuerit enormis iniuria: extra de sen. excō.
 peruenit. ¶ Nota aut̄: q̄ in aliquibus casibus: ubi esset
 enormis iniuria: pot̄ episcopus absoluere: ut cū quis
 habet legitimū impedimētum: quo nō potest papam
 adire: uel alium habētem absoluendi auctoritatem.
 Item si sunt p̄sonę magnę potentię. Similiter mulie

4. noz mit
 3

Censuræ

res: filii familias: q nō sunt sui iuris. Et serui: maxie si
ex eorū absentia: pater: ul dñs damnū graue paterēt.
¶ Impuberes quoq; possunt ab episcopis absolui: qa
iniuria eorum non reputat enormis ppter defectum
ætatis: ul et quia itineratio eorū esset piculosa. Opor
tet ergo diligēter tales casus examinare: de qbus dis
fuse doctores scripserunt. ¶ Exercentes regimen in
nauibus infidelium: extra de iude. c. ita quorundā.
arma Vbi etiam excommunicatur: qui deferunt arma: uel
lignamina sarracenis: de quibus dictum est in proces
su ānuali. ¶ Electus in papam a paucioribus q̄ a dua
bus partibus cardinaliuz: si assentit electiōi: & simlr
oēs recipientes eū: extra de ele. licet. ¶ Hi q̄ innitunt
ordiatiōib; ul alienatiōib; a scismaticis factis: extra
de scimat. c. i. ¶ Qui se igerit ad curā alicui; populi
alteri; linguæ ab eo: extra de offi. iudi. or. qm. Hoc
āt ppterea prohibet: qa i aliquibus diocesibus sunt po
puli diuersarū linguarū: & rituum: qbus episcopus
tenet puidere uiros idoneos s̄m diuersitatē rituū: &
linguarum. ¶ Hi qui faciūt statuta: & scribētes ea:
& seruantes: & iudicantes s̄m ea contra libertatem
ecclesiasticā: & iudicata in publicā formā redigentes
extra de sen. excō. c. nouerit. ¶ Laici recipientes in cu
ria romana litteras de manu alicuius: nisi ipsius do
mini papæ: uel officialiū ad hoc deputatoruz: uel per
nunciū eas recipientē de manibus eorū: qñ est psona
magne auctoritatis: extra de crim. fal. c. dura. ¶ Ma
gistri & scholares tractātes cū aliquo ciue bononiēsi
de cōductione hospitii: irrequisitis iquilinis: nisi tem
pus conductiōis fuerit elapsū: extra de loca. & con
duc. c. i. ¶ Hi qui usurpant de nouo custodiaz uacan
tiū ecclesiarū: p̄iog. locorū: seu occupāt eorū bona: ex
tra de elec.

tra de elec
chi: q hoc
sonis exig
rebus: q
singulare
uel castru
exacta rel
fecerint cō
indebitas
non desist
extra de co
ria præ di
cle. clerici
fuit annu
ut patet i
uētes nō f
nisi prius
uis de iure
pcessū tñ
ab aliqua
cto extorq
me. cā. si. c.
dant inter
aut eos rec
extra de h
salias otram
raliter: si s
si uero uni
da. c. unie
officiuz in
Nec nō etiā
consiliūm:

tra de elec. c. generali. li. vi. Et similiter clerici: & mōa
 chi: q̄ hoc fieri pcurant. ¶ Hi qui ab ecclesiasticis per
 sonis exigunt pedagū: uel guidagiū pro psonis: uel
 rebus: quas non causa negociationis deferūt: si sunt
 singulares psonę excōmunicatę sunt. Si at̄ est ciuitas
 uel castrum: interdictę sunt: nec possunt absolui: nisi
 exacta restituerit: & de trāsgressione huiusmodi satisf
 fecerint cōpetenter. ¶ Similiter facientes exactiōnes
 indebitas ecclesiis: uel clericis: si postq̄ moniti fuerint
 non desistant: extra de imuni. eccle. c. non mitius: &
 extra de censi. quamq̄ lib. vi. ¶ Similiter etiam cle
 rici prædicta soluentes: ut patet infra de immuni. ec
 cle. clericis. lib. vi. ¶ Nota tamen: q̄ hoc capitulum
 fuit annullatum a elemento quinto in cōcilio uiuēnsi
 ut patet in clemē. qm̄ de imu. eccle. Et ideo clerici sol
 uētēs nō sunt excōmunicati: q̄uis non debeāt soluerē
 nisi prius romanus pontifex consulat. ¶ Et nota q̄ q̄
 uis de iure hæ excōmunicatiōnes sint episcopales: ex
 pcessu tñ annuali sunt papales. ¶ Hi q̄ absolutionē
 ab aliqua excōmunicatiōe: suspensionē: uel interdi
 cto extorquent p̄ uim: uel metū. extra de his q̄ ui uel
 me. cā. si. c. unico. li. vi. ¶ Hi qui per assassinos man
 dant interfici xpianos: et si casus nō fuerit sequutus
 aut eos receptauerit: uel defenderit: seu occultauerit
 extra de homi. p̄ hūani. li. vi. ¶ Qui concedunt repre
 salias cōtra psonas ecclesiasticas: specialiter: uel gene
 raliter: si sunt singulares psonę: sunt excōmunicatę:
 si uero uniuersitas: est interdicta. extra de inur. & dā.
 da. c. unico. lib. vi. ¶ Rectores seculares impediētēs
 officiuꝝ inquisitorꝝ: uel diocefanorꝝ cōtra hæreticos.
 Nec nō etiā qui scienter in p̄dictis dederit auxilium:
 consiliū: uel fauorē: sunt excōicati: quam excōmu

Censuræ

nicationē: si per annum omnino sustinuerint: ex tunc
 uelut heretici condēnent. extra de here. ut inq̄sitiōis
 li. vi. ¶ Dñi temporales iterdicētes subditis suis: ne
 ecclesiasticis p̄sonis quicūq̄ uendāt: uel ab eis emāt: seu
 alia obsequia præbeant. extra de immu. eccle. c. eos.
 lib. vi. Et quia talia p̄sumunt esse in derogationē ec-
 clesiasticæ libertatis: ut dicit tex. uidet̄ potius esse ex
 cōmunicatio papalis q̄ episcopalis. ¶ Qui impediūt
 aliquē: ne possit obtinere iustitiā coram iudicibus ec-
 clesiasticis: uel ordinariis in causis: quæ ad eos perti-
 nēt de iure: uel de antiqua cōsuetudine: a qua nō pos-
 sunt absolui: nisi satisfecerint de iniuria: & de dam-
 nis: & iudici: & parti lesē. extra de immu. eccle. c. qm̄
 lib. vi. ¶ Qui p̄sonas ecclesiasticas cōpellunt ad sub-
 mittendum laicis: uel alienādum bona imobilia: seu
 iura ecclesiarum: & laici ea illicite usurpātes: si nō de-
 stiterint: postq̄ fuerint moniti: extra de reb. eccle: nō
 ali. c. hoc cōsultissimo. li. vi. restituendo ēt cui taliter
 usurpauerint. ¶ Qui fingunt aliquēz casum fraudu-
 lenter: p̄ quē iudex mittat ad aliquā mulierē pro testi-
 monio serēdo. extra de iudi. c. mulieres. li. vi. ¶ Qui
 uocant̄ ad dirigēdas mōiales in electionibus: nisi ab-
 stineant ab his: p̄ q̄ posset in eis oriri discordia: uel nu-
 triri. extra de ele. c. indemnitatibus. li. vi. ¶ Qui p̄cu-
 rant: q̄ cōseruatores dati se itromittant de aliis q̄ de
 manifestis iniuriis: & uolētis: seu de aliis: q̄ de his:
 quæ ad iudicialē idaginē exigunt. Et non pnt absol-
 ui: nisi satisfatiāt eis: quos sic fatigauerint. extra de
 offi. dele. c. si. li. vi. ¶ Qui grauant ecclesiasticas perso-
 nas aliquo modo in se: uel in consanguineos: p̄ eo q̄
 noluerūt eligere cum: p̄ quo rogabant. extra. de ele.
 sciānt. li. vi. ¶ Qui loquunt̄ secrete: uel mittunt scrip-
 turam: uel

turam: uel
 reclusi occ
 culū. h. v.
 ctiores: uel
 stitutum c
 Et si est cu
 tate priua
 tes ad audi
 mensū sp
 uel mo. c. f
 cent leges:
 retiner rel
 tra ne cle.
 excōicant
 seu acced
 & maioris
 qui nō fac
 unt otra it
 lib. vi. ¶ D
 gulares p̄
 gnitatem
 undos de t
 uel i terris
 ram public
 ris suis in
 eis domos
 terdicte. B
 suspēsi. ex
 dicātes: q
 cupiūt: uel
 sessionē a
 derelligi.

turam: uel nuncium alicui cardinalium : quādo sunt
 reclusi occasione electionis papæ: extra de ele. ubi pi-
 culū. li. vi. in quo ē capitulo excōmunicantur dñi re-
 ctōres: uel officiales: qui non seruant huiusmodi con-
 stitutum capituli: uel circa ipsum fraudem cōmittūt.
Et si est ciuitas: remanet interdīcta: & pōtificiali digni-
 tate priuata. ¶ **Religiosæ personæ de claustris excū-**
tes ad audiēdum leges: uel physicam: nisi infra duorū
 mensiū spatiū ad claustrum redierint. extra. ne. cle.
 uel mo. c. fi. ¶ **Doctores & magistri:** qui scienter do-
 cent leges: uel physicam: aut in scholis suis ausi fuerit
 retinerē religiosos: qui temere dimiserunt habitū. ex-
 tra ne cle. uel mona. ut piculosi. li. vi. In quo ē capi.
excōicantur ipsi religiosi temere habitū dimittentes
seu accedētes ad quæuis studia sine cōsensu plati sui
& maioris partis conuentus. ¶ **Rectores tēporales:**
 qui nō faciūt: uel non fecerūt obseruari ea: quæ statu-
 unt oīa ifecutores cardinaliū. extra d pœn. c. foelicis
 lib. vi. ¶ **Dñi seu rectores:** aut ciuitates: seu aliæ sin-
 gulares psonæ: tam ecclesiasticæ: q̄ seculares infra dī-
 gnitatem episcopālē cōducētes alienigenas: & nō ori-
 undos de terris ipsorum: uel oductis domos locātes
 uel i terris suis eos habitare pmittētes ad hoc: ut usu-
 ram publice exerceāt: nisi infra tres menses eos de ter-
 ris suis in ppetuum expellāt: uel ēt quocumq; modo
 eis domos locātes: sunt excōmunicati: & ciuitates in-
 terdictæ. **Episcopi uero: & archiepi: & patriarche sūt**
suspēsi. extra de usu. capi. i. lib. vi. ¶ **Religiosi men-**
dicātes: q̄ domos ad habitandū: uel loca de nouo re-
epiūt: uel mutāt: uel alienāt: uel d nouo alicquē ad p-
fessionē admittūt: sniaz excōicationis icurrūt. extra
 de religi. domi. capi. unico. li. vi. De qua excōicatiōe

Censuræ

habes in ca. fina. eodez titu. in decreta. ¶ **Officiales:** qui faciūt statuta: uel q̄ scribūt: uel dictant: uel iudicant secundū ea: uel non deleuerint infra tres mēses: si sup hoc habēt potestātē: p̄ quæ quis cōpellat soluere usūras: ul solutas nō repetere: in cle. de usur. c. ex gra. iii. In quo ēt capi. dicit: q̄ qui pertinaciter affirmat: usurā nō esse peccatū uelut hæreticus est puniendus. ¶ **Cōtrahentes matrimonia cum consanguineis:** uel affinis: ul monialibus p̄fessis: uel relligiosis: & cū clericis in sacris ordinibus cōstitutis: ipsi clerici: & relligiosi: & moniales matrimoniū contrahentes: in: clemen. unica de consangu. & affi. ¶ **Qui impediunt uisitaciones monialium:** si moniti non desisterint in clemen. de statu mona. capi. ii. ¶ **Impedientes sequestrationē:** uel fructus sequestratos occupātes post unā difinitiuā sententiā apud sedē apostolicā pmulgatam super aliquo beneficio: ēt si nulla foret: in clemen. unica de sequestra. ¶ **Beghinæ:** & relligiosi fauentes eis: in clemen. p̄ma de religio. domi. ut episcopo sint subiectæ. ¶ **Qui sepeliunt corpora in cimiteriis tempore interdicti in calibus non concessis a iure:** uel excōmunicatos nomiatim: uel interdictos: uel usurarios manifestos scientes: in clemen. eos de sepultu. ¶ **Religiosi decimas ecclesiis debitas sibi appropriātes:** uel fraudātes ecclesias circa eas: uel eas solui nō permittētes: nisi regliti desisterit infra mensem: si nō habēt administratiōes: sunt excōicati: si habent: suspēsi: in clemen. pri. de deci. ¶ **Monachi:** uel canonici regulares qui nō habēt administratiōes: si ad curias p̄ncipū sine licētia suorū prelatoꝝ se cōferūt: ut damnū aliquod inferāt suis prelatis: aut mōasteriis. in cle. ne in agro. de sta. mona. Vbi ēt excōicant monachi infra septa monaste.

monasterio
¶ Inquisitio
am extorq̄
clericorum
absolui nisi
si: qui non
cleria. in cle
ad eos: q̄ no
seu iterdict
si: qui in se
decimas: u
ter de decim
cio prædic
hoc oficien
dicāt: sunt
quos mon
hoc non ex
dicti recipi
ordie. in cle
legiū habē
rici p̄sonat
leges: uel p
& ca. si. ¶ I
p̄cipat in
municatus
de sen. excō
catiōe p̄p̄
si nō repre
bent absol
uunt a sed
q̄ se repres
p̄turi: uel p

Officiales:
ant: uel iudi
tres mēses: si
bellat soluere
fur. c. ex gra
ter affirmat:
t puniendus.
guineis: uel
giofis: & cū
clerici: & rel
entes: in: cle
mpediunt ui
uterint in cle
ntes sequestra
s post unā dif
pmulgatam
n clemen. uni
suentes eis:
opo sint sub
riis tempore
uel excōmu
surarios ma
tu. ¶ Relli
ppriates: uel
nō permittē
nō habēt ad
suspēsi: in cle
nici regulares
s pncipū sine
mnū aliquod
e: ne in agro.
ni infra septa
monaste.

Episcopales

X

monasterioꝝ sine licētia abbatū suoru arma tenētes.
¶ Inquisitores hereticorum: pretextu officii pecuni
am extorquētes: uel sciēter bōa ecclesiarū ob delictū
clericorum fisco etiā ecclesie applicantes: nec possunt
absolui nisi satisfecerit: in cle. n. de here. ¶ Religio
si: qui non seruāt iterdictum: quod seruat matrix ec
clesia. in cle. pri. de sen. excō. Et hæc pōna extēditur
ad eos: q non seruāt cessationē a diuinis generalem:
seu iterdicta indiēta per cōcilia generalia. ¶ Religio
si: qui in sermonibus retrahunt populum a solutiōe
decimag: uel sibi confitētibus nō faciūt cōscientiā sciē
ter de decimis soluendis: si fuerint requisiti: ab offi
cio prædicationis sunt suspēsi: donec faciant eis de
hoc cōscientiā: cuz cōmode possunt. Et interim: si præ
dicāt: sunt excōicati. in cle. cupiētes de pōen. Ad reli
quos monasterioꝝ: uel ecclesiarū decimas pncipiētū
hoc non extendit. ¶ Fratres miōres: qui tēpore inter
dicti recipiūt ad diuina fratres: uel sorores de tertio
ordie. in cle. cum ex eo. de sen. excō. Verū nunc priu
legiū habēt speciale cōtra hanc constitutionē. ¶ Cle
rici psonatū habētes: & quicūq; presbyteri audiētes
leges: uel physica: extra ne cle. uel mo. c. nō magnope
& ca. si. ¶ Postq̄ aliquis fuerit excōicatus: qui cum eo
pticipat in crimine: ppter quod crimez ille esset excō
municatus: incidit in eandē excōmunicationē: extra
de sen. excō. si concubinæ. ¶ Absoluti ab excōmuni
catiōe ppter articulū mortis: uel aliquod ipedimētū
si nō representāt se q̄citius possunt ad eum: a quo de
bent absolui recidūt i eandē. ¶ Et fimiliter qui absol
uunt a sede apostolica: uel legatis: uel iniūgitur eis:
q se representēt odrinariis: uel aliis pōnitentiā suscep
pturi: uel passis iniuriā: uel eis: qbus sunt obligati: si

B ii

De excommunicatione

hoc nō facit: reiciunt in eandem. extra de fen. ex. eos. li. vi. ¶ Quia autem quaelibet diocesis habet proprias synodales cōsuetiones: debet cōfessor habere illas apud se: q̄ sunt utiles ad regimē cōsciētiae: & p̄ferim excommunicationes. Quas q̄dez hic nō ponim⁹: quia in diuersis locis diuersimode uariant: & episcopi nō eodem mō referunt sibi casus. Et ideo melius est intelligere ab eis: quos sibi casus referunt.

¶ De excommunicatione minori.

Ost̄q̄ igit̄ tractauimus de excoicatione maiori: nunc aliqd̄ dicendū est de minori: a qua potest quilibet sacerdos absolue re. Cuius effectus est excludere a participatione sacramētorū: nō autem a participatione diuinorum. ¶ Vnde excoicatus minori licite potest audire missam: & ecclesiā officiare: dum tñ nullum sacramentum p̄cipiat: nec matrimonium: nec aliud: nisi prius sit absolutus: aliter peccaret mortaliter nec tamē incurreret in irregularitatem. ¶ Incurritur autem in hanc excommunicationem: primo propter participationē cum excoimunicatis maiori: dūmodo participet cum eis in aliis q̄ in crimie: uidelicet: q̄ p̄cipet in his: quæ continentur in uersu infra scripto. Os: orare: uale: communiō: mensa negatur. ¶ Quia non debet loqui cum eo: nec orare: nec eum salutare: nec in actibus humanæ cōuersationis aliquam communionem habere cum eo: nec comedere cum eodem. ¶ Non tamē semper peccat mortaliter ille: qui sic p̄cipet cum talibus excoimunicatis: quia hoc esset nimis durum pro parua uidelicet re obligare homines ad peccatū mortale: ut dicit. S. Thomas in. iiii. sen. di. xyiii. q. ii. ar. iiii. nisi participet cum illo in cōtempum

ptū ecclesiasticæ disciplinæ: uel contra prohibitionem
 præceptoriam superioris. ¶ Excipiuntur tamen quidam
 casus: in quibus participantes cum eis non incurrerent in hac
 excommunicatione: qui casus in hoc uersu infra scripto
 comprehenduntur. Vtile: lex: humile: res ignorata
 necesse. ¶ Primo uidelicet quando quis hoc facit: ut
 procuret utilitatem animæ ipsius excommunicati: uel
 etiam utilitatem propriam: ut puta: cum petit quod ab ex-
 communicato id: quod ei excommunicatus dare tenetur
 & debet: aliter excommunicatus de sua excommunicatione
 non comodum: & utilitatem reportaret: uel etiam cum pe-
 tit ab eo consilium pro remedio anime sue: quando scilicet
 cet non potest habere recursum ad aliquem alium. ¶ Sec-
 cūdo excusat lex scilicet matrimonii ex parte mulieris:
 quæ potest communicari uiro excommunicato: cum sit ei
 subiecta. Vir tamen non excusatur participando cum
 uxore excommunicata: quia potest eam corrigere cogen-
 do ipsam: nisi in redditione debiti. ¶ Tertio excu-
 sat humilitas subiectionis: uel seruitutis: unde filii: qui
 sunt in patris potestate: uel etiam emancipati: si sunt
 commensales patris: & ab eo recipiunt uictualia: uel
 necessaria excusantur: alias non. Et serui & rustici: &
 aliarum subiectarum personarum similiter excusantur: si participat
 cum suis dominis excommunicatis. Alioquin si tales per-
 sonarum non excusarentur: sequeretur infinita inconue-
 niencia: & damna innocētibus. Non tamen superiores excusantur:
 si participat cum inferioribus: nisi forte participent in eis
 rebus: quæ tenentur providere: illis maxime: si per illos
 non stetit: quin eos corrigerent: & pro eis quererent
 absolutionem. ¶ Quarto excusantur ignorantes: non
 ignorantia iuris crassa: sed ignorantia facti: cum scilicet
 eis non constat illum esse excommunicatum: cum quo participant.

De

¶ Quinto excusat necessitas: quia quilibet in necessitate constitutus potest ab excommunicatis elemosinam recipere: & econuerso etiam excommunicatis in necessitate constitutis elemosinam erogare quilibet potest: nec est expectanda ultima necessitas: & extrema. Vnde si excommunicatus petat hospitium: non tenet quod expectare: quod ab omnibus sit repulsus. ¶ Excommunicationem minorem est quis incurrit per sacrilegium, xvii. q. iiii. minor. ¶ Similiter pro notoria fornicatione precipue clerici, extra de cohabitatione clericorum, ueltra. Item cum quis recipit ecclesiam de manu laici, xvi. q. vii. sigs deinceps: difficile tamen non est hoc elicere ex textu. ¶ Notandum est tamen ex constitutione martini quinti in concilio constantiensi: quod nullus incurrit excommunicationem minorem ex participatione cum excommunicatis quocumque excommunicatione maiori: nullusque tenetur uitare eos est in diuinis: nisi fuerint publicati & denunciati specialiter: & nominatim: excepto sigs ita notorie percussisset clericum: quod non posset aliqua tergiversatione celari: nec aliquo modo excusari. Quilibet enim tepet in hoc casu huiusmodi percussorem deuitare: est si non fuerit publice denunciatus: atque hec de excommunicatione dicta sufficiunt. ¶ Quia uero aliquando non seruantes interdictum incidunt in excommunicationem: & sepe propter contemptum excommunicationum fiunt interdicta: & inde sequuntur suspensiones: & irregularitates: de huiusmodi censuris aliquid quid dicendum est. Quod tamen breuissime faciemus ne contra intentionem nostram in hoc opere scribere uideamur. Sufficere enim putamus mentem confessoris excitare: ne per crassam ignorantiam: uel per incosiderationem talia praesentat: sed ut per hec: quae scribemus: cum cepit dubitare: subsistat: & ad doctores quos huiusmodi distul-

se per

Te pertra
mum ere
fione: po

dinalium
stias per
bellas pr
mos loca
genis us
qua: rep
dit: & q
cretale: u
ctio roma
tit occide
romanae
quites: si
re percuss
rem dede
interdict
iuriosum
humani
discordia
cipit: ut
uel princ
uel sine r
tam spec
efficiunt

se pertractant se conferat : & solutiões inueniat. Pri-
mum ergo dicemus de interdicto: deinde de suspen-
sione: postremo de irregularitate.

¶ De interdicto.

Interdictū est separatio a certis sacramen-
tis: & oibus diuinis officiis : & eccliaſtica
ſepultura. Et qñq; fertur a iure : qñq; ab
hoic. ¶ A iure interdicitur collegium car-
dinalium: uel uniuerſitas: & cogit ecclias: uel eccliaſ-
ſticas perſonas ſoluere guidagia: uel pedagia: uel ga-
bellas pro rebus propriis. ¶ itē uniuerſitas: quæ do-
mos locauerit: uel cōductas haberi permiferit alieni-
genis uſurariis in terra ſua ad exercenduz ſœnus. Et
quæ repræſalias cōtra perſonas eccliaſticas conce-
dit: & quæ non ſeruauerit ea: ad quæ tenetur per de-
cretalē: ubi periculum. de elec. li. vi. quando in ea ele-
ctio romani pontificis eſt celebrāda. Et quæ conſen-
tit occidentibus: uel pcutentibus cardinales ſanctæ
romanæ ecclieſiæ : uel ſi infra mēſem non punit delin-
quētes: ſi poteſt. Et quæ episcopum proprium teme-
re percufferit: uel ceperit: uel bānierit: uel in his fauo-
rem dederit: uel nō defenſauerit. ¶ Eſt etiā aliquod
interdictū ſpeciale: ut cū interdicit ecclieſia propter in-
iurioſum ſanguinē ibi effuſum : & ppter effuſionem
humani ſeminis ſtudioſe pcuratū. Et quando ppter
diſcordiā patronoruz episcopus claudit oſtia : & pꝛe-
cipit: ut nullus in ea celebret. Et quādo ſymoniace:
uel principaliter pro queſtu: uel ſine licentia episcopī:
uel ſine reliquiis in loco deſerto fuit oſecrata. In hoc
tam ſpeciali ecclieſiæ interdicto celebrantes in ea non
efficiuntur irregulares.

¶ De ſuſpenſione.

De

Suspensio est censura ecclesiastica: qua inter
 dicitur aliqd officiu: uel exercitiu cōpetens
 persone ecclesiasticę aliquādo a iure: aliquā
 do a iudice prolata. ¶ A iure ergo suspēdū
 tur symoniaci in ordie: uel beneficio: notorii fornicatores. ¶ Episcopus: qui ordinat alienū clericū sine li
 centia sui superioris scienter: seu affectata ignorātia.
 ¶ Qui cōfert tonsurā clericalē infanti: uel illitterato:
 uel coniugato. ¶ Episcopi: & superiores eis: idest archi
 episcopi: & patriarchę locantes aliquā domū usura
 riis alienigenis: uel pmittentes huiusmodi habitare
 in terris suis ad fœnus exercendū. ¶ Proferētes sentē
 tiā excommunicationis: suspensionis: uel interdicti: sine
 debitis circumstantiis. .i. non præmissa admonitione
 non adhibitis testibus: & in scriptis: &c. ¶ Ultramō
 tani ordinati ab episcopis italię sine licētia episco
 pi: unde sunt oriundi: uel in cuius diocesi sunt benefi
 ciati. ¶ Qui ordinantur a nō suo episcopo sine licētia
 ipsius: nisi sub spe ratihabitōis. ¶ Archiepiscopus:
 qui confirmat electionē consecrans electū: nō cogni
 to: utrū per aliquā prauitatem sit ab appellatione re
 cessum: quæ erat interposita ad papam. ¶ Quicumq;
 de collegio uacantibus ecclesiis collegiatis quibuscū
 q; occupant aliqd de bonis illarū. ¶ Episcopi: & su
 periores: & etiam inferiores eis: qui uisitantes recipiūt
 munera: aut uisitationis officio non impenso: procu
 rationes in pecunia: uel uictualibus. ¶ Qui recipiūt
 aliquem ex ordinibus sacris ab episcopo: qui renun
 ciavit loco: & dignitati. ¶ Recipientes aliquē ordi
 nem sacrū extra statuta tempa ordinationū. ¶ Pro
 moti per saltum: qui recipiunt eadem die minores or
 dines cum subdiaconatu: uel duos ordines sacros.

¶ **Contrahentes**

¶ Cont
 ti: & a
 nes ordi
 niuz. ¶
 municat
 stasia fu
 cipantes
 blice: &
 dignum
 ipsam el
 ces eccle
 rius pa
 fortes.
 uel ad
 nistrati
 assumpt
 recipiūt
 bros: &
 turbant
 tres min
 prædica
 cipiente
 bationi
 piunt: si
 tentibu
 seruato
 lentis s
 fraudat
 fiti non
 cerint. ¶
 nisi pri
 expend

¶ Contrahentes matrimonium per uerba de presentati: & ante carnis copulam facientes: se ad sacros ordines ordinari: per hoc enim non dissoluitur matrimonium. **¶** Ordinati ab heretico: uel lismatico: uel excommunicato: uel deposito. **¶** Apostate religionum in apostasia suscipientes ordines. **¶** Celebrantes: seu participantes in diuinis scienter cum excommunicatis publice: & interdicitis. **¶** Clerici: qui scienter eligunt indignum ad episcopatum. **¶** Eligetes: si infra octo dies ipsam electionem electis distulerint presentare. **¶** Iudices ecclesiastici: qui contra iustitiam: & grauam alterius partis in iudicio quicquam faciunt per gratiam: uel per sortes. **¶** Religiosi: qui concedunt alicui ad uitam: uel ad certum tempus lucra: redditus: possessiones ad ministracionem: quibus presunt. **¶** Fratres predicatorum assumpti ad episcopatum: uel alias prelaturas: si prius recipiunt munus consecrationis: quam resignent ordini liberos: & alia: quae habent. **¶** Fratres predicatorum per turbantes officium inquisitionis exercitatorum per fratres minores: & similiter minores: si perturbant in hoc predicatorum. **¶** Fratres predicatorum: & minores recipientes aliquem ad professionem ante annum probationis elapsam. **¶** Religiosi: qui decimas non percipiunt: si scienter omittant facere conscientiam contentibus de decimis soluendis: si fuerit requisiti. **¶** Conservatores: si de aliis: quam de manifestis iniuriis: & uolentibus se intromiserint. **¶** Religiosi grauantes: uel fraudantes ecclesias circa decimas eis debitas: si requisiti non desistunt: uel de usurpatis emendam non fecerint. **¶** Doctor: uel magister: qui doctorat aliquem: nisi prius exigat iuramentum a doctorando: quod non expendet pro suo doctoratu ultra summam trium mensuram

hium turonensium argenteorum. ¶ Qui pro alienis debitis ecclesiam suam grauat: aut litteras: seu sigilla concedit: quibus possint ecclesiæ obligari. ¶ Prælati non episcopi: qui ecclesias sibi commissas: seu bona ipsarū subiciunt: aut supponūt laicis absq; cōsensu capituli: & sedis apostolicę licentia. ¶ Qui prohibiti sunt audire leges: uel physicam: si audiunt eas.

¶ De irregularitate.

Regularitas est impedimētum canonici: quo quis prohibetur ad ecclesiasticos ordines promoueri: & in eisdem ministrare. Et contrahitur multis modis. ¶ Aliquando ex indebita celebratione: uel executione ordinū: ut cum quis excōicatus maior: uel suspēsus: uel in loco interdicto celebrat: uel cū quis exequit actū alicuius ordinis sacri: quē non habet solenniter. ¶ Cōtrahitur etiā propter homicidium: uel mutilationē membri: siue hæc opere: siue mādato: aut cōsilio: uel defensionē: siue iuste: siue iniuste ppetrent. ¶ Bigami quoq; oēs irregulares sunt. ¶ Dicitur autē bigamus: q; uxorem uiduā: uel corruptam duxit: & cognouit: uel ppriā uxorē cognouit: postq; fuit ab altero cognita: uel duas habuit uxores: & cognouit eas: etiā si alterā earum non poterat habere. ¶ Similiter cū quis in sacris cōstitutus: uel post professionem in regula contrahit cū corrupta. ¶ Prohibetur autem bigamus promoueri: quia diuisit carnem suā: & coniunctio coniugalī facta per ipsum non potest significare coniunctionem christi: & ecclesię: qui est unus sponsus immaculatus cum una sponsa immaculata. Vnde irregularitas hæc non tollitur per baptismū: sicut irregularitas homicidii: quia baptismus non

non omnino soluit matrimoniu. Nā si ambo coniuges
 ouertatur: & baptizetur: non possunt ab inuicem se
 parari: & aliis matrimonialiter coniungi. Immo si al
 ter ipsorum baptizaretur: altero in infidelitate per
 manēte: sed uolēte fideli cohabitare sine iniuria crea
 toris: & posset fidelis ab eo discedere: nō tamē potest
 alteri coniungi: ut infra dicemus. ¶ Item qui duxit
 uxorem uilem mulierem: ut puta ancillam: ioculatri
 cem: uel aliquaz ex illis: quæ publicis spectaculis mā
 cipantur: repellitur ab ordine propter dignitatem cle
 ricatus. ¶ Illegitimus quoq; propter detestationem
 paterni sceleris. Corpore uitiatus: quando in eo est
 inhabilitas ad officium exequēdum: uel talis defor
 mitas: quæ scandalum: & derisionem generaret: uel
 cum sponte: & sine iusta causa quis est priuatus ali
 quo membro: etiam paruo: uel occulto: secus si iniu
 ste: uel ui fuit priuatus. ¶ Hæreticus post pœnitētia:
 qui fecit pœnitentiam solēnez. ¶ Qui distulit bapti
 mum usq; ad ægritudinē: quem tunc suscipit timore
 mortis. Qui bis suscipit sacramētum imprimens cha
 racterem. Curiales nisi sint absoluti a curia. Obliga
 tus alteri ad ratiocinia. Hermaphrodytus propter
 monstruositatē. Seruus anteq̃ consecutus fuerit ple
 nam libertatem. Crimen quoq; non mediocre: puta
 adulterium: furtum: fraudulencia: sacrilegium: peri
 urium: falsum testimonium: & similia: si est manife
 stum: p sententiam: uel propriam cōfessione: uel per
 euidentiam facti: ita q; inficiatiōi non sit locus: indu
 cit irregularitatē. Infames quoq; tam de facto quam
 de iure repellunt a promotioe dignitatum: & ordinis
 ¶ Quas at pœnas incurrit irregulares in suis ordinis
 b^o ministrates: breuitati studētes: hic tradere nō pos

sumus. Confessoris autem officium erit cum irregulari
 rem huiusmodi inuenerit: querere in doctoribus: a quibus
 hæc diffuse tractant. Interrogandus est etiam pecca-
 tor: si ultimam confessionem fecit cum proposito relin-
 quendi peccata: & seruiendi deo: quia si non fecit eam
 cum hoc proposito: fuit fictus: & secundum ueriores: & tu-
 tiorem opinionem tenetur iterare confessionem: quia nul-
 lum fuit sacramentum: ex quo non habuit primam: & prin-
 cipalem partem: quæ est contritio. Si tamen habuisset
 propositum deferendi peccata: & per confessionem sa-
 tisfatiendi ecclesie: non tamen habuisset ita firmum: sicut
 oportet: neque habuisset ueram contritionem: credens
 se illam habere: & satis debitam diligentiam in confiten-
 do fecisset: licet non sufficientem: cum talis non sit ex-
 presse fictus: sed sit saltem attritus: non tenetur ite-
 rare confessionem secundum sanctum thomam: alio-
 quin sequerentur innumerabiles scrupuli. Quia nul-
 lus potest pro certo scire: an ueram habuerit contri-
 tionem: nisi ex reuelatione: sufficit ergo habere de hoc
 sufficientes coniecturas. Querat etiam ab eo: si con-
 fessus est sacerdoti: qui non poterat eum absolueret:
 quia sic teneretur iterare confessionem. Similiter si
 sacerdos: cui confessus est: fuit ita ignarus: quod nescie-
 bat discernere inter lepram & lepram: tenetur iterare
 confessionem: nisi forte poenitens fuisset doctus in hu-
 iusmodi. Si enim non potuit ipsum absolueret: nullum
 fuit sacramentum: nam in naturalibus forma in debi-
 tæ materiæ non unitur. Si autem tam sacerdos quam con-
 fitens fuit ignarus: presumitur: quod sacramentum non
 habuit suam perfectionem: cum ad ipsum requiratur
 denudatio omnium peccatorum distincta: & conue-
 niens satisfactio pro eis. Ultimo interrogandus est
 peccator:

peccator: si uenit cū proposito mutandi uitaz suā: & si dolet de peccatis commissis firmiter proponens in futurum cauere. Si enim in eo nō appareant signa cōtritionis: non est statim reiciendus: sed patienter audiendus: & hortandus ad ueram cōtritionem: quia sub manu confessoris: (ut dicit sanctus thomas) sepe homo de attrito fit contritus. Si tamē in fine confessionis apparent manifesta signa: q̄ non esset contritus: utputa: quando dolet quidem de preteritis: tamen habet propositum reuertendi ad ea: uel si nō habet expressum propositum reuertendi: tamē non uult uitare occasionem peccatorum mortalium: cum possit. Vel quando nullam omnino examinationem fecit de peccatis suis: uel adeo paruam: q̄ nulla prorsus reputari possit: tunc nō debet absolui: sed exhortari: ut melius consulat animæ suæ. Si autem non apparent manifesta signa: q̄ talis nō sit contritus: eligat confessor in dubio benigniorem partem: inducens tamen eum per aliquam exhortationem q̄tum potest ad ueram contritionem. ¶ Postremo dicendū est ei: ut ipse per semetipsum dicat peccata sua: saltem aliqua: quæ memoriæ occurrunt: quia si nollet confiteri: nisi ea: de quibus interrogabitur proponēs animo etiam tacere aliquod mortale: si de eo a confessore non interrogabitur: non esset in bono statu: quia quantus est in se: uult uiolare sacramentum penitentiae. Si uero libentius uellet interrogari q̄ dicere per seipsum: cum proposito tamen dicendi omnia mortalia peccata: quando non interrogaretur: non est damnandus: sed adiuuandus. Et dicendū est ei: q̄ semper dicat peccata cum debitis circumstātiis: & præsertim cum circumstātia: quotiēs: ut scilicet dicat

De cognitiōe peccati

Quotiens peccatū eiusdem speciei iterauit: saltē secū-
dū grossam existimatiōē: quia in hoc hodie multi
errant. Non enim pōt aliter medicus infirmū sanare:
nisi ei uulnera detegantur. Maius uero uulnus in aia
facit peccatū centies repetitum: q̄ semel p̄petratū: & ma-
iori uulneri debetur aliquando fortior medicina.

¶ Sec̄da ps de ordine: quo examinand⁹ peccator.

QUONIAM plenitudo legis ē dilectio: ut dī-
cit ap̄tus. Et dilectio est duplex. s. dei & p̄-
ximi: oia p̄cepta per duas tabulas disun-
guimus. Quarū prima continet p̄cepta: q̄
pertinent ad charitatē dei. Secunda autē ea: quæ per-
tinent ad charitatem p̄ximi: quicunq; enim uult be-
ne uiuere in aliqua cōmunitate: primo debet bene se
habere erga principem illius cōmunitatis: deinde erga
subditos suos. Et hinc possumus itelligere: quādo
aliquod peccatū est mortale: & quādo est ueniale ex ge-
nere suo. ¶ Id enim: quod est contra charitatem dei:
uel p̄ximi: est peccatū mortale: nam charitas: & mor-
tale peccatum sunt contraria directe. Quia charitas
deum respicit tanq̄ finem ultimum: peccatum uero
mortale ab hoc fine auertit hominem: & facit: ut fi-
nem constituat creaturam: uerbi gratia: blasphemia
est ex genere suo peccatum mortale: quia contraria
est charitati dei: similiter inuidia: quia contrariatur
charitati p̄ximi. ¶ Veniale uero peccatū ex genere suo
dicit̄ illud: quod nō est cōtra: sed p̄ter charitatē: ut
fānis gloria de aliquo actu uirtutis: qm̄ in ea nō poni-
tur finis: est ex genere suo ueniale: q̄ nō est directe cō-
tra dei: nec cōtra p̄ximi charitatē: sed p̄ter. Sicut si
quispiam romā proficiscens diuerteret paululū a uia
recta eūdo per agrū & tandē reuerteret ad uia. Est et̄
ueniale

ueniale peccatum id: quod ex suo genere est mortale: quando non habet suam perfectionem: quia uidelicet non peruenit usque ad consensum. ¶ Item quod ex genere suo est ueniale: potest effici mortale per aliquam circumstantiam aggrauatam in infinitum. Dicitur autem circumstantia aggrauare in infinitum: quoniam est directe contra aliquod preceptum obligans ad peccatum mortale: seu contra charitatem dei: uel proximi. Et talis circumstantia dicitur trahere actum ad aliam speciem peccati: & esse de necessitate confessionis. Verbi gratia: comedere aliquid plusquam sit corpori necessarium: est peccatum ueniale. Si autem hoc fit ad luxuriam nutriendam: iam peccatum illud aggrauatur in infinitum: quia meretur poenam eternam: eo quod additur ei circumstantia: que est contra preceptum. (Non mechaberis): & trahit ipsius in aliam speciem: quia iam est peccatum luxurie potius quam gulae. ¶ Quod si ergo peccator consideret suum peccatum: considera statim: si est ex genere suo mortale: an ueniale: per ea que dicta sunt. Si ueniale: cogita si habet aliquam circumstantiam aggrauatam in infinitum: uel plures: quia omnes sunt de necessitate confessionis. Si autem est mortale ex suo genere: considera statim: si habet suam perfectionem: quia sic omnino est mortale. Et tunc etiam cogita: si habet circumstantias trahentes ad aliam speciem: ut puta: si furatus est aliquid sacri: ut puta calicem: quia sic non solum peccatum esset in specie furti: sed etiam in specie sacrilegii. Similiter si actus est indifferens: quia scilicet potest esse bonus & malus: ut puta: ornare se decenter: potest esse bonum & malum. Interrogandum est: quo fine hoc fecit: & considerandæ erunt circumstantiæ: quibus potest actus trahi ad diuersa peccata: maxime autem interrogandum est in huiusmodi

De primo

de fine: quia finis dat speciē actibus mortalibus. Per
hec ergo poteris cognoscere peccata quādo sunt mor-
talia: & quādo sunt uenialia. Nam hac distinctione
bene intellecta: & p̄ceptis dei & ecclesie bene cogni-
tis: & memoratis: facile poterit iueniri quō (verbi gra-
tia) curiositas sit ueniale p̄ctm: & quomō mortale.
Et hoc idem intelligo de multis aliis: ut d̄ choreis: de
iactantia: de contentione: de hypocrisi: & similibus:
quę ex fine: & aliis circūstātiis p̄sandę sunt. ¶ Quia
ergo deo: sicut & cuilib; regi: seu p̄ncipi: tria debem;
s. fidelitatez: honorē: & famulatū: ideo prima tabu-
la principaliter cōtinet tria p̄cepta: ad quę possūt
reduci omnia alia p̄cepta: quę ad charitatem dei
pertinent. De peccatis ergo: quę sunt contra istas pri-
mam tabulam: interrogandum est primo: deinde de
his: quę pertinent ad secundas. ¶ Cum ergo primū
p̄ceptum primę tabulę pertineat ad fidelitatem:
dicente domio exod. xx. (Ego sum domus deus tu-
us: non habebis corā me deos alienos &c.) cōtra hoc
p̄ceptum tribus modis potest homo peccare. ¶ Pri-
mo per infidelitatem. i. per negationem fidei. ¶ Secū-
do p̄ infidelitatē: eoq; nō seruat uota p̄missa. ¶ Ter-
tio per ifidelitatē: eo q; p̄supbiā nō seruat statū a deo
sibi determinatū: q̄a initū supbię ē apostatare a deo.
De istis ergo interrogandū est in primo p̄cepto.

¶ De primo p̄cepto.

Irca primum p̄ceptum notandum est
q; fides est habitus: seu lumē intellectū
supernaturale: quo homo firmiter cre-
dit omnia: quę in sacra scriptura cano-
nica manifestant: & omnia: quę eccle-
sia sancta catholica romana determi-
nauit

nauit ab o
fidem om
bile est pla
mo ergo o
sancta ecc
denda: ul
rarum ne
tioni ipsi
re: & firm
de: aut c
sua: & p̄
iudicabit
tē: non e
sia prob
neare in
dicis: et
non vult
animum
dem rati
ceptū ipsi
dum. s. n

ad p̄miss
bus nō a
uotū. D
expedit
cogitat:
uoto cog

nauit ab omnibus indubitater esse credenda. Quam
fidem omnes tenetur habere: quia sine fide impossi-
bile est placere deo: (ut dicit apostolus paulus). ¶ Pri-
mo ergo qui non credit sacrae scripturae: uel his: que
sancta ecclesia determinauit: uel determinabit esse cre-
denda: uel aliquem articulum fidei: & sacrarum scriptu-
rarum negat: uel negauerit: uel dubitauerit: dubita-
tioni ipsi assentiendo: quia omnes tenentur ista crede-
re: & firmiter eis inhære. ¶ Item qui disputat de fi-
de: aut conuersat cum infidelibus cum expresso animæ
sua: & proximi periculo: quod prudentia confessoris
iudicabit: peccat mortaliter: quia agit contra charita-
tē: non curans de sua: & proximi salute. Est et ab eccle-
sia prohibitum comedere cum iudeis: & bibere: ac se bal-
neare in eodem balneo cum eis: & curari ab eorum me-
dicis: et tunc uidetur esse mortale: quoniam homo monitus
non uult ab hoc desistere: quia tunc apparet: quod firmat
animum contra præceptum ecclesiae. Et propter ean-
dem rationem peccat mortaliter: quoniam non ignorans præ-
ceptum ipsum contemnit expresse: uel etiā interpretatiue
dum. scilicet non curat de eo: sed sequitur propriam uoluntatem.

De uoto.

Circa uotum autem. Si bene intellexeris dis-
finitionem: erit tibi facile soluere omnes ca-
sus eius: diffinitur autem sic. Votum est promissio
facta deo de meliori bono: ubi nota: quod
ad promissionem requiritur deliberatio & propositum: quod
bus non aduenientibus non potest dici promissio: neque
uotum. Deliberatio autem est: quando homo cogitat: si uult: uel
expedit ei facere uotum: & tandem si uult facere uotum
cogitat: quod uotum debet facere. Postquam autem de uno
uoto cogitauit: si proponit: se uelle illud facere: tunc est

in scdo: qđ requiritur ad uotū: id est in pposito: non
 dum tamē est uotum: sed quādo facta deliberatione
 & proposito pmittit deo illud: quod deliberauit: &
 pposuit: tunc est uotum: siue hoc uoce exprimat: siue
 non. Et ideo nota: qđ quæ in angustiis fiunt: uel ex
 animi leuitate: si subito ex aliqua passione intelle-
 ctum obnubilante: & indeliberate fiant: non tenēt:
 secus si cum deliberatione etiam in breuissimo tem-
 pore adueniente facta essent: nā deliberatio cum sit
 actus mentis: potest citissime fieri: dūmodo ratio sit
 libera. Et hic regitur prudentia cōfessoris cōsiderā-
 tis diligēter omnibus circūstantiis. ¶ Scdo nota: qđ
 cū uotum sit promissio: & nemo possit pmittere: qđ
 nō est in sua ptāte: siqđ promisit nō suū: nō est obliga-
 tus: nisi ille cōsentiat: cuius est id: qđ pmittitur: ideo
 uota religiosorū non tenēt. Et hæc est uerior opinio
 quāuis qđam dicant: qđ possunt facere quædā uota ora-
 tionū: uel quædam: quæ nō impediūt obediētā: qđ
 religiosus nec aliqđ tempus: nec seipsuz habet in sua
 potestate: & nemo potest pmittere quod nō est suum
 ita tenet. S. thomas. Similiter nec uota seruorū: nec
 coniugū: nec filiorū familias ualent: quādo pmittūt
 ea: quæ nō sunt sui iuris: sed eorum: in quoruz ptāte
 sunt: ut cū pmittunt facultates patris: uel dñi sui: se-
 cus si pmittunt castitatē deo post annos pubertatis.
 Opz enī quantū spectat ad ppositū: semp cōsiderat
 si ille: qđ uouit: pmissit id: qđ est in sua ptāte: quia tūc
 uotū tenet: aliqđ nihil ualet uotū: nisi cōsentiat dñs
 rei. Ideo si cōiunx fecit uotū castitatis sine cōsensu uiri
 uel uir sine cōsensu uxoris: nō tenet: qđ (ut dicit apłs)
 uir non habet ptāte corporis sui: sed mlier: nec mlier
 habet ptātem corporis sui: sed uir. ¶ Tertio nota: qđ
 hæc

hæc p
 & sim
 tionā
 oblig
 sit act
 ergo
 orent
 ti est p
 nibus
 ligabi
 cum fi
 mo pe
 facere
 milita
 tum p
 lum et
 Qui a
 nū: ad
 alig f
 di plat
 aimū a
 ritus f
 qđ cū d
 illud b
 uotū p
 nebat
 cit uot
 nō ten
 feria v
 uel alic
 bonū:

hæc pmissio p̄t fieri dupliciter: scilicet cū cōditione
 & simpliciter sine conditione. Si ergo fiat cum condi-
 tione: si nō adueniat conditio: non obligat: q̄a cōdi-
 tionalis non ponit in esse. Si autē adueniat conditio:
 obligat ex præcepto. ¶ Quarto nota: q̄ cum uotuz
 sit actus patriæ: proprie ad deum solū pertinet: cum
 ergo sanctis fiunt uota: intelligūtur facta deo: ut sc̄ti
 orent pro ipsis uouētibus: ideo omnis trāsgressio uo-
 ti est peccatū mortale. Quia si promissio facta homi-
 nibus obligat: multo magis promissio facta deo ob-
 ligabit. Item nota: q̄ cū dicitur de bono: uotū nō est
 cum fit de malo: & ideo n̄ obligat tale uotū: quinim-
 mo peccat uouēs: unde qui facit uotum promittēdo
 facere aliquod peccatū mortale: mortalr peccat. Et si
 militer credo illum peccare mortaliter: qui facit uo-
 tum peccandi uenialiter: quia promittit id quod ma-
 lum est: hoc autem est magnā irreuerentiaz facere deo
 Qui autē facit uotum: non facere aliqd̄ spirituale bo-
 nū: ad quod alias nō tenet: nō leuiter peccat: sicut si
 aliqs faceret uotū nō intrādi religionē: aut n̄ acceptā
 di platurā: uel nō prædicandī. Et ratio est: q̄a firmat
 aimū ad nō faciēdū illud bonū: ad quod fortasse spi-
 ritus sc̄tus ipsū iducet: uel et obligabit. ¶ Nota etiā
 q̄ cū dicit de meliori bono: p̄ melius bonū intelligit̄
 illud bonū: ad quod alias nō obligat. Qui ergo fecit
 uotū pmittēdo seruare aliqua p̄cepta: ad q̄ prius te-
 nebat: ut sūt p̄cepta iuris diuini: & natural: nullū fe-
 cit uotū: q̄a uotū est de meliori bono: ad qd̄ hō alias
 nō tenet. ¶ Vota uero stulta: ut d̄ n̄ pectinādo caput
 feria vi. ul̄ sabbato: ul̄ de nō comedēdo caput piscis
 uel aliquod hmōi: poti⁹ sunt irridēda q̄ seruāda: q̄a
 bonū: d̄ quo est uotū: debet cedere i honorē d̄i: ul̄ sal

posito: non
 liberatione
 liberavit: &
 ornat: siue
 unt: uel ex
 one intelle
 non tenēt:
 limo tem
 atio cum sit
 do ratio sit
 s cōsiderā
 do nota: q̄
 mittere: qd̄
 nō est obliga
 titur: ideo
 erior opinio
 dā uota ora
 edietā: q̄a
 abet in sua
 nō est suum
 seruorū: nec
 do pmittūt
 uoruz p̄tate
 d̄ d̄ni sui: se
 pubertatis.
 p̄ cōsideraf
 te: quia tūc
 osentiat d̄ns
 e osensu uiri
 t dicit apls)
 er: nec milier
 ertio nota: q̄
 hæc

tem animæ ppriæ: aut pximoz. ¶ Itē nota: qd cū uo-
tuz sit pmissio facta deo: nullus homo pprie pōt dis-
pensare: aut cōmutare uota. Possūt tñ prælati eccle-
siæ iudicare: & declarare: uotū ipm quādoq; nō tene-
re i aliquo casu: cōsideratis cōditionibus psonæ: & tē-
poris: & alioz: quæ ad hoc reguntur. Maxie autē de-
bet cōsiderari intentio uouentis: qā forte nō itēdebat
se in quocūq; casu obligare: qd etiā si itēdisset: uotū
fuisset idiscretū. Et ideo in casu: in quo uouēs: si eum
præuidisset: nō se obligasset: pōt facile declarare pla-
tus: q uotū nō teneat: & ipsū dispensare. Q n̄ ergo iu-
dicant p̄lati: istis cōsideratis: uotū nō obligare: dicitur
tūc dispensare. Vnde dispensatio facta sine legit-
tima cā: quæ ē ipeditiua: ul̄ q̄ impediret maius bonū
ex obligatiōe uoti: uel sequeretur aliqd malū: nō est dis-
pensatio: sz dissipatio: ideo sic dispensatus: sicut pus
ita & post remanet obligatus. ¶ Silt cōmutatio dz
fieri p̄ æqualia: cōsiderata tñ cōditione psonæ: & fa-
cultate: & aliis: quæ ad hoc requirūt: utputa sigs ha-
bet uotū pegrinatiōis: & cōmutari oportet: debet il-
le talis erogare paupibus: ul̄ i aliquod piū opus expē-
dere tantū: q̄tū expendisset s̄m cōditiōem suam: eū-
do: stando: & redeundo: & pro labore itineris iniun-
gēda sūt ei ieiunia & oratiōes. Istis ergo sic notatis: fa-
cile poteris soluere oēs casus: quos ponūt iura: & do-
ctores in libris suis: qā & ipsi hmōi fūdāmētis initūt

¶ Incipit prima interrogatio de peccatis.

¶ De superbia.

Vperbia est inordinatus appetitus excellen-
tiæ. Inordinatus autem dicitur: quia egredi-
tur regulas a dō præfixas: utputa: qā homo
non est contentus de statu suo inferiori: sed
inordinate

inordin
uirute
bus diu
test tam
nullo m
dignat
cere: ut
taliter:
tuor sp
exillum
fo: & a
cat mo
cant oi
cogitā
stantu
difficil
mortal
laudes
uel ran
ita glori
eunda
senon h
multi su
re hic: q
ita tum
exillum
qua om
nascitu
quand
speciei:
das an
dendas

inordinate q̄rit ascendere: ul' uult in alto statu supra
uirtutem suam pmanere: nō curans de ordinationi-
bus diuinis: et est peccatū mortale ex natura sua. Po-
test tamē esse ueniale s̄m primos motus: sed si homo
nullo modo curat de ordinationibus diuinis: uel de-
dignatur subiici eis: uel nollet deū ipsum posse coher-
ere: ut cōsequi posset excellētiā: quā desiderat: & mor-
taliter: & grauit peccat. ¶ Habet autē supbia quat-
tuor species uidelicet. ¶ Prima species est: cum homo
existimat id: quod habet: nō habere a deo: sed a seip-
so: & a ppria uirtute: & si hoc expresse existimat: pec-
cat mortaliter: & est hæreticus. Quidā tamē quis di-
cant oīa se habere a deo: tamē uel nunq̄: uel raro hoc
cogitat: & ita de ppria uirtute: & ppriis operibus in-
flantur: ac si nō hæc omnia recepissent a deo. Verum
difficile est uidere: quādo hæc eoꝝ supbia sit peccatū
mortale signū tamē: q̄ sit peccatū mortale est: quādo
laudes hominū semper retorquet ad seipso: & nunq̄
uel rarissime referūt eas ad deū: uel quando in seipsis
ita gloriatur: ut nunq̄ reuocent animū ad deū. ¶ Se-
cunda species est: q̄n homo ea: quę habet: credit qdē
se non habere a deo: sed ex propriis meritis: & in hoc
multū subtiliter decipiuntur: sed difficile est etiā uide-
re hic: quādo sit mortale. ¶ Tertia species: q̄n homo
ita tumet: ut existimet se habere: qd non habet: ut cū
existimat se doctū: uel sanctū: uel idoneum ad ali-
qua officia: cū in omnibus decipiatur. Ex qua specie
nascitur presumptio: s̄m quam poteris habere signa
quando est peccatū mortale trāgressio supbiae hui-
speciei: ut puta si quis existimaret se idoneum ad regē-
das animas: uel aliquis ignarus doctor legū ad defē-
dendas causas difficiles: uel medicus inscius ad curā

De peccatis

das infirmitates graues: & sic de alijs officijs: ubi iminet piculū aliquod: maxime autem piculū animay: quia sic apparet signū supbiæ: quæ esset peccatum mortale: maxie qñ se ingerūt ad hæc officia: & opa: tūc enī expræsse uidetur mortale. ¶ Quarta species est: cum quis appetit singulariter apparere: despectis cæteris: & ex hac nascitur inuidia: ex qua poteris uideri: quādo hæc species est peccatū mortale. Nam qñ uidebis: q̄ homo ita appetit singularitatē: q̄ nō uult aliquē supiorem: uel æqualem: & tristatur de excellētia aliorū: & qu erit obfuscar̄ famā eorū: tūc signū est: q̄ peccat mortaliter s̄m hanc quartā speciē. ¶ In huiusmodi tamē iudicijs: ubi nō apparet expræsse peccatum mortale: non facile est præcipitanda sentētia. Oportet enī cōfessorē cōmitere multa deo: qui solus est spirituum ponderator: & affectiones interiores ipse solus perfecte cognoscit.

¶ De his: quæ contrariātur secūdo præcepto.

Contra secundū præceptū: qd̄ est de honore diuino: pōt dupliciter fieri. Vel indirecte. s. per inanē gl̄iā: p̄ quā sibi hō usurpat honorem: quē d̄beret ad deū referre. Vel directe: & hoc dupliciter. s. uel p̄ facta: & hoc mō contrariāt ei sacrilegiū: uel p̄ uerba: & hoc quoq; dupliciter. Vno modo generalit̄ p̄ quālibz dei uanā noiatiōē. Alio modo sp̄aliter contra aliqua spiritualia attributa diuina. Et hoc tripliciter. Nā contra potentiā: quæ attribuitur patri: est adiuratio: contra sapiētiā aut̄ & ueritatē: quæ attribuitur filio: est piuriū: contra bonitatē uero: quæ attribuitur sp̄iūctō: est blasphēmia. ¶ Interrogandus est ergo peccator: si assumpsit nomen dei in uanū generaliter: ut puta despiciēdo: irridēdo: uel alio modo

alio modo
scriptur
mortalit
as nomi
cetera sa
male. V
neq; ma
catum.
quæ est
uidelicet
dicitur:
nit. V t
dentiam
suo: qui
reption
bum de
tantum
ctu tant
iniustū: u
māt deū
sione ita
ctu & aff
nitate di
¶ Interro
puta si de
p̄lit: aut
& bonor
se contra
tis pctis:
¶ Sex, n
speratio:
gnatio u

alio modo turpiter nominādo deū: uel sc̄tōs: uel sac̄rā
 scripturā: uel diuina officia: & missas: q̄a sic peccauit
 mortaliter. Quando aut̄ non multū irreuerenter ali
 as nominat deū: uel sanctos: seu sacram scripturā: &
 cetera sacramenta ecclesiæ ex quadā leuitate: est ue
 niale. Vbi ergo non apparet ex præsius contemptus:
 neq̄ magna irreuerentia: semp̄ iudica esse ueniale pec
 catum. ¶ Secūdo interrogandus est de blasphemia:
 quæ est derogatio excellentiæ bonitatis dei: ut cum
 uidelicet tribuitur deo: qđ ei non conuenit: ut cum
 dicitur: qđ est iniustus: uel negatur ab eo: quod ei conue
 nit. Vt (uerbi gratia): cū negatur ipsum habere pui
 dentiam de hoibus: & est peccatū mortale ex genere
 suo: quia est cōtra charitatē dei: ueniale aut̄ eēt ex sur
 reptione: ut qñ homo nescit qđ dicat: sed fugit uer
 bum de ore eius. Pōt etiā blasphemari deus in corde
 tantum: sine uoce: & hoc dupliciter scilicet uel intelle
 ctu tantū: ut cū qs credit deū non esse trinū: uel esse
 iniustū: uel aliqđ hmōi: uñ omnes h̄retici blasphe
 māt deū. Vel affectu tantū: ut cū qs ex ira: uel alia pas
 sione ita dicit in corde suo: sicut damnati. Vt intelle
 ctu & affectu: ut cū qs habet falsas opiniones de bo
 nitate diuina: & ex ipetu passionis deū blasphemat.
 ¶ Interrogāndus ē etiā de blasphemia i spiritū sc̄tm̄: ut
 puta si desperauit de misericordia dei: uel si nimis p̄sū
 p̄sit: aut si iuidit: uel doluit d̄ multiplicatiōe gr̄e diuic̄:
 & bonor̄ oium: ut licētius posset peccā: aut malitio
 se cōtradixit ueritati: aut nō pœnitere statuit de p̄teri
 tis pecc̄is: aut firmat se obstinate p̄seuerare in futuris.
 ¶ Sex. n. sūt blasphemie i spiritū sc̄tm̄: uidelicet de
 speratio: p̄sumptio: inuidētia fraternę gratiæ: ipu
 gnatio ueritatis agnitę: impœnitētia: & obstinatio.

De peccatis

Quæ oia sunt mortalia peccata ex genere suo: & gra-
 uissima: quãdo habêt suã plenitudinẽ: seu pfectionẽ
 idest expilum ofensum: q̃a sunt exp̃sse cõtra charitatẽ
 dei: & pximi. ¶ Tertio interrogandus est pccitẽs de
 periurio. Vbi nota: q̃ iuramentũ est inuocatio diui-
 ni testionii ad aliqd̃ cõfirmadũ: ut tollat cõtrouersia.
Et q̃a deus super oia est excelsus: nõ est uocãdus in te-
 stimoniũ pro leui causa: qui ergo leuiter iurant: semp
 peccãt: nõ tñ semp mortaliter: & q̃a deus est sũma ue-
 ritas: non est uocãdus in testimoniũ falsitatis. Et iõ
 qui iurat mēdaciũ: q̃dcunq̃ sit illud: siue parũ: siue
 magnũ: quocũq̃ etiã iuramēto: siue dicat p̃ fidẽ: siue
 dicat per crucẽ: uel alio mō: qñ aduertit: se iurare fal-
 sum: peccat mortaliter: secus si ex icõsideratiõẽ iura-
 ret. **Uz** et q̃ iurat aliqd̃ futurũ hĩc intētiõẽ faciẽdi il-
 lud: ueq̃ aliter iurãdo se facturũ: qd̃ nõ itēdit facere:
 peccat mortalr. Et qcũq̃ iurat: uel sub iuramēto ali-
 qd̃ p̃mittit: teneĩ seruare iuxta posse suũ: qd̃ p̃misit
 propter honorẽ dei: qui fuit in testẽ uocatus: nisi po-
 stea appareat: q̃ uergit in detrimentũ salutis c̃ternę.
 ¶ Similiter: q̃a deus est sũme bonus: non debet uoca-
 ri in testimoniũ alicuius rei illicitę: & ideo q̃ iurat fa-
 cere aliqd̃ illicitum: etiã si sit peccatũ ueniale: peccat
 mortaliter propter magnã irreuerentiam: quam facit
 bõitati dei. ¶ Grauius et peccat: & forte mortalr: q̃
 iurat se non facturũ aliqd̃ bonũ: q̃uis ad illud nõ tes-
 neat: sicut dictũ est supra de uoto: & ideo talia iura-
 mēta nõ sũt seruãda: imo q̃ iurat se facturũ aliqd̃ illi-
 citũ: statĩ ẽ piurus: & mortalr peccat. Iuramētũ. n. de-
 bet associari a iudicio discretiõis: & iustitia: & uerita-
 te: sicut scriptũ est Hier. iiii. c. (Et iurab̃ (igt): uiuit
 dñs i ueritate: & i iudicio: & i iustitia.) ¶ Et nota q̃
 non pote st

non p̃t d
 diximus e
 episcopi s
 quando
 nocuũ. ¶
 tiũ alicu
 p̃: licet q
 fare. ¶ Q
 autẽ est a
 nis dei: u
 aditurand
 dei ad ali
 quia fact
 ad uirgu
 mina co
 peccare:
 si non in
 gare. ¶ C
 tio rei fac
 tuz cõmi
 percutit
 set aut̃ est
 fiõẽ leui:
 inani glo
 manã: q̃
 q̃a nõ est
 test tñ est
 ret: qd̃ est
 mortali:
 uel cũ pra
 testimoni

CL

non pōt dispensari in iuramento sine legitima cā: ut diximus ēt supius de uoto. Et dispensatio p̄tinet ad episcopū s̄m sanctū Thō. scda scde. q. lxxxix. ar. ix. quando est dubiū: an sit licitū: uel illicitū: p̄ficiū: uel nociuū. ¶ Quādo uero est licitū apparet tñ eē impeditiū alicuius magni boni: dispensatio p̄tinet ad papā: licet quidā dicāt: q̄ etiā ep̄i in hoc possunt dispensare. ¶ Quarto interroga de adiuratione. A diurare autē est aliq̄e ad aliquid obligare p̄ reuerentiā nominis dei: uel alicuius sancti. Siq̄s ergo nō subditū suū adiurando itendit obligare per reuerentiā nominis dei ad aliq̄d: sicut obligatur q̄s per iuramentū: puta quia scit illū tantam reuerentiā habere ad deū: uel ad uirginē mariam: q̄ nullo modo adiuratus per nomina eorū non faceret: qđ postulat: uidetur mortalit̄ peccare: cū usurpet sibi potestātē: quā nō habet secus si non intenderet ipsū obligare: sed per nomen dñi rogare. ¶ Quinto interroga de sacrilegio: qđ est uiolatio rei sacræ: uel loci sacri: uel p̄sonæ sacræ. Ut cū fur tuz cōmittitur in ecclesia: uel frangitur locus sacer: uel percutitur p̄sona sacra: & est mortale cōmunit̄. Posset autē esse ueniale in rebus parui ualoris: uel in p̄cussioe leui: & similibus. ¶ Sexto & ultio interroga de inani gloria: quæ est iōrdinatus appetitus gloriæ humanæ: q̄ uana est: & est p̄ctm̄ ueniale ex genere suo: quā nō est exp̄sse cōtra charitatē: sed potius p̄ter eā. Potest tñ esse ēt mortale: ut siq̄s gloriā de aliquo quereret: qđ esset cōtra honorē dei: ut puta de aliquo p̄ctō mortali: uel quādo in ea finē ultimū cōstitueret quis: uel cū præfert deo illud: de quo gloriatur: uel etiā cū testimonium hominum præfert testimōnio dei &c.

C De contrariantibus tertio præcepto.

De peccatis

Ertium præceptuz est partim morale: partim uero cerimoniale. Inquantū est morale: præcipit: ut exhibeat debitus cultus deo: inquantū uero est cerimoniale: partim est negatiuus: ut cum præcipit: q̄ in die festo nō fiat opus seruale: partim est affirmatiuus: ut cū præcipit: q̄ in diebus festiuis audiat missa: & q̄ deo exhibeat cultus s̄m determinationē a deo factā: uel p̄ semetipsum in sacramētis: uel p̄ institutionē ap̄loꝝ: uel p̄ statutū ecclesie: uel p̄ consuetudinē eius. ¶ Vt ergo ordlate pcedā: incipiendū est ab his: quæ contra hoc pceptū sūt inq̄tū est morale inq̄tū eni est hmōi: præcipit primo interiorē cultū p̄ deuotionē: orōnē: cōtēplationē gr̄arū actionē: & diuinā laudē: d̄ q̄b⁹ oibus pōt peccator iterrogari sicut expedit. ¶ Nota ergo: q̄ præceptum affirmatiuus nō obligat ad semp: & ideo quīis cuilibet præcipiatur: q̄ per prædictos actus exhibeat cultū deo non tamē alicui præcipitur: quod semper: id est singulis horis: uel momentis hoc faciat. Vnde non peccat semper homo: q̄ hoc non facit id est nō peccat semp homo: cum nō orat: uel nō contemplatur: uel nō laudat deum: uel non ei gratias agit. ¶ Difficile est autē cognoscere quando peccat in horū omissionē: maxie mortaliter: quāuis mortale esset peccatum: quādo quis firmaret animuz ad nō exhibendum talem cultum interiorē deo iuxta suam possibilitatē: uel quando cōtemneret ipsum q̄ firmaret animum contra præceptū dei. ¶ Posslet ēt tanta eē negligētia: q̄ eēt q̄dā cōtemptus iterpretatiue & sic eēt mortale: sed cognoscere hoc ē ualde difficile cōmuniter tñ est ueniale. Quia aut̄ prædicti actus: id est cōtēplatio: ut meditatio: laus dei: & gratiarū actio uel

uel præced
 culares ma
 an. f. faciāt
 tia. Clerici
 sūt in sacris
 ter religio
 aliquam h
 tas: uel alia
 pediant. ¶
 uident obl
 num: nō t
 est præcipi
 ad dicend
 stea pecca
 le. ¶ Et p
 quodam
 sū deuot
 tātū semel
 comedi ca
 talis consue
 itroducta
 cū qd com
 potus p n
 tio septeni
 bus ab ecc
 dinē. ¶ Et
 nō ieiunā
 cat morta
 est ifirmu
 posslet ieu
 itēdit ecel
 mēta mag

uel præcedunt orationem: uel sequuntur: sufficit se-
 culares maxime rudes interrogare solum de oratione:
 an. s. faciât aliquã oronẽ: & eos arguẽ de negligẽ-
 tia. Clerici uero interrogadi sũt d̄ horis canonicis: qm̄
 sũt in sacris: ul̄ cũ hñt bñficiũ uel dignitatẽ: & simili-
 ter religiosi: & religiosæ professæ: quia dimittendo
 aliquam horã sciẽter peccant mortaliter: nisi infirmi-
 tas: uel alia magna: & iusta causa: seu necessitas im-
 pediant. ¶ Nouitii etiã secundũ opinionẽ quorũdã
 uident obligari ad officium: cum comedat panem alie-
 num: nõ tamẽ ita stricte sicut profelli. De eis tamẽ ñ
 est præcipienda sententia: sed bene debent hortari
 ad dicendum totum officium. ¶ Interrogãdus est po-
 stea peccator de præcepto: in quantum est cerimoniale.
 ¶ Et primo interrogandus est de ieiunio: quod est
 quodam præparatorium: & qdã dispositio ad diem fe-
 stũ deuote celebrandũ: & fit hoc mō: uz comedendo
 tantũ semel i die hora nona: uel ppe: nec illa die debet
 comedi carnes: uel lactinia: nec oua: nisi ubi fuerit
 talis consuetudo. Põt tñ hō pluries bibere: & ppter hoc
 introducta ẽ consuetudo: ut uespi ne uinũ noceat: modũ
 cũ qd comedi possit: qa illud ñ sumit p modũ cibi: sz
 potius p modũ medicinẽ. Quilibet ergo tráfacto ter-
 tio septenio. i. anno. xxi. etatis: tenetur ieiunare i die
 bus ab ecclia institutis p pceptũ ipsi: ul̄ p usẽ consuetu-
 dinẽ. ¶ Et quoties his dieb⁹ qbus ñ legitime ipedit⁹
 nõ ieiunat: ul̄ disponit firmiter ñ ieiunare: toties pec-
 cat mortaliter. Legitimũ uero ipeditũ est ut cũ qs
 est infirmus: ul̄ mulier pgnans: uel lactans filiũ: si non
 possit ieiunare sine magno detrimẽto plis. Nõ enim
 itedit ecclia p ieiunium impedire alia bõa: ul̄ detri-
 mẽta magna corporib⁹ aut rebus inferre. Ideo si quis

De ieiunio

est pauper: & laboret: & nō pōt simul ieiunare & laborare: nec pōt diminuerē laborem ppter paupertatem: non tenet ieiunare. Possēt etiā qs aliqua alia iusta cā a ieiunio excusari: hmōi ergo legitima impedimenta: prudentia: & scientia boni confessoris iudicabit. ¶ Scdo interrogandus est de operibus seruilibus: ut si fecit opus seruile in die festo per praeceptum ecclesiae: uel ulem cōtuetudinē eius: uel praeceptū episcopi cuz clero & populo: qā si est qd notabile peccat mortaliter: nisi forte necessitas cogat facere illud: ut cum qs pp inūdātā aquarū colligit fegetes: ul ppter magnam necessitatem oporteret eū itinerare: uel ppter necessitatē pauperū: seu magnā utilitatē ecclesiae: uel reipu. ita tñ q non pōt diem festū praeuenire: nec opus post festū differre sine magno dispendio. Nō. n. est de intentione ecclesiae i talibus casibus quemq oblige ad non laborandū: unde si etiā faciat aliqs modicū qd: nō peccat mortaliter. ¶ Euntē autē ad nundinas consuetas: si emant sibi necessaria: immo et quod uendunt: nō cōdemnant de peccato mortali: ex quo praelati hoc sciunt: & tolerant: bonū tñ esset retrahere hoies ab hmōi. Quidā autē putāt opus seruile: qd est peccatum: includi in hoc praecepto sēcūm sensum litteralem: & ideo dicunt: qd circumstantia festi est de necessitate confessionis. ita qd homo tenetur confiteri: si fecit tale: uel tale peccatum in die festo. Sed mihi uidetur: qd quis sit bonum semper confiteri peccata cū hac circumstantia: tñ non est de necessitate confessionis: nec includitur in hoc praecepto nisi moraliter. Stultum enim uideretur prohibere peccata in die festo cum semper sint prohibita. Prohibet ergo hoc praeceptum solum opera seruilia: non ea: quae sunt semper

per

per prohibi
unde in lu
sabbati
omnia op
mini dei t
enim dice
tua: si in
maxime c
nullū opu
etoribus
telligend
lem. ¶ T
non fuit p
de praece
pedimen
taliter. G
uinis: & p
men iudic
sumus ex
cis: & p
nis iustib
peccatis. S
& prohibe
sicut faci
ad ecclias.
& ibi cōm
nolūt deli
¶ Et qā c
ministrati
sunt etiam
& conditi
qui est pri

per prohibita: sed ea tantum: quæ alias fieri possunt. unde in libro exo. xx. c. dicitur. (Memento ut diem sabbati sanctifices: sex diebus operaberis: & facies omnia opera tua: septima autem die sabbatum domini dei tui est: non facies omne opus in eo &c). Non enim diceret lex diebus operaberis: & facies oia opera tua: si in illis operibus includerentur etiam peccata: maxime cum dicat omnia opera tua: qui. n. dicit oia nullū opus excludit. Quando ergo ab aliquibus doctoribus exponitur hoc præceptū de opere peccati: intelligendū est: illā eē expositionē morālē: nō litteralem. ¶ Tertio interroga: si non audiuit missam: uel non fuit præsens: dum missa celebraretur in die festo de præcepto: quia quilibet tenet audire: legitimo impedimento cessante: & qui non audit eā: peccat mortaliter. Grauius etiam peccat: qui dimissis officis diuinis: & prædicatione in die festo aliis uacat: non tamen iudicatur mortale. ¶ Verum non uideo quō possumus excusare a mortali eos: qui dimissis diuinis officiis: & prædicationibus rotam diem expendunt in uanis lusibus: & aliis nugis: unde se iuolunt in multis peccatis. Sunt igitur isti tales acriter reprehendendi: & prohibendi: ne talia faciant: maxime in ecclesiis: sicut faciunt mulieres: quæ omnes uanitates deferunt ad ecclesias. Et uiri simili oia turpia deferunt in ecclesias: & ibi committunt multa peccata mortalia: & ideo si ab huiusmodi noluerint desistere: nō sunt absoluendi: quia nō sunt uerè contriti. ¶ Et quia cultus exterior principaliter consistit in administratione: & usu sacramentoꝝ: ideo de tali cultu sunt etiam interrogandi peccatores: secundū tñ stat. i: & conditionem uniuscuiusq;. Et primo de baptismo: qui est primū sacramentum: & ianua aliorum.

De peccatis factis

De baptismo.

AP T I S M V S enim est ablutio facta
prescripta forma uerboruz. Vel s̄m au
gustinū: est tinctio in aqua uerbo uitæ
instructa: aqua ergo uera nō rosacea
aut aliter stillata: est materia baptismi.
Forma aut̄ hęc ē. Ego baptizo te ī noie
patris: & filii: & spūs sc̄ti. ¶ Interroga igit̄ sacerdo
tes: si recta itētiōe s̄m ritum ecclīe baptizauerūt: ma
xime quo ad p̄lationē formæ: & s̄m modū: & quali
tatē erroris iudicabis de mortali: & ueniali. Quia si
reliq̄t sciēt̄ aliqd: qđ ē de essētia: utputa aliqd uerbū
formę: ul̄ addidit aliqd qđ mutabat sēsū: ul̄ talit̄ co
r upte uerba protulit: qđ nō seruabant sensum: uel in
aqua rosacea: seu stillata baptizauit: peccauit mor
taliter: & qđ sic fuit baptizatus ab eo: est itē: rite re
baptizandus: qđ ille nō fuit baptismus. Si s̄r si scien
ter iterauit baptismum: et qñ nutrix: uel alius iā bap
tizauerat puey: timēs de periculo: peccauit mortāl̄:
qđ fecit iniuriā sac̄o: & est deponēdus s̄m canones.
Si noluit baptizare: nisi dato sibi p̄tio: est symonia
cus: & peccat mortaliter. Nec debet aliquis dare ali
qd̄ p̄ciū p̄ sacramēto baptismi: consuetudo tñ seruā
da est circa ea: quæ solent libere: & gratis offerri. Si
nō cōtritus de p̄teritis mortalibus: sed ī p̄posito p̄cti
mortalis qđ baptizaret (maxime solēnter: nisi in ca
su necessitatis) cōmunis tenet: qđ peccat mortāl̄: qđ
sanctū nō sc̄te tractauit: & sc̄t̄itatis ministrū sine
sc̄t̄itate exhibuit. Et simil̄ qui ab ex cōicatis suscipit
baptismū: ul̄ a sc̄ismaticis: & p̄cis ab ecclīa. Et quis
oīs hō mūdi possit baptizār̄ et si sit pagan⁹: ul̄ iude⁹
dūmp̄ itēdit facere: qđ itēdit ecclīa: tñ nō nisi ī neces
sitate

state d̄z q
offm: nec a
tizare ab a
uidet pecca
nō hz: nō
q̄ talē sibi
candi. Vn
re p̄sente u
ric⁹ p̄sente
lieres: si fec
rebaptizār̄
Et muliere
Et qñ in n
uauerūt fo
aquā: si di
& spūs sc̄t
padre: & d
si leuauit d
ris suæ sc̄iē
petere debi

gētia: & si n
tardauit qđ
at si uir ten
uxor filiū u
baptismo pe

estate dz qs baptizare: si nō ē p̄sbyter : q̄ hoc habeat
 offm̄: nec aliqs debet baptizari: nec facere alterz̄ bap
 tizare ab alio q̄ a tali p̄sbytero. Aliter q̄ facit otrariū
 uidet̄ peccare mortaliter: usurpando sibi pt̄tē : quā
 nō hz: nō cogēte necessitate : uel cōmunicādo cū eo:
 q̄ talē sibi pt̄tēz usurpat: & dando ei occasiōē pec
 candi. Vnde mulier ēt i necessitate nō debet baptiza
 re p̄sente uiro: nec laicus p̄sente clerico: nec minor cle
 ric⁹ p̄sente maiori i ordie. ¶ Interroga ēt uiros: & mu
 lieres: si fecerūt rite baptizare filios suos: ul̄ si fecerūt
 rebaptisar̄ : qā si sic: peccāt mortāl̄: & sūt excōicādi.
 Et mulieres si sine necessitate baptizauerūt pueros.
 Et qn̄ in necessitate baptizauerūt: iterroga eos: si ser
 uauerūt formā: ut. s. imergēdo in aquā: uel aspgēdo
 aquā: si dixerūt. Ego te baptizo in noie patris & filii
 & sp̄s sc̄ti: ul̄ uulgari f̄mōe. Io te baptizo i nome dī
 padre: & dī figliolo: & dī spirito sc̄to. ¶ Interroga ēt
 si leuauit d̄ baptismo p̄priū filiū: ul̄ filiā: ul̄ filiū uxo
 ris suā sciēter: & n̄ in casu necessitatis: qā sic n̄ posset
 petere debitū: & ita intellige de uxore erga urum.

De sacramento cōfirmationis.

Cōfirmatio & si nō sit necessaria oīno
 ad salutē: contēptus tamē eius est dam
 nabilis: & a solis episcopis cōferri ex offō
 & q̄terat hoc sac̄z: peccat mortāl̄. In
 terroga ergo si nimis tardauit: ita q̄ ad
 huc nō sit cōfirmat⁹: qā est magna negli
 gētia: & si nolet cōfirmari: nō dz ab solui. Et similr̄ si
 tardauit qs facer̄ cōfirmare filios suos. In cōfirmatiōe
 at̄ si uir tenet uxore: ul̄ uxor uig: ul̄ filiū uxoris: aut
 uxor filiū uiri: seu ēt filios p̄prios ut dictū ē iā supi⁹ d̄
 baptismo pd̄ūt ius petēdi d̄bitū: dz tñ redder̄ exact⁹?

olutio facta
 . Vel fm̄ au
 uerbo uitæ
 nō rosacea
 a baptismi.
 zo te i noie
 gr̄i facerdo
 zauerūt: ma
 dū: & quali
 tiali. Quia si
 aliqd̄ uerbū
 ū: ul̄ talie co
 nsum: uel in
 peccauit mor
 ites: rite re
 Silr̄ si scien
 alius iā bap
 uit mortāl̄:
 m̄ canones.
 est symonia
 quis dare ali
 tudo tñ seruā
 tis offerri. Si
 p̄posito p̄ci
 uter: nisi in ca
 t mortāl̄: qā
 ministrū sine
 dicatis suscipit
 ecclia. Et quis
 agan⁹: ul̄ iude⁹
 n̄ nō nisi i neces
 sitate

De peccatis contra

¶ De sacramento poenitentiae.

ACRAMENTVM poenitentiae habet tres partes: prima est cōtritio: secunda cōfessio: tertia satisfactio. De cōtritione interroga quando recordatus es peccatos: suorum sub hac ratione: qua sunt dei offensa: ita q̄ conscientia dicat ei: ecce quātū offendisti &c. Si nō doluit: uel nō displicuit ei talia perpetrasse: grauit peccauit: & potius mortalit̄ q̄ uenialiter: quāuis nō sit p̄cipitāda sentētia: sed diligēter p̄sandū: cur nō displicuit ei offensa dei: an ex q̄dā negligētia: an ex malitia: maxie q̄n sūt peccata q̄ q̄b? nūq̄ fuit cōtritio? nec cōfessus: q̄a tenet q̄rere salutē suam: & dolere de offensa dei: maxime tūc q̄n modo p̄dicto occurrunt peccata. Hæc enī est spiritus sancti inspiratio: cui homo nō debet repugnare: sed assētire. Secus esset: si occurrerent peccata non sub ratiōe offensæ: sed propter aliam causam: uel si iam fuisset cōtritus: & cōfessus: quis sit difficile: immo uidet̄ impossibile: q̄ ille: q̄ est semel uere cōtritus: & cōfessus: habeat memoriā suorum peccatorū sub illa ratione: & non statim doleat: uel ei offensa dei nō statim displiceat: nō tamē oportet flere: uel habere dolorē sensitiuū: sed displicētia uolūtatis uidet̄ satisfacē. ¶ Qui cunq; etiā exhibet se ministrū ecclesiæ solēnem: ut in baptizādo: cōfessiōes audiēdo: diaconatus: uel sub diaconatus officium exercendo: p̄dicando: uel aliquid huiusmodi faciēdo: si est in p̄tō mortali: & non cōterit̄ añ: maxie occurrēdo sibi tunc: q̄ est in peccato mortali. Ego credo (saluo sp̄ meliori iudicio) q̄ peccat mortaliter: licet nō teneat̄ actualiter cōfiteri: q̄a temerarie exercet officiuꝝ sanctitatis sine sanctitate.

¶ Confessio

¶ Conf
tus est
linque
taliter
tem ac
re cōfess
¶ Nec
confess
tiā sua
uit illa
rātibu
cramēt
cōtritu
care se
tutus
surus:
neī an
de his:
mortal
cisse: q
cata: &
ad cōfē
nō put
li loco.
an sit n
cōmitt
dēt mo
aliqui
nisi for
dit ex
get: de
lic seq

¶ Confessio uero sine cōtritione: quādo homo penitus est fictus: puta quia proponit cōfiteri: sed non relinquare peccata: non ualet: & qui hoc facit peccat mortaliter. Si autē dolet: sed non habet dolorem sufficientem ad cōtritionē: ualet quātū ad hoc: quod non tenet iterare confessionē: ut dictū est supra: & non peccat mortaliter. ¶ Nec uidet ualere: quā cōfiteretur quod ualde grosse: nec a confessore adiuuatur: ut quā quod non examinauit cōscientiā suam: uel dicit peccata: sed non dicit quotiens iterauit illa: sicut hodie frequenter fiūt cōfessiones ab ignorantibus. ¶ Accedens est ad cōmunionē: uel ad alia sacramenta habes aliquod mortale peccatū: de quo non est cōtritus: & cōfessus actualiter: uidet mortaliter peccare secūdum petrū de palude. Similiter quilibet cōfessus in periculo mortis: uel propter infirmitatē: uel accessurus ad bellū: uel nauigaturus cū periculo mortis: tenet ante cōfiteri. ¶ Qui dicit mendatiū in cōfessione de his: quae ad ipsam cōfessionē pertinet: uidet peccare mortaliter: quia irreuerentiā facit sacro: ut si negat se fecisse: quod fecit maliciose: uel dicit non habeo plura peccata: & mentitur: & similia. Alia uero mendacia: quae ad cōfessionē non pertinet: dummodo non sint perniciofa non puto esse mortalia: licet sint graui uenialia in tali loco. Qui dubitat uerisimiliter de aliquo peccato: an sit mortale: uel ueniale: debet illud cōfiteri: aliter committit se periculo permanēdi in peccato mortali: & sic uidet mortaliter peccare: sicut est peccat mortaliter: qui aliquid committit: quod dubitat esse peccatū mortale nisi forte sit dubitatio scrupulosa: quae scilicet peccat ex defectu iudicii. Et quāuis cōfessio erronea liget: debet tamen scrupulosi ad cōsiliū aliorum deponere eam sic sequi iudiciū prudētium in hac materia (et insurgant

De sacramento

motus contrarij: quibus ad dubitandum instigant) & eorum
determinationibus acquiescere. Si quis confitendo nar-
rat peccatum alterius: & malitiose: uel imprudenter in-
famiat proximum de aliquo graui peccato: peccat mortali-
ter: nisi aliter non posset suum peccatum confiteri: in quo
casu: si posset: deberet mutare confessorem: uel nisi hoc
faciat ex charitate: ut confessor possit eum reprehendere:
uel saltim pro eo orare possit: quoniam scilicet alias confessor est
bonus: & prudens uir. Quilibet autem debet confiteri
proprio sacerdoti: uel his qui super hoc habent privilegium: ut
sunt fere omnes religiosi hodiernis temporibus. Posset autem
in aliquo casu quis confiteri alteri quam proprio sacerdoti: ut si
proprie sacerdos esset omnino indilcretus: uel hereticus
uel non sufficiens doctus: uel ad malum sollicitans: uel
fragilis ad peccandum: cum audiat aliena peccata: uel proba-
biliter existimatur: quod sit reuelator confessionis: uel qua-
do peccatum est contra eum commissum: aut probabiliter
timet sibi periculum euenturum: si confitetur ei. ¶ In his casibus
petat ab eo licentiam confitendi alteri: quam si non uult
ei dare: recurrat ad superiorem. Quod si non potest: confi-
teatur alteri in tali casu: quia tunc ecclesia ipsum dispense-
rat: ut patet in. c. placuit de pe. d. vi. Et si etiam non
hoc potest: ut sepe accidit in religiosis: confiteatur proprio
sacerdoti: seu prelo suo in communi: & in generali: maxi-
me peccata: de quibus posset scandalum oriri: & sufficit
quod in tali casu est: ac si non haberet copiam confessoris. ¶ In
casu uero mortis potest quilibet cuilibet sacerdoti confiteri
& a quolibet sacerdote absolui. Non debet tamen quis ullo
modo est in casu mortis confiteri excoicato: uel schismatico:
uel heretico: quia si alium habere non potest: sufficit
contritio: quia hoc sacramentum non est tantę necessitatis
quante est baptismus: & tales sunt omnino preicisi a cor-
pore

pore christi
tur. ¶ In
quod ad
peccauit:
rem: si reu-
taliter: qu-
sione ergo
ficiant. U-
factione:

Sciencia po-
a media
serit: nec
mortalit-
¶ Simil-
ne: cui de-
liberate t-
cauit mo-
mo acced-
dotis: uel
sumptit-
ta ipse q-
excoicato-
sti fecit e-
cere nisi
sibus pe-

pore christi: hoc ergo tene: licet alig cōtrarium opinē
 tur. ¶ Interroga ē: si reuelauit confessionē: uel illud
 quod accepit sub sigillo confessionis: q̄a mortaliter
 peccauit: uel si fuit interpres inter cōfitentē: & cōfesso
 rem: si reuelauit: quæ audiuit ullo mō: peccauit mor
 taliter: q̄a ita tenetur celare sicut cōfessor. ¶ De cōfel
 sione ergo ista cum illis: quæ i principio diximus: suf
 ficiant. De alia uero parte pœnitentiæ: idest de satis
 factione: dicemus in ultima parte libri.

¶ De sacro altaris: uel eucharistiæ.

¶ E sacramento eucharistiæ interroga: si
 postq̄ peruenit ad annos discretionis:
 qui (ut dictum est supra) incipiunt a d
 cimo: uel undecimo secundū sc̄m Tho
 mam: non quolibet anno cōmunionē
 accepit in paschate. ¶ Similiter si cū cō
 sciētia pcti mortalis accessit ad eā. Si n̄ ieiunus ita q̄
 a media nocte: uel circa: nullū cibū: nullūq; potū sūp
 serit: nec paruū: nec magnū. Si nō confessus de oibus
 mortalibus: ēt si fuisset cōtritus: peccauit mortaliter.
 ¶ Similr si in nocte p̄cedēti q̄s fuit pollut⁹ pollutio
 ne: cui dederat cām p̄ pctm mortale: ut cogitādo des
 liberate turpia: uel sup̄flue comedēdo: taliter q̄ pec
 cavit mortāl: cōiter tenet: q̄ peccauit mortāl: si hoc
 mō accedit ad cōmunionē. Si sine licētia pprii sacer
 dotis: uel superioris eius ab alio sacerdotē: eucharistiā
 sumpsit sciēs hoc esse phibitū: uidet peccare mortāl
 tā ipse q̄ sacerdos: maxie si est religiosus: q̄a sic ē etiā
 ex cōiugatus: ut superius dictū est. ¶ Si de corpore chri
 sti fecit experimēta: uel fieri fecit: q̄a non licet de eo fa
 cere nisi illud: quod institutū est a deo in oibus his ca
 sibus peccauit mortaliter: quia ita deliquit.

De extrema unctione.

Interrogà de extrema unctione: si eam ali
quàdo suscepit cū cōscientia mortalis pec
cati: q̄a si sic: mortaliter peccauit. ¶ Vel si
fuit negligēs circa ifirmos: ita q̄ p̄pter su
am negligentiam non habuerunt extremam unctionem.
Maxime medici: qui habent hoc iudicare: & sa
cerdotes cito occurrere: quia potest esse tanta negligē
tia: q̄ erit peccatum mortale: cuius rei iudicium relin
quendum est prudentiæ: & discretioni confessoris.

De sacramento ordinis.

Esacramēto ordinis solūmodo ea dicem⁹:
quę credimus sufficere simplicibus cōfessori
b⁹ in p̄nti opusculo. ¶ Interroga ergo cleri
cū: si ordinē suscepit in pctō mortali: & nō
prius cōfessus. Si sine scientia p̄pri ep̄i: & sine exami
natiōe furtiue se ordinari fecit. Si symoniace: ul' a sy
moniaco sciēter ordinatus est. ¶ Si eodē die plures
ordinēs sacros: ul' minores cū ordie subdiacōatus su
scepit: uel aliquē ordinē non in tpe ordinationū sine
dispensatione. ¶ Si p̄motus est p̄ saltū suscipiēdo or
dinē maiore ante minore. Si bigam⁹ erat: ul' alio mō
irregulatus: & fecit se ordiare sine dispēsatiōe: ul' añ
ætate legitimā. Nā prima tonsura a septimo āno: &
supra cōferri pōt: & tres ordines minores siml'r: a colli
tatus at post duodecimū ānū cōfert: subdiacōat⁹ post
xyii. diaconat⁹ post. xix. p̄sbyteratus post. xxiiii.
ep̄atus post. xxx. in oibus istis casibus q̄ errauit: pec
cauit mortalr cōtra p̄cepta dei: & eccl'ie. Ep̄s ēt confe
rens ordies idignis: peccauit mortalr: similit: si cōfert
ordines alienis clericis. Similiter si sciēter in ordina
tiōibus dimittit aliquā ptē p̄ncipalē: & substantialē:
unde

unde op
pars aliq
præter
nistrat
tur. ¶ I
penus:
fit: quia
nisterio
nipulū:
iusmodi
peccasse
me hab
clesias
primu
cor. ¶
ecclesia
erogar
nister ill
ministr
si sūt fo
oues su
qualita
cato ue

ita q̄ t
& mul
pulatio
ga uir

unde oportet tales male ordiātos: uel itēz ordiāre: si pars aliqua: quæ p̄tinet ad substātiā sacramenti fuit prætermiſſa: uel si nō p̄tinet ad substātiā: nō p̄nt miſtraſ: donec alio tpe id: qđ prætermiſſū est: ſuppleatur. ¶ Interroga ēt ſi exiſtes ex cōmunicatus: uel ſuſpenſus: uel interdīctus diuinis ſe præſumptuoſe igēſſit: quia ſic peccauit mortalr. ¶ Interroga ēt: ſi in miſterio ſuo aliqd dimiſit: qđ est de ſubſtātia: ut manipulū: uel orariū: uel i miſſa epiſtolā: uel aliquid huiuſmodi: quia ſi ſcienter hoc fecit: uidetur mortaliter peccaſſe. ¶ Interrogandi ſunt etiā beneficiati: maxime habentes curam animarū: ſi redditus: & bona eccleſiarū expendūt inutiliter: quia debent expēdere ea primum pro moderato uictu: & ueſtitu ſuo: & clericoꝝ. ¶ Reliquū autē debēt expēdere in reparationē eccleſiarū: & ſi eccleſiē nō idigeant reparationē: debent erogare paupibus: ratio eſt q̄a non ſunt dñi: ſz miſtri illarū regū: & bonorū. ¶ Itē interroga qualiter bñ miniſtrāt ſc̄a: & qualiter celebrāt diuina officia: & ſi ſūt ſolliciti p̄ animabus ſuorū ſubditoꝝ: ſi paſcūt oues ſuas ofone: uerbo: & exēplo ſicut debent. Et ſz qualitatē exceſſiū ipſorū i his poterit iudicare de peccato ueniali: uſ mortali: uſ leui: aut graui culpa eorū.

C De matrimonio.

De matrimonio nota q̄ aliter iudicare debet cōfeſſor in foro cōſcientiæ: & aliter iudex in foro cōtentioſo. Cōfeſſor enī debet ſemp̄ recurrere ad cōſenſū mutuū uiri & mulieris: ita q̄ ſi intelligit inter legitimas p̄ſonas. i. inter uirū & mulierē: quibus per legē non eſt p̄hibita talis cōpulatione: interueniſſe mutuū cōſenſū de p̄nti: uidelicet q̄a uir tunc itendebat eā accipere: & mulier ſimilif ui

De peccatis contra

rum: quocumque expleverint sibi inuicem hunc sensum: ut per uerba de presenti: seu de futuro: uel per dationem anuli: est uerum matrimonium: & non potest amplius dissolui: nisi causa fornicationis: uel per ingressum religionis approbatur: si nondum est consumatum matrimonium. Si autem non intedebant se tunc accipere: sed solum obligare sese mutuo ad accipiendum in futurum: uel saltem alter ipso rum hoc intendebat: et si uerbis de presenti hanc suam mutuam intentionem expressissent: imo etiam si interuenisset carnalis copula: per quam tamen nullus ipsorum: uel saltem alter eorum non intendebat consummare matrimonium: iudicare debes: quod hoc non est uerum matrimonium: sed solum sunt sponsalia contracta: quae possunt ex causa legitima dissolui. Iudex uero in foro contentioso debet requirere intentionem & consensum per uerba clara: uel per alia inditia: & secundum ea iudicare. Hinc est uero: quod aliquando iudex: & confessor sunt contrarii in iudicando: & tamen uterque bene iudicat: quia confessor iudicat secundum ea: quae audit a confitente: iudex uero secundum alia legata & probata: a quibus recedere non potest. Et nota: quod non uitiat matrimonium intentio mala: ut puta si quis contrahit propter diuitias: uel libidinem: uel aliquid huiusmodi: dummodo intendat contrahere: & consentiat per uerba de presenti. Et nota: quod si puer ante quartumdecimum annum: & puella ante duodecimum contrahant per uerba de presenti: non est matrimonium: sed intelliguntur esse sponsalia: nisi sint ita prope illud tempus: quod malitia suppleat aetatem: de qua tamen quia difficile est iudicare: tenenda est in tali casu tutior pars. Quia autem matrimonium aliquando contractitur cum conditione: & doctores super hoc faciunt multas distinctiones. Tu breuiter nota: quod quia matrimonium solum consensu:

Sacramentū matrimonii XXVIII

consensu: uerbis: uel nutibus: uel alius signis expresse cōtrahit: & ubi non est cōsensus nō pōt esse m̄rimoniū. Si q̄s cōtrahat cū cōditione aliqua: quecūq; illa fuerit: si intendit non aliter cōsentire: nisi illa cōditio adsit: uel adueniat: nō est m̄rimoniū. Vt si q̄s dicat m̄ieri: ego te accipio: si tu es uirgo: si tu non es uirgo: nō te accipio: si mulier non est uirgo: certe non est m̄rimoniū: quia deest consensus: consensus enim conditionalis nō est consensus simpliciter: quia (ut dicunt logici) conditionalis non ponit i esse. Et quāuis doctores dicant sepe: q̄ talibus cōditionibus positis est matrimoniu: etiā si cōditio non adsit: intelligendū: q̄ est matrimoniu p̄sumptū: q̄a ecclesia p̄sumit illud esse m̄rimoniū: non tñ est uerū m̄rimoniū. Vñ extra de spon. c. .i. li. vi. d̄r: q̄ ex sponsalibus cōditionalibus añ cōditione extantē: sicuti cōsensū non h̄ntibus & incertis: nulla publice honestatis iustitia cōtrahit. ¶ Nota autē q̄ uotū solenne: qd̄ fit per susceptionem sacri ordinis aut p̄ p̄fessionē expressam: uel tacitā factā in h̄itu alii cuius religionis approbat̄ ē ipedit m̄rimoniū cōtrahendū: & dirimit cōtractū. Votū autē simplex quīs impedit cōtrahendū: nō tñ dirimit contractū: q̄a adhuc remanet hō dñs sui corporis: eo q̄ nō ex hoc ipso: q̄ aliq̄s rem p̄mittit aliquā: desinit res illa esse in p̄tate sua: & iō pōt adhuc corpus suū alteri dare: i qua datione sacm̄ m̄rimoniū cōsistit: qd̄ idissolubile est. ¶ In uoto uero solēni homo nō solum p̄mittit cōtinentiā: sed etiam tradit corpus suū alteri: & ideo uotum solenne impedit cōtrahendum: & dirimit contractum. Nihilominus etiam qui habens uotum simplex cōtrahit matrimonium per uerba de pr̄senti: peccat mortaliter. Quia fidem deo frangit: uel frangere in

De peccatis contra

tendit: & iō ante copulam coniugale consuleddū est ei ut ingrediat religionē: cū adhuc per talem igressum possit uotū seruare. Si autē cōsumat m̄imoniu: peccat et mortali: & nō pōt exigere debitū reddere tñ tenet exactus. Pōt tñ eps dispesare in hoc. i. q̄ possit et debitū exigere: ne reddat alteri pti onerosus. Et nō dz in hoc eps esse difficilis maxime iuuentuti: ne in piculum alicuius damnosæ corruptionis labat: & quoti die pereat spūaliter. ¶ Est et sciendū: q̄ consanguinitas ipedit m̄imoniu cōtrahēdū: & dirimit cōtractuz: in linea qdē recta in infinitū: q̄a inordinatū ē: q̄ filia patri: uel filius matri per m̄imoniu iungat in socios causa generandę plis: & educandę: quos opz poia pentibus eē subiectos: uelut ex ipsis pcedentes. In linea autē transuersali impedit m̄imoniu usq; ad quartum gradū inclusiue. Nam finis matrimonii secundarius est concupiscentiæ repressio: quæ deperiret: nisi inter psonas: quas opz in eadē domo frequentē cōuersari pp consanguinitatē: esset carnalis copula interdita. ¶ Gradus autē in linea transuersali sic cōputatur breuissime: q̄ quoto gradu quis distat a stipite toto & a quolibet descendentiū. Et hoc sic intelligitur ppositis duabus psonis: ut puta si pponatur petrus & maria: statim debes q̄rere parentes eorū: & parentes parentū: usq; quo ad unū stipitem puenias. i. ad unū patrem: uel ad unā matrē: a qbus oēs illi successiue descēderūt. Quo facto: si gradus nō sūt eq̄les in utraq; linea: accipe psonam uel gradū distantem magis a stipite in linea: ubi plures sūt gradus: & quoto gradu ista psona distat a stipite: toto distat a quolibet descendentiū in linea breuiori alterius partis: uel equali: si est equalis. Verbi gratia. Si pater petri est

S
est iohannes:
pater sic do
fit pater a
nicolai: m̄
distat a do
cisco. Qua
co qui est s
gradu ad
petrum: ad
poteest mar
liam: puta
gradu dist
ret a qu
posset cō
hæc regu
nea tran
nullus pō
stanti per
non posse
nec eua u
telligat:

¶ Qua
contrah
tini: fe
lum: cu
hæc cog

est iohannes: & huius pater est franciscus: francisci autē pater sit dominicus: qui ēt dominicus per aliā lineā sit pater andree: andreas autem pauli: paulus autem nicolai: nicolaus autem mariæ. Quoto gradu maria distat a dominico: toto distat a petro: & iōāne: & frācisco. Quia ergo maria est in quarto gradu a domini co qui est stipes: sequit̄ s̄m regulaz: q̄ est ēt in quarto gradu ad quēlibet descendentium p̄ aliā lineā. i. ad petrum: ad iōānem: & franciscum: un̄ nullus illorum potest mariam habere Si autem maria generasset filiā: puta constantiam: patet: q̄ constantia quinto gradu distaret a stipite: & per oīs eodem gradu distaret a quolibet illorum trium: & sic quilibet illorum posset trahere matrimonium cū ipsa constantia. Et hęc regula est infallibilis ad inueniendū gradū in linea transuersali. In linea autem recta clarum est: q̄ nullus pōt in eternū trahere cū aliqua q̄tūcūq; distanti per lineam rectam. Vnde si adam refergeret: non posset uxorem inuenire præter eam. Similiter nec eua uirum præter adam Vt autem melius hoc intelligat: subiungamus in figura gradus hoc mō: uz

Dominicus

i. Franciscus Stipes Andreas. i.

ii. Iohannes.

Paulus. ii.

iii. Petrus

Nicolaus. iii.

Maria. iiii.

Constantia. i.

Quantum uero ad cognationes spirituales: quæ contrahitur ex eo: q̄ quis confert sacramentum baptismi: seu confirmationis: uel suscipit: siue tenet illud: cui tale sacramentum confertur: sciendum: q̄ hęc cognatio impedit contrahendum: & dirimit

De peccatis contra

contractum inter has psonas: uidelicet iter baptizatum: & eum qui baptizat: & eum qui suscipit: & filios baptizantis: seu suscipientis: siue sint legitimi: siue sint illegitimi: & uxore suscipientis: si ante susceptionem cognita fuit ab eo: & etiã inter mulierẽ fornicarie cognitã ante huiusmodi susceptionẽ a suscipiente: ita q̄ baptizatus: uel baptizata cum his psonis cõtrahere non potest: nec istẽ psonã cum ea: nec etiã parentes: id est pater uel mater carnalis ipsius baptizati: uel confirmati cum parentibus spiritualibus eiusdẽ contrahere possunt. Exceptis ergo his aliã psonã: siue sint consanguineę: siue affines ipsius baptizati: uel baptizantis: seu suscipientis: non impediuntur cõtrahere inuicem matrimonium propter cognationẽ spiritualem. ¶ Per cathecismum autem contrahitur spiritualis cognatio: quã impedit cõtrahendũ: sed nõ dirimit contractum. Item nota: q̄ prohibetur matrimonium per uinculum adoptionis legalis iter adoptantem & filium: seu filiam: nepotẽ: uel neptẽ adoptatos: & sic deinceps. ¶ Similiter inter filium naturalem: & filiam adoptiuam: seu inter filium adoptiuũ: & filiũ naturale: q̄ diu sint in potestate patris: nõ morte patris: uel emancipatione filii naturalis: uel adoptiui non impeditur matrimonium. Similiter inter patrem adoptantem: & uxorem filii adoptati: & e converso inter filiũ adoptatum: & uxorem patris adoptantis. Lex enim diuina illas præcipue psonas a matrimonio excludit: quas necesse erat cohabitare: ne si ad eas liceret carnalis copula: facilis pateret concupiscentiã locus: ad quam reprimendam matrimonium est ordinatum.

De affinitate.

Circa

Ira
sus
sp
si u
hoc itellige
non fuerit
iure: siue nõ
te: licet nulla
tatis: uel rell
te fuerint nu
de spon. c. i
ro & mulie
diligẽter n
reporibus
spõsalibus
scit: uel cog
rorem spon
ex quo dist
amplius ha
tunt multi
¶ Est etiam
morte. ppr
in mortem
quatur effe
tione. Et si
inuicẽ fidẽ
ri illi? muli
tis: siue añ
sua sequat
si cõ eis fue
rẽ psonã q
monii: qui

Circa affinitatē uero nota hoc breuit: q̄ sp̄s
 sus non p̄t trahere cū aliqua sanguinea
 sponsa: nec ipsa sponsa cū sanguineis sp̄s
 si ulq; ad eundē quartū gradū inclusiue. Et
 hoc itelligē siue fuerit cōsumatū matrimonium: siue
 non fuerit cōsumatū: siue sponsalia iter eos teneāt de
 iure: siue nō teneāt: dūmodo fuerit facta pure & cer
 te: licet nulla fuerit ratioe sanguinitatis: uel affini
 tatis: ul' religiois: aut aliq̄ alia q̄cunq; ratioe: nisi for
 te fuerint nulla p̄pter defectū cōsensu: ut patet extra
 de spon. c. i. li. vi. ¶ Similiter dicendū est p̄ oia de ui
 ro & muliere: q̄ fuit ab eo fornicarie cognita. Et hoc
 diligēter nota p̄pter ea: quæ sepe accidūt hodiernis
 tēporibus: quæ turpe est dicere. Nā aliq̄ contractis
 sp̄salibus: uel anteq̄ trahantur: frater sp̄si cogno
 scit: uel cognouit sp̄sam eius: & sp̄sus cognoscat fo
 rorem sponsa: uel matrē: uel aliā eius consanguineā:
 ex quo dissoluuntur sponsalia: ita q̄ illam sponsam
 amplius habere non potest: & tamen hoc nō aduer
 tunt multi: aliqui autē (q̄d deterius est) nō curant.
 ¶ Est etiam sciendū: q̄ si qua mulier machinatur in
 morte pprii uiri: ut habeat alterū uirū: uel aliq; uir
 in mortem mariti eius machinat: ut illā habeat: si se
 quatur effectus: nūq̄ se inuicē p̄nt accipere sine dispēsa
 tione. Et similiter si uir aliq; & mulier aliq̄ dant sibi
 inuicē fidē: & pmittūt se mutuo accipere post mortē uī
 ri illi? mulieris: uel post mortē uxoris illi? uiri pmittē
 tis: siue añ hoc fuerit sequuta copula carnalis: seu po
 stea sequat: nūq̄ poterunt tales m̄rimōio copulari: nī
 si cū eis fuerit dispēsatū ¶ Itē no. q̄ m̄rimoniū p̄ erro
 rē p̄sona q̄nq; euacuat: q̄ enī cōsensus est causa matri
 monii: qui euacuat cōsensum: euacuat matrimonii;

De peccatis contra

quia quicumque impedit eam de sui natura impedit effectum. Si ergo consentiret in aliquam credens eam esse filiam regis: si ipsa non est ea: in quam uult consentire: non est matrimonium: quia deficit consensus. Similiter si iohannes dicat se esse petrum: & mulier consentiat in ipsum tanquam in petrum: non est matrimonium: sed si sciens ipsum esse iohannem consentiat in ipsum credens eum esse diuitem: cum sit pauper: hoc non uitiat matrimonium: quia iam hic non deficit consensus. ¶ Item nota: quod in matrimonii contractu obligatur unus coniugum alteri ad debitum reddendum: & ideo ille: qui sic obligatur: si est impotens ad soluendum: ignorantia huius impotentiae: in eo cui fit obligatio: tollit contractum. Et ideo si libera mulier contrahit cum seruo: uel liber cum ancilla ignoranter: non tenet matrimonium: si uero scienter: tenet: quia imputandum est ei: qui sic contrahit. ¶ Similiter si seruus contraheret cum ancilla: quam putabat esse liberam: tenet matrimonium: quia non habet seruus: quod ei obiciatur: cum sit parae conditionis cum ea: & multo minus decipitur: si contrahat cum libera: quam credebat ancillam. ¶ Et nota: quod si seruus de uoluntate domini contrahit matrimonium: magis tenet reddere debitum uxori: quam seruitium domino: quia per hoc: quod dominus accessit ei matrimonium contrahere: intelligitur ei accessisse omnia que matrimonium requirunt. Si autem contrahit ignorante uel contradicente domino: tenet potius domino obedire quam uxori debitum reddere: quia propter periculum castitatis semper sit pensandum: ne propter temporalia: anime detrimentum patiat. Vbi ergo immineret periculum alicuius damnaibilis corruptelae: consulendum esset: ut magis redderet debitum uxori quam seruitium domino: immo cogendus esset dominus: ne seruum taliter aptaret: seu distaret: ut inde sequeretur periculum castitatis. ¶ Item nota: quod cum matrimonium sit contractus

Sac
contractus q
bitum carnal
est conueni
quod non potest
matrimoniu
nale soluere
tur impoten
causa natura
tia sit perpet
medium me
matrimoniu
ranter contra
impotentia
nii experie
hit: stabit
contrahit:
tractu que
petua: quia u
cinae: uel al
nota: quod ga
ad cultum de
neat ad pat
tio unius al
delis contra
si ambo era
potest dimitte
eet spes ipsi
cohabitatio
non tamen pot
tare: uel no
delitatem
uir fidelis

contractus quidam: quo unus alteri obligatur ad de-
 bitum carnale soluendum: sicut in aliis actibus non
 est conueniens obligatio: si aliquis se obliget ad hoc:
 quod non potest dare uel facere: ita non est conueniens
 matrimonii contractus: si fiat ab aliquo: qui debet car-
 nale soluere non possit. Et hoc impedimentum uoca-
 tur impotentia coeundi: quae quidem potest esse & ex
 causa naturali: & ex maleficio. Si ergo haec impoten-
 tia sit perpetua: ita quod ei subueniri non potest per re-
 medium medicinae corporalis: uel spiritualis: soluit
 matrimonium: ita quod si quis uel si qua cum tali igno-
 ranter contrahat: matrimonium nullum est. Et ad hanc
 impotentiam probandam conceditur ab ecclesia tri-
 ni experientia. Verum si quis sciens cum tali contra-
 hit: stabit contractus: quia ex hoc ostenditur: quod qui sic
 contrahit: alium finem quam copulam carnalem ex con-
 tractu querit. Si autem talis impotentia non esset per-
 petua: quia uidelicet potest ei subueniri beneficio medi-
 cinae: uel alio modo: non impedit matrimonium. ¶ Itē
 nota: quod quia principalis matrimonii bonum est proles
 ad cultum dei educanda: cum autem educatio talis perti-
 neat ad patrem & matrem: si alter ipso: sit infidelis: inten-
 tio unius alterius intentioni contraria erit: & ideo si fi-
 delis contrahit cum infideli: nullum est matrimonium. Et
 si ambo erant infideles: & alter eorum conuertatur ad fidem
 potest dimittere alterum: quis beneficeret commanere ei: si
 esset spes ipsum conuertendi. ¶ Et non. quod si infidelis uult
 cohabitare fideli: quis possit fidelis ab ea discedere:
 non tamen potest aliam accipere. Si autem uel nolit ei cohabi-
 tare: uel non sine contumelia creatoris: aut si ad infi-
 delitatem pertrahere nitatur: in his tribus casibus
 uir fidelis potest alteri per matrimonium copulari.

De superstitioso

¶ Item: q̄ clerici in minoribus ordinibus: si sint religioſi p̄feſſi: licite poſſūt cōtrahere: ſi uero ſint in ſacris cōtrahere nō poſſūt. At ſi cōiugatus: cōſentiente uxore: ordinet̄ i ſacris: ſuſcipit ordinē & executionē: & uxor tenet̄ ſeruare continentia. Si uero neſciente: aut cōſentiente uxore recipit quidem caractereꝝ ordinis: ſed nō executionē: & nō poſteſt ſine diſpenſatione exigere debitū: licet reddere teneat̄: cōtinentia. n. eſt annexa ordini ſacro ex ſtatu ecclie. ¶ Item nota q̄ cū cōtrahitur: an matrimoniu per uiolentia cōtractū teneat: absolute r̄ndendū eſt: q̄ cū m̄rimoniū cōſenſu cōtrahat̄: ſi mulier uerbis cōſentiat: uel ſignis: ul ſaltē n̄ cōtradicat̄: i corde t̄n̄ nullo mō cōſentiat: ſ; magis diſſetiat q̄cūq̄ coactiōe: ſeu metu hoc fecerit: nō ē m̄rimoniū. Quando ergo doctores dicūt: q̄ ſi non fuit metus cadēs i cōſtate uirū tenet̄ m̄rimoniū: itelligēdū ē nō q̄tū aduerſitatē: ſ; q̄tū ad iudiciū ecclie: q̄ ex exterioribus iudicat. ¶ Nota ē: q̄ m̄rimōia clādeſtina ſūt phibita & iō q̄ clādeſtine contrahunt: uident̄ mortalr̄ peccare: dato q̄ m̄rimoniū teneat: nec debent abſolui: niſi publicēt̄ ea pp̄ multa ſcādala: q̄ ſolent ex eis oriri Scito ē: q̄ & ſi tpe ab ecclia phibito poſſint cōtrahi ſpōſalia de futuro: & ēt̄ m̄rimoniū: q̄ ſolo cōſenſu cōtrahit̄: nō t̄n̄ poſteſt m̄rimoniū cōſumari: & q̄ contra r̄iū facit: peccat mortaliter. ¶ Tempus at̄ phibitum eſt ab aduentu uſq; ad epiphaniā nō includēdo octauam epiphanię: & a ſeptuageſima uſq; ad octauā paſche: & a tribus diebus ante aſcenſionē uſq; ad octauā p̄thechoſtes excluſiue: i deſt̄ excludendo dñicam quæ eſt octaua ipſius: ſi haberet̄: illa enim die poſteſt matrimonium conſumari. ¶ Nota deniq; q̄ ſi mulier fornicetur: poſteſt uir ſeparari ab ea: ita tamē q̄ cū fornicatio

fornicatio ei conſta
poſteſt ſeparari a th
& eadem eſt ratio
ra: q̄ ſiue fornicatio
do ſit certa uro: u
eur correctio: uel n
fornicationis: ſeu
niſi ex hoc fornicat
bet non peccans
grauiter peccaret
ſentire. Separari
poſteſt ſine iudic
toria: q̄ probat
tem debiti: & d
in ſequentibus
Et abimus: quia
frequenter repe
lum: & q̄to breu
eas q̄ t̄nēt̄ ad

a ſpiritu ſancto
& conſuetudine
ſuetudine alicu
quint̄ cerimon
tum ab ecclia
prehendendi ſ

fornicatio ei constat: licet non sit publica: per seipsum potest separari a thoro: & non reddere ei debitum: & eadem est ratio de uxore respectu uiri. ¶ Et nota: q̄ siue fornicatio sit publica: siue secreta: dummodo sit certa uiro: uel coniugi respectu uiri: si non speratur correctio: uel non immineat innocenti periculuz fornicationis: seu mortis: ex denegatione debiti: uel nisi ex hoc fornicans efficiatur peior: nullo modo debet non peccans peccanti reddere debitum: aliter grauiter peccaret: quia uideretur peccato eius consentire. Separari autem quo ad cohabitationem non potest sine iudicio ecclesie: nisi fornicatio sit ita notoria: q̄ probatione non egeat. ¶ De redditione autem debiti: & de peccatis: quae fiunt in matrimonio: in sequentibus dicemus: quoniam de peccatis luxurie tractabimus: quia enim hoc peccatum est turpe: non est frequenter repetendum in confessione: sed semel solum: & quanto breuius fieri potest: debemus discurrere per eas que pertinent ad confessionem essentiali: & ad alia transire.

¶ De superstitioso cultu.

Interrogandus est et peccator de superstitioso cultu: qui est contra religionem. Vbi nota: quod religio est uirtus: per quam exhibemus debitum cultum deo tamquam uniuersali principio: & gubernatori omnium. ¶ Vbi nota: quod ille est debitus cultus qui est ordinatus a spiritu sancto: uel ab apostolis: uel ab institutione: & consuetudine ecclesie uniuersali: uel et ab antiqua consuetudine alicuius ecclesie particularis. Qui ergo sequuntur ceremonias iudeorum: uel paganorum: seu alium cultum ab ecclesia prohibitum: mortaliter peccant. Reprehendendi sunt etiam: qui uolunt inuenire nouos

De peccatis contra

modos adorandi : q non sunt cōsueti in ecclesia dei.
¶ Peccant et contra hoc grauissime idolatræ: necro-
māti: & malefici: & mulieres icantatrices: & quicū
q; alii exhibēt cultum diabolo: siue expreffuz: siue
occultū. Habemus enī cōtinuū bellū cuz diabolo: &
ideo nullo mō debet qs habere pacta cū eo: nec ocul-
ta: nec expressa. Et ideo incantatores: & diuinatores
& q dicūt: se inuenire furta per uarias supstitiōes: &
portātes breuia ad collū cum caracteribus & nomi-
nibus ignotis & suspectis: & qui sequunt̄ somnia: &
certas diuinationes supstitiōsas: nō sunt absoluēdi:
nisi a talibus desistant. ¶ Nota ē: q non debēt no-
ua corpora sanctoy: nec reliquię eorū publice uene-
rari: nisi prius hmōi reliquię auctoritate romanæ ec-
clesiæ fuerit appbatę. Sanctoy uero reliqas appba-
tas emere uel uendere symoniacum est: & qui furant̄
eas ēt ut honorificētius collocēt sacrilegiū cōmittūt.

De accidia

Interrogandū est ultimo de accidia: q̄ est
tristitia de bono diuio: utputa cū qs tri-
stiat: q̄ de? uel ecclia dei p̄ceperit: ea q̄ p̄-
cepit: & si in tm̄ tristiat: q̄ ea odio hz: est
p̄tm̄ mortale. ¶ Similr ēt si p̄pter hoc d̄-
sistit a bonis opib?: ad q̄ obligat̄ ex p̄cepto alit̄ uidet̄
p̄tm̄ ueniale. Et hæc dicta de p̄ma tabula sufficiāt.

Sequit̄ de p̄ceptis secūde tabule.

Secūda at̄ tabula tractātes: dicimus
eā septē p̄cepta cōtinerē. Et enī tabula
est quæ ptinet ad dilectionem pximi:
cui debemus benefacere: nō malefacē.
Quantum ergo ad primum: habemus
p̄ceptū de honore parentū: per quez
intelligimus

intelligimus q
lum parētibus:
tum uero ad se
alia p̄cepta
mo triplic̄ sic
Opere qdem a
sic habes p̄cept
cta: & sic hab
iūctis: & sic ha
habes. (Non
dupliciter: uel
siderabis ux
& sic habes.

Va
est
trez
cog

honoratiōe
cta: si sint no
In dubiis tan
ter arguere d
erga parētes:
ne corporis: &
ter se homo h
buerit: ut put
tos: paterfamil
& ad ancilla
erit ad supio
uel irreuerēt
hic non pote
siderare in iu

intelligimus quodlibet bñficiuz exhibendū: nō solum parētibus: sed et proximis quibuscunq;. ¶ Quantum uero ad secundū: id est ad nō male facere: hēm? alia præcepta huius secūde tabulæ. Malū autē proximo tripliciter fieri pōt: scilicet opere: lingua: & corde. Opere qdem adhuc tripliciter: uel in psona p̄pria: & sic habes p̄ceptū. (Non occides.) uel in psona cōiuncta: & sic habes. (Non mechaberis.) uel in rebus cōiunctis: & sic habes. (Nō furaberis.) ¶ Si atē lingua: habes. (Non falsum testimoniū dices.) ¶ Si corde dupliciter: uel in psona cōiuncta: & sic habes. (Nō desiderabis uxore proximi tui.) uel in rebus cōiunctis & sic habes. (Non cōcupisces rem proximi tui.)

De honore parentum.

Quartū ergo p̄ceptū in ordine ad decē: quod est primum secūdæ tabulæ est (Honora patrem tuum: & matrem tuam.) ¶ Vbi nota: q̄ ad cognoscendum quādo est peccatū mortale in honoratione parētum: debes cōsiderare uerba: uel facta: si sint notabilis contēptus: quia sic est mortale. In dubiis tamē nō est præcipitāda sentētia: uerū acriter arguere debes filios semp p̄ omni inhonoratiōe erga parētes: & iste honor intelligit etiam circa subuētiōne corporis: & animæ. ¶ Interrogandū est etiā qualiter se homo habuit ad suos inferiores: si inferiores habuerit: ut puta princeps ad populū: p̄latu ad subditos: pater familias ad coniuges: ad filios: ad seruos: & ad ancillas. Et similiter inferior qualiter se habuerit ad superiores quoslibet: & secundū inobediētiam uel irreuerētiam peccatorē condemnare. In hoc enim hic non potest dari regula generalis: sed oportet cōsiderare iniuriā inferiori factam: & irreuerētiam sup̄io

De peccatis contra

ri fm regulas precedentes: uel sequentes: uel magis hoc relinquit prudentię cōfessoris. ¶ Interrogandū est et qualiter se habuerit ad e quales: maxime ad bñfactores: ut si cōtempnit beneficia: ul' alio mō non fuit gratus: & tunc iudicādum erit de mortali: ul' ueniali fm cōtemptum proximi: uel damnū factum. ¶ Potes et parentes interrogare de testamentis: que faciūt: si in iuste & sine causa rōnabili exheredant: quos ex heredare nō debeāt: q̄a grauiter peccāt. ¶ Filii quoq; & hāeres tenent in cōsciētia suare ea: q̄ i testō legant nisi sint penitus irrōnabilia: & maxime pia legata p aia testatoris nō debēt retardare: q̄a grauiter peccāt & si ex toto nolūt ea adimplere: peccāt mortaliter: & consueuit contra eos fieri ex cōmunicatio synodalis.

¶ De homicidio.

Q Vintū praeceptū ē. (Nō occides:) ubi nota: q̄ homicidium pōt tripliciter accipi: scilicet corporalit̄: cordialiter: & spiritualit̄. ¶ Per homicidiū corpale itellige tu hoc loco q̄libz offensionē factā in psona proximi. ¶ Cordiale at̄ est odiū: quod aliqñ ex ira: uel inuidia pcedit: de qbus tractādū est in hoc loco. ¶ Spirituale aut̄ est duplex: primo p cōmissionē: & hoc ē scādali: scđo p omisionē: & hoc est omisionē correctiōis fraternae. ¶ Interrogādus est ergo peccator primo d̄ offensiōe reali facta in psona proximi. Pro qua nota: q̄ qu elibet talis offensio facta a psona priuata .i. quae nullū ius habet super psonam offensam: si est notabilis: est peccatum mortale: q̄a est cōtra charitatē proximi: si at̄ est leuis est ueniale. Et nota q̄ torneamēta: in quibus milites ex cōdicto conueniunt ad olētatōnē uirū: & audaciae: prohibita sunt ab ecclesia: q̄a in eis mors aliquorum

rum frequenter
taliter peccant: &
miciam: & sunt
um: quod vulg
namentum: und
tum mortaliter: c
saludis: uidelicet
lites: & artem m
faciant sine per
ro periculoso. ¶
hibita sub pcc
cristianos i bel
gis exercenda u
darum. ¶ Inte
diali: id est de c
deliberate app
mo notabile d
intelligo: quam
alia cogitatio:
ret actus odii:
tamen tanto g
¶ Item nota:
dere: nec ipse ab
cogitare: delibe
puta q̄ occider
tra se dicat. Ne
delectat meista
in delectatione
liter: quia iste
homo diutius
osentit sic in e
tatiōe imorare

Quartū præceptū XXXIIII

rum frequenter contingit. Si qui ergo ea faciūt: mortaliter peccant: & si quem ibi occidunt: rei sunt homicidii: & sunt irregulares. ¶ Et nota: q̄ hastiludium: quod vulgariter dicitur la giostra: non est torneamentum: unde non credo milites peccare: præsertim mortaliter: quando bono fine se exercent in hastiludio: uidelicet: ut adiscant bellare uolētes esse milites: & artem militarem iuste exercere: dūmodo hoc faciant sine periculo cum hastis debilibus: & sine ferro periculoso. ¶ Nota etiam: q̄ ars balistarum est prohibita sub pœna excommunicationis exerceri cōtra christianos i bello iniusto: ergo uidetur: q̄ multo magis exercenda non esset ars sclopetarum: & spingarum. ¶ Interrogandus est etiam de homicidio cordiali: id est de odio: ubi nota: q̄ quotiēscunq; aliquis deliberate appetit ex odio: ul' p̄ se: ul' p̄ aliū inferre p̄xiimo notabile damnum: peccat mortaliter. Hoc autē intelligo: quando inter diuersos appetitus interuenit alia cogitatio: quia si etiā per totam diem continuaueret actus odii: non esset nisi unum peccatum: quod tamen tanto grauius esset: quanto diutius durasset. ¶ Item nota: q̄ si quis nollet inimicum suum offendere: nec ipse ab alio offendi: sed tamen delectaretur cogitare: deliberata ratione: malum notabile de eo: puta q̄ occideretur: uel uulneraretur: ita q̄ quasi intra se dicat. Nollem ipsum habere talia mala: tamen delectat me ista cogitatio: & ita consentit deliberate in delectationem illius cogitationis: peccat mortaliter: quia iste cōsensus non potest propter hoc: quia homo diutius immorari in tali cogitatione: sed quia consentit sic in ea immorari. Nā si ēt p̄ totā diē i tali cogitatione immoraret: & n̄ consentiret: se i ea uidelicet delibera-

De peccatis contra

te imorari: sed ex fragilitate imorat i ea: nō aduertēs uel negligēter eā expellēs : nō pōt de mortali peccato cōdēnari: piculosa ē tñ magna negligētia circa hoc.

¶ De inuidia.

Interrogandus est et de inuidia: & ira: ex quibus frequēter oriūtur homicidia. In inuidia autē ē tristitia de bono alterius: eo q̄ tale bonū existimat diminutiūū pro priā glorię: uel excellētiā. Et hoc peccatū cōmuniter accidit in his: qui uolunt in aliquo singularēs esse: aut uideri: ut in regno: uel in diuitiis: uel scientia: uel artibus: & est peccatū mortale ex genere suo: quia est expresse contra charitatē. Potest tñ esse ueniale: uidelicet in rebus paruis: ut est inuidia puerorum: uel quando non interueniret consensus.

¶ De ira.

Ra autē est appetitus iordinatus uindictę. Qui si est de malo notabili cōtra proximū: ē mortale: secus si aliquo paruo q̄ se querit uēdicare uel actus nō hz pfectio nē cōsensus. Potest ēt esse mortale: si ex nimia ira q̄s blasphemat: uel aliqd facit: qđ ex gñe suo ē mortale.

¶ De scandalo

Interrogandus est et de scādalo: & cor rectiōe fraterna: q̄ sūt homicidia spūalia. Scandalū autē est dictū: uel factū minus rectū: prębens occasionē ruine. ¶ Q̄ n̄ ergo quis ex dicto suo: uel facto cuiuscunq̄ generis sit: intendit alium trahere ad peccatum mortale: mortaliter peccat. Si autem intendit trahere ad ueniale: nō peccaret mortalr: nisi illud: qđ dicit: uel facit: sit pctm mortale. Q̄ n̄ autē q̄s nō itēdit per dictum

per dictū suū: uel
cipit: q̄ si dicit uel
peccatū mortale
sū: uel nec bonū
non curas de px
illud: qđ dicit: uel
cellitate salutis:
re: uerū similiter p
zari ex isfirmitat
mortaliter pecca
salutē pximi: &
tunc dimittere i
re id dicit: uel fa
le ad huc pmar
quēdū est sibi
quib? dixit sal
& dices cecog
cellitate salutis
eo nisi ppter su
nō peccat: qui i
ximus: q̄ hoc e
q̄s nec intendeb
cipiebat ipsū p
catū mortale: t
h loco: & tēpor
mus scandalu
h: & p̄sertim si
tale. ¶ Q̄ n̄ uer
le: uel nullū pec
tia est iterrog
tutio periclitat
infinito tū pe

Quartum præceptū XXXV

per dictū suū: uel factū trahere pximū ad pctm: tñ p
cipit: q̄ si dicit uel facit illud: ille q̄ est isfirmus ruet: in
peccatū mortale: si illud q̄ dicit: ul facit: est de se ma
lū: uel nec bonū: nec malū ex se faciēs: uel dicēs illud:
non curās de pximi piculo: peccat mortale. ¶ Si autē
illud: q̄ dicit: uel facit: est bonū: sed tñ nō est de ne
cessitate salutis: ita q̄ nō tenet illud dicere: uel face
re: uerisimiliter p̄cipit pximū suū p̄pter illud scādali
zari ex isfirmitate tua: & in pctm mortale ruere: etiaz
mortaliter peccat: si facit: uel dicit illud: qa contēnit
salutē pximi: & cōtra charitatē agit. Et ideo debet p
tunc dimittere illud: & assignat rationē pximo: qua
re id dicit: uel facit. Si autē assignat rationē: pxim⁹ il
le adhuc p̄manet in sua fantasia: & scādalizatur: reli
quendū est sibi: qa tunc est scandalū phariseorū: de
quib⁹ dixit saluator noster. (Sinite illos: qa ceci sūt:
& duces cecorū.) Si uero illud dictū: ul factū est d̄ ne
cessitate salutis: uel ita manifeste bonū: ut nullus ex
eo nisi p̄pter suā malitiā possit ruere in peccatū: tunc
nō peccat: qui illud facit: uel dicit: et si scandalizat p
ximus: qa hoc est scādali receptū: nō datū. Q̄ n̄ autē
qs nec intendebat pximū trahere ad peccādū: nec p
cipiebat ipsū p̄pter suū dictum: uel factū ruere in pec
catū mortale: tñ factū ul dictū eius tale erat: & in ta
li loco: & tēpore q̄ debuisset hoc p̄cipe: si ex hoc px
imus scandalizat: nō excusatur etiā a peccato morta
li: & p̄sertim si illud: q̄ dicit: ul facit est peccatū mor
tale. ¶ Q̄ si uero nullū pdictorū occurrit: uel est uenia
le: uel nullū pctm. De isto igit scādalo: & eius circūstā
tia est interrogādū diligēter: qa fere totus mūdus hoc
uitio periclitatur: maxime mulieres: quæ sunt causa
infinitū peccatorū ex lasciuo earum ornatu.

ea: nō aduertēs
mortali peccato
gētia circa hoc.
uidia: & ira: ex
no homicidia. In
no alterius: eo
minutiū pro
æ. Et hoc pecca
nt in aliquo sin
uel in diuitiis:
mortale ex ge
ntatē. Potest tñ
s: ut est inuidia
nret consensus.
rdinatus uindi
tabili cōtra p
aliquo paruo q
s no hz p̄fectio
ex nimia ira qs
suo ē mortale.
scādalo: & cor
nomicidia spūa
dictū: uel factū
ccasionē ruine
to suo: ul facto
trahere ad pec
autem intendit
r: nisi illud: q̄
aut qs nō scēdit
per dictum

De peccatis contra

De correctione fraterna

CORRECTIO fraterna est medici-
na charitatis adhibita morbo pximi:
id est peccato: uel præterito: uel p̄senti:
uel iminenti: ne ruat in dānationē eter-
nā: ad quā qlibet tenet̄ ex p̄cepto. Q̄ n̄
ergo qs pbabilis credit: se posse aliquē
siue inferiorē: siue superiorē: siue æqualē a mortali pctō
præterito: uel p̄senti: uel ne in futurū ruat: per uerba
sua: uel opa: ul̄ correctiōes liberare: si timore: ul̄ amo-
re sui nō facit: maxie q̄n uidet: q̄ nec alius hoc facit:
peccat mortaliter: sicut ille: q̄ elemosynā nō facit exi-
stēti in extrema necessitate. Et q̄n peccatū est secretū:
& non uergit in periculū fidei: uel totius rei publicę:
debet qlibet primo corrigere iter se & ipsū solū: ut di-
cit dñs in euangelio: pp̄ hoc ut fama uniuscuiusq; ser-
uetur. Si aut̄ hac correctiōe pluries facta: ille nō emē-
datur: dz adhibere testes bonos: & fideles: & prudē-
tes. Et si nō uult corrigi: dz dicef̄ plato: & publice ac-
cusaf̄: qā melior est aia q̄ fama. Si aut̄ pctm̄ uergeret
in detrimentū fidei: utputa: qā aliqs h̄reticus secre-
te subuertit simplices: uel in piculū reipublicę: utpu-
ta: qā aliqs uult p̄dere ciuitatē: tūc siqs quasi p̄ cer-
to haberet: q̄ secreta admōitio sufficeret: deberet eā
facere. Sed si uideret piculū esse in mora: deberet sta-
tim p̄def̄ tale pctm̄ ei: qui posset tali scādalo p̄uidē:
qā bonū cōmune p̄cedit p̄ticulare. Interrogandi aut̄
maxime sunt pentes circa correctionē filiorū: & plati
erga subditos: sz̄ hodie fere hoc p̄ceptū ab oib; igno-
ratur. Immo siqs pctm̄ secretū comiserit: & alius noc-
audiat: uel uideat: nō ad correctionē fraternā se con-
fert sed ad publicationē. Et ita dupliciter peccat. s.

per

et omissionē

nē tactus: &
ph? opz et
sertim cum

quādo ppt̄
qā frangit i
rat de salute
aliqs cōedit
nō est hoc p̄
uel homicid
tale: si in del
nis: pp̄ quer
erit mortale

quitur: ei i
mortaliter:

et omissionē correctiōis fraternæ: & p̄ detractionē.

¶ De luxuria in cōmuni.

Sextū p̄ceptū ē. (Nō mechaberis:) & nō nū: (Nō occupes uxore p̄ximi tui.) In quibus iterrogandū est de peccato luxurix. Et q̄a hoc peccatū ē circa delectatiōnē tactus: & gustus est qd̄a tactus (ut dicit philosoph⁹) opz̄ ēt hic iterrogare de delectatiōe gustus: p̄gertim cum cibus & potus sint materia luxurix.

¶ De gula.

Vla est igitur inordinatus appetitus ciborū: qui si adeo iordinat⁹: ut hō p̄pter hoc inhæreat delectatiōi gulę tanq̄ finis: erit peccatū mortale. Tūc autē apparet: q̄ inhæreat delectatiōi huic tanq̄ finis: quādo p̄pter eā postponit præcepta dei: & ecclesię ut q̄a frangit ieiunia: uel p̄ delectatiōnē ciborū nō curat de salute aię: nec de sanitate corpis p̄p̄rii. Si autē aliq̄s cōedit: ut luxuriari possit: uel ut seipsū iterimat nō est hoc p̄p̄rie p̄ctm̄ gulę: nisi materialit̄: s̄ luxurię uel homicidii: & odii sui ipsius. Erit ergo p̄ctm̄ mortale: si in delectatiōe ciborū cōstituit q̄s finē suū: uel si finis: p̄ quem ita comedit: est mortale p̄ctm̄: alias nō erit mortale.

¶ De ebrietate.

Ebrietas quoq̄ est inordinatus uini appetit⁹: & ē p̄ctm̄ mortale illo mō: quō dictū ē de gula. Hoc tñ addēdo: q̄ ēt peccat mortale: qui sciēs nās: uini uult poti⁹ ebrietatē icurrē q̄ a uisō abstinere: & omne malū: qd̄ postea ex hoc sequitur: ei imputabitur. **¶** Similiter uidentur peccare mortaliter: qui alios student inebriare.

De peccatis contra

De luxuria: & eius speciebus.

VXVRIA est inordinatus uenereorū appetitus. Circa quā iterrogandum est discrete & breuiter: ita q̄ intellecta uoluntate specie peccati: nō querant alię circūstantiæ: quæ nō uariat speciē: utputa cū dicit. Ego cognoui quādā mulierē semel. Q̄ uerē dum erit statim: si erat secularis: an sacrata deo: uel si erat cōsanguinea: uel affinis: uel nupta: uel uirgo: uel soluta: uel meretrix: & si fuit per uim cognita: an ipsa sponte cōsensit: & si fuit in uase debito: an idebitō: uel ēt extra utrūq̄ uas: uel si p̄ contactū illius sit pollutus. Et sic hita una istarū specierum: uel pluribus simul occurrētibus: utputa q̄ cognouit nuptam cōsanguineā suā: in uase nō debito: semel uel pluries nō oportet postea interrogare de actibus: & tactibus & osculis circūstantibus actum illū: sufficit enī: ut ī generali dicas ei. Fili: scio q̄ hoc fecisti cū multa ī honestate: ut fieri solet: aliter si uolueris oīa interrogare: iniicies tibi laqueum: quia hæc materia magis incitat sensum: cū ad particularia descēdit: q̄ cum statur ī uniuersalibus. Maxie autē est adhibēda cautela circa adolecētulas: & ēt pueros: ne adiscant qd̄ ignorāt. Tales enī a longe debent iterrogari: utputa primo iterroga cum q̄bus conuersat: & de q̄bus loquūtur: & si unq̄ audierunt uerba mala: uel nō honesta: & si dicunt q̄ audierunt: tunc subiūge si talia cogitauerunt: uel si eis displicuerunt: & ulterius cuz hes: q̄ te itelligūt talia loquentē iterroga si qs eos tētant de malo: & ita paulatī a uerbis: & cogitatiōib⁹ ueni es ad opa: q̄ p̄petrarūt. Et si tibi uidet: q̄ nō respōdeant ad p̄positū: & q̄ talia n̄ itelligūt: poteris ad alia trānsire

trānsire. 7
das cū his:
actu o sum
actus luxur
uoluntari?
in una: uel
mus. 7 Gr
natura: cui
la emissio de
altero: n̄ p̄
cies ei? gra
ma .f. best
huius luxu
turalē reu
stus. Q uo
guinitate
ppingor: t
pctm cōtra
ta nō uirg
grauius est
ratus: q̄ e
sacilegiū.
grauiora: si
aggrauat ē
mul: utput
deo p̄ uim:
hēt tñ tres
sitate cōfel
& raptus.
cōsumato
actus est p
tiosa: finis

transire. ¶ Ut at expeditius & magis ordinate procedas cū his: q̄ nouerūt hęc facere: interroga primo de actu consumato. Circa qd̄ hēto regulā firme: q̄ omnis actus luxurię consumatus extra matrimoniū: & si est uoluntari⁹: est peccatum mortale: & oīs talis actus ē in una: uel ēt in plurib⁹ harū specierū: quas subiūgemus. ¶ Grauiſſima enī luxuria: iter oēs est p̄ctm̄ cōtra naturā: cuius prima spēs est mollicies: q̄ cōsistit in ſola emiſſiōe ſeminis: uel ſine cōcubitu alicuius: uel cū altero: n̄ ſuato aliquo uafe: nec debito mō. Scda species ei⁹ grauior est .i. ſ. ſodomia. Tertia uero grauiſſima .i. ſ. beſtialitas .i. coitus cū beſtiis. ¶ Aliud genus huius luxurię est p̄ctm̄ nō cōtra naturā: ſed cōtra naturalē reuerentiā: quā debemus cōiunctis: & dī inceſtus. Quod qd̄ p̄ctm̄ grauius est cū cōiunctis cōſanguinitate q̄ cū cōiunctis affinitate: & q̄to gradus est p̄pinq̄or: tanto p̄ctm̄ grauius. ¶ Tertium genus est p̄ctm̄ cōtra rationē: ut est fornicatio ſimplex cū ſolūtā nō uirgine: & grauius est ſuprū cū uirgine. Adhuc grauius est adulteriū cū nupta p̄fertiz ſi ēt uir ſit uxoratus: q̄a est duplex adulteriū. Adhuc at̄ est grauius ſacrilegiū .i. ſi ſit cū p̄ſona ſacra. Adhuc oīa iſta ſunt grauiora: ſi ſunt cū uiolētia: q̄a tūc & dī raptus: & aggrauat̄ ēt p̄ctm̄: q̄n̄ cōcurrūt multę circūſtantię ſimul: ut puta cū q̄s cognofcit cōſanguineā ſuā ſacratā deo p̄uim: q̄uis enī ſit unū p̄ctm̄: quia est unus actus hēt tñ tres circūſtantiās uariātes ſpēm: q̄ ſunt de neceſſitate cōfeſſionis: uidelicet q̄a est icteſtus: ſacrilegiuz: & raptus. ¶ Secūdo iterroga de actu luxurioſo non cōſumato: de quo nota generalē regulā: q̄ oīs talis actus est p̄ctm̄ mortale: ſi ſinis ei⁹ est delectatio luxurioſa: ſinis enim dat ſpēm actui morali: hoc aut̄ pōt:

De peccatis contra

esse duplici. Vno mō in tactibus & osculis: uel in se
uel in scdam psonā: & de his actibus debes iteroga
re l'm spēs supradictas: utputa si ea: quā tetigit ad
hūc finē: fuit consanguinea: uel nupta: uel si fuit mas
cul? & cætera: q̄ supius diximus. Alio mō in actib?
alioꝝ sensuū: ut in aspiciēdo: audiēdo: olfaciēdo: co
medēdo ppter hoc: uel loquēdo turpia uerba: uel in
uestitu: uel in choreis: uel in aliis huiuscemodi. Quia
scilicet hos actus facit ppter delectationē luxurię ut
scilicet pueniat ad actū peccati mortalis: utputa: ut
placeat alicui mulieri: uel adolescētī: quā: uel quē desi
derat ad pētīm tale iducere: peccat mortaliter. Si autē
in hmōi actibus delectat nō intēdendo talē finē: scd
solū ppter quādā sensualitatē: cōmuniter est ueniale
Possit tñ esse tāta delectatio: uel adeo turpes tactus
eē possent in hmōi: q̄ erit mortale peccatū: & tanto
magis hoc uerū eēt: q̄to magis se exponeret piculo ca
dēdi ī aliquā dānabilē corruptionē. ¶ Tertio itero
gādū est de cogitationibus duplr. Primo de his: in q̄
bus fuit exp̄ssus consensus in actū peccati mortalis:
oēs enī tales sunt peccata mortalia. Et debes interro
gare ēt de speciebus supius assignatis: uerbi grā: si d̄
siderauit cognoscere masculū aut fœminā: & cætera
q̄ dixim?. ¶ Scdo de his: in q̄bus non fuit exp̄ssus
cōsensus ī actū: ubi tñ fuit exp̄ssus cōsensus ī delectatio
nē cogitatiois. i. de cogitatioē morosa: in q̄ & si n̄ sit
exp̄ssus cōsensus ī actū: qa. s. hō nō cōsentit: se uelle fa
cere actū: nec desiderat: nec faceret: si possēt: tñ cōsen
tit deliberate delectare ī tali cogitatioē ihonesta: ita
q̄ nō solū n̄ expellit eā: q̄nimo gaudeat ī aduētū ei?
& deliberata rōne imorat ī ea: & eligit sic delectari
& pasci. Hęc ergo morosa cogitatio ē pētīm mortale

sz sc̄m
no de co
actū: nec
fuit ua
delectat
dubitat
cie: & qu
tia: non

mortal
uzi firm
rū tene
re leuit
iunioꝝ
alter n̄
āt debi
mortal
si fiat e
copulā
solū: m
ne ime
te m̄ru
re: nec
cogno
qu n̄ p
illutu

Sacramētū matrimonii XXXVIII

Et sc̄m̄ Thomā: sicut dictū ē supra de odio. ¶ Ter-
tio de cogitatioe: in qua nec fuit expressus cōsensus i
actū: nec in delectatione cogitationis: i qua si homo
fuit ualde negligēs ad expellendū eā: ita q̄ allectus a
delectatioe: & q̄si uolutus nescit se explicare: ppter
dubitationē cōsensus: debet cōfessor iterrogare d̄ spe-
cie: & quotiēs hoc fecit. Si aut̄ aliqua usus negligē-
tia: non est tamē multa: est ueniale.

¶ De his: quæ fiunt in matrimonio.

Nterrogandum est etiam de his: quæ fi-
unt in matrimonio. Si enī m̄moniuū ē
cōsumatū: tenet̄ uxor petēti uiro red-
dere debitū: & similiter uir uixori: siue
exp̄sse petat: siue p̄ signa: & si alter ipso
rū oino nō uult debitū reddere: peccat
mortalit̄: q̄a facit cōtra iustitiā: nisi ex rōnabili causa
uzi firmitatis: uel ipotētici hoc faciat. Et quis q̄s ipso
rū teneat̄ alteri redder̄ debitū: pōt̄ tñ alt̄ alterū mone-
re leuit̄: ne exigat debitū: ul̄ pp̄ solēnitates: ul̄ dies ie-
iunioꝝ: ul̄ tpe mēstruoꝝ: ul̄ qñ mulier est p̄gnās. si tñ
alter n̄ uult absterere: exact̄? tenet̄ reddere. ¶ Exigere
at̄ debitū in diebus solēnibus: & ieiunioꝝ n̄ est pct̄m̄
mortale: sed ul̄ nullū: si fiat ex rōnabili cā: ul̄ ueniale
si fiat ex firmitate occupatiōis. Q̄ n̄. n. cūq̄sūt̄ iuice p̄
copulā carnalē cā plis suscipiēde: ul̄ cā d̄biti reddēdi
solū: nullū ē pct̄m̄: imo ē meritū. Q̄ n̄ uero hoc fit rō-
ne r̄medii: ul̄ pp̄ uoluptatē pct̄m̄ ē ueniale si st̄at i limi-
te m̄mōii .i. q̄ hoc n̄ faceret uir cū aliq̄ alia q̄ cū uxo-
re: nec uxor cū alio q̄ cū marito: alit̄ eēt pct̄m̄ mortale
cognoscēdo uxore tāq̄ adulterā. Est et̄ pct̄m̄ mortale
qn̄ n̄ suat̄ d̄bitū uas. Si at̄ nō suat̄ debitū mod̄ a nā
illitū? q̄uis n̄ sit sēp̄ pct̄m̄ mortale: tñ pōt̄ eē morta-

De peccatis contra

le in a' iquo casu: maxime autem quando fit tali mō:
q̄ ex eo actu proles sequi non potest. Hoc tamen co
gnoscere est difficile: quia etiam dicunt quidam: q̄ si
mulier supergrediatur uirum: non impeditur genera
tio. Scito tñ: q̄ eiusmodi actus illiciti: & tales modi
coeundi sunt signum mortalis cōcupiscentiæ: & sūt
oīno prohibendi: & ubi est dubitatio de mortali: nō
debent absolui: qui nolunt abstinere. ¶ Posset tamē
ex infirmitate: uel prægatione non seruari debitus
modus sine peccato ex causa rationabili: semotis dā
nabilibus concupiscentiis. ¶ Nota ē: q̄ quando uir
& uxor se inuicē tangūt inhoneste: nolentes ad actuz
uenire matrimonii: sed propter uoluptatē: quis nō sit
semper peccatum mortale: tñ est eis hoc prohibendū:
maxie qñ tāta esset turpitude: q̄ māifeste appareret:
dānabilem esse eoz concupiscētiā: ne matrimonia
fiāt meretricia. ¶ Q̄ n̄ aut̄ non est adhuc consumatū
m̄simonium: sed tñ interuenit consensus de præsenti
non statim tenetur reddere sibi inuicēz debitum: sed
datur tempus: in quo nondū corpus unius transit in
potestatē alterius. Intra qd̄ tempus in locis ubi est cō
suetudo: q̄ ante consumationem matrimonii sponsi
accipiant bñdictionē ab ecclesia: si consumant matri
monium ante benedictionē: mortali peccāt: secus est
ubi nō est talis consuetudo. Et ideo tactus inhonesti
infra illud tps ad hoc ab eis tentati: ut ad consuma
tionem perueniant: & similiter omnes corruptiones
procuratæ per similes tactus: sunt peccata mortalia:
quia adhuc corpus unius nō est in potestate alterius:
Si at̄ tangant se inuicem ex quadā beniuolentia: nō
ē peccātū mortale: nisi forte sint nimis turpes tacti: &
piculosi: de q̄bus prudētia cōfessoris iudicabit. Simi
liter

liter dicen
ruro spon
cant: qu
est suus: te

taliter: &
ornauerū
inani glia
q̄ pōt esse
talis effe
tere uolū
signū est
babilitatē
xuriam p
in hoc no
damnatio
forte sit m
lo modo
uiro place
dummod
dalum: &
fit sine pe
sa proven
& alia fig
semper m
tali & ue
& scand
C De se

Sacramentū matrimonii XXXIX

liter dicendum est de his: qui solum per uerba de futuro sponsalia contraxerunt: nisi q̄ isti grauius peccant: quia adhuc illa sponsa non est sua: nec sponsus est suus: sed hoc est solū futurū ut, s. sit sua: & ipse suus.

¶ De ornatu mulierum.

In ornatu mulierum: qui prouocat aliter quando uiros ad luxuriam: est sciendum: q̄ si hac se intentione ornet: ut uiros ad luxuriam prouocent: absq; dubio peccat mortaliter: & totiens quoties hac intentione se ornāt: uel ornauerūt. Si aut ex animi leuitate: uel ex uanitate: uel inania gloria: duo erunt consideranda. ¶ Primū est effectus q̄ pot esse tantus: q̄ erit peccatū mortale. Et signū: q̄ talis effectus sit peccatū mortale est: qn̄ nullo modo dimittere uolūt talē ornatū et si sit scādālū proximorū. Sedz signū est scandalum: si enim est ita inhonestus: ut probabiliter credatur propter hoc uiros nimium ad luxuriam prouocari: uidetur esse peccatuz mortale: quia in hoc non uidetur curare de proximorū salute: seu damnatione. Aliter autem est ueniale peccatum: nisi forte sit monialis: uel persona: cui ornatus talis nullo modo sit conueniens. ¶ Si uero ornat se mulier: ut uiro placeat: ne ille ad extraneas accedat: non peccat dummodo ornatus non sit nimium inhonestus in scādālū: & ruinam aliorum. Quāuis uero mulier possit sine peccato occultare turpitudinez ex aliqua causa prouenientem: non potest sine peccato se colorare: & alia figmenta corpori suo adhibere. Non tamen semper mortaliter peccat: sed est iudicandum de mortali & ueniali secundum intentionem: & affectionē & scandalum: sicut iam supra dictum est.

¶ De septimo & decimo p̄cepto: & p̄mo d̄ auaritia.

De peccatis cōtra

Septimū p̄ceptū. (Nō furtū facies.) Quia aut furtū p̄t fieri corde: & ope de duobus p̄ceptis hic peccatōrē examinabis: uz de septimo & decimo. ¶ Primo igitur interroga de auaritia: auaritia. n. est inordinatus appetit⁹ diuitiarū: qui appetitus si in tantū crescit: ut nō uereat⁹ q̄s facere cōtra charitatem dei & proximi: ē p̄tīm mortales. Vtputa: qñ q̄s per fraudes: seu per uolētīā aliena rapit: uel retinet ea: uel qñ hz quis sup̄flūū supra statū suū: & nō uult paup̄ibus erogare p̄pter auaritiā: & uidet paup̄em in extrema necessitate: & non uult ei subuenire: uel aliquid huiusmodi.

¶ De symonia.

Secundo interrogandū est de symonia. Circa quā nota: q̄ totum pondus huius materiæ stat in uerbis saluatoris dicentis. (Gratis accepistis: gratis date.) Oportet enim: & sacramenta: & beneficia: & ceteras res sp̄iales gratis dare: & gratis accipere: q̄a nullus potest uendere: nec emere: cū sint dei: non nostra: & nullo precio estimari possunt: & dñs p̄cepit ea gratis dare. ¶ Vbi ergo interuenit aliquod precium: ut pecunia: uel obsequium: seu fauor temporalis: siue preces maxime p̄ indigno: siue quęcunq; alia res: quę pecunia estimari p̄t: est symonia. Vnde diffinit̄ a theologis. Symōia est studiosa uolūtas emēdi: uel uēdendi aliq̄d sp̄iale: uel sp̄iali ānexū. Et p̄ emptionē & uēditionē itelligit̄ ois cōtractus nō gratuit⁹: ut renūciatio: & trāfactio: qñ fiunt p̄ p̄cio in sp̄ialib⁹ p̄ter p̄mutationē bñficiorum: quā p̄t facere episcopus: si uiderit expedire: ita tñ q̄ nō licet p̄tibus de hoc: uel sup̄ hoc pacisci absq; piculo symoniæ. ¶ Sp̄ialia aut sunt oia sacramēta: ingressus

ingressus mor
tiones plato
Annexa uero
beneficia ecc
corpalia: imo
cū est: q̄a qñ
uno: altere no
uero sp̄ialibu
colligatū ei: u
uesti: est ius p
emi: nec uen
cū quo oīunq;
natus tranſi
ta sunt ānex
p̄t: una eni
ramēta: dūm
ul cōsecrata.
nisi p̄s offen
neat cōsecrata
nūq; fuit aliq
ille religioſu
terio: ul nisi e
ea fuit aliq̄s s
quodā ecclia:
eleſiæ: corpor
dellatis: qu
non aliquid
ſtitutione au
dionatus: uic
tur ſpiritual
moniacum:
quia sacerdo

ingressus monasterii: p̄dicatiōes: correctiōes: & p̄ni-
 tiones platorū: officia mortuorū: orōnes: & similia.
 Annexa uero sp̄ualibus: sicut corpus ānectit̄ aīc: sūt
 beneficia ecclesiastica: & iō nunq̄ uēdi p̄nt tanq̄ pure
 corpalia: imo emere: uel uēdere b̄nficia semp̄ symōia
 cū est: q̄a q̄n unū non p̄t uendi sine altero: uendito
 uno: alter non p̄t inuendituz derelinq̄. ¶ Annexū
 uero sp̄ualibus non tanq̄ corpus ad aiām: sed tanq̄
 colligatū ei: uel coniunctū: sicut ornamentū oīungit̄
 uesti: est ius patronatus: Q̄ d̄ q̄dem cū sit sp̄uale: nec
 emi: nec uendi p̄t: t̄n possessio: seu illud temporale:
 cū quo oīungit̄: p̄t uendi: q̄d si uenditur: ius patro-
 natus transit cū eo gratis. ¶ Calices uero & paramē-
 ta sunt ānexa sp̄ualibus tanq̄ fini: un̄ materia uendi
 p̄t: una enim ecclia p̄t alteri uendere calices & pa-
 ramēta: dūmō nō plus uēdāt ea: ex eo q̄ sūt b̄ndicta
 ul̄ c̄secrata. Laicis at̄ nō possūt uēdi post c̄secrationē
 nisi pus c̄sent: ul̄ destruat̄ forma: ita ut āpli? n̄ rema-
 neāt c̄secrata. ¶ Et s̄lt̄ itellige de sepultura: nā si i ea
 nūq̄ fuit aliq̄ sepult? p̄t uēdi: q̄a nō dū fact? ē locus
 ille religiosus: nisi sit in loco sacro ut in ecclia: ul̄ cimi-
 terio: ul̄ nisi ep̄i auctoritate fuerit c̄structa: secus si in
 ea fuit aliq̄ sepultus. Possēt t̄n uendi locus: ubi fuit
 quōsdā ecclia: ul̄ cimiteriū p̄ necessitate pauperū: ul̄ ec-
 clesiarū: corporibus mortuorum prius ad alium locuz
 dellatis: quia intelligitur uendi sola materia: &
 non aliquid spirituale: sicut supra dictum est. Ex in-
 stitutione autem ecclesiarū uicedominatus: uel castal-
 tionatus: uicaria: iconomatus: & aduocatia dicun-
 tur spiritualibus annexa: quæ uendere dicitur sy-
 moniacum: quia prohibitum. ¶ Nota tamen: q̄
 quia sacerdotes: & alteri ministrantes debent de

De peccatis contra

altari uiuere: seruadę sunt consuetudines ecclesię in oblationibus: quę fiunt p missis: p anniuersariis: p officiis & sepulturis mortuor: non tamę debet fieri dotes anteq talia spiritualia exhibeat: exigere huiusmodi consuetudines: ita q aliter nolint exhibere spiritualia: nisi prius soluatur: sed gratis debet prius spiritualia exhibere: deinde consuetudines exigere. Quas et si qui nolunt exhibere: potest superiores eos cogere ad soluendum.

De monasteriis.

Ircum monasteria etiam nota: q moniales non possunt aliquid petere p ingressu alicuius puellę absq periculo symonię: nisi monasterium sit adeo tenue: q non possit puellam ingressuram cum aliis sustentare. Tunc enim potest alimenta petere: sed facere pactum ante ingressum monasterii est piculosum. Nota autem quoad penam peccati: q qui fuerit ordinatus symoniace: uel a symoniaci scilicet: est ipso iure suspensus: nec potest ministrare. Qui autem recipit beneficium symoniace: tenet illud restituere cum fructibus: nec potest repetere pecuniam datam p hac causa: quia turpiter dedit. Pecunia enim symoniaca debet dari ecclesię: in cuius iniuriam data est: uel erroranda est pauperibus: & egenis.

De decimis.

nterrogatum est in hoc loco de decimis. Vbi nota: q preceptum de decimis soluendis primum est diuinum: partim est positiuum. De iure diuino: & naturali est subuenire ministris ecclesię: quod non dant spiritualia quia nemo militat suis stipendiis unquam. Soluere autem decimam partem: uel quartam: uel septimam: hoc est de iure positiuo: quilibet ergo tenet soluere decimas: ubi est consuetudo. Vbi autem non est consuetudo: nullus uidetur teneri quia

ga psumit: q
parus reddere
test: nec contra
diuinum: bene
non petere: in

necessitatis:
trarium natu
ret. Opor
tria. Primu
minium: id
culo rei mut
pit aliquid u
uel pecunia
temporalis.
acciperet ult
ratione inter
Si enim aliq
tum est: ut ip
peteret ab co: c
tū recopetare
eo q de pecu
sit ipeditri: ni
mibi displice
cuniam suam
quasi semper

ga p̄sumit: q̄ ecclia donet subditis. Dz tamē qlz esse
 patus reddere eas: si ecclia peteret: ga ipsa peteret po
 test: nec cōtraria cōsuetudo abrogat hoc ius: cum sit
 diuinū: benefacit tamē ecclia: ubi nō est consuetudo
 non peteret: ne ex hoc scandalum oriatur.

De usura.

tertio interroga de usura. Vbi nota: q̄
 usura est uitiiū: quo qs mutuādo ratio
 ne mutui aliquid accipit: uel sperat ul
 tra sortē dicēte saluatore. (Mutuū da
 te: nihil inde sperātes). Mutuū enī da
 re est de consilio: nisi in casu extremā
 necessitatis: sed nil inde sperare est p̄ceptū dei: & ē cō
 trariū naturali: nā eadē res bis: ul id: quod n̄ ē: uēde
 ret. ¶ Oportet at in quolibet casu d̄ usura cōsiderare
 tria. Primū: si ē ibi mutuū: qd̄ tūc est: qñ trāfferi do
 minium: id est quādo ille q̄ mutuo accipit: stat toti pi
 culo rei mutuatae. Secūdum est: si ille: q̄ mutuat: acci
 pit aliquid ultra sortē: aliquid dico: q̄ ul est pecunia
 uel pecunia estimari potest: ut est obsequiū: uel fauor
 temporalis. Tertiu: si hoc facit ratione mutui: ga si
 acciperet ultra sortē aliquid: non ratione mutui sed
 ratione interesse: uel alterius causae: non esset usura.
 Si enim aliquis mutuando incurrit damnum: debi
 tum est: ut ipsum dānū emergens ex tali mutuo recō
 p̄set ab eo: cui mutuauit: cū ipse sit cā illi? dāni. Nō dz
 tñ recōp̄sare damnū lucri cessantis. i. qd̄ incurrit ex
 eo q̄ de pecunia nō lucrā cū multipliciter a lucro pos
 sit impediri: nisi forte f̄m opinionē aliquorū: quae non
 mihi displicet: ille qui mutuat: uellet tūc exercere pe
 cuniam suam in aliqua arte licita: quae semper: uel
 quasi semper lucratur: uel ex ea aliquam possessionē

De peccatis contra

emere: ita q̄ apparet māifestū damnū mutuātī emer-
gere ex tali mutuo. Tūc ergo damnū illud: qđ ex
hoc emergit: recompēfare: non est usura: nō tñ opz il-
lud ex equo recōpēfare. q̄a adhuc nō hz lucrū i mani-
bus: & pōt plus: uel minus lucrari. Et iō cōsiderandū
erit dānū s̄m mēsurā periculi: ul' dubii nō lucrādū ad
iudiciū boni uiri: hoc tñ nō est multū dilatandū: nec
p̄dicandū: ne aperiāt uia uoragini usuraz. ¶ Circa
aialia uero sunt diuersi cōtractus. Aliqñ fit cū rusti-
co cōtractus locationis: ita qđ dominus dat aialia ru-
stico pro certa quantitate pecuniæ: uel grani: uel al-
terius rei annuatī. Aliqñ fit cōtractus societatis:
ut qñ dat aliquis oues pastori: & ambo stat q̄ qualit̄
periculo & lucro: uel s̄m cōuentionē inter eos factā p̄
tertia parte: uel quarta. Aliqñ est cōtractus mixtus.
i. locatiōis & societatis simul: ut puta locat q̄s boues
rustico p̄ certa q̄titate frumenti: & apponit pactū de
dāno: & lucro rei locatę oēs isti casus sunt liciti ex na-
tura sua. Verū possēt in eis aliqua fraus: uel iniusti-
tia inueniri per aggrauationē unius partis. Difficile
est tñ dāe regulā generalē: qua cognoscant oēs hmōi
casus: an sint liciti: ul' illiciti p̄pter diuersitatē locoz:
& aialiū: & pascuoz: & tēporz: & cōsuetudinū. Opz
enim: qđ partes ita eq̄parentur: qđ re uera nulla ipsarū
sit nimis grauata: hoc aut̄ erit determinandū a pru-
dentibus s̄m loca: & tēpora: & cōsuetudines: & alias
circūstantias. ¶ Aliqñ aut̄ aialia tradunt̄ in custo-
diā: & tunc cōstituitur certū salarium custodienti: uel
certū lucrū: qđ de aialibus puenit. Et hoc quoq̄ ē li-
citū: dūmodo salariū equiparet̄ labori: & dominus
stet periculo. s. aialiū: quod non accidit ex culpa cu-
stodientis. Aliqñ uero tradunt̄ per modū mutui: ut
quando

qñ tradun-
eē firma i t
qui recipit
idem: ac

cōsiderari f
a iudicio p
le: q̄a paru
litiā: paru
ad termin
derato t̄p
uendit ea
& breuite
non possu
nota: qđ re
scilicet pri
um summi
excedi nor
cedit term
dens: idel
cium summi
dere ei: qu
cio medio
dat pecun
p̄cio sum
no: qđ exce
prudenti
cis. i. exce

ف

De peccatis contra

potest emere licite pro precio deficiēti : etiā si stati dat pecunias : q̄a hoc est cōtra iustitiā : & æqualitatē. ¶ Si autē ex eo : q̄ aliq̄s non stati dat pecunias : mercator incurrit aliq̄d damnū putiā tactū ē supra : cū de usura loqueremur : non debet ei uēdere : sed si oīno ille in stat : & rogat : ut ei talē rem uendat : potest ad iudiciū boni uiri damni recompensationem mercator accipere : loquendo de dāno eo modo : quo dictū est supra.

¶ De restitutione.

Vinto interroga de restitutione. Circa quā nota : q̄ unusq̄sq̄ tenetur restituere non solū id : q̄d accepit iniuste a pximo suo : s;z ēt d;z satisfacere ei de quocūq; dāno illato : siue spiritali : siue tēporali : q̄a restituere nihil aliud est q̄ iterato statuere alterū i ius possessionis suæ. Vñ q̄ retrahūt aliquos a religione : uel a bona uita : tenentur facere quod possunt : ut eos restituant in gradū pristinū : si possunt : & tenentur religioni ēt satisfacere : q̄a tñ hæc materia est difficilis : in tali casu opz maturo cōsilio uti. Qui ēt occidūt ali quem : uel mutilāt mēbrū alicui : tenentur domui ei? : & ipsi de dāno : uel dānis inde sequētibus ad iudiciū boni uiri. ¶ Et nota : q̄ nō solū tenentur : q̄ rē aliā accipiunt : uel dānū inferūt : sed aliqñ ēt alii : q̄ nihil rapuerūt : put in his uersibus cōtinet : q̄ infra scribūtur uidelicet. Iussio : cōsiliū : cōsensus : palpo : recursus. Participans : mutus : non obstant : nō manifestās. Circa quos nota : q̄ sp̄ q̄ est causa sufficiens dāni alicuius : tenentur ad restitutionē. Qui ergo iubet fieri furtū : uel dānū : qui cōsiliū dat : si sine tali cōsilio nō fuisset factum furtū : similiter si cōsensit : ita q̄ si non cōsenseret : factū nō fuisset : similiter dic de palpo : & adulateore :

& excitatore :

& excitator
ceptore latro
impedit rest
re : si ille : q
participat d
cepit. Partic
eo non fieri
ciūt unū co
tenetur in se
oēs ab eo :
tur restituere
ri : uel q̄ no
ficialis : q̄ a
tutionē : q̄
hoc facien
uel uicarii :
dum. ¶ Et
netur : nisi
debet etiā
nec stare in
prestare : te
cessitate : q̄
necessitate
centes : q̄ al
lū extrema
de : & nō eg
tate restitue
nō egēs : qu
bitori : ea q̄
nibus : cū si
ul' eqtas m
ta et : q̄ si q

& excitatore: q̄ excitat ad furtum. Et similiter de re
 ceptore latronum: uel furti: ita q̄ per illā receptionē:
 impedit̄ restitutio: oēs enī isti tenent̄ in solidū restitue
 re: si ille: q̄ accipit: nō restituit. Participans autē id est q̄
 participat de re accepta: tm̄ tenetur restituere q̄tū ac
 cepit. Participans uero: q̄ associat latrones: ita q̄ sine
 eo non fieret furtū: in solidū. Et similiter qm̄ multi fa
 ciūt unū corpus: & similiter accedūt ad furtū: q̄libet
 tenetur in solidū: si tm̄ unus soluit pro oibus: liberāt
 oēs ab eo: q̄ fuit dānicatus: tm̄ illi q̄ soluit alii: tenē
 tur restituere partē suā. Qui autē tacet: cū uidet fura
 ri: uel q̄ non obstat: uel q̄ non manifestat: si non est of
 ficialis: q̄ ad hoc teneatur: uidetur nō teneri ad resti
 tutionē: quis peccet. Si autē est officialis: uel tenet̄ ad
 hoc faciendū: ut est bargellus: & ut sunt potestates:
 uel uicarii: & cōmissarii: & dñi ciuitatū: tenentur ī soli
 dum. ¶ Et nota: q̄ q̄ tenetur restituere: statī ad hoc te
 netur: nisi petat dilationē ab eo: cui debet: q̄a nullus
 debet etiā per instans tenere rem alterius eo inuito:
 nec stare in peccato per instans: & si nō uult dilationē
 prestare: tenetur et̄ cedere bonis: reseruata extrēa ne
 cessitate: q̄a nullus pōt de alieno uiuere: nisi ī extrēa
 necessitate. Aliq̄ tm̄ misericorditer hoc moderant̄ di
 centes: q̄ aliquñ et̄ nō tenetur qs̄ cedere bonis fuata so
 lū extrēa necessitate: puta si creditor eēt diues ual
 de: & nō egens: tūc enī possēt debitor cū sua cōmodi
 tate restituere: q̄a ex alia pte creditor: cū sit diues: &
 nō egēs: quodāmodo tenet̄ ex charitate minuere de
 bitori: ea q̄ ipse debitor de bonis creditoris hēt ī ma
 nibus: cū sit in necessitate constitutus: & hæc materia:
 ul̄ eq̄tas mihi placet: si fiat cū multa prudētia. ¶ No
 ta et̄: q̄ siqs̄ sciēter emit rē furatā: ul̄ p̄ iuratas: seu ali

De peccatis contra

as iniuste extortā: tenet eā restituer: & iputet sibi: q̄ emitt: qd̄ emer nō debet. Si aut̄ ignorat: & dñs rei eā repetat: tenet eā et̄ restituere dño: & cōtra illū: q̄ uē didit agere debet.

¶ De ludo.

Iquis aut̄ ludēdo uicit: in quattuor casib⁹ tenetur restituere. Prio si cū his lusit: q̄ nō hnt nisi aliena: ut sunt mulieres uxoratę: si nihil hnt ultra dotē: filii familias: religio si: clerici non hntes alia bona p̄ter bñficia. Similr̄ & serui: & hmōi: nō tñ restituendū est illis: sz suis supioribus: uel ecclesiis. Scdo si lucratus est furtiue falsificando taxillos: uel chartas: aut p̄ aliquā aliam deceptionē. Tertio siq̄ trahit alterę ad ludēdū q̄ nolebat ludere: si lucratur cū eo: tenetur restituere: & nō itelligitur solū d̄ detractione p̄ coactionē: sed et̄ de exhortatione: qñ p̄ nimia ip̄ortunitatē trahit ipsū: q̄ alias nolebat ludere. Quarto si leges municipales obligarent ad restitutionē ludētes: nisi iā eēt abrogatę p̄ cōtrariā cōsuetudinē. ¶ Extra istos casus n̄ tenet q̄s restituere ex necessitate: sed de cōsilio tale lucrū erogā dū est paupib⁹: licet qdā dicāt: q̄ ex necessitate et̄ q̄s q̄ uicit: tenet paupibus erogare: pmū est uerius: hoc aut̄ tuti⁹. Vñ hortadi sūt: q̄ sic male acq̄sierūt: ut oī no tale acq̄sitū paupibus erogēt: qd̄ si nollūt: dicēt: se nō esse obligatos: nō est eis negāda absolutio. Porro qui faciunt carthas: & taxillos nō debēt absolui: nisi desistat ab hoc opere: & a taliū uenditiōe.

¶ De inuentis.

A aut̄: que inueniūtur: si apparēt: q̄ nū q̄ fuerit possessa ab aliquo: ut lapides p̄ciosi in locis: ubi oriūtur: uel si habeant̄ pro derelicto: nō tenet: q̄ inuenit: restitue

re.

re: niter a
melius est e

ab hoste: &
tur eum: fa
da debet d
nis illatis i
bellum fic
nis: quib
terant ab
non possu
grinos tra
sticorum:
non sunt
commode
tionem. ¶
lum de da
inferunt h
q̄ bellum
diti iniust
stum: uel
obedient
cognitiō
men in du
gati seru
quia eos
diti: uel
crimini:

re: nliter a ero tenet: uerū si sūt minia: uſ pui ualoris:
melius est ea errogare pupib?

¶ De bello.

E his autē: quæ in bello acquirūtur: nota:
q̄ in bello iusto: quod fit ab eo: qui uel au
thoritate eius: q̄ potest: & ex iusta causa: &
recta intentione qcquid bellans iuste capit
ab hoste: & ab eius auxiliatoribus: qui sponte sequū
tur eum: facit suū: & suoruz militū. Vnde tota præ
da debet diuidi unicuiq; h̄s proportionē suā: nec d̄ dā
nis illatis in bello tenentur: qui iuste bellant: si aliter
bellum fieri non potuit. Si autē inferunt damna p̄o
nis: quibus nō dāt: uel agris: uel uillis: a quibus po
terant abstinere: tenentur ad restitutionem. Vnde
non possunt spoliare clericos: uel religiosos: uel pere
grinos transeuntes: nec mercatores: nec animalia ru
sticorum: nec segetes accipere: nec damnificare eos: q̄
non sunt in culpa: maxime quando bellū potest fieri
commode sine his damnis: aliter tenētur ad restitu
tionem. ¶ Iniuste autem bellantes tenentur non so
lum de damnis illatis hostibus: sed etiam de his: que
inferunt hostes subditis eorum: qui non consenserūt
q̄ bellum fieret iniustum. ¶ Excusantur tamen sub
diti iniuste bellantes: quando credunt bellum esse iu
stum: uel quando dubitant: an sit iustum: uſ iniustu:
obediencia enim excusat eos usq; quo ad perfectam
cognitionem ueniant: q̄ bellum est iustum. Non ta
men in dubio excusantur: & amici cæteri non obli
gati seruire illi domino: qui mouet bellum iniustum:
quia eos obediencia non excusat: cum non sint sub
diti: uel obligati: unde non dicunt̄ cōmittere se dis
crimini: & iurare aliquem in præiudicium alterius.

F iiii

De peccatis contra

De turpi lucro.

Nota est: quod si quis lucratur turpiter .i. ex turpi causa: ut est ex meretricio: non tenetur ad restitutionem: quia quis sit consulendus: quod erroret illud pauperibus. ¶ Vex si quis promiserit meretrici: vel pro pecunia: vel aliquid huiusmodi: ita quod propter tale promissionem consenserit: et postmodum expleverit: non tamen tenetur de necessitate reddere: quod promiserit: sicut nec illi tenentur reddere: et restituere: quod ei dedit turpiter: quia in turpi causa melior est conditio possidentis.

De iudicibus.

Interrogandi sunt et diligenter iudices: ad uocati: procuratores: et notarii: et testes in iudicio uocati: si ex crassa ignorantia: uel magna negligentia: uel malitia damnificauerunt clientulos: uel et euerterint si defenderunt causas iniustas: uel si cum possent eas terminare: prolongauerunt nimis: uel falsificauerunt instrumenta: uel appellarunt iniuste a sententia iusta: uel accusauerunt aliquem iniuste: seu testati sunt falsum: quia tenentur in his: et similibus casibus ad restitutionem. Et breuiter secundum conditiones hominum: et artes interrogabis quemlibet: si damnificauit proximum: et in quo damnificauit eum. ¶ Et scito: quod melius ipsi: si uolunt recte confiteri: sciet dicere damna: que proximis intulerunt: et de ipsis iudicare in particulari quam nos. Id non oportet nos nunc uerba distendere: per singulas artes discurrendo.

De octauo precepto. s. de falso testimonio.

Qtaui preceptum est. (Non falsum testimonium dices contra proximum tuum.) Circa quod primo interrogabis de his: que fiunt in iudicio. A iudice quod est si iuste iudicauit: si iudicario ordine processit: si timore: uel amore a iustitia

recellit.
res: & nota
si aliquis a
precellerit
requirunt
tate: et si
vñ peccat
interrogar
nō debeat
to abscon

peccasse m
sibi iudici
niali: si pe
dētiā: n
qu non h
In quo ca
euitare nō

uel et est i
dicator ad
cat: ga est
¶ Menda
tur iuram

tia

tia recessit. Et similr interroga aduocatos: pcuratores: & notarios: si qd iniuste egerunt. ¶ Nota aut: q si aliquis a iudice interrogat ordine iudiciario: ita q praequiserit infamia: & habeant testes: & caetera: quae requiruntur adiudiciariū ordinē: tenet rīdere ueritatē: et si non daret ei iuramentū de ueritate dicēda: vñ peccat mortālī: si non dicit ueritatē: secus si non interrogaret cū debitis circumstantiis. Tunc. n. quīs nō debeat dicere mendaciū: potest tamē absq; peccato abscondere ueritatem.

¶ De iudicio temerario.

E IUDICIO ēr temerario est sciēdū: q quā aliquis non hñs manifesta iudicia de pctō mortālī: iudicat. i. firmiter in corde suo dīfinit: pximum suū esse in pctō mortālī: uel peccasse mortālī: tūc ipse mortālī peccat: qā usurpat sibi iudiciū dī cū cōtēptu pximi sui. Si aut iudicat d ue niali: n̄ peccat nisi uenialit: si uero hēt manifestas euīdētias: n̄ peccat: p̄serti mortālī. Nec mortālī peccat: qñ non hñs eas: non iudicat: fz solū suspitionē hēt. In quo casu aliqñ nec uenialit peccat: qā suspitiones euitare nō possumus.

¶ De mendacio.

E MENDACIO uero hoc est sciēdū: q mēdacīū non semp est pctm̄ mortale: sed in aliquo casu: utpote qñ est permissiosū: uz cōtra fidē: uel honorem dei: uel salutē pximi: uel ēt in dānum pximi temporale notabile. Prae dicator aut: si scienter p̄dicat mendaciū: mortālī peccat: qā est i loco: i quo tenet psonā summe ueritatis. ¶ Mendaciū aut iocofū: ul officiosū si ei nō adhibeatur iuramentū: est pctm̄ ueniale. Et nota: q nō soluz

De peccatis contra

de mendaciū uerbo: sed et factō per simulationē: & hypochrisim: in quibus opz respicere finem. i. quo sine hoc fit. Si. n. finis est contra charitatē dei: uel pximi talis simulatio: uel hypochrisis est pctm mortale: ut si in gloria hoīum ponat finem suū: uel ex hoc querit dignitatē ecclesiasticam: maxime cum cura aīarum: uel qrit inferre aliqd dānū pximo: aliter erit ueniale.

De peccatis linguæ

Nota etiam circa peccata linguæ: q opz semper duo cōsiderare. ¶ Primo affectuz: seu intentionem dicentis: que si sit contra charitatem dei: uel proximi: semper est peccatū mortale: si autem non intendit aliquid: qd sit contra charitatē dei: uel proximi: secus est. ¶ Secūdo est cōsiderandū: si ex uerbis illis sequitur scandalum: uel aliquid: qd notabiliter sit contra deum: uel proximum: quia sic est peccatum mortale talis loquacitas ppter indiscretionē loquentis. Verbi gratia in detractiōe: siqs detrahendo. i. dicendo peccata pximi occulta: uel bōa diminuēdo quocūq; mō: uel p uerba uel p signa: & nutus: uel per taciturnitatē. Si ex hoc intendit denigrare famam alterius propter inuidiā: uel iram: uel aliquid hmōi: peccat mortaliter. Si autē nō intēdebat hoc: sed tñ hoc ex loquacitate sua seqt nō uidet excusari a pctō mortali: & tenetur excusari restituere famam: quam si non potest restituere: tenetur alio quo modo satisfacere. ¶ Et nota: q nō minus peccat: q audit qd dicit: immo aliquando plus: maxime cum audit ex odio: uel audiendo prēbet occasionem dicendi. Si autem audit non libenter: sed tñ ex q uodā respectu humano tacet: non peccat mortaliter: nisi forte uideat: q ex hoc seqtur magna dei iniuria

inuria: uel m
set remedia
tenet rephē
Siquis autē
quibus non
non intend
cat mortali
detractiōe
proximas i
furratiōe: p
sione: quia
&c: & sim
cant blasph
mors: uel
oportet co
tis: quæ si
postea con
indiscretio
nū notabi
adulantis:
uel malum
si ex adula
uel audaci
tale: maxie
debat: uel
reuelauit q
sigillo fide
go: quæ m
licet multa
niter occur
alis dubit
ter peccato

iuria: uel magnū pximoz dānū: cui rñdēdo ipse pos
 set remediare: & maxie si sit platus: uel pat dicētis: q
 tenet rephēdere subditū suū: & nullo mō dz audire.
 Si quis autem dicat: ul' audiat defectus pximi sui: ex
 quibus non sequitur denigratio famæ notabiliter:
 non intendens etiam denigrare famam eius: non pec
 cat mortalit: nec dicens: nec audiens. Et quod dixi d
 detractio: intellige etiam de contumeliā: per quaz
 proximus inhonoratur in presētia: & similiter de su
 rratōe: per quā tollitur amicitia: & similiter d' irri
 sione: quia contemnitur proximus: qui est diligēdus
 & c: & similiter de maledictione: quam uulgares uo
 cant blasphemiam: qñ dicitur: ueniat tibi tale qd: ut
 mors: uel aliquod aliud malum. In omnibus enim
 oportet considerare affectum: & intentionem dicens
 tis: quæ si non est ad malum finem intenta: oportet
 postea considerare: si ex tali loquacitate sequitur per
 indiscretionem loquentis scandalum: uel proximi dā
 nū notabile. ¶ In adulatione etiam considera finē
 adulantis: uel intentionem: uel affectum: uel bonuz:
 uel malum: uel effectum talis adulationis. Vt puta:
 si ex adulatione aliquis efficiatur superbus: ul' peior:
 uel audacior ad malū: poterit adulatio eē pccm mor
 tale: maxie si hoc intēdebat adulator: uel uerisilr cre
 debat: uel et dubitabat: q seqrēt. ¶ Interroga et si
 reuelauit qs ea: q̄ habebat sub sigillo cōfessōis: ul' sub
 sigillo fidei: quia peccauit mortaliter. ¶ Hæc sunt er
 go: quæ mihi uidentur interroganda a pœnitente: &
 licet multa alia possent subiungi: tamen ista commu
 niter occurrunt: & per ista eadem poteris saltem de
 aliis dubitare. Nunc igitur subiungendum est: quali
 ter peccator est absoluendus: & dimittendus.

De modo
INCIPIT TERTIA PARS DE MO
DO ABSOLVENDI: ET IN IVN
GENDI PENITENTIAM.

OSTQ VAM peccator fuerit diligen
ter examinatus: debet cōfessor ex his q̄
audiuit ab eo: cōsiderare: si est aliq̄s ca
sus: a quo ipse nō possit absolvere. Et si
q̄dem est excōicatus aliqua excōicatiōe:
a qua nō pot absolvere eū: debet eū: ut i pncipio dixi
ad supiorē mittere p̄ absolutione: uel ab eo accipere
licetiā: & auctoritatē absoluēdi atēq̄ absoluat̄ a pec
catis. ¶ Si aut̄ habet aliquod pctm̄ graue: cuius ab
solutio de iure: uel cōsuetudine ptinet ad summū pō
tificē: uel ad ep̄m: uel ad aliū supiorē: pōt ipsum ab
soluere a peccatis: a q̄bus nō est ei prohibitū absolue
re: & remittē ip̄s ad supiorē ut d̄ aliis ab eo absoluat̄
uī pus eū ad supiorē remittē: ut ab eo pus absoluat̄:
ita tñ: q̄ ipse d̄ audire oia peccata .i. tam ea a q̄bus
pōt: q̄ ea: a q̄bus nō pōt absolue: ut medicus cognos
cat totā infirmitatē egroti: melius tñ eēt: q̄ quereret
auctoritatem superioris: ut una tñ fieret absolutio.
¶ D̄z deide cōfessor examinare: si est excōicatus pro
dāno facto: & si pōt satisfacere: q̄a si pōt: n̄ debet eū
absolvere: nisi satisfaciat. Si at̄ emendā p̄stare n̄ pōt
d̄z p̄stā idoneā cautionē .i. pignoratīā fideiusiōem
uī saltē iuratoriā q̄. s. satisfaciet si uenerit ad pinguorē
re fortunā. ¶ Si at̄ habet aliq̄ restituerē: d̄z an̄ absolu
tionē ipsum ad hoc inducere s̄m ea q̄ supius determi
nata sunt de restitutiōe. Et si nō pōt restituerē: ad im
possibili nemo tenet: debet tñ habere p̄positū restitue
di: si uenerit ad pinguorē fortunā. Si at̄ potest resti
tuere absolute: sed tñ nollet diminuerē statū suū: nō
est

est absoluet
creditor: u
bera datio:
cūdia: uel
cretōi cōfess
tus appet m
debitor cū
bet poti? of
¶ Postq̄ igit
nē: ei p̄cōn
catoribus:
parua p̄cōn
sita ipsum
magā: ne
rēt tacere:
merē: & h
faciat. Sim
genda par
riorē satisf
est p̄cōnitē
foris. ¶ In
satisfactor
p̄cōnitentiā
Vñ sacer d
cōtrariū: u
mosynā: ac
peccator: q̄
bet sacer d
tatē peccat
unū p̄ n̄
cōmunicat
soluere. ut

est absoluendus nisi restituat: uel dilationē habeat a creditore: uel donationem: quæ tñ donatio cū sit libera datio: oportet q̄ nō sit facta ex timore: uel uere cūdia: uel uiolētia: & hoc relinquit prudētię: & discretōi cōfessorū: uel ēt pœnitētis. Si enim ex circūstantiis appet manifeste: q̄ creditor libere donat pōt stare debitor cū bona conciciētia. Si at̄ hz dubitationē: c̄bet poti⁹ cōsciētia bonā: & q̄tā possidere q̄ pecunias. ¶ Postq̄ igit̄ peccator fuerit dispositus ad satisfactiōnē: ē ei pœnitētia discreta iniūgēda: ita q̄ magnis peccatoribus: q̄ nō multā ostēdūt cōtritiōnē: iniūgēda ē parua pœnitētia: ne multa ligna modico igni supposita ipsum extinguat: maxie quādo dubitat: q̄ nec magnā: nec mediocrē facerēt pœnitētia: quīs pmitterēt facere. Denūciādum tñ est ei: q̄ magnā pœnitētia meref: & hortādus est: ut p̄ seipsum deo melius satisfaciāt. Siml̄r illis: q̄ ostēdūt excellētē cōtritiōnē est iniūgenda parua pœnitētia: q̄ cōtritiō excedit oēm exteriorē satisfactiōnē: mediocriter at̄ cōtritis iniūgenda est pœnitētia mediocritis: put uidebit̄ discretōi cōfessoris. ¶ In oibus at̄ hoc p̄ua: q̄ pœnitētię n̄ solū sūt satisfactiōnes: sed ēt medicinæ aiæ: q̄ iniūgas talem pœnitentiā: quæ sit aiæ medicina: & nō eius ruina. Vñ sacerdos semp̄ deberet iniungere pœnitentiā per cōtritiū: utputa superbo actū humilitatis: auaro elemosynā: accidioso laborem: & sic de aliis. Et si dicat peccator: q̄ nō pōt facere illaz: uel illaz pœnitētia: debet sacerdos eū inducere: ut faciat eā allegādo prauitātē peccatoris. Q̄ d̄ si nō pōt ēt si deberet solū dare el unū p̄ nr̄: nō dimittat eū despatū. ¶ Deide: si est ex cōmunicatus: debet ab ex cōmunicatiōe prius ipsum ab soluere: ut sæpe dictū est: in qua quidē absolute

De modo

quattuor requirunt. ¶ Primū est iuramētū: ut. s. iuret sta
re mādati ecclīe: seu parere mādati ipi? absoluen
tis: q tenet psonā ecclīe. Verū de pueris est dubitatio
an iurare debeant: mihi uidet: q opinio: quē dicit: q
solū debet exigi iuramētū p horrēdis criminib?: seu
maioribus: nō aut p minoribus: sit magis rōnabilis
hoc tñ relinqt discretiōi epī: & cōfessoris. ¶ Scdm est
satisfactio: d qua dictū ē: ul cautio: si n̄ pōt satisfac
re. ¶ Tertiū ē oīo: dz. n. peccator denudare scapulas
ul scapulā unā: & sacerdos cū uirgis pcutiet: dicendo
psalmū. (Miser mei &c.) ul aliū psalmū prialē. Quo
dicto subiungat (Kyri. Xpē. Kyri. &c. Pī n̄r &c. Et
ne nos. Sz libera. &c. v. Saluū fac huū tuū. &c. Deus
meus spantē in te. v. Nihil pficia t inimicus in eo. &c.
Et filius iniq̄tatis n̄ apponat nocere ei. v. Esto ei dñe
turris fortitudinis. &c. A facie inimici. v. Dñe exaudi
ōfōnē meā. &c. Et clamor meus ad te ueniat. Dñs uo
bis cū. Et cū spiritu tuo. Oremus. Deus cui pprium
est misereri semp & p̄cere: suscipe de p̄cacionē n̄rāz
& quem: s̄quam excōicatiōis snia cathena ligat: mi
seratio tuę pietatis absoluat. Per xp̄z dñm n̄r. Am.)
Deinde fiat absolutio: cuius forma talis est. (Aucto
ritate oīpotentis dei: & beatorū ap̄los petri & pauli
& ecclīe sanctę suę: & nostra: uel auctoritate mi
hi cōmissa: absoluo te a tali snia: uel ab excōicatiōe:
quā incurristi pp talē & talem cām: & toties quotiens
eā incurristi: & restituo te sc̄tis sac̄is ecclīe dei & cōio
ni: & unitati fidelium: i nomine patris & filii: & sp̄s
sancti amē): & dicendo hęc oīa semp uerberet euz.
¶ Quarto debet ei iniungere mādata rōnabilia: &
maxime: q cōtra illū canonē: in quē incidit: nunq̄ ue
niat: ut incēdiario: q nunq̄ incendat: & similia. ¶ Et
nota

nota: q̄ qu
de subita
plici uerbo
uel uolo: q
solutio dei
catis. Vno
p̄fata so
tio: & hoc
mittēda: u
da est abs
facit: q̄ h
solui ab e
me pp pt
incurrit
q̄ poenit
rē cautel
p̄mittit
tio cū d
cōicatiōis
& restituo
tati fidei
miserico
fungor: e
hi modo
& filii: &
& merita
quicquid
patienter
nem pecc
& in pra
& spiritu
stātia hu

nota: q̄ quis p̄dicta oia sint obseruanda non tñ sunt
 de substantia absolutiōis huiusmodi: q̄ p̄t fieri sim-
 plici uerbo: uerbi gr̄a (Ego absoluo te: uel te b̄ndico:
 uel uolo: q̄ tu sis absolutus:) nō habet enim hæc ab-
 solutio determinatam formā: sicut absolutio a pec-
 catis. Vnde propter aliquam rationabilem causam
 p̄fata solennitas p̄t mitti p̄t: & maxie uerba
 tio: & hoc p̄cipue circa mulieres: q̄a in eis: uel oio est di-
 mittēda: uel sup uestimenta faciēda: deinde subiūgē-
 da est absolutio a peccatis. ¶ Et q̄a excōicatio minor
 facit: q̄ homo nō sit p̄iceps factorum debet prius ab-
 solui ab excōmunicatiōe minori: si ea ligatus ē: maxi-
 me p̄ p̄ticipatiōē cū excōicatis maiori: & q̄a facile
 incurrit homo in excōicatiōē minorez: & p̄t et esse
 q̄ p̄nitēs sit excōicatus maiori nesciens ad maio-
 rē cautelā cōsuetū est in omni absolute a peccatis
 p̄mitti absolutio ab excōicatiōe: & fit tota absolu-
 tio cū cōditiōe hoc mō. (Si teneris aliquo uinculo ex-
 cōicatiōis: a quo possū te absoluerē: ego absoluo te:
 & restituo te sc̄tis sacris eccl̄iæ dei cōmunicati: & uni-
 tati fidelium. Misereatur tui &c. Filius dei per suam
 misericordiam te absoluat: & auctoritate ipsius: qua
 fungor: ego absoluo te ab omnibus peccatis tuis mi-
 hi modo cōfessis: pariter & oblitis: in nomine patris
 & filii: & sp̄s sancti amen. Passio dñi n̄ri iesu christi:
 & merita beatę marię uirginis: & omnium sanctorū: &
 quicquid boni feceris: & intendis facere: & mala q̄
 patienter sustines: & sustinebis: sint tibi in remissio-
 nem peccatorum tuorum: & in augmentum gratię
 & in prēmium uitæ eterne: in nomine patris: & filii
 & spiritus sancti amē. (¶ Illud autem: qd̄ est de sub-
 stantia huius formæ: est hoc solum uidelicet (Ego ab

11
 no

f. iuret fia
 absoluen
 dubitatio
 ue dicit: q̄
 minib? seu
 rōnabilis
 Scdm est
 ot satisfice
 re scapulas
 et: dicendo
 niale. Quo
 n̄ & c. Et
 a. g. Deus
 us in eo. g.
 Esto ei dñe
 ñe exaudi
 t. Dñs uo
 i p̄rium
 tiōē n̄ra
 a ligat: mi
 n̄z. Am̄)
 t. (Aucto
 ri & pauli
 oritate mi
 cōicatiōe:
 s quotiens
 dei & cōfo
 filii: & sp̄s
 beret euz.
 abilia: &
 ut: nunq̄ ue
 milia. ¶ Et
 nota

De modo absoluēdi

Soluo te.) cætera uero sunt dispositiones: ut (Mises
reati tui &c.) & uirtutes quædam: ut .s. pœnitētia peccato
tori iniuncta hēat maiore uim: & robur ad expiandū
ipla pœtia. ¶ Si quis autē plenariā idulgētiā a summo pōtifi
ce impetrataz uult habere: seu plenarie absolui a pœtis
suis i uita: quā est sanus: sic facies absolutionē. (Aucto
ritate dñi nr̄i iesu xp̄i: & beatorū ap̄loꝝ petri &
pauli: & dñi nr̄i. N. papæ mihi in hac parte concessa:
& quātum debeo: & possum: ego absoluo te ab oibus
pœtis: de quibus uere ore cōfessus: & corde cōtritus fui
siti i speciali: & in generali: in nomine patris: & filii: &
spiritus sc̄ti amen. Eadē auctoritate do: & cōcedo tibi
oium pœtoꝝ tuorū atq; pœnarū p his debitariū in
dulgētiā: & remissionē: quātū clauēs ecclesię se extendūt
& quātū bene placitū extiterit i oculis diuini maiestatis
fm̄ q̄ summi pōtiffices cōsueuerūt specialiter impartiri.
Quę quidē plēaria idulgētia sit tibi i augmētū uirtutis
& gr̄a: & in acquisitionē uitæ eterne: in nomine patris:
& filii: & sp̄s̄s̄ facti am̄.) ¶ Si uero hāc gr̄az habuerit
solū pro mortis articulo ante illa uerba. (Quæ quidē
plenaria idulgētia &c.) interponant hęc uide licet.
(Si & hac firmitate decedas: uel si hac uice morieris:
aut similia.) aliter tibi gratia facta integra remaneat
salua: quādo cūq; in mortis articulo fueris cōstitutus
deide subiūgant illa uerba. (Quæ quidem plenaria.)
¶ Facta autē absolutionē exhortādus est peccator ad p
seueratiā: & animādus ad toleratiā tētationū: & de
mū dimittēdus est: & dño deo cōmendādus: q̄ est glo
riosus: & bñdīctus in sc̄cula sc̄culorū. Amen.

¶ Explicit introductio cōfessorū reuerēdi patris fra
tris Hieronymi de ferarria: ordinis prædicatorum.
Sequēs

EC
du
ne
tal
trāscribi fac
uictus: q̄ n
gerūt: si p
nibus nō fu
habeāt sine
adiscāt. T
nis isra qua
in dicto lib
& lectoris
or ordinat
tero p̄dica
usq;: ut p̄
format. ¶ R
recepti ips
albiēsi: ab
carca s̄onē
ali mittere
oia: & sing
executiōi d
pœna sup
ræ copiaz r
lius sc̄re po
de tenēte ei
one: qua p
na sup̄ius e
dinās: ut in
tatores rel
executioni

SEQ VENS libellus tradit⁹ fuit p reueren⁹
 disimū patrē prouincialē puincia tholosa
 ne: ordinis p̄dicatorum: priori briuiensi sub
 tali mādato: ut infra qundenā a receptiōe eū
 trāscribi faciat: ac eius copiā recipiat: fratresq; oēs sui
 cōuētus: q nōdum quadragesimū ānū in ordine atti
 gerūt: si p̄dicatores: aut lectores: ul pores ī locis solē
 nibus nō fuerūt: cōpellat: ut singuli penes se copiam
 habeāt sine mora: & ipm cū oi diligētia studeant: &
 adiscāt. Teneantq; sub pœna priuatiōis grārū ordi
 nis īfra quattuor mēses: postq̄ copiā habuerit: cōtēta
 in dicto libro itelligere: & scire arbitrio eiusdē poris:
 & lectoris: ul alioꝝ ad hoc idoneoꝝ: d̄ qbus ipse pri
 or ordinauerit. Adiciēs: ut nullus frater fiat de ce
 tero p̄dicator: aut cōfessiōes extraneoꝝ audiat: quo
 usq;: ut p̄missū ē oia didicerit: & ī eis fuerit plurimū ī
 format⁹. Postq̄ uero dict⁹ por hmōi copiā & exēplar
 recepit ip̄: porū figiacēsi figiacēsi ruthēsi: ruthēsis ūo
 albiēsi: albiēsis ūo castrēsi: castrēsis uero carcassonēsi
 carcassonēsis uero lemonicēsi: lemonicēsis uero puic
 ali mittere teneat. Qui oēs cū ad eos puenerit p̄missa
 oia: & singula mōquo d̄ pore briuiēsi dictū ē: studeāt
 executiōi debitæ in suis conuētibus demandare sub
 pœna supius expressa. Quilibet ē prior huius litte
 ræ copiaz retineat: ut quid habeat de hoc agere: me
 lius scire possit quod aut de priore dicāt: hoc itelligit
 de tenēte eius locū. Imponit ergo puincialis districti
 one: qua pōt: tam prioribus q̄ aliis fratribus sub pœ
 na supius expressa: hæc oia obseruari. Volens: & or
 dinās: ut in sequēti cap̄lo prouinciali priores: & uisi
 tatores relationem faciāt: quo modo hæc oia fuerit
 executioni mandata.

Prologus.

Recollectorii rudimētorū sacræ theologiæ p̄ no
uns p̄dicatorib⁹: & cōfessoribus: ac fratribus simpli
cibus p̄ quēdam frēm ordinis p̄dicatorū æditi.

Prologus.

Via fræquenter contingit: q̄ noui præ
dicatores: & confessores: ac cæteri fra
tres simplices: quorū capacitas ad in
uestiganda sacræ theologiæ subtiliora
& altiora minime extenditur: in diuer
sis etiā: q̄ minus subtilia sunt deficiunt
quod quidē nō accideret: si circa huiusmodi grossio
ra: & cōmuniora: quæ frequenter occurrūt: & de qu
bus sęculares sępenumero faciūt q̄ones: exererētur.
Iccirco cōsiderās huic defectui pro uiribus obuiare:
p̄sentē libellū ex dictis sacrorū doctōrū p̄cipue s̄ctis
simi thomę aquinatis: quasi quēdā sacrę theologiæ
rudimēta cōpilauī: & in unū aggregauī: ut dicti frēs
ea in promptu hēant cū eis fuerit oportunuz. Sumit̄
aut̄ principū a gr̄a: quæ dat esse sp̄uale: ut isra dicef
& tā in sp̄ualibus q̄ in corporalibus p̄cedit esse: quez
quidē libellū p̄sequentia distinxī capitula: ui delict.

Rubricæ capitulorū in sequens opusculum.

De gratia: & quot modis sumitur. capitulū. i.

De tribus uirtutibus theologis in generali. ca. ii.

De symbolo fidei: & distinctione eius. cap. iii.

De articulis fidei quantum ad diuinitatem & huma
nitatem. cap. iiii.

De septē sc̄ris eccl̄ię: & distinctione eorū dē. cap. v.

De cōsanguinitate: & affinitate: & cognatione spiri
tuali: & gradibus eorundem. cap. vi.

De petitionibus: & expōne orationis dominicę: sc̄ilicet
cet: pater noster. cap. vii.

De expo.

De expo
De prae
& de
De prae
De inuen
de p̄m
tus: &
nuptia
De quat
De domi
De operi
spiritu
De corre
De quib
& de
De doti
ctibus
De recep
De septē
cato o
De excō
& d ex
De disti
lorum
De d̄scri
De d̄scr
rū bibi
te: & a
De disti
De disti
De picul
nistia:

Tabula

L

- De expōne salutatiōis angelicę. s. aue ma. ca. viii.
 De præceptis decalogi: numero: & ordine eorundez
 & de præceptis naturæ. ca. ix.
 De præceptis ecclesiæ. ca. x.
 De inuentione paschę: & aliorū festoz mobilium: &
 de p̄matione lunæ: & bissexto: & de tēpore aduen
 tus: & ieiunii: quattuor temporum: & celebratiōe
 nuptiarum. ca. xi.
 De quattuor uirtutibus cardinalibus. ca. xii.
 De donis spūs sc̄ti: & distinctiōe eorū dē. ca. xiii.
 De operibus misericordiæ tam corporalibus quam
 spiritalibus. ca. xiiii.
 De correctione fraterna: & ordine eius dē ca. xv.
 De quibusdā ad p̄fectionē huius uitę inducentibus
 & de octo br̄itudinib⁹: & aliis q̄busdā. ca. xvi.
 De dotibus animæ: & corporis: & aureolis: & fru
 ctibus. ca. xvii.
 De receptaculis aīaz post uitā p̄sentē. ca. xviii.
 De septem uitiiis capitalibus: & filiabus eoz: & d̄ pec
 cato originali: ueniali: & mortali. ca. ix.
 De excōicatione maiori & minori: & d̄ differētia eaz
 & d̄ excōicationib⁹ papalib⁹: & ep̄alib⁹. ca. xx.
 De distinctiōe corpoz uniuersi: uz elemētoz: & coz
 lorum: ac potentiis animæ. ca. xxi.
 De d̄scriptiōe locoz uniuersoz: & regionū. ca. xxii.
 De d̄scriptiōe tēporz. s. breuis cronica oīuz hystoria
 rū bibliæ: & de diuersis mōarchiis: & d̄ christiāita
 te: & aliis sectis mundi. ca. xxiii.
 De distinctiōe: & numero libroz bibliæ. ca. xxiiii.
 De distinctiōe etatū: & de tpe duratiōis mūdi. c. xxv.
 De piculis: seu defectibus: qui accidunt circa eucha
 ristix sacramentum. ca. xxvi.

G ii

ologię p̄no
 ribus simpli
 editi.

t: q̄ noui præ
 ac cæteri fra
 pacitas ad in
 gic subtiliora
 itur: in diuer
 unt deficiunt
 modi grossio
 rūt: & de q̄
 s: exereretur.
 bus obuiare:
 p̄cipue factis
 cre theologie
 i: ut dicti fr̄es
 unuz. Sumit
 ut isra dicef
 dit esse: quez
 ala: uidelicet.

sculum.
 capitulū. i.
 nerali. ca. ii.
 cap. iii.
 item & huma
 cap. iiii.
 d̄ dē. cap. v.
 gnatione sp̄i
 cap. vi.
 dominicę: sc̄ll
 cap. vii.
 De expo.

De multiplici

De gratia quid est: & quot modis accipit. Ca. I.

Ratia dei dicitur uno modo bona uoluntas: siue dilectio dei: qua uult bonu ali cui. Alio modo bñficiu gratis non ex debito exhibitu: & collatu a deo. Et gratia hoc modo dicta adhuc duplr sumit:

uno modo p bonis naturalibus: ipsa et fortuita includendo: & sic accipitur large & cõiter: alio mō dicitur pprie: & spāliter p bonis spiritualib⁹ additis naturalibus: & hoc modo diuiditur in grām gratū faciētem: & grām gratis datā. ¶ Gratia autē gratū faciēs est qdā donū hituale: & quēdā bona q̄litas: p quā aia assimilatur: & cõiugitur maxie creatori. Et est subiectiue i aia: sicut color in pariete: & ista i uno subiecto nō multiplicat. Grā autē gratis data ē: p quā hō coopatur alteri: ut in deū reducat: sicut bñ pdicare: facere miracula: & pphetare: & alia: q̄ enumerat apostolus corinthiis: (Diuisiones igens gratū sunt: &c.) ¶ Dnt autē grā gratū faciēs: & grā gratis data: q̄ p ma excludit pctm mortale: & semp est cū charitate: scdā autē stat simul cū pctō mortali: & potest esse sine charitate: q̄ mali aliqñ bñ prædicant: & faciūt miracula: sicut illi: de qbus legitur in actibus: q̄ in noie iesu dēmōes expellebāt: & pphetabant: sicut legitur de balaā in libro numeror. Grā gratū faciēs est pncipiū merendi: & sine ipsa hō saluari non pōt: & hæc cõfert in baptisino: & in aliis sãsis: si homo fuerit dispositus. Differt autē hæc grā a charitate: sicut aia a suis potētis: q̄ grā est pncipiū eēndi spūalr sicut aia est pncipiū eēndi nãliter: charitas autē ē pncipiū opandi spūalr: sicut potētia est pncipiū opandi nãlr: quis aliqui ponant idē esse gratiam: & charitatem. Cõsueuerunt

uerit aut
prolequit

cessarie s
uidēdū e
in qbus
bus. (Fi
nō appa
dici: q̄ fi
dentur:
autē in
rantur.
intellect
quis nat
aut obie
est: ex qu
est: q̄ fid
ritas i fal
cõclusio:
credibili
tus aut fi
in iterno
ponunt
su necess
cter fidē
firmatio
dā. Nã il
quā pnt

uerit aut dari alię distinctiones de gratia: quas late
prosequitur sanctus thomas in prima secundę.

C De tribus uirtutibus theologis. Cap. II.

Consequenter dicendum est de tribus uirtutibus
theologis: quę sunt fides: spes: charitas.
Quę ideo theologice appellatur: quia a deo
nobis supernaturaliter infunditur: quę et ne
cessarię sunt: & sufficiunt ad salutem. De quibus prio
uidendum est in generali: & postea in speciali: & hoc de his
in quibus explicantur: & de quibusdam aliis ad eas pertinentibus.
(Fides est substantia operanda rerum: argumentum
non apparentium: ut dicitur ad hebreos. xi.) Et potest clari
dici: quod fides est uirtus: qua creduntur ea: quę non ui
dentur: tamen diuinitus reuelata pertinentia ad salutem: hęc
autem in articulis fidei continentur: qui in symbolo decla
rantur. Consistit ergo fides in hoc: quod homo captiuus suum
intellectum ad assentiendum his: quę reuelata sunt a deo
quibus naturalis capacitas rationis excedat. Principale
autem obiectum fidei est ueritas prima: siue diuina: quod idem
est: ex quo sequuntur duę conclusiones. ¶ Prima conclusio
est: quod fidei falsum subesse non potest: quia eius obiectum est ue
ritas infallibilis. scilicet deus: qui semper uerax est. ¶ Secunda
conclusio: quod fides est una per unitatem obiecti: licet enim
credibilia sint diuersa: omnia tamen reducuntur ad unum. ¶ Ac
tus autem fidei sunt duo. Primus est credere: qui consistit
in interiori adhesionem: & assensum mentis ad ea: quę pro
ponuntur. ¶ Secundus est confiteri: qui consistit in hoc: quod in ca
su necessitatis: ubi fides periclitatur: homo exponat auda
cter fidem suam aliis ad instructionem ignorantium: uel ad con
firmationem fidelium: seu ad insultationem infidelium reprom
dam. Nam ille: qui non libere pronunciat ueritatem: nec defendit
quam pronunciare: & defendere tenetur: perditur est uerit

De uirtutibus

tatis. De istis duobus actibus dicitur ad Ro. x. (Corde creditur ad iustitiam) quo ad p̄mū: (ore autē cōfessio fit ad salutē) quo ad secūndū. ¶ Est et sciendū: q̄ q̄dā est fides formata: quæ. i. est in hūte charitatē: q̄a charitas est forma fidei: quēdā informis: quæ. i. est in nō habētē charitatē: seu gratiam: de qua dicit iacobi secundo. (Fides sine opibus mortua ē.) Eadē autē pōt esse fides numero informis: & formata: q̄a idē est habitus fidei in hoīe: q̄ amisit charitatem per peccatum sicut ante. ¶ Spes autem dici potest uirtus: quia speratur futura beatitudo ex diuina gratia: & personalibus meritis sumens originem: & hoc secundum augustinum in enchyridion per orationem dominicā explicat. Expectare autē futurā beatitudinem sine meritis non est spes: sed presumptio: consistit ergo in hoc: q̄ hō inittens auxilio diuino confidit bñ agendo ad æternā beatitudinē puenire. Spes autē sine fide esse nō pōt s̄m augustinū. Differūt autē nō solū in se: sed et respectu obiecti: q̄a fides est bonarū regū: & malarū: credūtur enī gaudia paradisi: & supplicia inferni spes autē est solū bonarū regū. Item fides est p̄sentiu: p̄teritorū: & futurorū: ut patet de se: spes autē solū est futurorū. Est autē spes in uiatoribus: & etiam in his: qui sunt in purgatorio: q̄a sperant suā liberationē: in beatis autem: & damnatis nō est spes: ut tenent meliores. Item in christo nec spes: nec fides fuit: quia anima eius clare uidebat: & apprehēdebat diuinitatem a principio suæ conceptionis. ¶ Charitas autem est uirtus: quia deus diligitur propter se: id est super oīa: & proximus propter deum. In quibus etiam includitur dilectio sui corporis pprii: ut dicit augustinus in libro de doc. xp̄iana. In dilectiōe et p̄ximi cōtinet dilectio

ea credit deū
deum est cred
amare deum:
porari: cred
mum & tert
dum bonorū
bonis & mal
nos est. ¶ Se
patris: & qu
(Patrē oipot
nam filii: & c
stolog. (Et i
& i symbolo
usq; (p̄ quē c
mus p̄sonā
nitur i symb
& in symbolo
usq; (Qui lo
tuor articulo
testimoniū d
ctus: & hi tre
ture: ut cred
hilo creauit o
sunt: ipse mā
ponitur in sy
terræ: & in sy
uisibiliū oī
ficatiōis: ut c
Ro. tertio. (C
tinent oīa fac
sua unitatem
symbolo aplō

ea credit deū: credit in deum: & credit deo. Credere
 deum est credere ipsum: credere in deū est credere
 amare deum: & credendo eū ire: & mēbris eius incor
 porari: credere autē deo: est credere uerbis ipsius. Pri
 mum & tertium credere bonorū & malorū est: sed secū
 dum bonorū tantum: quia credere deū: & credere deo:
 bonis & malis cōe est: sed in deū credere: spālter bo
 norū est. ¶ Secūdus articulus est: quod credamus psonā
 patris: & quantū ad hunc ponitur i utroq; symbolo:
 (Patrē oipotentem.) ¶ Tertius est: ut credamus pso
 nam filii: & quātū ad hunc ponitur in symbolo apo
 stolog. (Et in iesū xpm filiū eius unicū dñm nostrū)
 & i symbolo niceno. (Et i unū dñz iesū christū &c.)
 usq; (p quē oīa facta sunt.) ¶ Quartus est: ut creda
 mus psonā spiritus sancti: & quātū ad hūc articulū po
 nitur i symbolo apostolog. (Credo i spiritū factū:)
 & in symbolo niceno. (Et in spiritū factū dñm &c.)
 usq; (Qui locut⁹ est p pphetas.) Quātū ad hos quat
 tuor articulos dicitur primē Ioan. ulti. (Tres sūt: q
 testimoniū dant in celo: pater: uerbū: & spiritus sct⁹
 etus: & hi tres unū sūt.) ¶ Quintus est de effectu na
 turę: ut credamus deū omnīū creatorē: quia deus de ni
 hilo creauit oīa: quia ut dicit i psal (ipse dixit: & facta
 sunt: ipse mādauit: & creata sunt.) & quātū ad hoc
 ponitur in symbolo apostolog. (Creatorem cœli: &
 terrę: & in symbolo niceno. (Factore cœli: & terrę:
 uisibilīū oīū: & uisibilīū.) ¶ Sext⁹ est de effectu sc̄i
 ficatiōis: ut credam⁹ dū collatorē grę: iuxta illud ad
 Ro. tertio. (Iustificati grā ipsi⁹) & sub hoc articulo o
 tinent oīa sac̄a ecclīastica: & quęcūq; ptinet ad ecclē
 się unitatem: & quātū ad hunc articulum dicitur in
 symbolo aplog. (Sactā ecclīā catholicā: sc̄torū cōio)

De articulis

nez remissionem peccatorum: & in simbolo niceno,
 (Et unam sanctam catholicam: & apostolicam eccle-
 siam: confiteor unum baptisma in remissionem pec-
 catorum.) ¶ Septimus est de effectu remuneratiōis:
 ut credam⁹ resurrectionē mortuorū: de q̄ dicitur primē
 ad cor. xii. (Oēs qdē resurgemus:) & q̄ntum ad hoc
 ponit i simbolo apłog.) Carnis resurrectionē: uitā
 eternā subintelligendum est in oibus semper: credo:
 in simbolo niceno. (Et expecto resurrectionē mor-
 tuorum: & uitam uenturi sc̄culi.) Isti autem. vii. ar-
 ticuli in hoc uersu continentur uidelicet. Est unus
 trinus: factor: dator: retributor. Vnus scilicet in es-
 sentia: trinus in psonis: p creationē factor: per sancti-
 ficationē dator: per rectitudinē bonorū & malorū re-
 tributor. Alii uero: q̄ ponūt solū. vi. articulos circa
 fidē diuinitatis: oīungūt sc̄m & tertiu & quartū de
 trinitate psonarū: in unū articulū: ultimū uero de re-
 muneratiōe diuidūt in duos: ut unus sit de resurre-
 ctione: qui tangit in simbolo: cū d̄r. (Carnis resurre-
 ctionē:) alius de remuneratiōe: q̄ tangit cū d̄r. (Vitā
 eternā.) ¶ Primus igit̄ est de essentia unitate: sc̄s
 de psonarū trinitate: tertiu de effectu creatiōis: quar-
 tus de effectu sc̄tificationis: q̄ntus de resurrectione:
 sextus de remuneratiōe. ¶ Nūc at̄ restat cōsiderare ar-
 ticulos: q̄ ptinet ad hūanitatē: quorū p̄mus est de cō-
 ceptione: sc̄s de natiuitate: & q̄tū ad hos duos d̄r
 in simbolo apłog. (Qui cōceptus ē de spū sc̄tō: nat⁹
 ex maria uirgine.) Et i simbolo niceno. (Qui p̄pter
 nos hoies &c. usq; & hō fact⁹ ē.) ¶ Tertius ē d̄ pas-
 sione: & morte xp̄i: & q̄tū ad hūc d̄r i simbolo apłō-
 rū. (Crucifixus mortu⁹: & sepultus:) & in simbolo
 niceno. (Crucifixus ē t̄ p nobis sub pontio pylato:
passus

passus & sepul-
 teros: credim⁹
 pei sepulchro
 scendit ad ite-
 ius rō duplex
 tra errores: q̄
 articulu nullū
 bolū editū fu-
 xp̄m eē purā
 ctatē uidebat
 cellentiā diu-
 est de resurre-
 nit in symbo-
 tuis: & i ni-
 scripturas.)
 q̄ simbolo o-
 de aduentu
 apłog. (Ind-
 & in simbolo
 dicare uiuos:
 aut articuli o-
 passus: descen-
 discernere cū
 oīungūt duos
 & sic solū rest
 autem sciend
 credendum:
 tas de eo. Sic
 articuli: quae
 in proposito
 soluuntur in
 cipia theolo-

passus & sepultus ē.) ¶ Quartus est de dīscēsu ad in-
 feros: credimus, n. aiaz xpī ad iferos descendisse: cor-
 pe i sepulchro iacēte: & iō dī in symbolo apłoz. (De
 scendit ad iferos.) In alio at iste articulus n̄ ponit: cu-
 ius rō duplex est: una: q̄a aliud symbolū d̄ditū fuit cō-
 tra errores: q̄ insurrexerāt: ut dictū est: otra at hunc
 articulū nullus isurrexerat error: alia ē: q̄a illud sym-
 bolū d̄ditū fuit maxie cōtra arrīū hēreticū: q̄ dicebat
 xp̄m eē purā creaturā: & q̄a descēsus ad iferos sup̄fi-
 cialit̄ uidebat̄ arguere defectū hūanitat̄is magis q̄ ex-
 cellentiā diuinitatis: iō ibi nō fuit positus. ¶ Quint⁹
 est de resurrectione xpī: et quantū ad hūc articulū po-
 nit̄ in symbolo apłoz. (Tertia die resurrexit a mor-
 tuis:) & i nicēo symbolo. (Et resurrexit tertia die s̄z
 scripturas.) ¶ Sextus ē de ascēsiōe i cōclū: un̄ in utro-
 q; symbolo dī. (Ascendit in cōclū & c.) ¶ Septim⁹ ē
 de aduentu ad iudiciū: & q̄tū ad hūc dī in symbolo
 apłoz. (Inde uēturus ē iudicare uiuos & mortuos:)
 & in symbolo niceno. (Et iterū uēturus est cū gl̄ia iu-
 dicare uiuos: & mortuos: cui⁹ regni nō erit finis) Isti
 aut̄ articuli cōtinent̄ in his uersibus. Cōceptus: nat⁹:
 passus: descendit ad ima. Surgit: & ascendit: ueniet
 discernere cūct̄a. Alii aut̄: q̄ ponūt solū sex articulos
 cōiungūt duos. s. de cōceptiōe: & de natiuitate in unū
 & sic solū restāt sex: alis qnq; stantibus: ut supra. Est
 autem sciendū: q̄ articulus dī quasi artās mentē ad
 credendum: uel dicitur articulus indiuisibilis ueri-
 tas de eo. Sicut enim membra illa hominis dicuntur
 articuli: quæ non possunt diuidi in alia membra: sic
 in proposito ista: quæ non probantur per alia: nec re-
 soluuntur in alia principia: sed supponūtur tanq̄ pn-
 cipia theologicę: dicuntur articuli fidei.

mbolo niceno.
 postolicam eccle
 missionem pec
 remuneratiōis:
 le q̄ dicit̄ prim⁹
 q̄ntum ad hoc
 rrectionē: uitā
 semper: credos:
 rrectionē mor
 autem. vii. ar
 licet. Est unus
 us scilicet in es
 actor: per sancti
 oꝝ & maloz re
 . articulos circa
 tiū & quartū de
 mū uero de re
 us sit de resurre
 Carnis resurre
 it cū dī: (Vitā
 e unitate: sc̄s
 creatiōis: quæ
 resurrectione:
 at cōsiderare ar
 pmus est decō
 d hos duos dī
 spū sc̄to: nat⁹
 no. (Qui ppter
 Tertius ē d̄ pas
 i symbolo apłō
) & in symbolo
 ontio pylator:
 passus

Septē sacra ecclesiæ continent in articulo de sanctificatione: quod ad effectū gratiæ pertinet. Est ergo primo sciendū: quod secundum Augustinū sacramentū sacrae rei signū: uel sacrum est sacrum secretū: sacra autē continent: & conferunt gratiam. In eis. n. uirtus Christi sub tegmento regis uisibilium salutē nostram secretius operatur: ut dicit idem Augustinus, & ideo diffinit sacramentum: quod est inuisibilis gratia: uisibilis forma: ut imaginē eius gerat & cā existat. Sic ablutio: quae fit in aqua baptismatis: representat interiorē abluitionem: quae fit a peccatis per uirtutē baptismi. Sūt autē sacra septē. scilicet. baptismus: confirmatio: eucharistia: poenitentia: extrema unctio ordo: & matrimonium. Quorum prima quatuor ordinantur ad perfectionē unius hominis in seipso: alia autē ordinantur ad perfectionē: & multiplicationem totius ecclesiæ: uita enim spiritalis conformatur uitae corporali. In uita autē corporali homo perficitur primo per generationē: qua nascitur in hoc mundo: secundo per augmentum: quo producit ad quantitatem & uirtutē perfectā: tertio per cibum: quo sustentatur hominis uita: & uirtus. Et haec quidem sufficerent: si homines nunquam infirmari cōtingeret sed quia homo saepe infirmatur: ideo: quarto indiget sanitate. Sic est in uita spiritali: primo quidem indiget homo regenerationē: quae fit per baptismum iohannis tertio. (Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto non potest introire in regnum dei.) Secundo oportet: quod homo accipiat perfectam uirtutē quasi quodam spiritali augmentum: quae fit per sacramentū confirmationis ad similitudinē apostolorum: quos spiritus sanctus in eos ueniens confirmauit. Tertio oportet: quod homo spiritualiter nutriatur: quod fit per eucharistiā sacramentū: secundum illud iohannis sexto: (Nisi

(Nisi manducare sanguinem. n. qd ho sanetur illud plasma. Et quia peccator: ideo potest indiget remedium per et confert a tate hz illud inducat & ordinantur per ordinē per mrimo dum: qd in minister: & sanctificas: si ma confirmant sacramentū: & sanctificant: pferunt. M intentionē aliquid deficit. debita materia non perficitur sacramentū si facta accipit: talis. recipit spiritus sanctus effectus sancti quod habent in uo

(Nisi manducaueritis carnē filii hoīs: & biberitis ei⁹ sanguinē: nō hēbitis uitam in uobis.) Quarto opz: qd hō sanetur spiritualiter: qd fit p sacm pñæ im illud psal. (Sana dñe aiām meam: qā peccaui tibi.) Et quia peccatū hēt quasi quasdā reliquias remanēt: ideo postq̄ homo sanatus est q̄tum ad pctm̄ in se: indiget remedio sanatiuo q̄tum ad reliquias. Qd remedium p sacm̄ extremę unctionis hoī exhibet: qd ēt confert aliqñ ēt ex orationis efficacitā corpis sanitatē h̄z illud iacobi ultimo. (Infirmat̄ quis in uobis inducat &c.) Quantū autē ad cōem ecclesie utilitatē ordinantur alia duo sacra. s. ordo: & m̄rimoniū. Nā per ordinē ecclesia gubernat̄: & multiplicat̄ sp̄s aliter per m̄rimoniū uero multiplicat̄ corporaliter. Est at̄ sciēdum: qd in oī sacro sunt quattuor. s. materia: forma: minister: & effect⁹. Materia sacri est res sc̄tificata: & sc̄tificās: sicut aqua est materia baptismatis: & christi cōfirmationis. Forma autē est uerba: de qbus sc̄tificant̄ sacra: uñ augustinus. (Accedit uerbū ad ælementū: & fit sacm̄.) Vnde res: siue materia sacroꝝ: sc̄tificant̄: & uim uiuificādī h̄nt per uerba: quę in eis pferunt. Minister est ille: qui cōfert sacz: qd debet h̄re intentionē faciendī: qd facit ecclesia. Quoz trium: si aliqd dēst. i. nō sit debita forma uerboꝝ: & si nō sit debita mā & si minister sacri nō intēdit cōficere sacm̄ nō p̄ficī sacz. Effectus at̄ sacri ē illud qd seq̄t: & qd intēdit p sacz: qd effect⁹ ipedit p culpā recipiētis: p̄ta si fiet⁹ accedit: & nō corde parato ad suscipiēdum sacz: talis. n. lz sacz recipiat: effectū tñ: & grām nō recipit sp̄s sc̄ti. Ecōtra at̄ qdā rē sc̄ti nō dū receperūt qd tñ effect⁹ sc̄ti suscipiūt pp̄ duotionē quā h̄nt ad sacz qd h̄nt in uoto: siue desiderio. ¶ Primū igitur sacm̄

Cap. v.

in articulo de s̄a
tia p̄tinet. Est
ugustinū sacm̄
st sacm̄ secreti:
In eis. n. uirtus
n̄ram secretius
nit sacm̄: qd est
ginē eius gerat
aqua baptismi
: quę fit a pctis
tē. s. baptism⁹:
extrema unctio
nq; ordinantur
alia at̄ ordinant̄
tius ecclesie: uita
o uita autē corpo
na nasci in hoc
t̄t ad q̄tatem
o sustentat̄ hoīs
ent: si homines
mo fr̄quenter
itate. Sic est in
ō regeneratiōe:
o. (Nisi quis re
o non potest in
: qd hō accipiat
le augmentum:
is ad silitudinē
ns confirmauit.
r nutriat̄: qd fit
d iohannis sexto:
(Nisi

De septem

est baptismus: cuius materia est aqua uera & naturalis, non differt autem utrum sit calida: uel frigida. In aqua autem artificialibus: sicut est aqua rosea: & alie huiusmodi baptizari non potest. Forma autem baptismi est ista (Ego baptizo te in nomine patris: & filii: & spiritus sancti amen.) Minister autem huius facti est sacerdos proprius cui competit ex officio baptizare. In articulo autem mortis non solum diaconus: sed etiam laycus: & mulier: & etiam paganus: uel hereticus baptizare potest: dummodo intendat facere secundum formam ecclesie: quod facit ecclesia. Effectus autem baptismi est remissio culpe originalis: & actualis: & etiam penitus: unde baptizatis adultis dummodo sint contriti: non est alia satisfactio iniungenda pro peccatis preteritis: sed statim morietes post baptismum introducuntur in paradysum: nec transeunt per purgatorium: sicut dicunt aliqui fatui: unde effectus baptismi ponitur a patre paradysi. ¶ Secundum sacramentum est confirmatio: cuius materia est christus confectum ex oleo & balsamo pro episcopo benedictio: forma autem haec est. (Consigno te signo crucis: & confirmo te chrismate salutis.) Minister est solus episcopus. Effectus autem huius facti est: quod in eo datur spiritus sanctus ad robur: sicut datus fuit apostolis in die penthecostes: ut scilicet christianus audacter confiteatur nomen christi. ¶ Tertium sacramentum est eucharistia: cuius materia est panis triticus & uinum de uite modica aqua permixtum. De alio autem pane quod de tritico: & de alio uino quod de uite non potest confici hoc sacramentum. Aqua uero permixta significat populum: qui incorporatur christo. Forma autem huius facti sunt uerba christi dicentis. (Hoc est enim corpus meum.) Et: (Hic est enim calix sanguinis mei: noui: & aeterni testamenti: mysterium fidei quod pro uobis: & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.) Minister autem est sacerdos: nec alius potest conficere corpus christi

christi. Effectus
corpus christi:
cratioe facti:
qualibet facti:
iecto. Secus
mie salicet:
(Qui manduc
in me mane
nitentia: cui
ptes pnie:
net: ut hom
tero non pec
ut hoc confit
moria suo
sacerdoti
sacerdotis
& elynâ. E
sacerdos .
tis tuis.) A
tur &c.) su
nister aut hu
ritate abso
huius facti
trema uel
dictum. Ho
i piculo mo
Forma aut h
piissimam
liqsti pro usu
sacramenti
metis & co
at. yu. ordi

xpi. Effectus at est duplex: primus conuersio panis in corpus xpi: & uini in sanguine: sic q̄ totus xps conseruatio facta continet sub speciebus panis & uini: & sub qualibet pte et hostie diuise: spes at sunt ibi sine subiecto. Sed effectus est adunatio hois ad xpm: in homine scilicet: qui ipsum digne recepit iuxta illud. 1o. vi. (Qui manducat meam carnem: & bibit meum sanguinem: in me manet: & ego in illo.) ¶ Quartus factus est poenitentia: cuius materia est actus poenitentis: & dñr tres ptes poenitentia: quarum prima est cordis contritio: ad quam pertinet: ut homo doleat de peccato commisso: & proponat se cetero non peccare. Secunda est oris confessio: ad quam pertinet ut homo confiteatur omnia peccata sua: quorum habet memoriam suo sacerdoti integratim: non diuidens ea diuersis sacerdotibus. Tertia pars est satisfactio secundum arbitrium sacerdotis: que quod fit principaliter per ieiunium: & orationem & elemosinam. Forma autem huius sacri uerba sunt: que profert sacerdos. s. (Ego te absoluo auctoritate dei a peccatis tuis.) Alia autem: que consueuerunt dici: sicut (Misereatur & c.) sunt de bene esse: & non de essentia forme. Minister autem huius sacri est sacerdos huius ordinaria auctoritate absoluedi: uel ex commisso superioris. Effectus huius sacri est ablutio peccatorum. Quintum sacramentum est extrema unctio: cuius materia est oleum oliue per episcopum bene dictum. Hoc autem sacramentum: nisi infirmo dari non debet in periculo mortis: que debet infirmo in quaque locis sensuum Forma autem haec est. (Per istam sanctam unctionem: & tuam piissimam misericordiam indulgeat tibi deus quicquid deliquisti per uisum: & sic de aliis sensibus. Minister autem huius sacramenti est solus sacerdos. Effectus autem est sanatio mentis & corporis.) ¶ Sextum sacramentum est ordo. Sunt autem. vii. ordines: scilicet presbyteratus: diaconatus: sub

diaconatus: acolitatus: exorcistatus: lectoratus: &
 ostiariatus. Isti at ordines continent in his uerbis, u.
 lanitor: & lector: adiuuans: lumina portas. Subdya
 cōus: diaconus: præsbyter hos sequitur. Clericatus at
 uel episcopatus nō sūt ordines. Materia huius sacra
 mēti est illud materiale: cuius traditiōe ordo confert
 sicut p̄sbyterat⁹ confert p̄ calicis traditiōe: & sic de ali
 is. Forma at est uerba illa: quæ in illa traditiōe dicun
 tur: sicut in ordine p̄sbyteratus dicit. (Accipe potēz
 offerendi sacrificiū i ecclesia p̄ uiuis & p̄ mortuis:) &
 sic in aliis. Minister huius sacramēti est ep̄s. Effectus
 est augmentū gratiæ: ut hō sit idoneus xp̄i minister.
 Ista sunt at: q̄ scire debet quilibet clericus uidelicet lege
 re: accētuarē: & saltē grāmāticē itelligere. Hæc at scī
 re debet quilibet sacerdos: uidelicet materiā & formā
 qua conficit corpus xp̄i. Ista scire debet quilibet curatus
 uidelicet formam & materiā baptismi & extreme un
 ctiois: & alia quæ ad curā pertinet. Ista scire debet q̄
 libet cōfessor: uidelicet discernere inter leprā & leprā
 Ista scire debet quilibet p̄dicator: uidelicet p̄pone
 re uerbum dei ad edificatiōem. Ista sunt q̄ scire de
 bet quilibet ep̄s: uel soluere difficultates ueteris & nō
 in testū: aut secū habere sciētē. ¶ Sptimū sac̄z est m̄t
 moniū cui⁹ materia est act⁹ exteriores m̄tmoniales.
 Forma uero est uerba uel signa aliq̄: p̄ quæ matrimo
 nialis cōsensu exp̄mit. Sine eni cōsensu & uerbis: uel si
 gnis manifestis matrimōiale cōsensum exp̄mētib⁹ nō
 est matrimoniū. Minister at matrimoniū ē: q̄ est sacra
 mētū rite: & licite i facie eccl̄ie celebratū et solēizatū
 & absq̄ trāsgressiōe & p̄ctō ē sacerdos ordinari⁹ uel il
 le: cui ipse cōmiserit. Effect⁹ matrimoniū est multiplex
 sc̄. mutuū obsequū iuicē: & coniugibus ip̄sū: ut in rebus

domesticis

domesticis
 generatio
 in officiu
 secundū h
 morum p
 matrimon
 ples suscip
 feruare: s
 biles: iu
 dam dicit
 le signū in
 meta bap
 sacramēt
 ille: qui b
 de confir
 qui in hi
 uendum
 litercunq
 am perfor
 ptizent. E
 nec plati
 rit factū:
 modi obf
 tur chara
 psonā sus
 quēt euch
 quēt ext
 tñ eadē h
 bndici, itē
 ga sine his
 p̄ctm actū
 luit: ga si

domesticis uitã cõem hãant: & nõq̃ iucez sepent. Itẽ
 generatio & educatio plis: & secundũ hoc institutũ e
 in officũ naturæ in paradiso terrestri. Itẽ redditio: &
 secundũ hoc est institutũ in remediũ post peccatũ pri
 morum parẽtum. Et ideo iuxta hoc ad excusandũ
 matrimonũ a pctõ: assignant tria bõa matrimõii. s.
 ples suscipienda: fides quã un? coniugũ debet alteri
 seruare: sacrametũ. s. idiuisibilitas: q̃ signat idiuisi
 biles: coniunctionẽ xp̃i & ecclesie. Est at̃ sciẽdũ q̃ que
 dam dictõz sacrametõz iprimũt caractere. s. spũa
 le signũ in aia distinctuz a ceteris: & hmõi sunt sacra
 mẽta baptismatis: & cõfirmatiõis: & ordinis. Et hæc
 sacrameta nõq̃ iterant sup eadem personã. Nunq̃ enĩ
 ille: qui baptizatus est: debet iterũ baptizari: & idẽ
 de confirmatis & ordinatis. Rõ est: quia caracter:
 qui in his imprimitur: est indelebilis: & ideo ualde ca
 uendum est: ne pueri: qui in casu necessitatis: uel qua
 litercunq; baptizati sunt in domo per uetulã: uel ali
 am personam: quãdo deportãtur ad ecclesiã iterũ ba
 ptizenĩ. Effusio enĩ siue aspõio aque nõ est iteranda:
 nec platio formẽ uerborũ: dũ tamẽ in primo rite fue
 rit factũ: tamẽ debet bene cathetizari: & alia huius
 modi obseruari. In aliis uero sacrametis nõ imprimi
 tur caracter suscipiẽti ea: & iõ iterari pñt quãtũ ad
 psonã suscipiẽtẽ: ñ tñ q̃tũ ad mãm. Põtenĩ idẽ hõ fre
 quẽt eucharistiã sũere: frequẽter pœnitere suscipere fre
 quẽt extremã sũctõnẽ et recipe & mĩmõia otrahere ñ
 tñ eadẽ hostia dz itez cõsecrari: nec idẽ oleũ ifirmõz
 bñdici. Itẽ sciẽdũ q̃ qdã scã sũt ð necessitate salutis:
 ga sine his saluus eẽ ñ põt sicut baptism? & pnia post
 pctm actuale. Quãdã at̃ sũt q̃ ñ sũt ð necessitate sa
 lutis: ga sine his salu? esse põt: nisi forte omitteretur

De cōsanguinitate

ex cōceptu: uel cōtra p̄ceptū ecclesiæ. Numerus autē & ordo horum sacramētōꝝ in hoc uersu continentur. Abluo: firmo: cibo: piget: ungit: & ordinat uxor.

C De cōsanguinitate: & affinitate: & cognatiōe spūali & gradibus eorundē. Cap. vi.

Via uero cōsanguinitas carnalis: & cognatio spiritualis: & affinitas m̄rimoniū nisi ipedit: dicendū est aliqd̄ d̄ istis tribus

Gradus cōsanguinitatis sic breuiter p̄nt sci ri. Fr̄es sūt i p̄mo gradu: cōsanguinei ger

mani in secūdo gradu. Cōsanguinei secundi in ter tio: cōsanguinei tertii in quarto: cōsanguinei quarti in quinto: & isto quinto gradu pōt cōtrahi m̄rimoni um: in p̄cedētibus autē nō: uerū est: q̄ solū sufficit de scēsus ex una parte: uerbi gratia. Iacob genuit leui et iudam fratres: iudas autē genuit phares: qui fuit in se cūdo gradu: & iste genuit esron: q̄ fuit i tertio: & iste genuit arā: q̄ fuit in quarto: & iste genuit aminadab qui fuit in quinto: & iste potuit cōtrahere cū quacūq̄ de leui descēdente: & et cū dina sorore iudæ. Nullus autē p̄decessorū suorū poterat cōtrahere cū aliq̄ de iacob descēdente: nisi forte illa t̄m̄ descēdisset ab eo: quā t̄m̄ descenderet aminadab. Cognatio autē spūalis: q̄ impedit m̄rimoniū cōtrahendū: & dirimit iā cōtractū cōtrahit in baptismo & cōfirmatiōe. ¶ Sūt igit̄ tres species cognatiōis spūalis. ¶ P̄ria est patrinitas: quæ est iter patrē uel matrē spiritualem: & filiū uel filiā spūritualē. ¶ Secūda uocat̄ cōpaternitas: siue cōmaternitas: q̄ est iter p̄rem spūalē: uel m̄rem spūalē alicuius: & p̄rem: seu m̄rem carnalē eiusdē. ¶ Tertia est fraternitas spiritualis: quæ est inter filios spūritualē: uel filiā alicuius: & filiū uel filiā carnalē eiusdē patris: uel ma

tris:

tris: transi
filiū seu filiā:
tes spūales di
cōfirmās &
siue mulier,
habet: nisi q̄
& cōuerso.
rū ex carnali
uex: ē: siue t
ye extra. Vi
gradu cōsang
eam cognou
m̄rimoniū.
gradu cōsa
cognouit c
ista mulier p
tum ad p̄ræ
dubia decla
ad summan
C De petiti
pater noster.

ne positū ē.
i. Pater nost
ū. Adueni
iii. Panem
v. Et dimi
mittimus

tris : transit ergo cognatio spūalis a p̄e uel matre in filiū seu filiā: sed nō ecōuerso. Est autē sciēdū: q̄ parētes spūales dicūtur baptizās & leuās de sacro fonte: cōfirmās & tenēs i cōfirmatiōe: siue talis p̄sona sit uir siue mulier. Cognatio autē spiritualis alios grad⁹ nō habet: nisi q̄ si uir p̄ fuerit spiritualis trāsit i uxore: & ecōuerso. ¶ Affinitas autē est propinquitas p̄sona r̄ū ex carnali copula pueniēs oī carēs parētela: & hoc uerū ē: siue talis carnalis copula sit i fra m̄imoniū : si ue extra. Vñ oēs illi: q̄ attinēt alicui mulieri i aliquo gradu cōsanguinitatis: oēs sunt affines uiri illius: qui eam cognouit carnaliter: & cū nullo eorū pōt cōtrahere m̄imoniū. Ite oēs illi: q̄ attinēt alicui uiro in aliquo gradu cōsanguinitatis: oēs sunt affines mulieris: quā cognouit carnaliter: & cū nullo illius cōsanguinitatis ista mulier potest cōtrahere matrimoniu: & hæc quā tum ad præsens de ista materia sufficiant: q̄a singula dubia declarare: esset nimis longum : sed recurratur ad summam confessorum.

¶ De petitionibus: & expositiōe orationis dñice, s. pater noster. Cap. vii.

 Ecū dñi augustinū spes explicatur p̄ dñicaz orōne: oratio autē dñica p̄fectissima est: q̄a p̄m eūdē augustinū: si recte: & cōgruēt oram⁹: nihil aliū dicei possum⁹: q̄ qd̄ i illa orōne positū ē. In ea. n. sūt. vii. petitiōes: uiz p̄ma petitiō. i. Pater noster: q̄ es in cœlis: sanctificetur nomē tuū. ii. Adueniat regnum tuum. iii. Fiat uoluntas tua: sicut in cœlo: & in terra. iiii. Panem nostrū quotidianum da nobis hodie. v. Et dimitte nobis debita nostra: sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

vi. Et ne nos inducas in tentationem,
 vii. Sed libera nos a malo. amen.
 Sciendū igit: q̄ in hac orōne tria p̄ncipaliter ponit:
 primo ponitur captatio beniuolētīe cū d̄r (Pater n̄r:
 qui es in cœlis.) secūdo ponūtur. vii. petitiōes otinē-
 tes oīa necessaria hōi qualitercūq̄: cū d̄r (Sanctificet
 & c.) tertio subiūgitur cōfirmatio: seu cōclusio cū di-
 citur. (A mē.) ¶ Primo ergo captat beniuolētia dei
 ex tribus: p̄rio ex clemētia q̄a (pater.) sc̄do ex pui-
 detia q̄a (n̄r) tertio ex magnificētia q̄a (i cœlis.) ¶ Vt
 sic. Captatur beniuolētia dei ex tribus: p̄rio ex sapiē-
 tia: ut ostēdatur q̄ pie nouit bona dare petētibus se.
 ideo d̄r (p̄r) in patre. n. pp̄ antiq̄tatē denotat sapien-
 tia: sc̄do ex uolūtate: & amore: & iō d̄r (n̄r) q̄ enī de-
 dit nobis filiū: ut eēt frater noster: & redēptor: oīa cū
 illo nobis donauit: tertio ex potētia: iō dicit. (q̄ es in
 cœlis.) .i. in domo tua: ubi est oīum bonorū abūdan-
 tia: sic. n. oratores captat beniuolētia iudicis: cōmen-
 dādo eū d̄ bōitate: sapiētia: & potentia. Vel sic dici
 p̄t. D̄r (p̄r) p̄mo ad ostēdēdū specialem grām ad op̄-
 tiōis: nō iugū fuitutis: sc̄do ut daret nob̄ fiducia ip̄e
 trad̄ijq̄d petimus. Iſaię. 49.) Nūq̄d obliuisci p̄t m̄r
 infante suū.) D̄r autē (n̄r) p̄rio ut cū q̄s orat non pp̄
 se tm̄: sed ēt p̄ aliis oret iacobi quinto. (Orate p̄ iui-
 eē ut saluemini.) sc̄do: ut eleuet mēs nostra: q̄ tantæ
 sumus dignitatis: q̄ sumus filii dei. Dicitur autē (q̄ es
 in cœlis.) p̄rio ut sciam? nos h̄re p̄rem cœlestē: & sic
 hō erubescat se terrenis subdere: sc̄do: ut ostēdatur:
 q̄ p̄t nobis dare: q̄d petīt: cū enī in cœlo abūdet oē
 bonū: ille qui est in cœlo: ut d̄ns: p̄t nobis dare q̄d
 petimus. ¶ Secūdo ponūtur. vii. petitiōes: quę sic or-
 dinantur: duę sūt p̄tes iustitię. s. declinare a malo: &
 facere

facere bonum
 gratia faciēd
 Secundo: ut
 bus petitiō
 hęc petunt
 petūtur in q
 tis. (Primū
 nox autē aia
 hoc est prim
 petūtur i ali
 rā: q̄tū ad
 tur nomen
 mus facie a
 ctificetur)
 illud amitt
 homo pecc
 nomē est p̄
 filii tui p̄ b
 mē ē saluati
 ethymolog
 cūdo petīt
 tuū) .i. tu de
 mus: & nō
 nū grā cū d
 terra id est
 ra: ita facia
 æternā: sicut
 cœlo) id est
 fit: quādo
 in terra) .i.
 titiōes alit
 honor dei

facere bonum. Prio igitur petimus: ut deus det nobis gratiam faciendi bonum in quattuor primis petitionibus. Secundo: ut det nobis gratiam uitandi malum in aliis tribus petitionibus. Bonorum autem quedam spiritualia sunt: & hæc petuntur in tribus primis: quedam temporalia: & hæc petuntur in quarta: & patet ordo ex uerbis domini dicitur. (Primum querite regnum dei: & iustitiam eius.) (¶ Bonorum autem animarum quedam pertinet ad futuram uitam: & quantum ad hoc est prima petitio: quedam ad presentem uitam: & hæc petuntur in aliis duabus. Primo ergo petitur bonum gloriæ: quantum ad animam pertinet in futuro: cum dicitur (Sanctificetur nomen tuum) id est in nobis clarificetur: ut te uideamus facie ad faciem: quod in futuro implebitur. (Vel sanctificetur) id est sic in nobis firmetur: quod non possimus illud amittere per peccatum: quod erit in uita beata: ubi homo peccare non poterit. Ut sanctificetur nomen tuum: quod nomen est patris: ut sicut tu es pater per creationem: ita nos simus filii tui per beatificationem. Ut sanctificetur nomen tuum: quod nomen est saluatoris: ut scilicet des nobis uitam eternam: deus. n. & ethymologia litterarum dei quasi das eternam uitam suis. Secundo petitur bonum perseuerantiam cum dicitur (Adueniat regnum tuum) id est tu deus regnes in nobis: ut sic in bono perseueremus: & non regnet in nobis peccatum. Tertio petitur bonum gratiam cum dicitur. (Fiat uoluntas tua: sicut in celo & in terra) id est da nobis gratiam: ut nos: quod habitamus in terra: ita faciamus uoluntatem tuam: & sic mereamur uitam eternam: sicut ciues celestes eam faciunt. (Vel sicut in celo) id est in uiris iustis: ita in terra. id est in peccatoribus: quod fit: quando uertimur. (Vel sicut in celo.) id est in christo: sic in terra. id est in ecclesia militante. (¶ Possunt autem hæc tres petitiones aliter distingui: & forte melius: quod in priam petantur honor dei: & reuerentia cum dicitur. (Sanctificetur nomen tuum.)

aliter ponit:
 dicitur (Pater noster)
 petitiones continet
 (Sanctificetur
 coelitus cum di
 uolentia del
 sedo ex pui
 (in coelis.) Vt
 prio ex sapie
 petitionibus se.
 enotat sapien
 (noster) qui de
 deceptor: oia cum
 dicitur. (quod es in
 nobis abundan
 dicitur: comen
 Vel sic dicitur
 gram adop
 ob fiducia ipse
 diuisci potest
 orat non pp
 (Orate p uir
 tra: quod tantum
 titur autem (quod es
 celeste: & sic
 ut ostendatur:
 elo abundet oem
 nobis dare quod
 oes: que sic or
 are a malo: &
 facere

qđ: ut dicit augustinus: non sic petiſ: quaſi nō ſit ſan-
 ctū: ſz ut factū hēat ab hoibus. i. ita inoteſcat deus:
 ut nō extimeſt aliud factus (Scificet ergo nomē tuū)
 id eſt honoret: & glificet a nobis iuxta illud (Soli dō
 honor & glia.) uel ſic ſm chriſoſtomū. (Scificet no-
 men tuū.) i. fac nos ita uiuere: ut p oia te glificemus:
 ſcificare. n. idē eſt: q glificare: uel honorare ſz eūdē
 chriſoſtomū. Vel ſic (Scificet nomē tuū) in nobis: ut
 ſcilicet ſi nō ſum? ſcti: ſiamus. Inquātū. n. nos ſcifica-
 mur in xpo: ſic deus per nos ſcificat: & glificat in mē-
 tibz alioꝝ: uñ ſcitas illoꝝ hoium: q ex diuina inha-
 bitatione ſcificant: eſt euidentiffimū ſignū ſcitatiz di-
 uinæ. Vnde gregorius. (Quis tā beſtialis: qui in cre-
 detibus purā uitā conſpicit: nō glificet nomē in ta-
 li uita inuocatū: ideo aut hęc petitio pma ponit: qa
 ſm chriſoſtomū tūc digna eſt deprecantis oꝛo: dū ni-
 hil añ pꝛis gloriā qꝛit: ſed oia laudē eius poſtponūt.
 In ſcda aut petiſ bonū glia: cū dī (Adueniat regnū
 tuū:) ut. ſ. ſimus participes regni cœleſtis. Vel (Ad-
 ueniat regnū tuū) id eſt petimus regnū tuū a te pro-
 miſſum: & xpi ſanguine acquiſitum dari nobis. Vel
 (Adueniat regnū tuū.) ut. ſ. in regno tuo te regnā-
 tem uideamus. In tertia aut petitiōe petiſ bonū græ
 & meriti: qđ eſt neceſſariū ad ueniēdū ad regnū cū dī
 (Fiat uolūtas tua.) ad regnū. n. nemo pōt perueni-
 re: niſi uoluntati dei cōſentiat: & ei ſe cōformet: quod
 hēt per adimpletionē mandatorū: & per bona opa: p
 que habet grā: & conſeruat. (Sicut in cœlo & in ter-
 ra) expone ſicut ſupra. (Vel ſicut in cœlo.) id eſt in a-
 nima uiri cœleſtis. (Sic in terra.) id eſt i carne terrena
 ut caro cōſentiat ſpūi. ¶ Notadū uero: q ex mō loqꝛi
 di dat nobis doctꝛia: q ad uitā ęternā hndā ſūt duo
 neceſſaria

neceſſaria.
 creauerit ſi
 guſtinus. l.
 tur: q nihi
 ret: q nihi
 dei: adhibe
 d hoc: qđ
 ueniat regi
 cōſidentū
 ſtudiū ad h
 facit ad ſu
 dā glia cū
 p panē at
 Dicit aut
 cōi ſm cō
 auaros: &
 comedūt:
 loſos: q nō
 comedūt.
 putāt ſe h
 ſtria ſua. L
 haberent
 eni: p aliis
 licitos: ut
 cōtelligi h
 ualde profi
 cibz: ſic &
 ſtinus: uñ
 ſtāiale. i.
 dicit. (Ego
 gi de pane
 panē quot

necessaria. s. gr̃a dei: & uolũtas hois: q̃a lz deus hoiez
 creauerit sine eo: nō tñ eũ iustificat sine eo: ut dicit au
 gustinus. Iō igit̃ nō dixit: fac uolũtatē tuā: ne uide
 tur: q̃ nihil faceret conatus nř: nec faciamus: ne uide
 ret: q̃ nihil faceret gr̃a dei: sed dicit (fiat) per gr̃az. s.
 dei: adhibito tñ studio: & conatu nřo. Et eadē rō est
 d̃ hoc: qđ dicit̃ impersonaliter (S̃tificet̃ nomē tuũ ad
 ueniat regnũ tuũ.) nō ergo est p̃sumedũ de seipso: lz
 cōfidendũ de gr̃a dei: nec totalr̃ negligedũ bonũ: sed
 studiũ adhibendũ. Quarto petimus bonũ tpale: qđ
 facit ad sustentationē corpis: & instrumentalr̃ ad hñ
 dā gl̃iā cū d̃r (Panē nřz quottidiāũ: da nobis hodie)
 p̃ panē at̃ oia necessaria ad uictuz corpale itelligunt̃.
 Dicit̃ aut̃ (panē) c̃tra delicatos: q̃ nō sunt c̃tēti cibō
 cōi s̃m cōditionē sui status. Dicit̃ (nřz) nō alienũ c̃tra
 auaros: & c̃tra illos: q̃ de rapina: & furto: uel usura
 comedũt: & uiuũt. Dicit̃ aut̃ (quottidianũ) c̃tra gu
 losos: q̃ nō solũ panē quottidianũ: sed multoz diez
 comedũt. Dicit̃ (da) c̃tra illos: q̃ ex supbia sua nō re
 putāt se h̃re bona ex gr̃a dei: sed ex labore: uel indu
 stria sua. Dicit̃ (nobis) c̃tra inuidos q̃ nollent: q̃ alii
 haberent bona tpalia: sed q̃ eēt̃ indigētes: debem̃
 enī p̃ aliis optare bona. Dicit̃ (hodie) c̃tra nimis sol
 licitos: ut doceamur de crastino nō eē solliciti. ¶ Pōt̃
 ēt̃ itelligi hoc de pane sac̃rali: cuius quottidiāus usus
 ualde proficit̃ hōi: sicut. n. panis corpalis est p̃cipuus
 cibus: sic & eucharistia p̃cipuum sc̃m: ut dicit̃ augu
 stinus: uñ & in euangelio math̃ ei scriptũ est (sup̃ sub
 stāiale). i. p̃cipuũ: ut hierony. exponit: & ut ipse xp̃s
 dicit̃. (Ego sum panis uiuus &c.) Pōt̃ adhuc intelli
 gi de pane scripturæ s̃m augustinum: ut accipiamus
 panē quottidianũ: diuina p̃cepta: quę opz quottidie

meditari: & opari: sic ergo s̄m diuersos hic petit p̄
 nis naturæ: & eucharistię: & scripturę. ¶ Postea do
 cet nos petere x̄ps ea: q̄ p̄tinent ad alterā partem iusti
 tiæ: q̄. s̄. est declinare a malo. Est aut̄ triplex malū. s̄.
 p̄sens: p̄teritū: & futurū: uel illud triplex malū est cul
 pa: seu p̄ctm̄: pugna: seu t̄tatio: & p̄cna: & amotio
 istius triplicis mali petit̄ hic. Per hoc aut̄: q̄ petimus
 a nobis amoueri malū culpæ: oñdimus: q̄ sumus pec
 catores: & immūdi: p̄ malū aut̄ tentatiōis indicam̄
 q̄ sumus infirmi nō ualētes p̄ nos resistere: p̄ malū ue
 ro penę inuimus: q̄ sumus miseri. Deus aut̄ est clemēs:
 & misericors ad dimittendā culpā: potēs ad auxiliandū
 in pugna & tentatione: & copiosus ad beatificandū
 ōtra penas: quas patimur. Quinto ergo petimus ma
 lū. i. p̄ctm̄ culpę remoueri a nobis cū dicit. (Dimitte
 nobis debita n̄ra: sicut & nos dimittim̄ debitorib̄
 nostris.) (Dimitte nobis debita n̄ra). i. p̄ctā n̄ra pp̄
 quę sumus debitores: nā q̄ offendit aliquē: eius debi
 tor efficit. Pōt aut̄ intelligi de tribus debitis siue of
 fensis: q̄ petimus nobis dimitti: nā peccauimus ī deū
 in p̄ximū: & in nosip̄os. Primo aut̄ hic manifestam̄
 culpā cū dicimus. (Debita n̄ra:) signanter aut̄ dicit
 n̄ra: q̄a culpa nō est a deo auctore: sed a uolūtate no
 stra praua. Sed ō postulamur misericordiā: cū d̄r. (Di
 mitte nobis debita n̄ra.) Tercio obligamus nos ad
 aliorū indulgentiā: cū dicimus. (Sicut & nos dimitti
 mus debitoribus n̄ris) qui nos. s̄. offenderunt: & no
 bis satisfacere debent. Sed nūqd̄ orat̄ ōtra se: q̄ non
 uult dimittere: & d̄r. (Dimitte nobis debita n̄ra: si
 cut & nos dimittim̄ debitoribus n̄ris?) Dicendū: q̄
 nō: q̄a hæc ōfo d̄r in p̄sona ecclesię. Et idē dicendū
 de illo: qui nullū hēt p̄ctm̄: secus aut̄ est: si dicat in p̄
 pria

pria p̄sona:
 spe orat: q̄
 orans nich
 a deo petit
 ei: q̄ et dice
 cit illud q̄
 tat puenire
 tenti ex aff
 aut̄ effectū
 est: dimitte
 tis est: & d
 to petimus
 (Et ne no
 tione uinc
 sed ne in t
 litas uictō
 sine tentat
 manū est: s̄
 Inducit in
 tationē:?) L
 permitte
 gratiam su
 timo petim
 cum dicitur
 cit augusti
 camur in m
 p̄senti pet
 quo iam su
 tus a culpa:
 potest tamē
 bita propter
 a malo:) qu

pria psona: q̄a tūc uidet̄ mētiri augustinus (Cū qua
 spe orat: q̄ otra alterū inimicitias p̄uat.) Sicut. n. ipse
 orans mentit̄: & dicit remitto: & non remittit: sic &
 a deo petit indulgētia: & nō ille indulget. Vel pōt dī
 ci: q̄ et̄ dicendo in propria psona nō peccat: q̄a nō di
 cit illud q̄tū ad id: qd̄ agit: sed q̄tū ad illud: ad qd̄ op
 tat puenire. Sciendū aut̄: q̄ dimittere offensā nō pe
 tenti ex affectu & ex corde necessitatis est: dimittere
 aut̄ effectu. s. oñdere signa familiaritatis: p̄fectionis
 est: dimittere aut̄ petenti affectu & effectu: necessita
 tis est: & de his habes ī tertio Iniaꝝ. distin. xxx. Sex
 to petimus amoueri malū futuræ tentationis cū dī
 (Et ne nos inducas in tentationē). i. ne nos a tenta
 tione uinci pmittas: nō. n. oramus. ut non tentemur:
 sed ne in tentationē inducamur. Tentari eniz est uti
 litas uictoriæ: q̄a puenit inde bonū: nā s̄; augustinū
 sine tentatione nemo pōt esse probatus: unī tētari hu
 manū est: sed ofentire est diabolicū. Sed nunq̄d deus
 inducit in malū ut oremus. (Ne nos inducas in ten
 tationē.) Dicendū: q̄ deus dicit̄ inducere in malum
 permitendo: in q̄tū propter peccata nostra subtrahit
 gratiam suam: & sic homo labitur in peccatum. Sep
 timo petimus a nobis amoueri malū presentis penæ:
 cum dicitur. (Sed libera nos a malo.) Sicut enim di
 cit̄ augustinus: orandum est non solum: ut non indu
 camur in malum: quo caremus: quod factum est in
 presenti petitione: sed etiam: ut liberemur ab illo: in
 quo iam sumus inducti. Item quīs aliquis sit libera
 tus a culpa: p̄ qua oramus ibi. (Dimitte nobis &c.)
 potest tamē remanere reatus & p̄cna temporalis de
 bita propter culpā: & ideo subditur. (Sed libera nos
 a malo:) quod. s. debetur nobis nō solū pro p̄ctō no

Expositio

stro personali: sed etiam pro peccato originali: ut fa-
mes nimia: paupertas turpis: infirmitas: ignorantia
animæ: grauitas corporis: & huiusmodi. Vel pot di-
ci: q̄ hęc petitio est generalis cōtra omne malū culpę
& pœnę: qđ est tā inferni: q̄ purgatorii: q̄ huius mun-
di. Tertio & ultimo ponitur conclusio: in qua opta-
mus cōfirmari omnia p̄dicta: cū dicit (Amē.) qua
si dicat: ita fiat: sicut petimus.

De expositione salutationis angelicę: scilicet: aue
maria. Capitulum .8.

Alutatio angelica: scilicet: aue maria: cō-
tinet tres ptes: unā partem fecit angelus
scilicet (Aue maria &c.) usq̄ in mulieri-
bus: aliā partem fecit helisabeth .i. (Be-
nedictus fructus uētris tui.) tertiā partē addidit ec-
clia .i. (Maria:) q̄a angel⁹ n̄ dixit. (Aue maria:) sed
(Aue gratia plena.) Et in fine ēt addidit ecclia. (Sā-
cta maria mater dei: ora pro nobis p̄tōribus: amen.)
¶ Circa primā ptē est sciendū: q̄ antiquus hoies facie
bāt magnā reuerētiā angelis eis apparentibus: sicut
patet de abrahā in genesi. Qđ aut angelus fecerit re-
uerētiā hōi n̄ q̄ fuit auditū: nisi q̄ salutaui uirginē
gloriosā dicēdo. (Aue.) Rō at̄ quare angelus nō re-
uerētiā hōiem: sed hō angelū est: q̄a angel⁹ erat ma-
ior hoie quātū ad tria. ¶ Primo q̄tum ad plenitudi-
nē gratiæ: q̄a angeli p̄cipiāt lumē gratiæ dei ī sūma
plenitudine: sed hoies & si aliqd p̄cipiēt de ipso lu-
mine gratiæ dei: parum tñ: & in quadaz obscuritate
¶ Secdo quatū ad familiaritatē ad deū: nā angelus ē
familiaris deo: utpote deo assistēs: hō uero est quasi
extraneus: & elōgatus a deo p̄ p̄tīm. ¶ Tertio q̄tuz
ad dignitatē cōditōis: nā angelus est natura incor-
ruptibilis

ruptibilis:
deces: ut a
gs iuenerit
deret ang
sa enim ex
dine grati
& ideo m
quare dix
liaritate c
us: qui trī
lus. (Dī
cedit ang
purissim
ali: & ab
pp pecca
data: su
est mulie
uamine p
nis fuit b
in solatio
cōda fuit
rē reuerte
dimus: q̄
in cœlū p
uñ & ipla
tauit: & i
ribus.) m
gelus: eo
scdam pt
mo a sim
& mētū
filiis: sed n

ruptibilis: hō uero nā corruptibilis. Nō ergo erat
 decēs: ut āgelus hōi reuerētā exhiberet: quousq; ali
 qs iueniret in natura humana: qui in his tribus exce
 deret angelos: & hæc fuit beatissima uirgo maria: ip
 sa enim excedit angelos in tribus. Primo in plenitu
 dine gratiæ: que maior fuit in brā uirgine q̄ in aliquo
 & ideo merito dī exaltata super choros angelorum:
 quare dixit ei angelus. (Gratia plena.) Scđo ī fami
 liaritate dei: ipsa enim fuit mater dei: & deus eius fili
 us: qui tñ dicitur dñs angelorū: & ideo dixit ei ange
 lus. (Dñs tecum.) Tertio in dignitate cōditiōis ex
 cedit angelos: uel saltem est eis equalis: ipsa enim fuit
 purissima: & dignissima: quia absq; omni culpa actu
 ali: & absq; poena maledictiōis debita hominibus
 pp peccatum. ¶ Vbi sciendū: q̄ duæ maledictiōes
 datæ sunt hominibus ppter peccatum. ¶ Pria data
 est mulieri: scilicet: q̄ in corruptōe cōciperet: & cū gra
 uamine portaret: & in dolore pareret: sed ab his imu
 nis fuit beata uirgo maria: q̄ sine corruptiōe concepit
 in solatio portauit: & cū gaudio pepit saluatorē. Se
 cūda fuit cōis uiris & mulieribus: ut scilicet in pulue
 rē reuerterent: & ab hac fuit immunis brā uirgo: q̄ cre
 dimus: q̄ post mortē cito resuscitata fuit: & cū corpe
 in cœlū portata: & sic immunis fuit ab oī maledictiōe
 unī & ipsa maledictiōe abstulit: & benedictiōe por
 tauit: & ideo dixit ei angelus. (Bñdicta tu in mulie
 ribus.) merito igit reuerētā exhibet: & eā salutet an
 gelus: eo q̄ ipsa angelos in istis tribus excedit. Circa
 scđam ptem sciendū: q̄ eua in fructu suo quesuiuit pri
 mo assimilari deo. (Eritis sicut dii) dixit diabolus:
 & mētītus est: q̄ pp esum illius fructus non fuit deo
 filis: sed magis dissimilis: sed hoc iuenit brā uirgo: &

originali: ut fa
 as: ignorantia
 odi. Vel por: di
 ne malū culpę
 u: q̄ huius mun
 o: in qua opta
 tū (Amē. (qua
 eg: scilicet: aue
 Capituli. 8.
 t: aue maria: cō
 n fecit angelus
 usq; in mulieri
 sabeth. i. (Be
 rtē addidit ec
 ue maria:) sed
 dit ecclia. (Sā
 ribus: amen.
 us hoies facie
 entibus: sicut
 gelus fecerit re
 utauit uirginē
 angelus nō re
 angel? erat ma
 ad plenitudi
 tiæ dei ī sūma
 pent de ipso lu
 az obscuritate
 ū: nā angelus ē
 uero est quasi
 ¶ Tertio q̄ tuz
 nature: incor
 ruptibilis

oēs xp̄iani in fructu uentris sui: q̄a p̄ xp̄m̄ oīgimur:
 & assimilamur deo. Sc̄do eua in isto fructu q̄siuit de
 lectationē: sed nō iuenit: q̄a statim sensit penā amarū
 tudinē: & inde habuit dolorē: sed i fructu beatā uir
 ginis suauitatē iuenimus. Sicut ergo fructus: quem
 eua cōedit: fuit maledictus: & maledictionē attulit:
 sic p̄ oppositū fructus: quē bt̄a uirgo mūdo ædidit:
 fuit b̄ndictus: & b̄ndictionē attulit: & iō cātat eccle
 sia. (Ex te ortus est sol iustitiæ xp̄s deus nr̄: q̄ soluēs
 maledictionē dedit b̄ndictionē: b̄n̄ igit̄ dixit helysa
 beth. (B̄ndictus fructus uētris tui.)) ¶ Circa tertiā
 partē est sciēdū: q̄ maria interpretat̄ illuminatrix: stel
 la maris: & d̄na: quē oīa bt̄e uirgini pp̄rie cōueniūt:
 ipsa enī illuminat totū mūdū: & i deo cōparat̄ soli &
 lunæ. Dirigit ēt sicut stella maris deuotos nauigan
 tes i mari hui⁹ mūdi ad portū salutis. Est ēt d̄na nr̄a:
 si enī est m̄ d̄ni: & d̄na āgeloy: multo fortius ē d̄na
 xp̄ianoy: ergo pp̄rie d̄r nomē uirginis maria lucē pr̄i
 mo. Quia ergo indigemus illuminari: dirigi: & gu
 bernari: ideo eius: quē potest ista facere: patrociniū
 imploremus concludētes. (Sancta maria mater del
 ora p̄ nobis peccatoribus amē.) Ora pro nobis: q̄a
 mulier sancta es: ut dicitur iudith octauo.

¶ De p̄ceptis decalogi: numero: & ordie eoy. C. 14.

Charitas explicatur per p̄cepta fm̄ beatuz
 augustinū i enchyridiō duplicit̄: scilicet im
 mediate & mediate: imediate q̄dem per illa
 duo: quæ ponūtur in euāgelio math. xxii.

(Diliges d̄nm̄ deū tuū ex toto corde tuo: & ex tota
 aia tua: & ex tota mēte tua:) q̄d est p̄mū p̄ceptū. Se
 cū dū aut̄ p̄ceptū est sicut ibi seq̄tur. (Diliges px̄i
 mū tuū sicut teip̄m.) un̄ hęc duo p̄cepta dicūtur p̄
 cepta

cepta charit
 tur: reduci
 tinetur sub
 cōtinetur i
 tet: & ideo
 mandatis u
 autē charit
 tur aut̄ dec
 est s̄mo: q̄
 cepta mora
 tes p̄cipiunt
 cite. In his
 cet declin
 malo: & f
 bis deos
 latria sp̄a
 ubi ponū
 ydolū: ne
 neq̄: de or
 est: nō faci
 q̄ hōis: n
 populus e
 neq̄: coles
 mē dei tu
 lose iurabi
 tū i te: eu
 nomē dei
 tionē: seu
 tate: aut u
 aut otra o
 ximi. Ter
 si sc̄tifices

cepta charitatis: ad quæ et alia decem: de quibus dicitur: reducitur: & in eis includitur: quia prima tria continentur sub præcepto de dilectione dei: alia autem septem continentur sub præcepto de dilectione proximi: ut de se patet: & ideo dixit christus ubi supra. (In his duobus mandatis uniuersa lex pendet: & ppheta.) mediate autem charitas explicatur in præceptis decalogi. Dicitur autem decalogus a deca: quod est decem: & logos: quod est sermo: quasi decem moralium præceptorum sermo: unum ipsa præcepta moralia dicuntur: quia in ipsis in summa omnes uirtutes precipiuntur: & omnia prohibentur implicite: uel explicitate. In his autem consistit hominis perfectio: & iustitia: scilicet et declinare a malo: & facere bonum: ps. (Declina a malo: & fac bonum.) primum ergo præceptum est. (Non habebis deos alienos coram me.) in quo præcepto omnis ydololatria spiritualiter prohibetur: unum ibidem subdit exodus .xx. ubi ponuntur hæc præcepta. (Non facies tibi sculptile.) .i. ydolum: neque omnem similitudinem: quæ est in celo desuper: neque deorsum in terra: neque eorum: quæ sunt in aquis.) Hoc est: non facies tibi per deo similitudinem solis & lunæ: neque hominis: neque iumentum: & huiusmodi: quæ colebat populus ex errore: unde sequitur. (Non adorabis eas: neque coles.) Secundum præceptum est. (Non assumes nomen dei tui in uanum.) .i. neque false: neque superflue: neque dolose iurabis per nomen domini dei tui: nec honorare ei: quantum in te est: euanescere facies: de eo prauè sentiendo. Ille. n. nomen dei in uanum accipit: qui iurat per eum ad confirmationem: seu assertionem falsi: uel quando iurat sine necessitate: aut utilitate: uel quando iurat contra iustitiam equitatem: aut contra ordinem charitatis: aut in nocuum suum uel proximi. Tertium præceptum est. (Memento ut diem sabbatum sanctifices.) .i. sabbatum & feriatum habeas ab operibus: unum ibi

dem subditur. (Sex diebus opaberis: & facies opa tua: septimo autē die erit sabbatū: & nō facies in eo omne opus.) Sicut enim decem corde debemus colere: qđ precipitur in pmo pcepto: & ore uenerari: qđ precipitur in scdo: sic quoq; debemus sibi opere seruire: qđ precipit in tertio. Hoc enim est sabbatum spiritaliter sanctificare: cessare ab opere seruili maxime peccati: & sancta opera in eo facere: sanctisq; uacare elemosynis: & aliis operibus pietatis intēdere: ad ecclesiā cōuenire: ubi diuina mysteria celebrantur: sacrificia offeruntur: uerba dei recitatur: diuina beneficia cōmemoratur: & laudes deo redduntur: oratioe q; siunt deuotius: & a deo facilius exaudiuntur: i hoc autem pcepto intelligitur obseruatio aliquorū festorum. ¶ Quartū pceptum est. (Honorā patrē tuū & matrē tuā.) duplici honore: scilicet uenerādo: & necessaria ministrādo. Huic at pcepto solum adiūgim pmissio: cū subdit (Ut sis lōgetus sup terrā) cui rō est: ne scilicet credat pmiū nō debere honorātib; parentes: cū hoc uideat esse debitū naturale. ¶ Quintū est. (Nō occides) scilicet hoies iniuste: & ppria uoluntate: nec manu uolēta iferēdo nocumētū: nec mēte: nec osensu: nec ēt subtrahēdo auxiliū uitæ illi: cui potes: & debes dare. In isto siqdē pcepto phibet homicidiū fieri ppria auctoritate: qā auctoritate legis licitū ē iudici reo ifigere poenā mortis: et tūc iudex nō occidit: sed lex: & ideo pp trāsgressores posita est lex. ¶ Sextū pceptū ē. (Nō mechaberis. i.) nō cōmiscaris carnalr alicui) excepto cōedere m̄mōi: i isto pcepto phibet adulteriū: nec nō & ois carnalis cōmixtio pter illā q̄ est in m̄mōio. ¶ Septimū pceptū ē. (Nō furtū facies.) In isto at pcepto phibet ois rapina: & ois in

debita

debita sub
 Qđ otig
 aut man
 aut merce
 & nō reddē
 & dolū sci
 tuo impē
 ¶ Octau
 ximum tu
 hibet: ne h
 otigit ul
 falso prox
 testificādo
 Extra iud
 diffamato
 cepto ph
 cuius. ¶ N
 tui: nō seru
 q̄ illius sūt.
 sed nec ēt in
 dicat de fac
 sed ēt de cog
 to: & aiam
 phibet cōcu
 mobilis q̄ im
 desiderabis
 hibetur cōcu
 scēdi seu dele
 tum cum sex
 tibi prohibet
 quare potius
 ponitur sub p

debita subtractio rei alienę aut detentio iuito dño.
 Q d ętingit fieri: uel occulte accipiēdo: & tūc est furtū
 aut manifeste: & uiolēter accipiēdo: & tūc est rapia:
 aut mercedē mercēnario: & debitū creditori negādo
 & n̄ reddēdo: & hęc ē iuria: aut i mercatiōibꝫ fraudē
 & dolū sciēter cōmittēdo: qđ est iniustitia: aut de mu
 tuo impēso ultra fortē aliquid recipiēdo: qđ ē usura.
 ¶ Octauum præceptuz est. (Non loqueris contra p
 ximum tuuz falsum testimoniū: in quo præcepto p
 hibet: ne hō iniurię p̄ximo ore: ul̄ q̄litercūq; hoc at
 ętingit ul̄ in iudicio: uel extra iudiciū. In iudicio de
 falso proximum accusando: uel falsum contra ipsum
 testificādo: ul̄ ętra innocētē falsam sentētiā p̄ferēdo.
 Extra iudiciū faciunt cōtra illud p̄ceptū detractores
 diffamatores: discordiag; seminatores. In isto ēt præ
 cepto phibet dñs mēdaciū: ēt si esset ad utilitatē ali
 cuius. ¶ Nonū præceptū ē. (Nō cōcupisces rē pximi
 tui: nō seruū nō ancillā: non bouē: nō asinū: nec oīa:
 q̄ illius sūt.) quasi dicat: nō solū n̄ auferes rez pximi
 sed nec ēt indebite cōcupisces. Lex at̄ humana tm̄ iu
 dicat de factis & dictis: lex aut̄ diuina nō solū d̄ istia
 sed ēt de cogitatiōibus: q̄a phibet manū a nocēdo
 to: & aiām seu uolūtātē a nocēdo. In isto aut̄ p̄cepto
 phibet cōcupiscētia oculorū respectu rei alienę tam
 mobilis q̄ immobilis. ¶ Decimum præceptū est. (Nō
 desiderabis uxorem proximi tui.) in isto præcepto p
 hibetur cōcupiscētia carnis: & actus interior cōcupi
 scēdi seu delectādi iterius i corde. Et ita n̄ idē est p̄cep
 tum cum sexto superius posito: immo diuersuz: quia
 tibi prohibetur actus exterior: hic interior. Rō autez
 quare potius prohibitio cōcupiscētię furti & mechicę
 ponitur sub præcepto q̄ concupiscētia homicidiū: &

mendacii: & falsi: ista est: quia ad concupiscentiā furti
 & mœchiæ hō aplius pnus ē: eo q̄ de se habēt rōnē
 utilis: & delectabilis: concupiscentia aut homicidii: & fal
 si d̄ se horribilis est: nec hēt aliquā rōnē boni: & ideo
 fuit phibēda cōcupiscentia furti & adulterii p̄ceptis
 sp̄alibus: non aut cōcupiscentia homicidii: uel falsi.
¶ Sciendū est aut: q̄ duo ponunt p̄cepta nature
 primum est: ut hō faciat alteri qd̄ uellet sibi fieri: mat
 thei septimo: scdm̄ ut non facias alteri: qd̄ non uis ti
 bi fieri: & h̄r thobię quarto. **¶** Hōz ergo p̄cepto
 rū numerus: & ordo sic accipit: hæc eni p̄cepta data
 fuerūt a deo pp̄lo fidei in duabus tabulis: in prima si
 qdem tabula scripta erāt tria p̄ma p̄cepta: q̄ ordi
 nant hoiez ad deū: tria eni debet ois homo dño suo.
 primū est fidelitas: & quantū ad hoc dat̄ primū p̄
 ceptū. (Nō hēbis deos alienos corā me.) secūdū: qd̄
 debet hō dño suo est reuerētia: & quātū ad hoc dat̄
 scd̄uz p̄ceptū. (Nō assumes nomen dei tui in uanū.)
 Tertiu: q̄ debet hō dño suo est famulatus: & quātū
 ad hoc dat̄ tertiū p̄ceptū. (Memēto: ut diez sabbati
 sc̄tifices.) **¶** In scda uero tabula scripta erāt alia. vii.
 p̄cepta: q̄ hoiez ordināt ad pximū: hō. n. ordināt ad
 aliquos dupl̄r. Vno qdem mō sp̄alr̄ q̄tū ad illos quo
 rū debitor est: ut eis debitū reddat: & quātū ad hoc
 est quartū p̄ceptū. (Honora p̄fem tuū & m̄fem tuā)
 hō eni a parētib⁹ hēt tria. s. esse: nutrimentū: & disci
 plinā. Alio mō ordināt hō ad alios generalit̄ q̄tū ad
 oēs: ut nulli nocumētū inferat: nec opere: nec ore: nec
 corde. Ope qd̄ nec q̄tū ad p̄sonā seu p̄sonę cōsistētiā
 & q̄tū ad hoc ponit̄ q̄ntū p̄ceptū. (Nō occides.) Nec
 quātū ad p̄sonā cōiūctā: & quātū ad hoc ponitur
 sextum p̄ceptū. (Non mechaberis.) Nec quātū
 ad rem

ad rem pos
 p̄ceptū. (No
 mo nocum
 octaum pra
 tuum falsu
 inferetur no
 scientiam: q
 tum ad con
 est nonum
 tui.) Alio
 nis: & qua
 (Non desic
 p̄cepta i
¶ Vnum
 Sabbata
 Non sis oc
 Alerius s
¶ Itē ali
 quæ cōmit

¶ Qui col
 Articulos p
 Voti trans
 Et tardans
 Fine malo
 Incantans:
 Inueniens
 Orans: ob
 Blasphema
 Vel non po
 Cibans ut
 Vnum cole

ad rem possessam: & quantum ad hoc ponit septimū
 præceptū. (Nō furtum facies.) Ore quidē non est proximi
 nocumentum inferendum: & quantum ad hoc ē
 octauum præceptum. (Non loquens contra proximum
 tuum falsum testimonium.) Corde uero dupliciter
 insertur nocumentum: quantum ad duplicē concupi
 scentiam: quæ a corde procedit. Primo quidem quā
 tum ad concupiscentiā rei alienæ: & quantum ad hoc
 est nonum præceptū. (Non desiderabis rem proximi
 tui.) Alio modo quantum ad concupiscentiam car
 nis: & quantum ad hoc ponitur decimum præceptū.
 (Non desiderabis uxorem proximi tui.) Hec autem
 præcepta in his uersibus continentur.

CVnum cole deum: nec iures uana per ipsum.
 Sabbata sanctifices: habeas in honore parentes.

Non sis occisor: fur: mœchus: testis iniquus.
 Alterius sponfam: nec rem cupias alienam.

Ceterū alii uersus de .x. præceptis: in quibus continentur præcepta
 quæ committi possunt contra singula præcepta.

Contra primum præceptum:

Cui collit extra deū: uel sanctos quodcūque creatū
 Articulos fidei negans: si spemque reliquit.

Voti transgressor: uel qui mortalia uouit.

Et tardans nimium nolens implere promissum.

Fine malo uouens: ac per se uota refringens.

Incantans: faciens fieri breuia: & malefactor.

Inueniensque: docēs: adiscens: medius extans.

Orans: obseruat: qui somnia: fortibus utens.

Blasphemāsque deum: qui murmurat: ac maledicit.

Vel non posse refert: sed despicit: aspicit ipse.

Cibans ut faciat: mala prauus præterit iste.

Vnum cole deum: si scit mortaliter egit.

Contra secundum præceptū.
Qui cantans: fabulans: trufans: uel turpia dices.
 Despiciendo deuz nominat: sanctos: sacra spernens.
 Iudicio iurans: mendax: inductor ad illud.
 Periurans: dubium iurans: mortalia iurans.
 Perq; crucem: fidem: animamq; deumq;
 Si adiuret hæc dicens: mendaciter: atq; iocose.
 Et per membra dei sanctorum euangeliorum.
 Inducens falsum iurantem: quisq; scienter.
 Aduertens: frangit: ne iures uana per ipsum.

Contra tertium præceptum.
Qui non confessus: dimittens: & sacramentum.
 In festis missam: sine causa ductor ad illud.
 Qui manuale facit: uendens emit: at non edenda.
 Ieiunium frangit: qui tertia comedit hora.
 Qui facit in festo mala: prauus grauior extat.
 Assumens christma: sacramentum: uel mulierem.
 Si peccator erat mortali fune ligatus.
 Ecclesiæ uetito: qui contrahit tempore sacro.
 Chorzans: ludens: ueneri mortaliter egit.
 Sabbata sanctifices: uiolat reus: atq; superbus.

Contra quartum præceptum.
Qui præcepta dei contemnit: atq; statuta.
 Vel qui noluerit parere parentibus: atq;
 Alere: si possit extremos est obligatus.
 Irridensq; patrem: uel matrem: uel maledicens.
 Verberans: oprobrians: blasphemās: aspere turbās.
 Moritur aspernans: habeas in honore parentis.

Contra quintum præceptum.
Occisor corde: uerbo: factiq; suator.
 Incitans: & causans: cupiensq; procurat a borsum.
 Verberat: & mandans: faciensue torneamenta.

Si iudex

Si iudex co
 Sacrilegus
 Non sis occ

C Si quis
 Iulio: con
 Participan
 Reddere cu
 Excipitur
 Reddere n
 Atq; non i
 Fortunæ l
 Ac fraudat
 Hic dare
 Et fraudat
 Ledens m

C Quisq;
 Per se mol
 Atq; solut
 Incestumq;
 Cumq; mo
 Exigit in f
 Et rapiens
 Qui claz c
 Spondens
 Et qui con
 Quinq; mo
 Actibus el
 Vas: opera
 Exercens a
 Inuitans: t

Si iudex cœperit ex sacro limite prauum.
 Sacrilegus factus: ac ludens: uel mutilator.
 Non sis occisor: frangens mortaliter egit.

¶ Contra sextum præceptum.

¶ Si quis furatur: rapiens: participansq;
 Iussio: consilium: consensus: palpo reclusus.
 Participans: mutus: non obstans: non manifestans.
 Reddere cuncta debet: si causa prima fuisse.
 Excipitur mutus: non obstans: nec manifestans.
 Reddere neq; debent: qui ni sint officiales.

Atq; non in causa: primus pro parte tenetur.
 Fortunæ lufor cupiens spoliare sodalem.
 Ac fraudans ludum: retinens inductor ad illum.
 Hic dare peridenti censebitur: alter egenis.
 Et fraudans iuxta pedagia: sicq; gabellas.
 Ledens mensuras: monetas: sic malus extat.

¶ Contra septimum præceptum.

¶ Quisquis non nuptus miscebitur: ac poluetur.
 Per se molis erit: si nuptus fiet adulter.
 Atq; solutus: fornicator: extra sodomita.
 Incestumq; parens facit: & cum uirgine stuprum.
 Cumq; moniali scelus extat: sacrilegusq;
 Exigit in sacro: qui semine poluit illud.
 Et rapiens raptor: cum brutis bestia fiet.
 Qui claz contraxit: uel sponsam præuenit actu.
 Spondens contrahere mendax: ut misceat illi.
 Et qui contraxit maiori fune ligatus.
 Quinq; modis peccat: uxore maritus abutens.
 Actibus elicitis: semen cum seminat extra.
 Vas: operans: prolem deuitans: semen emittens.
 Exercens aliam cupit: arcens firme petentem.
 Inuitans: tangens: inductor: medius extans.

Lubrica uerba refert: iactans se mœchus habetur.

Contra octauum præceptum.

Qui mendax fuerit in damnū proximitatis.

Vel mala qui dicit: bona narrans: uel bona parua.

Accusans: uel hoc iurans: testis iniquus.

Accusans cæteros: odiosus: & ut mala sumant.

Detractor odio: mendaxq; relator occulti.

Vel diffamator dicens: & manifesta.

Cedula si fiat detractrix: cautio ledens.

Atq; secreta: ratumq; sigillo: uel littera clausa.

Proditor: & laudans: inducens ad supradicta.

Illa reportari gaudens est testis iniquus.

Contra nonum præceptum.

Qui cupit alterius sponsam noscatur adulter.

Vel qui desiderat affines: uel moniales.

Incestum scelus: sacrilegusq; cum uirgine stuprum.

Et cupiens fornicator fit: sitq; solutus.

Et cupiens mare: sodomitaq; bestia bruta.

Ac quotiens cupit: uel si fuit & phylocaptus.

Qui delectatur cogitando lubrica: uel qui.

Se somno polluit causans: uel postea gaudens.

Ornans ut ametur: uel amariq; gloriatur.

Abq; uiro proprio: cui hoc facit: ut sic ametur.

Vel si perpendat ruinam: uel prouocando.

Alterius sponsam cupiens: moritur lubricando.

Contra decimum præceptum.

Qui cupit alterius rem in damnuz proximitatis.

Si per uim raptor: per occultum fur malus extat.

Si per auaritiam cupiat dicitur auarus.

In rapiendo male fallere quisq; paratus.

Hæc cupiēs oīra mādata cætera frāgit.

Decimū mādatū: nec rē cupias alienā.

De præceptis

mis solu
facienda: p
de cōion
nes ceter
neatur a
iterdictū
cæteris
quadra
uidelicet
sabbato
eisdem c
dem die
male in e
Dat cruz
garia q̄r
stes: nati
ptiōis bt
um apfo
philippis
lendis: h
scti steph
uestri: cir
diebus se
duob; d
tatis: ann
maris uir

De præceptis ecclesiæ.

C. x.

Ost præcepta diuinæ legis subsequenter dicendū est de præceptis legis canonicę: siue ecclesiæ: q̄ sunt. x. ¶ Primū est de ieiuniis obſeruādis. Scđz d̄ festis collēdis. Tertiu de missis audiēdis. Quartū de decimis soluēdis. Quintū de cōfessione salti semel in āno faciēda: postq̄ q̄s ad ānos discretiōis puenerit. Sextū de cōione in pascha. Septimū de nō comedēdo carnes ceteris diebus. Octauū: q̄ diebus ieiuniorū abstineatur a qbūsdā cibariis. Nonū de tēpe: quo nuptiæ iterdicūtur. Decimū: q̄ debitū coniugale nō exigatur ceteris dieb⁹: & t̄pib⁹. Hi sūt dies ieiuniorū: uz tota quadragesima p̄ter dies dñicos. Quattuor tēpa āni: uidelicet. uernale scilicet in quarta: & sexta feriis: & sabbato post primā dñicā quadragesimæ: estiuale in eisdem diebus post festū penthecostes: autūnale in eisdem diebus post festū sanctę crucis de septēbri: hyem⁹ male in eisdē diebus post festū sanctę lucię: un̄ uersus. Dat crux lucia: cinisq;: & charismata dia. Vt sit i angaria q̄rta sequēs feria. Vigilia natalis dñi: p̄thecostes: natiuitatis sc̄i ioānis baptistę: sc̄ti lauretīi: assūptiōis b̄tē marię sp̄ uirginis: oīum s̄ctorū: uigilię oīum ap̄lorū: p̄terq̄ sc̄ti ioannis euāgelistę: & sanctōrum philippi & iacobi. ¶ Scđm præceptū est de festis collēdis: hi aut sunt dies festi collēdi natiuitatis dñi: sc̄ti stephāi sc̄ti ioannis euāgelistę sc̄torū: inocētū sc̄ti filuestri: circūcisiōis dñi: epiphanię paschę cū duobus diebus sequentibus: ascensionis dñi: p̄thecostes cuz duob⁹ dieb⁹ sequētib⁹: solēnitatis corp̄is xp̄i natiuitatis: annunciatiōis: assūptiōis: & purificatiōis b̄tē marię uirginis: natiuitatis sc̄ti ioannis baptistę: duo

decim apostolorum sancti laurentii : dedicatiōis sancti michaelis : solennitatis oīum sanctorū : sancti martini : inuētiōis sanctæ crucis : dies dñici : festiuitates : q̄s singuli epi in suis ep̄atibus laudauere . ¶ Tertiu p̄ceptū est de missis audiēdis : audiendę sunt at̄ missę oib⁹ diebus dñicis : & festis solēnibus ab ecclesia institutis . ¶ Quartū p̄ceptū est de decimis soluendis . Circa qđ sciendū : qđ duę sunt spēs decimarū : quædam . n . sunt p̄sonales : quædā uero p̄diales . Personales sūt : quæ pueniunt ex negociatione : artificio : seu scia : militia . aut uenatione : & hmōi . Prędiales uero sunt : q̄ pueniunt ex p̄diis : prędiales decimę dādę sunt statim qđ fructus p̄cipiunt : p̄sonales aut̄ possunt dari usq; ad finē āni . Ad solutionē aut̄ decimarū hoies tenent partim ex iure naturali : qđ naturale est : ut hi qui diuino cultui sunt mācipati : & populo spiritualia ministrant : ab eodem necessaria recipiāt : partiz ex de terminatio ne ecclesiæ : qđ ita decreuit : ut qlibet decimā partē bonorū suorū iuste acq̄sitorū dei ministris tribuat . Vñ decimę p̄diales dādę sunt ecclesiæ : ubi sitū est p̄diū : personales uero ep̄o : uel ecclesię : a qbus p̄cipiūt sacramēta . Dandę sunt aut̄ decimę de melioribus : uel saltē mediocrib⁹ : & hoc d̄ oibus fructibus terrarū : arborū ortorum : nutrimentis animalium : lana : lacte fœno lignis : piscationibus : uenationibus : affectis : pensionibus : molendinis etiam ad uentum : balneis : fulloniis : mineris : lapidicinis . Excusant aut̄ a solutione decimarū illi : in quorum locis ex antiqua consuetudine decimę non soluunt̄ . Si tamen ecclesia hoc exigeret tenerent soluere : alias si obstinati eēnt : in statu dānationis existerent . Multa alia de decimis uide in sūma pilana : & sūma cōfessorū . ¶ Quintū p̄ceptū est de cōfessione

sione sen
aut̄ sacer
papa : leg
re p̄prius
audiat :
clemētīn
dire cōfess
sicut pōt
ptatē : nō
rebuati p
rebuant̄
ep̄o sunt
Primus
qđ incu
Tertius
Quartus
homicid
cæ imun
libertatis
Censura
excōicati
cōmutati
grinatio :
& pauli r
qua omni
pensare .
in anno t
perueneri
bet haberi
sibus cōt
pura : fide
cūda . Int

sione semel in anno faciēda p̄prio sacerdoti. Proprius
 autē sacerdos est: q̄ curā aīę illius ordinariā hēt: sicut
 papa: legatus: ep̄s: & parochianus. Pōt autē cōmitte
 re p̄prius sacerdos uices suas alteri: ut subditos suos
 audiat: uñ fr̄s mēdicātes auctoritate ep̄i s̄m formā
 clemētinaē ad audiētā cōfessionū expositi possunt au
 dire cōfessiōes: & absoluere: & p̄nitentias iniūgere:
 sicut pōt parochialis sacerdos: q̄ lz hēt ordinariam
 p̄tātē: nō tñ plenariam hēt, ¶ Sed sunt aliqui casus
 reuati papæ: & aliq̄ ep̄scopo dyocesano: casus at̄ q̄
 reuati papę: uide infra i. c. d̄ excōi. Casus uo reuati
 ep̄o sunt. ix. q̄tuor de iure: & q̄nq̄ de cōsuetudine.
 Primus casus de iure ep̄o reuatus est p̄ctm̄ clerici: p̄
 q̄d̄ incurrisset irregularitatē. Sec̄d̄s est de incēdianis.
 Tertius est de p̄ctō: ubi esset indicenda solēnis p̄nia.
 Quartus est de excōicatione maiori. Quintus est de
 homicidio uolūtario. Sextus ē de uolatiōe ecclesiasticæ
 cæ imunitatis. Septimus de uolatiōe ecclesiasticæ
 libertatis. Octauus de falsariis. Nonus d̄ sacrilegiis.
 Censuras at̄: quæ reseruant̄ ep̄o: uide infra i cap̄lo d̄
 excōicatione. Reseruat̄ etiam papæ dispensatio: uel
 cōmutatio uotorum relligionis: & castitatis: & pere
 grinatio ad terrā sanctam: ad limina ap̄lorum petr̄
 & pauli romæ: & sancti iacobi in compostella. Reli
 qua omnia potest ep̄scopus commutare: ul̄ etiaz dis
 pensare. ¶ Ad confessionem autem faciendam semel
 in anno tenetur quilibet postq̄ ad annos discretionis
 peruenerit. Ad hoc autem ut confessio sit ualida: de
 bet habere infrascriptas condiciones: quæ in his uer
 sibus cōtinent̄ uidelicet. Sit simplex: humilis: cōfessio
 pura: fidelis. Atq̄ fr̄q̄ns: nuda: discreta: libēs: uere
 cūda. Integra: secreta: iachrymabilis: accelerata. For

XI
De præceptis

tis & accusans: & sit parere parata. Horum uersum declaratio sic patet. Sit simplex. scilicet ut non recitet in confessione: nisi quod ad quantitatem peccati pertinet. Humilis. scilicet ut miserum se: & infirmum confiteatur. Pura. scilicet ut recta sit confessio in tentio. Fidelis. scilicet uera: sine ulla falsitate. Atque frequens istud est de bono esse confessionis. scilicet ut homo frequenter confiteatur. Nuda: ut non inuoluat obscuritate uerborum. Discreta scilicet: ut maiora cum maiori potestate confiteatur. Liberes. id est spontanea non coacta. Verecunda. scilicet ut se erubescat: & non se iacet de peccatis propter aliquam seculi uanitatem. Integra. scilicet ut non subtrahat aliquid de his: quae manifestanda sunt. Secreta. scilicet quantum ad conditionem sacri: in quo de occultis consuegitur. Lachrymabilis: quo ad dolorem de peccato commisso. Accelerata: ut. scilicet non differat de die in diem: sed statim: uel quicquid potest confiteatur. Fortis: ut. scilicet nihil propter uerecundiam dimittat. Accusans. scilicet seipsum non alium. Et sit parere parata. scilicet sacerdoti. ¶ Sextum preceptum est de coenone. Nam quilibet postquam ad annos discretionis uenerit: tenet coicare saltem semel in anno in paschate: nisi de consilio proprii sacerdotis: & propter aliquam causam rationabilem ad tempus abstineat. Intelligitur autem in pascha secundum declarationem eugenii quarti: a sancta feria post dominicam in ramis palmarum usque ad octauas paschae inclusive. ¶ Septimum preceptum est de carnibus non comedendis ceteris diebus. Hi sunt autem dies: in quibus non licet alicui carnes comedere diebus ieiuniorum: sexta feria: & sabbato: ubi est consuetudo non comedendi. ¶ Octauum preceptum est a quibusdam cibariis abstinendum diebus ieiuniorum quae sunt ista. Nam quilibet ieiunans tenet abstinere a carnibus generaliter: ab omni regulariter: a lacticiis in quadragesima: in aliis ieiuniis seruetur consuetudo terrae. ¶ Nonum preceptum est: quo tempore interdicitur sunt nuptiae. Interdictae sunt

Vult at co
usq; ad oc
fili hiliar
cha inu
tiones ul
post pete
het octa
Coniug
Septuag
Rogam
Alius en
Dec
certis di
gale die
uis: die
saltē an
aborfus
strui nat
temptun
De it

quae qu
quando
principa
sufficit f
ano in ia
unus die
a. & ppt

Sunt autem celebrationes nuptiarum a prima dominica aduentus usque ad octavas epiphanię inclusive: qua die est festum sancti hilarii. Item a septuagesima usque ad octavas paschę inclusive: & a dominica ante ascensionem: siue ante rogationes usque ad festum trinitatis: quod est in dominica prima post pentecostes exclusive: quia festum pentecostes non habet octavas: & de hoc dantur sequentes uersus. u. z. Coniugium prohibet aduentus: hylarisque relaxat. Septuagesima uetat: octaua paschę relaxat.

Rogamen prohibet: sed condit trina potestas.

Aliis enim temporibus possunt nuptie celebrari.

Decimum preceptum est: quod debitum coniugale non exigatur certis diebus: uel temporibus: non licet autem exigere debitum coniugale diebus infrascriptis. u. z. Diebus dominicis: & festiuis: diebus iuniorum: diebus processionum: tribus diebus saltem ante sacramentum: tempore pignationis si sit piculum abortus: tempore purificationis post partum: tempore menstrui naturalis. Non est tamen peccatum mortale: nisi fiat in contemptum sacrorum dierum: uel ordinacionis ecclesie.

De iuentione paschę: et aliorum festorum mobilium. C. xi

D observatione autem tertii precepti pertinet scire festa: quorum quædam dicuntur imobilia: quæ ponuntur in chalendario sub certis litteris: sicut natale: & alia festa aliorum sanctorum: alia dicuntur mobilia quæ quandoque a natali aliquando propinquius: alii quando remotius celebrantur: inter quæ pascha est principale. Ad sciendum autem festa imobilia sufficit scire mutationem litterę dominicalis: quæ mutat in octavo in ianuario. Sunt enim in anno. s. z. septimanę & unus dies: unum prima littera chalendarii est. a. & ultima est a. & propter hoc: quia ista ultima littera est ultra septi

De præceptis

manas in año: ideo mutatur quolibet año littera dominicalis: sicut patet de se. Sed q̄a in año ultra tēpus prætaxatū: otinentur plus sex horæ: quæ in chaledario nō quottantur: ideo in quarto año simul ogregatur: & faciūt unā diē nālē. s. 24. horas: & sic fit bissextus: q̄a additur una dies. Statutur enī duobus diebus sup̄ último. s. februarii i festo. s. scti matthie: & mutatur ibi iterū lra dn̄icalis. ¶ Est autē aduertēdū: q̄ in mutatione lre dn̄icalis retroceditur: ut si hoc año lra dn̄icalis sit. a. sequenti año erit. g. alio. f. & sic ultra. Festa autē mobilia breuiter sciūt hoc mō: renouatio: siue dies p̄ma lunæ designatur p̄ illū num̄ey: q̄ ponitur in chaledario ante lras: q̄ uocatur aureus numerus: ita q̄ hoc año. s. año dñi. M. cccxxxiii. designat p̄ quaternariū: q̄ ponitur in ianuario añ diē: quo celebratur festū fabiani & sebastiani: & ubicūq; hoc anno in toto chaledario inuenietur quaternarius ibi inuenietur luna priā: & año sequēti: ubicūq; qnarius inuenietur: in alio ubicūq; senarius: & sic p̄cedēdo usq; ad. xix. & tūc reuertē ad unitatē & dualitatē: & sic semp̄ circulādo a. xix. ad unitatē talis p̄matio lunæ cōtinuat. Quibus suppositis: querat̄ i chaledario primū. c. mēsis martii: nonis. s. martii. i. in festo scti thomæ de agno: quo habito: querat̄ aureū numerū illi año deseruiētē post diē p̄dictā: & si nō inueniāt in illo mense: querat̄ in p̄ncipio aprilis. Quo habito icipiat̄ illo die illū icludendo: & cōputent̄. 14. dies: & sequenti dn̄ica erit pascha: siue in ipsa die. 14. si fuerit dn̄ica. Habito autē die pasche si retrocedat̄ p̄. vi. septimanas ē dn̄ica quadragesimæ: & añ illā per tres septimanas: est dn̄ica. lxx. Post q̄nque autē septimanas a pascha est dn̄ica in rogatiōibus: & sequēti feria. v. festū ascensionis.

ascensionis
septima
viii. sept
festum t
potest h
nas: ubi
septima
stū pasce
Post epy
Huius
tio luna
tiam p
celebra
drex:
si festu

De

hūana i
Vf dicit
aliæ uir
a more:
aut orde
ribus in
nū aut f
gnitio: &
excussio.
cuiusmo
huiusmo
trifeco: c

ascensionis. Et patet et de festo penthecostes post .vii. septimanas a pascha & festū sanctissimæ trinitatis post .viii. septimanas a pascha: feria uero quinta post ipsum festum trinitatis est festū sacratissimi corporis xpi: & potest haberi pascha per hos uersus. Post martis nonas: ubi sit noua luna require. Mox ubi transierit: bis septima pascha patebit. ¶ Item ad inueniendum festū paschæ per aliā rationē datur sequens uersus uz. Post epy. ter. pri. ter. do. canitur resurrexi.

Huius uersus ista est declaratio. Inuenitur ter primatio lunæ post festū epyphanix: & tertia dñica post tertiam primationem lunæ erit pascha. ¶ Aduetus dñi celebratur in dñica: quæ uicinior est festo sancti andree: siue præcedat: siue sequatur: uel in ipsa dñica si festum sancti andree in dñica uenerit.

De uirtutibus cardinalibus.

Cap. xii.

Quattuor sūt uirtutes cardinales: uidelicet: prudentia: iustitia: fortitudo: & temperantia. Dicuntur autē cardiales a cardine: quia sicut ostendit uertitur in cardinibus & sustentatur: ita uita humana in his uirtutibus quātū. s. ad rectā uersationē. ¶ Dicuntur cardinales: quia sūt principales: & ad eas omnes alias uirtutes morales reducuntur. Morales autē dicuntur a more: quia per morē: seu consuetudinē acquiruntur. Earum autē ordo: & numerus sic accipitur: quia homo ordinatur in moribus in faciēdo bonū: & declinādo a malo. Ad bonū autē faciēdū requiritur eiusdem boni: & sui contrarii cognitio: & hæc est prudentia. Requiritur etiam boni cognitio excussio: & hæc est iustitia. Malū autē oritur intrinsecus: cuiusmodi sunt passiones brutales concupiscētiæ iræ: & huiusmodi: & moderantur per temperantiā: aut infertur ab extrinsecis: cuiusmodi est passio timoris respectu mali su-

De uirtutibus

turi: & passio doloris respectu mali p̄sētis: & has passiones reprimat fortitudo. Prudētia igit̄ p̄ficit in intellectu ad dirigēdā totā uitā humanā: cōsistit aut̄ in hoc: q̄ quisq; sciat inuenire mediū fm̄ rectā rōnem in his quæ sūt ab hoīe faciēda: ut uidelicet q̄s sciat seipsū: & alios regere. Diffinit̄ aut̄ prudentia sic. Prudentia ē bonarū rerū: atq; malarū utrarūq; discretio. Species prudentiæ sunt hęc. uz. Prouidētia: quæ est præsentiū notio: & futurorū cognitio: p̄tractans euentum: Alia est circūspectio: quæ est uirtus diligēter negociū circūstantias examinās. Tertia est cautio: quæ est uirtus p̄ discretionē uirtutū a uitis impedimenta aufugiens. Iustitia perficit uoluntatē ad reddendū unicuiq; qd̄ suū est. Cōsistit aut̄ in hoc: q̄ seruet æqualitas inter hoīes cōmunicātes adiuicē quātū ad res exteriores: q̄bus utūtur. Hęc aut̄ sic diffinit̄. Iustitia est uirtus singularis s̄z iusti electionē: q̄ qua rōne diiudicās. Species aut̄ iustitiæ sunt hęc. uz. Seueritas: quæ est uirtus debito supplicio cohercēs iniuriā. Eqtas: quæ est iustitia dulcore misericordiæ rigorosa tēperās. Veritas: quæ ē uirtus: per quam imutata ea: quæ sūt: aut futura sunt: dicunt̄. Obediētia: quæ est uirtus: quæ legitima superiorū p̄cepta exegit̄. Liberalitas: quæ est uirtus bñficioꝝ erogatrix. Benignitas: quæ est uirtus ad bñfaciēdū exposita sui cunctos inuitans dulcedine. Benignitatis autē istæ sunt species: uidelicet religio: quæ est uirtus diuinitatis curā gerens: cerimoniam offerens. Pietas: quæ est uirtus: per quam sanguine cōiunctis: & patriæ beniuolis officiū: & diligēs attribuitur cultus. Innocentia: quæ est uirtus omnē iniuriæ illationē abhorrens. Humanitas: quæ est uirtus: quæ miserationis affectu nos iuicem tuemur. Misericordia:

eordia: quæ
te afflictio
citiarū: &
uolūtate
graubus
matis del
cordia: quæ
iure spon
luntas en
diligitur
aggreditur
mortis.
ma ad to
tio dict
incūba
rata per
P̄ istē f
tas: quæ
aggressi
rorū con
ducēs re
modita
formid
melias
portare
pposito
tia: ad r
sistit en
in mod
teorū &
rōnis d
P̄ istē f

eordia: quæ est uirtus: per quã animus sup calamita
 te afflictioꝝ mouet. Gratia: quæ est uirtus: qua ami
 citiaꝝ: & officioꝝ alterius memoria remuneradi
 uolũtate continet. Reueretia: que est uirtus personis
 graubus: uel aliqua dignitate sine prælatioe subli
 matis debite honorificationis cultũ exhibens. Con
 cordia: quæ est uirtus cõciues: & cõpatriotas in eodẽ
 iure spontanee nectens. Amicitia: quæ est bona uo
 luntas erga aliquã personam causa illius tantũ: qui
 diligitur. Fortitudo perficit irascibile circa difficulta
 aggredienda: uel sustinenda maxime circa pericula
 mortis. Consistit enim in hoc: q̄ mens hominis sit fir
 ma ad toleranda aduersa: & ne resiliat ab eo: qđ ra
 tio dictauerit faciendũ: propter aliquod difficile: qđ
 incũbat. Hæc autẽ sic diffinitur. Fortitudo est cõside
 rata periculoz susceptio: & diuturna laborũ p̄pessio
 ¶ Istę sunt species fortitudinis uidelicet: magnanimi
 tas: quæ est difficultũ rez spontanea: & rationalis
 aggressio. Magnificencia: quæ est difficultũ: atq; p̄cla
 roꝝ consumatio. Fiducia: quæ est certa spes animi: p̄
 ducẽs rem inchoatã ad finem. Securitas: quæ est inco
 moditates imminentes: uel affines rei inchoatæ non
 formidare. Patientia: quæ est iniuriarum: atq; cõtu
 meliaꝝ: & omnis aduersitatis impetus equanimiter
 portare. Constantia: quæ est stabilitas animi firmi in
 p̄posito p̄seuerã. Tẽperantia: quæ pficit occupatã
 tia: ad refrenandas: & regulãdas passioes ipsius. Cõ
 sistit eni in repræssioe passioũ brutalium: & præcipue
 in moderatioe delectationũ: tactus & gustus. i. uene
 reoz & cibarioꝝ. Hæc autẽ sic diffinitur. Tẽpãtia est
 ronis dñum in libidine: & alios motus ip̄ortunos.
 ¶ Istę sunt species temperatiz uidelicet. Modestia: q̄

is: & has pas
 pficit intelle
 t aut in hoc:
 rōnem in his
 sciat seipsũ:
 c. Prudentia
 etio. Species
 e est præsen
 ns euentum:
 geter negociũ
 o: quæ est uir
 menta aufugi
 ndũ unicuiq;
 æqualitas in
 d res exterior
 iustitia est uir
 ne diudicãs.
 tas: quæ est
 Eqtas: quæ
 tẽperãs. Veri
 quæ sũt: aut
 uirtus: quæ le
 litas: quæ est
 quæ est uirt
 ans dulcedi
 uidelicet reli
 ens: cerimonia
 uam sanguie
 diligẽs attri
 s omne inu
 uæ est uirtus:
 mur. Miseric
 cordia:

De septem donis

est uirtus: quæ facit cultū: & motum: & oēm natura
lem occupationem ultra defectū: & citra excessum si
stere. Verecundia: quæ est in gestu: & uerbo honesta
tē seruare. Abstinētia: q̄ est statutū tempus cibādi n̄
preuenire. Moderantia: quæ est nimium ciborū appe
titum rōnis iperio reuocare. Honestas: quæ est nec la
uiores cibos querere: nec in apparatu operam dare.
Parcitas: quæ est mentū iram refectionis nō excedere.
Sobrietas: quæ est in potu excessum cohibere. Pudi
citia: q̄ est moderamine rōnis petulantiā domare. Sub
istis ergo quatuor uirtutib⁹. prudētia: iustitia fortitudie
& tēperantia: oēs aliq̄ uirtutes morales continent: sicut
pulschre & cōplete determinat sanct⁹ tho. i scda scdē.

C De donis spūs sancti: & distinctione eorū. Ca. 13

Ona spūs sancti ponuntur septem: quæ habē
tur esaiæ undecio uidelicet. (Donū sapien
tiæ & intellectus: cōsiliū & fortitudinis: scien
tiæ & pietatis: & timoris dñi.) Differūt at
a uirtutibus moralibus: quia uirtutes morales p̄ficiūt
hoiē secundū q̄ natus aptus est moueri & regi per
imperium rōnis: dona autē p̄ficiūt hominē per cōpati
onem ad regimē spūs sancti: ut p̄mpte obediat ei. Di
stinguūt autē dona adinuicē: quia rō in speculabilibus
p̄ficiūt ad app̄hēdēdū p̄ intellectū: ad iudicāduz p̄
sapiētiā: in practicis uero: seu agibilib⁹ ad app̄hē
dendū per cōsiliū: ad iudicandū per scien
tiam. Vis autē appetitiua p̄ficiūt in his: quæ sunt ad
alterum p̄ pietatē: in his at̄ q̄ sunt ad seipm̄ contra ti
morē piculorū p̄ficiūt per fortitudinē: cōtra cōcupiscen
tiam autem inordinatam delectabiliū per timorē.
Donum igitur sapiētiæ dicit rectitudinē cōsiliū
de rebus diuinis cōspiciendis quo ad intellectū: &
cōsulendis

cōsulendis
deo. Do
datū a d
gnitior
ualemus
a deo p
sufficiē
q̄ aius
da a noi
q̄ animi
duz se p
dere qu
prātē ex
hoīs m
ctum f
hō a sp
refugia
scilicet
um offe
liter tim
lis p̄ qu
q̄ intro
lis: p̄ qu
lū timor
differēs
C De
spiritua

consulēdis quo ad effectū: & hoc p regulas ispiratas a
 deo. Donū intellectus signat quoddaz lumen nobis
 datū a deo ad cognoscēdū ueritatē diuinā: ad cui⁹ co
 gnitionē per uirtutē luminis naturalis ptingere non
 ualemus. Donū consilii cōsistit in hoc: q̄ homo dir gīt
 a deo p modū cōsulentis in agēdis: circa q̄ nō dirigit
 sufficienter inq̄sitiō nālis. Donū sciē cōsistit in hoc
 q̄ ai⁹ hōis instruitur a deo ad discernēdum creden
 da a non credendis. Donū fortitudinis cōsistit in hoc
 q̄ animus hominis moueatur a spūsc̄to ad cōsiten
 duz se posse puenire ad finē boni opis ichoati: & eua
 dere quēcūq; pericula iminentia: licet etiam naturæ
 prātē excedāt. Donū pietatis cōsistit in hoc: q̄ ai⁹
 hōis moueat a spūsc̄to ad exhibendū quændā affe
 ctum filialē deo. Donū timoris est: per qd mouetur
 hō a spūsc̄to: ut semper querat esse subiectus deo: &
 refugiat se subducere ab eo. Est at timor multiplex
 scilicet, Mundanus: quo homo pp timorē mundi de
 um offendit. Hūanus siue naturalis: quo hō natura
 liter timet mortē mutilatiōem: & huiusmodi. Seru
 lis p quē qs retrahit a peccato timore pœnē. Initialis
 q̄ introducit charitatē: sicut cetera introducit lumē. Fila
 lis: p quē hō amore iustitiæ benefacit. Et isto mō so
 lū timor ē donū spirituffancti: timor uero human⁹ ē i
 differēs. initialis uero & hūilis boni sūt: sed ipsecti.

De operibus misericordiae tam corporalibus q̄
 spiritualibus. Caplm. 14

PERA misericordiae in duo genera diui
 dunt: quēdā enim sūt corporalia quēdā
 spūalia: corpalia ordinant ad subleuatio
 nē idigētiae corporalis: spūalia autē ad
 subleuatiōez indigentiae spūalis. Primæ

K

sunt septē species: siue partes: quarū sex primę ponuntur matthei uigesimo quinto: & et habet thobix secūdo. Primū igit opus misericordix est refectio esuriētis: & cōsistit in hoc: ut cū aliq̄ uidet aliquē famis inedia laborātē: dato ei cibo ipsum reficiat. Scdm est potatio sitiētū: & cōsistit in hoc: ut sitiētē hō refrigeret: dato sibi potu. Tertiu est receptio: siue collectio peregrinorū qđ cōsistit in hoc qđ homo hōi non hnti hospitū cōicet domū suā. Quartū est coopertio nudorū: & cōsistit in hoc: qđ si hō uiderit proximū fr̄gori expositū: pp defectū uestis: eū p possibilitate sua fatagat opire. Quintū est uisitatio infirmorū: quæ cōsistit in hoc: qđ homo pximo infirmo cōpatiēs pcurat: si sibi poterit sanitatē: uel saltē sua præsētia: dolorē eius: quantum poterit: alleuiet. Sextū est redēptio captiuorū: & cōsistit i hoc: qđ hō uolētē oppressus & iniuste eripiat cōsilio: auxilio: & fauore: & incarcēatos uisitet: & subueniat eis dē misericordiā impēdēdo iuxta pceptū saluatoris. Septimū est sepultura mortuorū: qđ cōsistit i hoc: qđ hō pcurat defunctus ecclesiasticā sepulturā: si eis nō fuerit interdīcta. Interdicta uero ē fm iura ecclesiastica sepultura his: qđ seipfos occidūt. Itē his: qđ p suis scelerib⁹ sine pnia occidūt. Itē excōnicatis. Itē his qđ moriunt in torneamētis. Itē infidelib⁹: hæreticis: sortilegis: scismaticis. Itē his: qđ moriunt in pctō mortali: si de hoc cōsiterit. Itē religiosi qđ moriunt pprietarij: & sine pnia decedūt. De his ergo opib⁹ misericordię disceptabit xp̄s cū hoib⁹ in iudicio: ut pz in mattheo. Cōtinent āt hæc opa in hoc uersu: uz. Pasco: potō: lego: tego: uisito: libero: condo. Opa misericordię spiritualis sunt alia. vii. qđ continent in hoc ūsu. Instrue: cōsule: solare corrige: pce: fer: ora.

Primum

Primū
ut si qu
necessita
officiū
fiasticū:
dit: sic
bitante
quem i
fi sciat c
cōfirm
stem p
gustia
tet: &
fiasticū
Quart
ea: qđ c
irrogat
rat ex
nocent
est sup
debilit
cident
rales et
repræh
lath, se
bitis le
seruati
li hoim
p inuic
tib⁹ uo
sunt cō
nit: ga

Primum opus est instruere ignorantes quantum ad speculabilia ut si quis uideat aliquem ignorantem aliquid: quod sit necessarium ad salutem anime: uel quod aliquo modo ad officium suum spectet: ipsum debeat informare ecclesiastici: 18. (Qui misericordiam habet: docet: & erudit: sicut pastor gregem suum). Secundum est consilium dubitantem quantum ad agibilia: ut cum quis uidet aliquem in aliquo negotio uacillantem: det ei consilium si sciat quid facere debeat. Iob quarto. (Vacillantes confirmauerunt sermones tui.) Tertium est consolari tristem propter aduersa: ut scilicet quando quis uidet alium in angustia & afflictione constitutum ipsum ad patientiam inuitet: & inducat ad consolationem: & leticiam spirituale: ecclesiastici septimo. (Ne desis plorantibus in consolationem.) Quartum est indulgere commissam poenitentiam quantum ad ea: que contra se commissa sunt: ut scilicet illi: qui iniuriam irrogauerit personalem: is cui iniuria est illata: remittat ex corde: ecclesiastici. i. (Relinque proximo tuo nocentem te: & tunc soluentur peccata tua. Quin tum est supportare defectuosum: seu onera aliorum: siue sint debilitates corporales: & defectus naturales: seu etiam accidentales: sicut infirmitates: siue passiones spirituales: morales etiam: & uoluntarii defectus sunt supportandi: & reprehendendi debitis circumstantiis obseruatis galath. sexto. (Alter alteri onera portate: & sic ad implebitis legem christi. Sextum est orare pro collato: seu conseruatione: seu augmentatione boni: & remotioe mali hominum: qui sunt nobiscum in uia: iacobi quinto. (Orate pro inuicem: ut saluemini.) luc. sexto. (Orate pro persequentibus uos.) Septimum est corrigere deliquentem quantum ad ea que sunt contra deum uel proximum commissa: quod ideo ultimum ponitur: quia plus circa eum insistit. Constitit ergo correctio fra

terna in hoc: ut si quis sciat alium crimen: aut peccatum commisisse: suadeat poenitentiam peccatori. Et si uideat eum ad peccandum dispositum: quod praestet impedimentum: nec peccet: ecclesiastici. 19. (Corripe proximum.)

¶ De correctione fraterna: & ordine eiusdem. Cap. 15.

N correctione fraterna ordo seruandus est: quia peccatum aliud est occultum: aliud est manifestum. Si occultum: tunc secrete monendus est: quod peccatum commisit: quod si secreto correctus non se emendauerit: monendus est sedo coram paucis: per quos conuincendus est: si postea negauerit: & si necesse se correxit: est ad denunciationem procedendum. Est autem cauendum: quod si peccatum occultum cedat in damnum totius communitatis: sicut haeresis: uel perditio ciuitatis in hoc casu est statim ad denunciationem procedendum: nisi firmiter crederetur: quod statim per secretam monitionem malis huiusmodi praestaret impedimentum. De occultis autem quo ad personam: sed notoriis quo ad factum: est maius dubium: sicut si incendium factum sit: & nescitur a quo. In manifestis autem peccatis: ut sunt ea: quae fiunt publice: per quem scandalizatur populus: est statim ad denunciationem procedendum. Ad hunc autem ordinem correctionis praescripti tenetur ex precepto: alii autem ex consilio tantum ad peccatum commissum. Ex precepto autem quo ad committendum maxime si probabile dicitur correctione speretur: si enim homo uideretur: quod nihil proficeret: sed forte deterior fieret ille: qui corrigitur: forsitan eum cedendum. Hic autem ordo correctionis habetur mathematici. 18. ubi Christus dixit petro. (Si peccauerit in te frater tuus. id est. te solo sciente: corripe eum in ter te & ipsum solum.) Est autem attendendum: quod haec correctio intelligitur: de generibus criminum: quae derogant famae: de leuibus enim: quae famae non derogant: cuiusmodi

eiusdem
accusationem
dum: quod
tate: quod
peccatum
dicitur agere
deus est
nunciatur
¶ De
& de c

cōtem
bus:
filius
dix:
cipali
uino
ad uit
digni
fuit au
qui in
fapier
terius
ginū:
lior q
aut q
peres
carna
um. n

culi sunt ea: de quibus religiosi in capitulo se
accusant: hæc correctio non est necessaria. Item sciē
dum: q̄ si prælatus p̄ciperet subdito de dicenda ueri
tate contra hunc ordinē ad nō cōstitutum: ipse mortale
peccaret: & etiā sibi obediens quasi contra p̄ceptum
dñi agens: unde non esset sibi obediendum: q̄a solus
deus est iudex occultorū: & non homo. Et ideo in de
nunciatione criminū: caute & consulte est p̄cedēdū.

¶ De quibusdā ad p̄fectionē huius uitæ iducētibus:
& de octo beatitudinibus: & aliis quibusdā. Ca. 16.

N

unc subsequenter dicendū est de quibusdā
ad p̄fectionem huius uitæ inducentibus: &
postea de quibusdā ad futurā uitā p̄tinētibus.

¶ Circa primū dicēdū est de uita actiua &
cōtemplatiua. Vita actiua consistit in agibilibus oī
bus: siue sint ad seipsū: siue ad aliū: sed principalit̄
consistit in his: quæ ad aliū sunt: ut sunt opa misericor
diæ: de quibus dictū est. Vita uero cōtemplatiua prin
cipaliter consistit in cōtemplatione: & speculatione di
uinorū. ¶ Et est sciendū: q̄ uita actiua est dispositio
ad uitā cōtemplatiuā: quæ quē uita cōtemplatiua est
dignior uita actiua: licet uita actiua sit utilior. Cōsi
stunt autē uita cōtemplatiua in actu altissimę potentię:
qui in nobis est. s. intellectus: & habitu nobilissimo. s.
sapientia: & in obiecto dignissimo: quod est deus. ¶ VI
terius sciendū est: q̄ tres sunt status ecclesiæ: uiz. uir
ginū: continentū: & coniugatorū: primus status est me
lior q̄ secundus: & secundus q̄ tertius. Consequuntur
autē cōternā beatitudinē octo genera p̄sonarū. uiz. Pau
peres spiritu: id est abstinentes ab amore mūdi: scilicet
carnaliū uoluptatū: diuitiarū: ac p̄prie excellentię talis
um. n. merito est regnū cœlorū. ¶ Itē mites. i. mansue

ti: q ad nullā contumeliā mouent: & tales digne possi-
 debūt terrā. Itē lugentes p peccatis: & ipsa odiētes:
 & ad destructionē eorū assurgentes: talibus consolatio
 futura pręparatur. ¶ Itē esurientes: & sitientes iusti-
 tiā. i. uehementer desiderantes sūmum bonū: & ideo
 tales saturabuntur. Itē misericordes: q scilicet i operi-
 bus misericordię se exercēt: isti misericordiam conse-
 quentur. Itē mundo corde: idest existētes animo pur-
 gato: & alieno ab iniquitatibus huius mūdi: & ta-
 les uidebūt deū: & ardētissime diligent. Item paci-
 ci: idest illi: q nullā contradicōem habent a mūdo:
 a diabolo: uel a carne: uel aliqua contradicō eis ef-
 fax ē: tales merito filii dei uocabūtur. Itē psecutionē
 patiētes propter iustitiā: & talis est regnū cęlorū: ha-
 rū beatitudinū numerus accipitur sūm integritatē pse-
 ctionis. Requiritur autē tria ad integritatē pfectio-
 nis. s. recessus a malo: pcessus in bono: & pfectus sta-
 tus in optimo. Sane omne malū pcedit ex tumore su-
 perbię: aut ex rancore malicię: aut ex langore cōcupi-
 scentię. Contra tumore superbię est paupertas spūs: cō-
 tra rancorē malicię est mititas: cōtra langorē cōcupi-
 scentię est luctus. Itē pfectus attenditur sūm duas ui-
 as dñi. s. misericordiā & ueritatē: de qbus ps. (Vni-
 uerse uic dñi misericordia & ueritas.) Et ad uia mise-
 ricordię correspondent misericordes: ad uia uero ueri-
 tatis correspondēt esurientes: & sitiētes iustitiā. Prę-
 terea status in optimo attenditur in duobus. s. in lim-
 pida cognitione: & huic correspondet mundicia cor-
 dis: quę ualet ad uidēdū deū. Secūdo attēdit in trā-
 quilla affectiōe & huic correspondet pax mentis ad
 fruēdū pfecte deū. ¶ Per has septē beatitudines exclu-
 duntur. vii. peccata mortalia: paupertas spiritus ex-
 cludit

cludit su-
 cius inu-
 inuident
 mundici-
 uit uētri-
 sipit ois
 cet: fere
 fere chr-
 peccati c-
 rię prę-
 sū: asper-
 sapienti-
 debet h-
 obediē-
 bet hab-
 cogitat-
 haberi-
 tio disci-
 sua. Isti
 cata: tim-
 iniurias:
 deus non
 pœniten-
 tientia. I-
 ritas: ga-
 tas: ben-
 tia: calli-
 nis: unio-
 li: mutu-
 languor
 C De d-
 fructibus

cludit superbiam: mititas: siue mansuetudo iram: lu-
 crus inuidiam: q̄a qui lugent aliorum peccata: non
 inuident eis: efuries accidiã: misericordia auaritiam:
 mundicia cordis gulam: q̄a cordis mundicia non ser-
 uit uetri: pax excludit luxuriã: q̄a gustato sp̄u dei de-
 sipit ois caro. ¶ Isti sunt planctus spirituales. uideli-
 cet: flere temporis amissionẽ: flere uitã male correctã:
 flere christi passionẽ: flere ob pximi cõpassionẽ: flere
 peccati cõmissionẽ: flere gratiæ optationẽ: flere glo-
 riæ præmiationem. Ista sunt: quæ faciunt seruũ chri-
 sti: asperitas pœnitentiæ: puritas cõsciẽtię præclaritas
 sapientiæ: çquitas iustitiæ: largitas misericordiæ. Ista
 debet habere unusq̄sq; ad deũ .uz. dilectionẽ purã:
 obedientiam ueram: p̄seuerantiã cõtinuam. Ista de-
 bet haberet qlibet uersus seipsuz. .uz. Intentio iusta:
 cogitatio facta: uerbũ bonũ: opus p̄fectũ. Ista debet
 haberi uersus pximũ. Subuẽtio charitatiua: correp-
 tio discreta: relaxatio uoluntaria: supportatio cõpas-
 siva. Isti sunt: q̄bus deus miseretur: lugentibus pec-
 cata: timentibus dei iudicia: renittẽtibus proximis
 iniurias: p̄seuerantibus in pœnitentiã. Isti sunt: quos
 deus non derelinqt: uiuentes in inocetiã: dolentes in
 pœnitentiã: studentes in sapientiã: sustinentes in pa-
 tientia. Isti sũt fructus spiritus sancti. uidelicet: cha-
 ritas: gaudium: pax: patientia: longanimitas: boni-
 tas: benignitas: mansuetudo: fides: modestia: cõtinẽ-
 tia: castitas. ¶ Isti sũt effectus sp̄us sancti. .uz. p̄fectio-
 nis: unionis: operis: delectationis: contristationis: ze-
 li: mutuæ adhesionis: extasis: liquationis: feruoris:
 languoris: p̄seuerantiæ: exultationis.

C De dotibus aiæ & corpis gl̄ificati: & aureolis: &
 fructibus cog: & de pœnis danator. **Ca. 17.**

Einde dicendū est de quibusdā: quæ ad ui
 tā aliā p̄tinēt. s. de gloria b̄tōg. Septē ergo
 dotes ponunt: tres quo ad aīam: & q̄ttuor
 quo ad corpus prima: dos aīæ est uisio dei
 per essentiaz primæ: iōa. q̄nto. (Videbimus eū sicuti
 est.) & in hoc consistit beatitudo: & premiū essentia
 le iōa. 17. (Hæc est uita æterna: ut cognoscant te ue
 rū deū.) Sc̄da est cōprehensio q̄ cōprehendemus deū
 sicut mercedē n̄iaz p̄mæ ad Cor. q̄nto (Sic currite ut
 cōprehendatis: glosa. brauiū æternæ retributiōis.)
 Tertia est fructio: qua in deo delectabimur iob. 21.
 (Tunc sup̄ oipotētē delitiis asilues.) Visio ergo cla
 ra r̄ndet fidei: cōprehensio spei: fructio charitati: quæ
 sunt tres uirtutes theologice: quas habemus in uia.
 Prima dos corpis est impassibilitas: ad quā sequitur
 immortalitas priæ. Cor. 15. (Op̄ corruptibile hoc idu
 ere incorruptiōem.) Corpus enī ex tūc nō lædet: nō
 dissoluēt: nō esuriet: nec mō aliquo mali: uel doloris
 aliquid patiet. Sc̄da est claritas. (Math. 25. (Fulge
 b̄t iusti tanq̄ sol in regno p̄ris mei.) Item ad phil.
 tertio. (Saluatorē expectamus d̄m nostrū iēsū xp̄s
 qui reformabit corpus humilitatis nostræ & figuratū
 corpi claritatis suæ.) Corpa enim b̄tōḡ clara erūt:
 sicut corpus xp̄i fuit post resurrectionē. Tertia est a
 gilitas: per quam celeriter adesse poterit corpus: ubi
 uolet aīa. Sap. tertio. (Tanq̄ scintillæ i arundinetō
 discurrent.) Quarta ē subtilitas: p̄ quā poterit quæ
 cunq̄ uoluerit: penetrare p̄mæ ad Cor. 15. (Semina
 tur corpus animale: surget spirituale.) nō dicit sp̄s:
 quasi corpus in sp̄m ouertat: sed sp̄iale: qa sibi non
 resistet: sed oīa ad uolūtū penetrabit: sicut xp̄s post re
 surrectionē intrauit ad discipulos ianuis clausis. Hg
 quattuor

quattuor
 in hac uit
 scura: tar
 possunt e
 in hoc uer
 Felix. i. b
 fruit: idel
 dunt in h
 claz. Au
 hil aliud
 ti: & assig
 phant in
 triū phan
 qui triū
 rea: quia
 sit in tr
 uero dic
 diuz de
 uictoria:
 fructus:
 tuti cōti
 nis libera
 mium qd
 sp̄ialem
 iugatis in
 denarium
 eōis: sine
 signatur.
 ri in den
 tur uidur
 totum ter
 lis. Cent

quattuor dotes erunt in bñs cōtra quattuor: q̄ sunt
 in hac uita in corpibus nostris: sunt enī passibilia: ob
 scura: tarda: & grossa: q̄a unū resistit alteri: & duo n̄
 possunt eē simul. Dotes aiæ supradictæ continentur
 in hoc uersu. Felix summa uidet: & capit: & fruitur.
 Felix. i. beatus sūma uidet. i. deū uidet: & capit: &
 fruit: id est cōprehendit. Dotes uero corporis cōprehen
 dunt in hoc uersu. Corpus erit sanū: subtile: mobile
 clarū. Aureolę et̄ ptinent ad uitā illaz aureolę aut̄ ni
 hil aliud esse uident̄ q̄ spūalis glia de pugna excellen
 ti: & assignat̄ aureolā primo martyribus: qui trium
 phant in pugna cōtra mundū. Secō uirginibus: qui
 triūphant in pugna cōtra carnē. Tertio doctoribus:
 qui triūpant cōtra diabolū. Differt at̄ aureola ab au
 rea: quia aurea dicit prēmium essentialē: quod consi
 stit in tribus dotibus animæ suprapositis: aureola
 uero dicit aliquid superadditum: id est quoddaz gau
 diuz de operibus a se factis: quæ habent rationem
 uictoriæ excellentis. Ad p̄dictā uitā etiam ptinent
 fructus: q̄ notati sunt in euangelis: q̄ fructus soli uir
 tuti cōtinentiæ debent: quæ hoiem a subiectiōe car
 nis liberat. Nihil enim aliud est fructus q̄ quoddā p̄
 mium qd̄ debetur homini ex hoc: q̄ a carnali uita in
 spūalem transit. Atribuit̄ aut̄ tricesimus fructus cō
 iugatis in quibus super obseruationē decalogi: qui p̄
 denarium signatur: non additur aliqua p̄fectiō: nisi
 cōis: sine qua non potest esse salus: quæ per ternariū
 signatur. unde tricenarius numerus ex ductu terna
 rii in denarium transit. Sexagesimus autem attribui
 tur uiduis p̄ponentibus continere: quæ addunt ad
 totum tempus futurum aliquid p̄fectiōis spiritua
 lis. Centesimus autem attribuitur uirginibus semp

gemma
100
100
Aureola
100
100
100

ā: quæ ad m
 g. Septē ergo
 am: & q̄tuor
 æ est unio dei
 inus eū sicuti
 cmiū essentia
 noscant te ue
 endemus deū
 Sic currite ut
 et̄ributiōis.)
 imur lob. 21.
 Visio ergo cla
 chantati: quę
 bemus in uia.
 d quā sequitur
 tibile hoc idu
 nō lædet: nō
 li: uel doloris
 h. 25. (Fulge
 tem ad phil.
 ostrū iesū xp̄z
 strę figuratū
 g. clara erūt:
 Tertia est a
 corpus: ubi
 i arundineto
 poterit quæ
 15. (Semina
 nō dicit spūs:
 e: q̄a sibi non
 cut xp̄s post re
 nis clausis. Hę
 quattuor

proponentibus continere: quæ iam ueniunt ad summam perfectionem castitatis. Centenarius enim numerus signat perfectionem. Istæ sunt remuneraciones: beatorum: uidelicet regnum: possessio: consolatio: saturatio: misericordia: uisio: filatio diuina. Istæ sunt gloriæ spirituales corporis glorificati: uidelicet: pulchritudo: uelocitas: fortitudo: libertas: uoluntas: laetitia. Istæ sunt gloriæ spirituales animæ glorificatæ: uidelicet: sapientia: amicitia: concordia: honor potestas: securitas: gaudium. Istæ sunt principales gloriæ corporis glorificati: uidelicet: dulcedo: suauitas: æterna lux. Istæ sunt principales gloriæ animæ glorificatæ: uidelicet. Aeternitas: uisio: amor splendor: cantus: flagrantia. Istæ sunt contemplationes uitæ æternæ: uidelicet: uidere diuinam essentiam: uidere humanitatem christi: uidere unionem uerbi cum carne: uidere naturam angelicam: uidere consortium sanctorum: uidere seipsum corpore glorificatum: uidere animam propriam beatificatam. Sicut autem beati erunt in gloria cum omni letitia & exultatione: ita dæmni erunt in pœna cum inenarrabili tristitia & miseria. Hæ sunt autem miseriæ damnatorum: uidelicet: turpitudine ponderositas imbecillitas seruitus: infirmitas: anxietas uitæ breuitas. Istæ sunt miseriæ animæ damnatæ insipientia: inimicitia: discordia: dedecus: impotentia: timor: tristitia. Istæ sunt pœnæ damnatorum desperatio: cecitas: odium: obscuritas: sietus fetor: stridor dentium: amaritudo: æternus ignis: perpetua maledictio.

De receptaculis animarum post uitam presentem.

Cap. xvii.

Distinguuntur

aggregat
Ponit
 pyreo spe
 qd sit pos
 latrone.
 terrestris
 in terra
 ubi nunq
 adam a c
 eta de co
 qui in sin
 stū: un
 bus patr
 tione glo
 sent in gr
 nō pœna
 fionis diu
 ne & pere
 iusmodi
 nem: qd s
 isto dicit
 nullus in
 rorum: ul
 tismo in
 pœna da
 niebantur
 ptes hēba
 pueri at n

Istinguunt quattuor receptacula aiarum post uitā presentē. Primū est paradifus qui est locus beatorū: ad quē locū finaliter perducuntur oēs: qui moriunt in gratia: ubi ē aggregatio ois boni: & ubi nullū malum esse potest.

Ponitur autē paradifus a doctoribus in cælo empyreo specialiter: quīs large fumendo uifio dei ubicū q̄ sit possit dici paradifus: iuxta illud uerbuz xp̄i ad latronē. (Hodie mecū eris i paradifio.) Paradifus at̄ terrestris alius est a cœlesti: q̄a paradifus terrestris est in terrā in quodam monte altissimo uersus orientez: ubi nunq̄ est intēperies aeris. In loco isto positus fuit adam a deo: sed eiectus post pct̄m: eua ēt ibi fuit facta de costa adē: ibi ēt translati sunt enoch & helyas qui in fine mūdi exhibunt ad pugnādū cōtra antichristū: un̄ uiuunt ibi: & uiuent usq; tūc. ¶ Sc̄m est lymbus patrū: qui est locus: ubi detinebant̄ p̄ses a cōsecutione gloriæ pp̄ reatum hūanę naturæ: quīs decessissent in gratia dei. In hoc autē loco est pœna dāni: sed nō pœna sensus: dicit̄ autem pœna damni puatio uisionis diuinæ. Pœna autē sensus consistit in afflictione & perceptione alicuius nociui: sicut est ignis & huiusmodi. Istum locum expoliavit christus post passionem: q̄n̄ sanctos patres deduxit secum: unde de loco isto dicit̄ in symbolo. (Descēdit ad iferos:) ex tūc at̄ nullus intrauit in illū locū. ¶ Tertiū est lymbus puerorum: ubi detinentur pueri: qui moriuntur sine baptismo in peccato originali: non actuali: ibi etiam est pœna damni: sed non sensus. Differenter autem puniebantur sancti patres: & pueri in lymbo: q̄a sancti p̄ses hēbant sp̄e d̄ expeditione sua: & redēptioe p xp̄z pueri at̄ non: q̄a pœna eoz est p̄petua. ¶ Quartū est

purgatorij ubi detinentur aīę eorū: qui quīs decesserūt
 in gra: nō satisfecerunt d̄ p̄na debita p̄ p̄ctis actua
 libus. Locus aut̄ purgatorij duplex ponit: unus s̄m
 legem cōem: & sic purgatorij est locus inferno: iun
 ctus: ita q̄ idē ignis est: q̄ dānatos cruciat in inferno:
 & q̄ purgat in purgatorio. Alius locus purgatorij est
 s̄m dispensationē: & sic in diuersis locis aliq̄ puniunt̄
 uel ad uiuorū instructionem: uel ad mortuorū subuen
 tionem: ut. s. per uiuorū suffragia adiuuentur. Suffra
 gi enim uiuorū solū p̄sunt his: qui sūt i purgatorio
 aliis aut̄ qui sunt in aliis receptaculis nihil p̄ficiūt: in
 hoc aut̄ loco est pena dāni: & p̄na sensus: & post diē
 iudicii nullus in loco isto unq̄ erit. Quintus est infer
 nus: qui est locus damnatorū: & dēmoniorū: ubi nul
 la est redēptio: sed p̄na damni: & p̄na sensus p̄e
 tua: & in hoc differt a p̄na purgatorij: quē n̄ ē ceter
 na: sed t̄p̄alis. Ad istū infernū descendūt oēs: qui mo
 riunt̄ in p̄ctō mortali: licet aut̄ nesciat̄ locus inferni cer
 titudinaliter: cōiter t̄m̄ ponit̄ subtus terrā: seu infra
 terrā. Quattuor aut̄ p̄dicta receptacula ultima ponit̄
 nunt̄ ot̄igua q̄tum ad locū ad modū unius domus:
 ubi sunt multa solaria: quīs non sint æqualia q̄tum
 ad conditionē: quia puniunt̄ s̄m merita & demerita:
 ut habet̄ i apocalipsi. (Opa. n. illoꝝ sequunt̄ illos.)
 qui bene egerunt: bene fiet eis: qui male fiet eis male.
 ¶ De septē uitiis capitalibus: ac filiabus eorū: & de
 p̄ctō originali: ueniali: ac mortali. Cap. xviii.

Via nō euitatur malū nisi prius cognitum
 ideo dicēdū ē de septē uitiis capitalib?: seu
 mortalibus: quorū rex est sup̄bia: quæ con
 sistit in appetitu inordinato propriæ excel
 lētiæ: un̄ uersus. Cetera cū sup̄o: memet transcēdere
 quero.

quero. H
 quo deus
 tui sup̄ rō
 uz. Exin
 hoc suis n
 Despicer
 he sup̄bi
 Fastus: a
 ria sūt sep
 pedo. i. a
 clara. In
 pra merit
 tur. Inar
 ppriā de
 tus aut̄ fi
 quis non
 est tumor
 non hab
 niuz: qua
 bitusq̄ si
 derium: si
 tio: quæ e
 & ad hāc
 tio ueritat
 rare tenet̄
 to quæ m
 ex otempt
 ascribere:
 re tonāti.
 obediētia
 uersus. Ne
 reducūtur

quero. Hæc aut sic diffinit. Supbia est animi tumor:
 quo deus contemnit: proximus despiciit: & proprio appeti-
 tui super ratione obtemperat. Huius aut species sunt quatuor
 uiz. Extimare a se habere: quod a deo habet. Extimare se
 hoc suis meritis habuisse. lactare se habere: quod non habet.
 Despicere alios: et singularis appetit uile uideri. **F**i-
 lie superbie sunt hæc: quæ in his uerbis continent. uiz.
Fastus: auaritia: torpedio: liuor: & ira: Gula: & luxu-
 ria sūt septē prima cauēda. Fastus. i. inanis gloria. Tor-
 pedo. i. accidia. Liuor. i. inuidia. Alia aut sunt de se-
 clara. Inanis gloria consistit in hoc quod non irrationabiliter querit su-
 pra merita ab hominibus commendari. Hæc aut sic diffini-
 tur. Inanis gloria est inordinatus animi motus: quo quis
 propria deserit excellentiam: ut alios honore precellat. Huius
 aut species sunt istæ. Elatio: quæ est tumor animi: quo
 quis non uult pati superiorem: uel parum. Arrogantia: quæ
 est tumor: quo quis mouet ad iactandum se habere: quod
 non habet. Insolentia: quæ est extra communem usum om-
 niu: quasi cæteris despectis: uerba: facta: gestus: ha-
 bitusque singulariter habere. Ambitio: quæ est desi-
 derium: siue appetitus inordinatus honoris. Contem-
 ptio: quæ est impugnatio ueritatis per fiduciam clamoris
 & ad hæc reducuntur scisma: discordia: & impugna-
 tio ueritatis agnitæ. Contemptus: quæ est quod quis hono-
 rare tenet uelle negligere. unum uersus. Hæc parua repu-
 to quæ meliora puto. Contumacia est aucti maioris
 contemptu obicere. Presumptio quæ est quod aliorum est sibi
 ascribere: de qua uersus. Me credo tantum: quod sim per uer-
 re tonanti. Ad hæc reducuntur audacia: intimitas: in-
 obediētia: quæ est suis maioribus nolle obedire. De qua
 uersus. Nescio patere: mihi iussa recuso tenere: ad hæc
 reducuntur transgressio: & omissio. Irreuerentia: que

De septem uitiiis

est debita reuerentia suis maioribus non prestare. Iactantia: de qua uersus. Extollo uerbis me magna loquendo superbis. Hypochrasis: quae dicit. Ut uidear grata mihi dat uirtus simulata. Pertinacia: de qua uersus. Nec male concepta mutabo: nec male cepta. Et ad haec reducuntur haeresis: & apostasia: infidelitas: & obstinatio. Curiositas ad quam reducitur oia: superstitio: sortilegium: ydolatria: augurium: & omnes artes magicae: nigromantiae: & notoriae. Singularitas: quae est quando quis uita communi despecta: elegit sibi obseruationes singulares. Secunda filia superbiae est inuidia. scilicet displicentia de bono alterius. Unde uersus. Prospice dum uideo perperam inuideo. Haec autem sic diffinitur. Inuidia est dolor animi ex aliena prosperitate renascens: auius torques. Habet autem has filias uidelicet. Prima est odium: seu mala uoluntas contra proximum & sic diffinitur. Odium est inueteratus rancor animi. Suffuratio: quae consistit in deprauatione famae alicuius in occulto. Vel aliter. Suffuratio consistit in hoc: quod aliquis ponit discordiam inter amicos: unde sic diffinitur. Suffuratio est iter amicos discordiam seminare. Detractio: quae consistit in hoc: quod aliquis aliquem diffamat in manifesto: & sic diffinitur. Detractio est bonam famam alterius denigrare: ad haec reducitur calumnia: falsum testimonium: & mendacium. Deprauatio: quae est bona alterius peruertere. Inuidetia fraternae gratiae quae est prosperos successus alterius nolle uidere. Plausus: quae est in aduersis proximi gaudere. Dolor: quae est in prosperis proximi de bono illius contristari. Tertia filia superbiae est ira: quae consistit in inordinato appetitu uindictae: quando scilicet homo cum turbatione animi in eo: a quo extimat se lesus contra ordinem rationis appetit fieri uindictam: & plus puniri quam meruerit: unde uersus. Nulla fugit dira mea

mea mens
est subita
quem. Ha
Pacem co
reducunt
mi motus
genero pe
iniustum
gatio. Co
uel conu
tiam alio
reducitu
rem seru
quae cor
mat qui
dicitur.
Discord
ris uincu
to animi
animi mo
tas est sub
cia est: qu
tia est cu
uoluntas
inuererat
Quarta fi
dio: seu tr
spirituali
torpor: q
atum con
stitia: qu
ut de bono

mea mens dum feruet in ira: diffinitur autem sic. Ira est subita animi tempestas: qua quis mouet uersus aliquem. Hæ sunt autem filie iræ. Clamor d quo uersus. Pacem corumpo: clamore silentia rumpo: ad hanc reducuntur litigium: & murmur. Rixa: quæ est animi motus i discordia: unde uersus. Semper imittens genero per iurgia lites: ad hanc reducuntur bellum iniustum: homicidium: iniusta uerba: cominatio: litigatio. Contumelia: quæ est irrogatio contumeliarum uel contumeliosorum: quando scilicet aliquis deducit in notitiam aliorum id quod est contra honorem alicuius: ad hanc reducitur maledictio. Blasphemia: quæ dicit. Morem seruo meum: dum maledico deum. Indignatio: quæ consistit in paruipensione personæ: a qua extimat quis sibi illatam iniuriam. Tumor mentis: qui dicitur. Interius mentem tacito facit iram tumentem. Discordia: quæ est aliquorum dissensio: quos amoris uinculum colligauit. Iniuria: quæ est dicto: uel facto animi aliquo iniuste agere. Impatentia: quæ est animi motum impetuofum non refrenare. Proteruitas est subitaneo motu in uerba prorumpere. Malicia est: qua aliquis alteri damnum mollitur. Nequitia est cum quis audet: quod non potest. Malignitas est mala uoluntas ad malum: cum mala facere non possit. Furor est inueterata animi tempestas in rationem proficiens. Quarta filia superbie est accidia: quæ consistit in tedio: seu tristitia alicuius boni: maxime in laboribus spiritualibus: unde sic diffinitur. Accidia est animi torpor: quo quis bonum timet inchoare: aut inchoatum consummare. Huius filie sunt hæc. uidelicet: tristitia: qua scilicet homo efficitur sibi ipsi tediosus: ut de bono aliquo faciendo cogitare non possit sine

De septem uiciis

amaritudine: & displicētia: unde uersus. Tristitiam
 genero: nihil p̄ter tedia quero. Ite tristitia: q̄ est quan
 do homo a bono icēpto: uel deliberato d̄fistit sine rō
 nabili cā: ad hanc reducīt pigritia: inconsideratio: &
 p̄cipitatio. Pusillanimitas: q̄ est ai āxietas: q̄ qs timet
 aggredi magna un̄ uersus. Viribus heu careo fracta
 uigore meo. Desperatio q̄ dicit. ū. Heu qa despero:
 sine spe semp̄ ero. Torpor circa bonū: q̄ dicit. Nec mi
 hi uirtutis amor est: nec cura salutis: & diffinitur sic.
 Torpor est cū qs nimis negligens est ad exequēdum
 illud: qd̄ debet exequi: ad hūc exdducīt negligentia:
 euagatio mētis: q̄ est qn̄ quis sic mēte distrahīt: q̄ nō
 curat ad aliqd̄ bonū ofugere: & ponere mēte suam
 un̄ uersus. Quē scio tristari facio quoq; mēte uagari.
 Impuidētia est mētis obtenebratio: qua qs nimis im
 puidus est circa aliqua futura ofiderāda. Incircūspe
 ctio est negocii circūstantias nō diligēter examinare.
 Tepiditas est remisse circa bñ agēda se hēre. Ignauia
 est ad bonū nō assurgere feruēter. ¶ Quinta filia sup
 biæ est gula: q̄ ofistit in inordinatione cibi & potus:
 un̄ uersus. Hæc mihi sunt epulæ: quæ scio grata gu
 læ: & sic diffinit. Gula ē in cibo & potu supflu^{us} uisus
 Huius aut̄ filie sunt hęc: uidelicet. Gulositas: q̄ est ex
 cessus in cibo. Ebrietas: q̄ est excessus in potu un̄ uer
 sus. Nauseo post itex: plus bibitura mex. Inepta leti
 cia: q̄ cōsistit in hoc q̄ pp̄ inordinationē cibi & potus
 mēs piculox̄ suox̄ ignara secura efficit: & iordinate
 iocūda: un̄ uersus. In se despecta: de re letat̄ iepta ad
 hāc reducīt pdigalitas. Securnlitas: q̄ ē curialium d̄
 bōs querere: unde uersus. Es cis magnatum scurrātis
 inefco pallatum. Inmunditia: unde uersus. Corpore
 uel corde nunq̄ manet sine forde. Multiloquiū: unde
 uersus

uersus. S
 tudo mē
 sensus rō
 tus intell
 q̄ est uer
 corporis
 ratus. In
 herere.
 ¶ Inho
 tius opa
 consilic
 luptatis
 ri: q̄ sic
 pruritu
 citas m
 Secunde
 cura est
 tionē p
 Tertia
 esse ult
 impedi
 uolupta
 hi: que
 p̄ntis se
 luptatu
 mea cap
 ror futu
 uerq; bt
 cernit q
 eit. Nō
 luxuria
 dis ap

uersus. Sepius offendo: q̄ nō sūt apta loquēdo. Ebe-
 tudo mētis: q̄ dicit hunc uersum. Est hominis plenus
 sensus rōnis egenus: q̄n scilicet pp excessuz cibi & po-
 tus intellectus ebetat: & ad hanc reducit iuerecūdia:
 q̄ est uerba fæda: & turpia pferre. Immodestia: q̄ est
 corporis ornatus: & uanæ suppellectilis usus imode-
 ratus. Immoderātia: q̄ est nimio appetitu ciboruz in-
 herere. Inabstinentia: q̄ est tempus cibandi puenire.
 ¶ Inhonestas: q̄ est fercula fortia q̄rere: & in eis attē-
 tius opam dare. ¶ Sexta filia supbiæ est luxuria: que
 consistit in libidinoso appetitu: & usu ueneræ uo-
 luptatis: q̄ dicit. Seruio sic ueneri: q̄ hōesta nolo tene-
 ri: q̄ sic diffinitur. Luxuria est incōtinētia corpis ex
 pruritu libidis nascēs. Hęc at has filias. Prima est ce-
 citas mētis: q̄ dicit. Mēs execat: q̄ luxuriæ famulat.
 Secunda est amor sui: quæ dicit. Solū curo mei: nec
 cura est mihi dei: q̄n scilicet qs momentaneā delecta-
 tionē preponit honori diuino: & epulis sempiternis.
 Tertia est odiū dei q̄d cōsistit in hoc: q̄ hō nolet deū
 esse ultorē suę malitiæ: & detestat deuz: quæ p̄stat sibi
 impedimentū per præceptū cōtrariū: ne corporalib?
 uoluptatibus p̄suat ad uotum. Hęc dicit. Heu mi-
 hi: que nequeo posse placere deo. Quarta est affectus
 p̄ntis seculi: q̄n. f. hō appetit sp̄ uiuere: ut in suis uo-
 luptatibus possit p̄petuo remanere. Hęc dicit. Mēs
 mea capta uanis p̄sentibus eēt in anis. Quinta ē hor-
 ror futuri seculi. f. q̄n qs delectatiōes carnis p̄ponit
 uerę b̄titudini. Sexta est p̄cipitatio q̄ dicit. Nō b̄n dil-
 cernit quē p̄cipitatio ledit. Septia ē cōsideratio: q̄ dicit.
 Nō in deo uere: nec uerū curo tenere. Ponunt autē
 luxuriæ. vii. spēs. P̄ia est ipudicitia: q̄ cōsistit in imū-
 dis aspectibus: tactib?: osculis: & locutiōibus. Secda

est fornicatio: q̄ cōsistit in cōiūctiōe carnali inter solu-
tū & solutā. Tertia ē stuprū: scilicet defloratio uirgi-
nis existētis sub cura parētū. Quarta est raptus: q̄n̄
scilicet puella uolēter educit̄ de domo p̄ris. Quinta
est adulteriū: q̄n̄ cōmiscet̄ cōiugatus cū cōiugata: uel
nō cōiugatus cū cōiugata: & eouerso. Sexta dicitur
icēsus: q̄ cōsistit in abusu actus carnalis inter p̄sonas
cōsanguinitate cōiunctas. Septima est uitium cōtra
naturam: quæ hēt quattuor differentias: quæ sunt
mollicies: sodomia: abusus: bestialitas. Sciēdū āt: q̄
deliberatus cōsensus siue in actū luxuriæ: siue in de-
lectationem: quā quis querit i cogitatiōe morosa de
actu: uel de circūstantiis eius: quæ aggrauāt p̄ctm̄: ē
p̄ctm̄ mortale. Septia filia sup̄biæ est auaritia: quæ
cōsistit in iordinato appetitu bonorū temporalū. ū.
Estuat i cupidos pro me sine lege cupido. Sic aut̄ dif-
finiē. Auaritia est pestis aniæ circa diuitias. Huius āt
hæ sunt sp̄s: uidelicet. Symonia: q̄ est studiosa uolū-
tas uēdendi: uel emendi aliq̄d sp̄iale: uel sp̄iali an-
nexū. V̄sura: q̄ est emolumentū q̄ d̄cūq; sorti accidēs.
Latrociniiū: q̄d est uolēta usurpatio rei alienæ iuito
dño. Furtū est latēs cōtretractio rei alienæ iuito dño.
Rapina: q̄ est uolēta p̄datio rei alienæ. Habet autē
has filias. P̄ria ē p̄ditio: q̄ dicit. Hūc me diligere simu-
lo: cui quero nocere: in bonis scilicet temporalibus. Ad
hāc reducūt̄ adulatio: acceptio p̄sonarū: yronia: p̄ua-
ricatio: iniustū iudiciū. Sc̄da est fraus: seu dolus: q̄n̄
si aliq; cautelis & fraudulētis spoliat̄ pximum bo-
nis t̄p̄alib⁹. Artes fallēdi doceo: laqueūq; nocendi.
Tertia est fallatia: q̄ differt a fraude: qā fraus cōsistit
in facto: fallatia in uerbo: quādo scilicet in uerbis ex-
q̄tis quis aufert bona sua alteri. Quarta est piuritiū
quæ

quæ dicit
Quinta est
nem: & cu-
renda. V
q̄ quiete.
aliena occ
na: sacrile
us. Dat
gata. Sep
quando f
bus: q̄ no
uersus. S
supradic
nun̄. vii
otra irā:
tia: dilige
tas otra l
talia chri
(P̄signo
die mecur
et ecce fili
cōtra inui
diā. (Siti
luxuriā. (S
cōtra sup
scilicet ori
propter t
& illud el
mortale.
et n̄ stat el
mi ē p̄ctm̄
pugnat d

quæ dicit. Nunq̄ cum iuro rem uerbis addere curo.
 Quinta est ingetudo: quando, s. q̄s habet sollicitudi-
 nem: & curam exquisitaz supfluâ circa tēporalia acq-
 renda. Vnde uersus. Nil agit hęc cleste nisi qđ facit ab-
 q̄ quiete. Sexta est uiolētia: qñ scilicet dño iuito res
 aliena occupatur. Et ad hanc reducitur furtum: rapi-
 na: sacrilegium: incendiū: ufura: symonia. Vnde uer-
 us. Dat manus armata: quæ mihi sunt pro pace ne-
 gata. Septima est obduratio contra misericordiam:
 quando scilicet homo sic afficitur bonis temporali-
 bus: q̄ non finitur manū bñficā indigēti aperire. Vñ
 uersus. Sepe cor iduro: q̄ tabe cupidinis uro. Cōtra
 supradictas filias supbiæ .i. septē pctā capitalia po-
 nunt. vii. uirtutes: uz: hūilitas cōtra supbiā: patiētia
 cōtra irā: amor pximi cōtra inuidiā: largitas cōtra auari-
 tiā: diligētia cōtra accidiā: abstinētia cōtra gulā: casti-
 tas cōtra luxuriā. Cōtra et prædicta septē pctā mor-
 talia christus i cruce pēdēs dixit. vii. uerba: uidelicet.
 (P̄ ignosce illis q̄a nesciūt qđ faciūt) cōtra irā. (Ho-
 die mecum eris in paradiso) contra auitiā. (Mul-
 er ecce filius tuus?) deinde discipulo: (ecce mater tua)
 cōtra inuidiā. (Hely hely lamazabatani) cōtra acci-
 diā. (Sitio contra gulam.) Consumatum est cōtra
 luxuriā. (Pater in manus tuas cōmēdo sp̄m meuz)
 cōtra superbiā. ¶ Notandū uero: q̄ duplex est pctm
 scilicet originale: qđ contrahimus ex utero cuz carne
 propter transgressionem primorū pentū; & actuale:
 & illud est duplex: q̄a quoddā est ueniale: et quoddā
 mortale. Differūt at: q̄a mortale repugnat charitati:
 et ñ stat cū ea siml: uñ qđ ē cōtra dilectionē dei: et pxī-
 mi ē pctm mortale ueniale at ñ aufert charitatē neq̄ re-
 pugnat deo: neq̄ pximo. Scđo q̄a mortale dicit inor-

dinationē circa ea: quæ sunt ad finē illū. Tertio: quæ peccatū mortale meretur pœnam æternā: & est irreparabile per naturā: sed ueniale meretur pœnam t̄palē: & est reparabile. Vnde differunt sicut ifirmitas: quæ est ad mortem: & est irremediabilis p naturam: & in firmitas: quæ potest per naturam curari.

¶ De excōmunicatiōe maiori & minori. Cap. 20.

Excōmunicationis sunt duæ species: scilicet maior & minor: minor sepat a p̄ceptiōe & ministratiōe sac̄og: sed nō ab ingressu eccl̄ie: nec a cōione fidelīū: & iō sē per añq̄ qs absoluat̄ a p̄ctis: uel cōiōem recipiat: uel qualicūq; p̄cipet sac̄is: dz absolui a minori excōicatiōe: si eā icurrunt. Maior aut̄ excōicatiō sepat hoīem ab oibus sac̄is: & ab ingressu eccl̄ie: & a cōione fidelīū. Vñ uersus. Os orare: ualle: cōio: mēsa: negatur: os .i. ne detur osculū ei: ora: ne cū eis oretur ualle: ne salutetur: cōio in sac̄is: uī in aliis spiritualibus: ne aliqs cū eis cōicet: mensa: ne aliqs cū eis comedat. Est at̄ sciendū: q̄ excōicato lz cōicare in casibus in hoc uersu cōtētis. Vtile: lex: humile: res ignorata: necesse: potest enī hō loq̄ cū excōicato de his: quæ faciūt ad salutē: & etiā alia uerba interferere: ut facilius salutis uerba ex familiaritate recipiat: & ad hoc refer̄ utile. Itē uxor p̄t participare uiro excōicato: & ad hoc refertur lex. Itē filii nō emācipati & serui: si ante excōicationē se subderint: possunt participare patribus: & dñis excōicatis: & generaliter p̄sona: ad quā qualicūq; p̄tinet p̄uissio alterius: & ad quā est obligatus ante excōicationem p̄t tali participare: & ad hoc refertur humile. Itē quādo ignorat̄ excōicatiō: & quātū ad hoc ponit̄ res ignorata

rata. Itē si
ex p̄cepto
quātū ad h
in terra ex
accipe ele
legis poss
medere cū
debet: nisi
ta est seru
meritū: hu
nis dānū:
iudicē rec
qui autem
dum: q̄ q
ni peccat
principal
cum excō
eēt excōi
bus ei: tū
in crimine
dē senten
uinis: uel
dū: q̄ a
cerdos: u
cunt: q̄ q
xime si ha
fratres eu
iulmodi
ille: q̄ eā
tia sit lat
pa: si ab
sunt abso

rata. Itē si excōicatus sit in extrema necessitate: q̄a ēt
 ex p̄cepto charitatis tenetur homo ei p̄uidere: &
 quātū ad hoc ponit̄ necesse. Peregrini ēt & uiatores
 in terra excōicatos possūt ab eis emere necessaria: &
 accipe elemosinā. Fratres ēt n̄i p̄dicatores ex priuī
 legīs possunt accipe elemosynas ab excōicatis: & co
 medere cū eis. Itē sciēdū: q̄ excōicatio maior ferri nō
 debet: nisi p̄ peccato mortali. Itē excōicatio iniuste la
 ta est seruāda: & est ei humiliter obediēdū: & erit ad
 meritū: humilitas enī merito recōpensat excōicatio
 nis dānū: talis aut̄ debet pro absolutione ad sup̄iorē
 iudicē recurrere: si aut̄ otēneret: mortaliter peccaret:
 qui autem iniuste excommunicat: peccat. ¶ Item scien
 dum: q̄ quis minor excōmunicatio incuratur p̄ om
 ni peccato notorio: & in multis aliis casibus: tamen
 principalius: et cōmuniū icurritur pro participatiōe
 cum excōicato maiori excōmunicatiōe: si aut̄ aliquis
 cēt excōicatus maiori excōicatiōe cū oibus p̄icipati
 bus ei: tūc est difficilīus: qui aut̄ excōicato participat
 in crimine: pro quo excōmunicatus est: incurrit ean
 dē sententiā. Itē sciēdū: q̄ participās excōicato i di
 uinis: uel i cōtēptū ecclīe: peccat mortalr. Item scien
 dū: q̄ a minori excōicatiōe pōt absoluerē pprius sa
 cerdos: uel ille: q̄ pōt a peccato absoluerē: aliq̄ uero di
 cunt: q̄ qlibet sacerdos h̄ns clauēs pōt absoluerē: ma
 xime si habeat̄ licentiā a sup̄iori: & ideo tutū est: ut
 fratres euntes extra cū socio nō sacerdotes: petāt hu
 iusmodi licetiā. A maiori aut̄ solū pōt absoluerē uel
 ille: q̄ eā tulit: uel sup̄ior: uel ille cui cōmiserit: si sentē
 tia sit lata a iudice: si aut̄ sit lata a iure: absoluit̄ a pa
 pa: si absolutionē in canōe referuauerit: alias ep̄i pos
 sunt absoluerē: & in aliq̄ibus casib⁹ sacerdos pprius.

De excommunicatione

CENSURE autem: siue excōmunicatiōes: quædam sunt reseruatæ papæ: quædam autem episcopo. Censurę reseruatę papæ sunt istę. u. z. ¶ Cōspirantes in psonā: uel statū dñi papę: et si nō sequat effectus: seu cuiuslibet offensę: in obediētia: aut rebellionis eiusdem pontificis: uel dictę sedis: in processu annuali. Falsatę bullas: seu litteras aplicas: & supplicationes grāz: uel iustitiā otinētes signatas p dñz papā: uel uicē cæleriū: aut eorū uicegeretiū: i pcessu annuali: ibi. Signatę supplicationes nomine summi pōtificis: uel officii uicecancellarię.

Excōmunicati nominatim a papa.

Radētes aliqd: uel emēdātes in lris papæ. hostiēsis. Insecutores hostiliter cardinaliū: uel alicuius clerici: uel religiosi de familia papæ: uel cardinalium. Item capientes: uel percutientes: uel mandātes id fieri: seu focii facientium. Item factum ratum habentes: uel dātes eis consiliū: auxiliū: uel fauorem. Item qui tales receperint: uel defenderint: in .c. felicis de poen. lib. vi.

Percutientes: capientes: uel bannientes temere: uel iniuriōse episcopum: seu prædicta fieri mandauerit: uel ab aliis facta rata habuerit: uel socius fuerit: aut consiliū: fauorem: uel defensionem dederit eisdez. Item officiales: qui in aliquo prædictorum fuerit culpabiles: in de. i. de poen.

Violatores ecclesiasticę libertatis: & maxime qui imponūt collectas: uel onera: aut grauamina realia: uel personalia absq; licentiā papæ ecclesiis: uel ecclesiasticis personis: & qui exigit: & qui exigere faciunt: in processu annuali.

Occupantes: detinētes: uel hostiliter discurrētes: seu

seu intua
factores:
filium: au
Qui in ter
bita exig
Facientes
scriptores
uel rector
ta ædita
tura: qui
statutariū
cessu ann
Qui sine
electiōis
uel patri
Qui elec
num: uel
Qui tali
uel obed
minauerit
Qui dan
uel occult
q̄ nomiati
lib. vi.
Domini:
ricis: uel
Impediēt
romane
tes consil
annuali.
Exigētes
sonis eccle

seu inuadentes terras ecclesie per se: uel per alterum
 fautores: & defensores eorundem: ac eis dantes co-
 silium: auxiliu: uel fauore: in processu annuali.

Qui in terris suis noua pedagia imponunt: uel prohi-
 bita exigunt: in processu annuali.

Facientes statuta contra ecclesiasticam libertatem:
 scriptores eorundem statutorum: potestas: consules:
 uel rectores: & consiliarii locorum: ubi hæc statu-
 ta ædita fuerunt: qui iudicant secundum prædicta sta-
 tuta: qui iudicata redigunt in publicam formam. Itē
 statuarii non delentes de libris talia statuta: in pro-
 cessu annuali.

Qui sine licetia sedis aplice assentiunt nominationi:
 electioni: uel assumptioni in senatorem: capitaneu:
 uel patritiu: aut rectorē: uel ad regimē urbis romæ:

Qui electus in senatorem: uel &c. ut supra: si ultra an-
 num: uel annuale spaciu de tali officio se impediuerit.

Qui taliter assumptis sine licentia: ut supra intēdūt.
 uel obediunt: qui tales modo prædicto elegerūt: no-
 minauerunt: uel assumpserunt.

Qui dant auxilium: consilium: uel fauorem publice:
 uel occulte tam nominationibus & assumptionibus.
 q̄ nomiatis & assumptis: extra d̄ elec. c. fundamēta.
 lib. vi.

Domini: qui prohibent subditis suis: ne uendant cle-
 ricis: uel coquant: uel huiusmodi: in processu annuali.
 Impediētes: seu inuadētes uictualia: seu alia ad usuz
 romanæ curiæ necessaria adducentes: & talibus dā-
 tes consilium: auxilium: uel fauorem: in processu
 annuali.

Exigētes: uel exigi faciētes pedagia: uel gabellas a p-
 sonis ecclesiasticis p rebus suis: uel eccliaꝝ: quas nō cau-

De excommunicatiōe

sa negociationis deferunt: in processu annuali.
Mutilantes: uulnerantes: interficiētes seu capientes:
& detinentes: siue depredantes romipetas: & peregrinos ad urbem causa deuotionis: & peregrinationis accedentes: & in ea morantes: uel recedentes ab ipsa: & his dantes auxilium: consilium: uel fauorem: in processu annuali.

Qui temeritate propria capiunt: spoliant: & detinēt aut ex proposito deliberato uerberant: mutilāt: uel interficiunt: uel fieri faciūt: uel mandāt eos: q ad sedē apostolicā ueniūt: uel recedūt ab ea: in processu annuali. Oēs illi: qui per se: uel per alias quascūq; personas seculares: uel ecclesiasticas ad romanā curiam sup eorū causis recurrēt: illasq; in ea prosequēt: aut procurantes: uel procuratores ipsorum: uel aduocatos: seu iudices super dictis causis deputandos occasiōe causarum: uel negociorum huiusmodi uerberant: mutilant: uel occidūt: aut bonis spoliāt: & talibus dātes auxilium: consilium: uel fauorem: in processu annuali. Oēs illi: qui ne pareāt litteris: aut mandatis aplicis: & legatorum: & nuntiorum: & iudicum delegatorum eorundem gratiam: uel iustitiam concernentibus: decretisq; super eis: & re iudicata: seu processibus executorialibus: non habito prius eorum bñplacito: & assensu: ne ue tabelliones: & notarii super huiusmodi litteris & processibus executorialibus instrumenta: seu acta conficere: aut confecta parti: cuius interest: tradere sub grauissimis pœnis phibere statuere: seu mandare presumunt: & contra dantes auxilium cōsiliū: uel fauorem: in processu annuali.

Subtrahentes se ab obedientia romani pōtificis: uel dantes cōsiliū: auxiliū: uel fauorem: in processu annuali.

Pyrrhatæ:

Pyrrhatæ
tes eis au
Oēs qui
tinentes
dantes a
Absolu
in proces
Exenter
& in aq
aliū loc
Accedet
in libro
Clerici
alibi p
a papa
Clerici
uel iur
tura ap
c. cupien
Deffere
hibita i
Excom
fanor:
xx. dies
illas def
solui po
de crim
Religi
extrema
Religi
Religi
a consti

Pyrrhatæ: & cursari marini. & eos receptâtes: uel dâtes eis auxiliū: uel fauorem: in processu annuali.

Oēs qui iurisdictionem ad ecclesiasticas personas p/ tinentes usurpât p se uel alios directè uel indirectè: dantes auxiliū: cōsiliū: uel fauorē in processu annuali.

Absoluētes a casibus: q̄ sunt in p̄cessu annuali curiæ, in processu annuali.

Exenterantes: & in frustra incidētes corpus mortuū & in aqua coq̄ntes: ut ossa separēt a carnibus: ut ad aliū locū sepeliendū deferatur bonifacius. viii.

Accedentes ad sepulcrum domini sine licentia papæ in libro pœnitentiariæ.

Clerici scienter & sponte in diuinis tam in ecclesia q̄ alibi participantes cū excommunicatis iudicialiter a papa: de senten. excom. c. significauit.

Clerici: uel religiosi inducētes aliquem ad uouendū uel iurandum: uel permittendum de eligenda sepultura apud eorū ecclesias: uel electa mutanda. de pen. c. cupientes. in cle.

Deferredes equos: arma: ferrū: lignamina: & alia p̄hibita infidelibus: in processu annuali.

Excommunicati ex generali sententia suorum dyocesanorū: habētes litteras apostolicas falsas: nisi infra. xx. dies postq̄ se cognouerint habere litteras falsas: illas destruxerint: aut designauerint: nō possunt absolui post lapsum. xx. dierum nisi a sede apostolica. de crimi. fal. c. dura.

Religiosi conferentes sacramenta communiōis: uel extremæ unctionis sine licentia parrochialis.

Religiosi solemnizantes matrimonia.

Religiosi absoluentes excommunicatos a iure: uel a constitutionibus synodalibus: aut a culpa: & pœ/

annuali.
seu capientes:
etas: & peregrini
eregrinationis
lentes ab ipsa:
fauorem: in p

ant: & detinēt
mutilāt: uel
eos: q̄ ad sedē
p̄cessu annuali.
personas se/
riam sup eorū
ētes: aut procu
aduocatos: seu
s occasiōe cau
berant: muti
talibus dātes
p̄cessu annuali.
datis aplicis:
um delegatorū
ernentibus: de
cessibus execu
p̄placito: & af
er huiusmodi
instrumenta:
cuius interest:
e statuerē: seu
auxilium cō
ali.
i p̄tificis: uel
p̄cessu annuali.
Pyrrhatæ:

na: de priuileg. religioſi: in clemen.
Religioſi abſoluētes a caſibus & cenſuris in extra
uagantibus reſeruatis: ſixtus. iiii.

Religioſi mendicantes tranſeuntes ad ordines non
mendicantium: præterq̄ ad cartuſieſes: martinus. v.
Religioſi non mendicantes recipientes ad ordines ſu
os fratres mendicantes etiã habentes litteras apoſto
licas: martinus. v.

Magiſtri excludentes fratres prædicatores a ſtudio
pariſienſi: alexander. iiii.

Qui libellos ſamofos: uel rithmos faciunt contra
ordinem prædicatorum: uel minorum: alexan
der. iiii.

Dicentes: uel defendentes: q̄ fratres prædicatores: &
minores non ſint in ſtatu p̄fectionis: & q̄ non liceat
eis de elemoſynis uiuere: aut q̄ non poſſunt prædi
care: uel confeſſiones audire: alexander. iiii.

Faciētes damnabilem uiolētiam in locis fratrum præ
dicatorum: clemens. iiii.

Intrantes monaſteria ſorum ordinis prædicatorum
& minorum in caſibus non conceſſis: bonifacius. ix.
quantum ad prædicatores: & eugenius. iiii. quan
tum ad minores.

Domini temporales: & etiã epiſcopi: qui cogunt ali
quem celebrare tempore generalis interdicti: uel cum
campanis: uel uoce præconia excōmunicatos: uel in
terdictos uocant ad diuina: uel qui prohibent excō
municatis & interdictis: ne de eccleſia recedant: dum
miſſarum ſolemnia aguntur: cum a celebrantibus
fuerint reſquiſiti generaliter: uel ſpecialiter: ut exeant.
Interdicti: uel excōmunicati publici poſtq̄ fuerint mo
niti nominatim a celebrantibus: ut exeant: ſi nõ exie
rint

rint: ſunt ex
ſen. exco. g
Symoniaci
eugenius. i
Faciētes pa
Qui ſciueri
& non den
infra duos
Recipientes
banus qui
Incidentes
uenientes:
res: fautor
ma: & uic
Inquiſito
cedere con
crimen ha
reticis: mu
Initiens e
uel religioſ
ſecularem t
audientem
gamū: ince
baliter tan
communica
cali ante ad
percutiens:
papali. xvi
Detinens c
cuz deſtina
tantem dic
Percutiens

rint: sunt excoicati: & absolutio papę referuatur: de sen. exco. grauis in cle.

Symoniaci quicunq; in ordie & beneficio: martinus: eugenius: paulus: sextus.

Faciētes pactum in curia p gratia consequēda.

Qui sciuerit aliquem committere symoniam in curia: & non denunciauerit papę: uł alii ab ipso deputato infra duos menses. eugenius quartus.

Recipientes aliquid pro ingressu monasteriorum: urbanus quintus in extrauaganti: ne uinea.

Incidentes in hęresim condemnatam: uel nouam inuenientes: & eorum credentes defensores: receptatores: fautores: & qui uideuistis hęreticis deserunt arma: & uictualia quecūq; & uestes: in processu ānuali. Inquisitores: qui contra conscientiam omiserint procedere contra aliquem hęreticum: uel alicui iniuste crimen hęresis imposuerint: uel uexauerint: de hęreticis: multorum: in cle.

Initiens enormiter manus uiolentas in clericum: uel religiosum: professum: nouiciū: uel conuersum secularem tradentem se & sua: honeste uiuentem: & audientem horas. Item clericum coniugatum: nō bigamū: incedentē in habitu clericali. Itē depositū uerbali ter tantum. Item per saltum promotum. Itē excommunicatum. Item incedentem sine habitu clericali ante admonitionem. Item clericus ex ira seipsum percutiens: est excommunicatus excommunicatione papali. xvii. q. iiii. c. si quis suadente.

Detinens clericum: qui suas uel alienas res iam ad locum destinatum deportauerit: secus si i uia ipsum portantem dictas res uideat.

Percutiens clericum subiicientem se uerberibus pro

De excommunicatiōe

aliqua emēda offēse commissę uterq; tam percutiēs
 q̄ percussus est excommunicatus.
 Detinens clericum per uim in unculis.
 Obsidens castruz: in quo est clericus: ut persona cleri
 ci uioletur.
 Seruantes clericum inclusum in domo mulieris pro
 pter eius confusionem.
 Omnis mandans clericū percuti: uel detineri si effe
 ctus fuerit secutus.
 Ratam hñis percussionem clerici suo nomine factaz.
 Valens defendere clericum sine suo damno: & pericu
 lo: & non defendens.
 Spuens in clericum: ledens cum pede: aquam proiici
 ens super eum.
 Detinens eū per panos uel frēnū eq: ne securus abeat
 uel ledens in aliqua parte corporis animo iniuriādi.
 Auferens ui de manu clerici quancunq; rem.
 Occidēs equū: cui clericus insidebat: uel lacerās uestes
 quibus clericus erat indutus: secus de aliis uestibus.
 Insequētes clericū: qui ut euadat proiicit se ad aquā.
 Omnes isti suprapositi sunt excommunicati: & absolu
 tio referuatur papę: uel eius legato: si fuerit enormis.
 ¶ Casus in qbus pcutiēs clericū nō ē excommunicat?
 Non est excoicatus pcutiēs clericū incedentē in habi
 tu seculari: quē pbabili ignorātia ignorauit clericū.
 Item percutiens clericuz non ferentem habitum cle
 ricalem: & arma portantem post trinā monitionem.
 Percutiens clericū iocādo: & non suadente diabolo.
 Magister docens: & moderate uerberans.
 Defendens se a clerico ipsum impugnante cum mo
 deramine inculpatę tutelę.
 Percutiens clericum ob tuitionem patris: matris: &
 omniū

omniū
 innocen
 Defendēs
 tutela:
 Inuenien
 in adulte
 plexante
 præpara
 carnis: n
 Mulier in
 cum per
 Pręlatu
 per se: u
 Seniore
 rectioni
 Dñs de
 Proping
 Pater pe
 deste: sec
 Intiens i
 curiæ sec
 Percutier
 Percutier
 pto: licet
 Omnes i
 excommu
 Infrascip
 Existēs in
 timēs: pr
 si p loca i
 machinæ
 eualerint:

omnium de familia sua etiã extraneorum secundum innocentium.

Defendēs rē suā a clerico cū moderamine inculpate
tutellæ: si aliter non potest: nisi percutiat clericum.

Inueniens clericum cum matre: uxore: filia: sorore:
in adulterio: ul' stupro: uel etiam in loco suspecto am-

plexantem: & deosculantem eā: ul' ad opus carnale se
præparantem: uel immediate post perpetratum opus

carnis: non est excommunicatus: secus si cū interuallo.

Mulier impudice tacta a clerico se defendens: si cleri-
cum percutiat.

Prælati: qui auctoritate suæ prelationis moderate
per se: uel per alium clericum uerberat.

Seniores ecclie percutiētes pueros clericos causa cor-
rectionis modeste.

Dñs domus pcutiens clericum inferiorum ordinū.
Propinq corrigentes clericos propinquos suos.

Pater percutiens filium in minoribus constitutū mo-
deste: secus si in maioribus.

Initens manum in clericum depositum: & traditum
curiæ seculari.

Percutiens clericum bigamum.

Percutiens clericum sine deliberatione: sed ex abru-
pto: licet sit turbatus.

Omnes isti suprapositi percutientes clericos nō sunt
excommunicati.

Infrascripti pcutiētes clericos possunt ab epō absolui

Existēs in piculo mortis: ut infirmus hostē hñs: pdonē
timēs: pncipis crudelitātē pauēs. si nauigaturus est:
si p loca infidiosa transiturus: obsidēs & obsessus ubi
machinæ iaciunt: & balistæ. Ita tamē: q; si periculuz
euaserint: tenentur se papę presentare.

De excommunicatione

Hofliarius leuiter clericū officii fui gratia percutiēs,
Officialis arcendo turbam: si clericum non ex propo-
firo percufferit.

Capiens clericum contra fe armis irruentem.

Similr et eps iudicabit: an fit mittēda ad papam: uel
non: si fit fenex & ualitudinarius.

Si pauper ita q̄ oporteat ipfum medicare.

Si membris deftitutus: q̄ non poffit accedere ad fe/
dem apofolicam.

Si in infirmitate perpetua: uel temporalī: de qua fi iret:
mortis periculum timeretur.

Si regularis regularem: uel regularis feclarem cle-
ricum percufferit.

Filii & fui nifi p magna: & enormi pculfioe: & fi filii
fūt impuberes: & fui fūilis oditionis nō funt mittēdi.

Clerici: qui sub eodē tecto dormiūt: & cōiter uiuūt.
Moniales.

Hofpitalarii fancti iohannis hierofolomytani.

Inferrentes leuem iniuriam clericis.

Oēs alios cafus ab iftis papa fibi referuat: uel legato
Cenfurę epifcopis & dyocesanis referuatę. (fuo.

Contumaciter afferentes romanam ecclefiā non efle
caput oium ecclefiarum: dif. xix. c. nulli fas.

Si tñ hoc ita ueraciter teneret crederet: & affirmaret:
eflet hæreticus: & abfolutio papę referuata eēt.

V tentes litteris papalibus falſis ſcienter.

Retinentes eas: & non lacerantes.

Laiici recipiētes in curia bullas nō de manu papę: uel
deputatorę: uel p nūciū recipiētē de manib⁹ eorę: qñ

efl pſona magnę auctoritatis: de crimi. fal. dura.

Electus minus q̄ a duabus ptibus cardinaliū: fi tali
electiōi affentit: & oēs recipientes eū: de elec. c. licet.

Impugnantes

Impugnā-
tionem: b

Qui loqu

aliquē ca

ctiōnis pa

Dñi: & of

papę ſup

fraudem:

Principes

notitię de

miliāres p

iulſitiam

ſunt exce

Oēs prin

uel eccleſ

per eorum

Omnes o

ctōritate

nibus.

Successor

et rorē ſuo

ecclē. c. nō

Spoliātes

gātius po

Diuerſę o

de rap. ex

Vbi prop

ſcopus nō

um ſubli

us debet p

ſi aliter ſe

di. quonia

Maiori & minori LXXXVIII

Impugnātes litteras electi in papaz ante eius corona
tionem: benedictus. xi. in extrauaganti.

Qui loquunt secrete: uel mittunt litteras: uel nūciū ad
aliquē cardinalium: dū sunt in oclau occasione ele
ctionis papę: de elec. ubi periculum. lib. vi.

Dñi: & officiales: qui nō seruāt contenta in. c. d. elec.
papę supra allegato: ubi periculum: uel circa ipsum
fraudem: committunt: ibidem.

Principes senatores: consules: qui infra mensem a die
notitię de delicto commisso contra cardinales: uel sa
miliāres papę & ipsorum cardinalium non faciunt
iustitiam secundum continentiam. c. felix de pœn.
sunt excommunicati: ibidem.

Oēs principes: & officiales: q̄ tertio admoniti ab ep̄is
uel ecclesiasticis personis recusant facere iustitiam su
per eorum causis. xxiii. q. v. c. administratores.

Omnes officiales: qui euacuant iurisdictionem: & au
toritatem prælatorum: quam habent in suis homi
nibus.

SUCCESSORES dictorum officialium: nisi infra mensem
errorē suorum p̄decessorū correxerint: de immunita.
ecclē. c. nō minus: & c. auersus.

Spoliātes naufragos bonis suis: nisi ablata restituāt
q̄ntius poterunt.

Diuerse opinioniones sunt: an sit canon latę sententię
de rap. excōmuni.

Vbi propter diuersitatem inhabitantium unus epi
scopus non potest populo supplerē: debet sibi uicari
um substituere: qui populo satisfaciāt: & talis uicari
us debet per omnia subesse episcopo principali: qui
si aliter se ingesserit: est excommunicatus: de offi. or
di. quoniam.

Participans cuz excoꝛnunicato i crimine: propter q̄d
est excoꝛnunicatus dando ei auxilium: cōsiliū: uel
fauorem: de sen. exc. nuper.

Omnes grauantēs per se: uel per alios illos in benefi-
ciis: uel aliis suis rebus clericos: uel eorum consanguī-
neos: quia noluerunt eligere eum: pro quo rogaban-
tur. de elec. c. sciant cuncti.

Extorquentes absolutionem a sententiis excoꝛnuni-
cationis: suspensionis: & interdicti per uī: uel metū:
de his que uī. me. cau. fi. c. unico li. vi.

Compellentes praelatos: uel ecclesiasticas personas
ad submitendum ecclesias subiiciendo bona immo-
bilia: uel iura ecclesiarum laicis ad cognoscendū: seu
proffitendum se retinere ab eis: uel ad statuendum la-
ycos in patronos: seu aduocatos eorum in perpetuū
seu ad non modicum tempus sine licentia papę: & ca-
pituli. de reb. eccle. non alie. consultissimo.

Laii si usurpant uel exigunt aliquid de rebus eccle-
siasticis immobilibus ultra importationem contra-
ctuum factorum: uel faciendorum: si moniti non de-
stiterint: etiam taliter ablata restituendo de reb. ec-
cle. nō alie. c. consultissimo.

Impedientes litigare in foro ecclesiastico corā delega-
to: uel quocūq; alio iudice ecclesiastico in causis: que
de iure: uel cōsuetudine possunt ibi exerceri: de imu.
eccle. c. quoniam. li. vi.

Impedientes sequestrationem: uel fructus sequestra-
tos occupantes post unam definitiuam sententiam
apud sedem apostolicam promulgataz super aliquo
beneficio: etiam si nulla foret. in clemen. unica de se-
questra.

Procurātes: q̄ seruatorēs se itromittāt de aliis q̄ de
manifestis

manifestis
de offi.
Figētes
ad aliq̄
Cōced
ul gene
ueritas
Clerici
ris: si ac
Cōtral
mōial
ordini
nei: ul
oēs sū
Mōac
fiti: pl
cū: q; p
strū: m
Docto
his suis
dire u
pericul
Relig
bitū it
Relig
tis cō
Relig
fraud
si requ
Monā
nistrat
rū præ

manifestis iniuriis: & exigētibus iudiciariā potestate
de offi. delega. c. fi. li. vi.

Figētes casū fraudulēt: p quē iudex uadat ul mittat
ad aliq mlierē p testimōio ferēdo d iudi. mlieres li. vi.

Cōcedētes repræfalias cōtra psonas eccliaspicas spālīt
ul generalit: si sūt singlarēs psonę sūt excōicati si uni
uerlitas est iterdicta: d iur. & dā. da. c. unico. li. vi.

Clerici hñtes officium uicecomitis: uel ppositi secula
ris: si admoniti non desistāt: ne cle. uel mo. c. clericis.

Cōtrahētes mñroniū cū cōsanguineis: ul affinib?: ul
mōialibus: pffessis: uel religiosis: uel cū clericis i sacris

ordinib? cōstitutis: tā ipsi clerici & religiosi: ul cōsanguī
nei: ul affines cōtrahētes: q̄ psonę: cū qb? cōtraxerit:

oēs sūt excōicati: i clemē. unica de cōsangu. et affinita.

Mōachi: et canōici regulares: archidiaconi: decāi: ppo
siti: plebani: cātōres: & alii clerici psoatū hñtes: uel q̄

cūq; pbyteri: qui legē: uel phisicā audiūt extra clau
strū: nisi infra duos mēses redierint. ne cle. ul mo. c. fi.

Doctores: q̄ legūt leges: uel phisicā: si retinēt in scho
lis suis religiosū: q̄ habitu dposito suę religionis au
dire uult leges: uel phisicam: ne cleri. uel mona: ut

periculosum. lib. vi.

Religiosi tacite uel expræsse professi: qui temere ha
bitū suę religionis dmittunt. ibidem.

Religiosi: q̄ sine licētia suorū p̄latorū. ul maioris par
tis cōuentus accedunt ad studia: ibidē. c. periculosa

Religiosi decimas ecclias debitas sibi appriātes: ul
fraudātes ecclias circa eas: ul eas solui n̄ pmittētes nī

si requisiti desiterint infra mensem in cle. i. de deci.

Monachi: & canonici regulares: qui nō habēt admi
nistratiōes: si intrant curias principū sine licētia suo
rū p̄latorum: uel inferat damnum p̄latis: ul mo

De excommunicatione

nasteriis. c. ne in agro. de statu mona. in clemen.
Monachi tenentes arma inuasiua infra septa mona-
sterii sine licetia abbatis. c. ne i agro. de statu mona.
Statum beginnerum assumptentes: uel illum sectantes.
in de. i. de reli. domi.

Religiosi fauentes beginis: & beginę ipse: in clemē.
i. de reli. domi.

Religiosi: qui in sermonibus suis retrahunt populū
a solutione decimarum: uel sibi consentientibus non
faciunt conscientiam de decimis soluendis: si fuerint
requisiti: in clemen: cupientes de pœn.

Religiosi: qui non seruant interdētū: quem seruat
matrix ecclesie: in de. i. de sen. excom.

Religiosi mēdicātes: qui de nouo domos ad habitā
dū recipiūt: uel receptas mutāt sine licetia sedis apo-
stolice. de reli. domi. c. unico. lib. vi.

Fratres minores: uel heremitani recipientes fratres
ordinis prædicatorū ad habitum suum.

Alienātes bona ecclīastica: seu infeudantes: seu faciē
tes pactū: q̄ ipsoꝝ dñiū trāfferatur: ac cōcedētes:
hypothecantes: infeudātes: aut in emphiteosim cōcedē
tes: seu locantes præterq̄ in casibus a iure concessis.

Recipientes tales alienationes: seu locationes: pau-
lus secundus in extrauaganti.

Impedientes uisitacionem monialium: si moniti nō
desiterint: de sta. mo. c. ii. in clemen.

Directæ monialiū in electiōibus nisi abstinerint ab
his: p̄ quæ posset oriri: uel nutrirī discordia: de elec.
c. indemnitatibus. lib. vi.

Magistri: & scholares tractātes cū aliquo ciue bono
niēsi de cōductiōe hospitii: irregisitis iquilinis: nisi
tēpus oductionis clapsū fuerit: de loca. & odu. c. i.

Emens

Emens re
Tenens l
Innitens
casus hab
Qui chri
casus non
filium: u
Clerici lo
nis ad fo
Official
usuris fo
uel nō d
tatum:
Sepeliē
non oco
usurari
Sepeliē
res: & d
co: nec c
lauerint
Inquisit
cuniam
Inquisi
Inquisi
fisco eti
Dñi ter
crimine
Domini
rem pro
Dñi tp
ingitor
Dñi tp

Emens rem ecclesiæ: uel aliter acqrens a scismatico.
Tenens beneficiū a scismatico.

Innitens ordinationi factæ per scismaticum: isti tres casus habentur in. c. i. de scismati.

Qui christianū mādāt interfici per assassinos: etiā si casus non fuerit secutus: & talibus dans auxilium: & filium: uel fauorem: de homi. c. pro humani li. vi.

Clerici locantes domos manifestis usurariis alienigenis ad fœnus exercendū: de usuris: c. i. lib. vi.

Officiales cōitatū facientes: uel dictātes statuta super usuris soluēdis: q̄ nō restituant: uel iudicātes f̄m illa uel nō delentes: si possunt infra tres mēses de lib. cōitatum: uel illa seruantes: de usur: ex graui: in clemē.

Sepeliētes in cimiterio tpe interdīcti in casibus a iure non ocessis excōicatos publice: interdīctos nominatiz usurarios manifestos: in cle. i. de sepultu.

Sepeliētes hēreticos: credētes: & fautores: receptatores: & defensores eorū: scīenter in cymiterio ecclesiasti co: nec debent absolui: nisi propriis m̄ibus extumulauerint cadauera eorum: in. c. quodcunq; de hære.

Inquisitores hēreticæ prauitatis p̄textu officii pecuniam extorquentes.

Inquisitores si scīenter bona ecclesiarum occupant.
Inquisitores bona ecclesiarum ob dīctum clericorū fisco etiā ecclesiæ applicantes: in cle. ii. de hære.

Dñi temporales quocūq; nomine censeantur: qui de crimine hēresis cognoscunt: uel iudicant.

Domini temporales captos per episcopum: uel īq̄sitorē pro hēresi a carcere liberantes.

Dñi t̄pales si executionē huiusmodi officii ab ep̄o uel īq̄sitorē eis iūctā n̄ īplēt: put ad eorū spectat offm̄.

Dñi t̄pales si directe: uel indirecte p̄sumūt sniaz: uel

De excoꝛnunicatiōe

processum inquisitorꝝ: seu dyocesanoꝝ impedire.
Si dyocesano: uel inqꝛitori pꝛsumperit se oppōere in
his: qꝫ ad pꝛatū negociū incūbūt: aut quēlibꝫ impedire.
Dantes talibus cōsiliū: auxiliū: uel fauorē: oēs iste cen
suræ sunt in. c. ut inqꝛitionis de hære. li. vi.
Exercentes regimē in nauibus infidelīū: de iude. c. ita
quorundam.

Pꝛincipes & officiales: qꝫ tertio admōiti ab epꝫs: uel ut
ris eccliasicis recusant facere iustitiā sup eorum cau
sis. xxiii. q. v. administrantes.

Faciētes statuta: & iudicātes fm ea cōtra libertatē ec
clesiæ: de sen. excōm. nouerit

Itē qꝫ talia iudicata in publicā formā redigūt: ibideꝫ.

Casus qꝫ sūt aliqꝫ papales: aliqꝫ epales.

Incēdarii eccliasꝫ: uel monasterioꝝ: uel pioꝝ locoꝝ
sūt excoꝛicati ipso iure excoꝛicatiōe epali: sꝫ post denū
ciationē sunt excoꝛicati excoꝛnunicatione papali: de
sen. excō. tua nos.

Effractores cū spoliatiōe eccliasꝫ: uel monasterioꝝ: uel
pioꝝ locoꝝ: añ denūciationē sunt excoꝛicati excoꝛica
tiōe episcopali: post denūciationē uero papali: ibidē.

Dātes līnias offendēdi: uel grauādi eos: qꝫ sūnt excō
catiōis: uel interdīcti tulerūt cōtra quēcūqꝫ: nisi līniam
ipaz re itegra reuocauerit: uel si ad bonoꝝ captiōnē
pꝛcessū fuerit: nisi ifra octo dieꝫ spatiū oia restituerit
usqꝫ ad duos menses est episcopalis: exinde papalis.
Item qui tali licentia data uti ausi fuerint.

Item qui motu proprio aliqd pꝛmissorum cōmiserit:
de sen. excō. quicunqꝫ.

Itē absoluti a sūntia excōcatiōis rōne piculi alicuius si
post piculū nō representat se illi: qꝫ pōt eos absoluerē
in eandē sententiā reincidunt papalē: uel episcopale.

Participātes

Participā
cati exco
excōmut
Cest a
sio: & irr
fia prop
Licet en
sacramen
ni cōmu
Isti aut f
dicti fm
niens em
Primo
Item co
Itē pni
Item in
Itē corp
Itē pul
Item no
officio
Itē nō c
Item la
tempus
Item po
Item fa
sunt ad
Item fa
uel et:
esset in
Item an
timum
Itē layc

**Participantes in crimine cū excōicatis aliqñ sūt excōi-
cati excōmunicatione papali: aliqñ episcopali s̄m q̄
excōmunicatio fuerit papalis: uel episcopalis.**

**¶ Est at̄ sciendū: q̄ tā excōicatio: q̄ interdictū: suspē-
sio: & irregularitas sunt quædā penę inflictę ab eccle-
sia propter culpam: q̄uis unum sit altero grauius.**

**Licet enim interdictū separet hominē a p̄ticipatione
sacramentorum: & ab ingressu ecclesię: nō tñ ab om-
ni cōmunionē fidelium: sicut maior excōmunicatio.**

**Isti aut̄ sūt casus occisi & phibiti tpe generalis inter-
dicti s̄m dñm ioannē andream de calderinis bono-
niensem famosissimū utriusq̄ iuris doctorem.**

Primo cōferri pōt baptismus cū offō cathecuminorū.

Item confirmatio potest conferri: & chrisma confici.

Itē p̄nia ip̄oi p̄t & absolui rēanētib⁹ aliis circūstātiis.

Item infirmis pōt dari corpus xp̄i in p̄sentia astātū.

Itē corpus xp̄i pōt portari cū lumie: & cāpanula pul-

Itē pulsari p̄t cāpana p̄ p̄dicatiōe: & p̄dicari. (sari.

**Item non debet pulsari aliqua cāpanula pro diuino
officio ad congregationem clericorum.**

Itē nō dz pulsari aliq̄ cāpana: uel cāpanula p̄ funere.

**Item layci possunt pulsare campanam ad ostendēdū
tempus horarum: sicut tertiam: nonam: &c.**

Item potest pulsari campana ad aue maria.

**Item famuli sacerdotū in ecclesia non collegiata pos-
sunt admitti ad diuina: non autem in collegiata.**

**Item sacerdos potest mutare famulū & aliū accipere:
uel ēt: si ille moreretur: dum tñ ille electus sic non
esset in alia ecclesia collegiatus: uel intitulatus.**

**Item archipresbiteri rurales quando conficiunt bap-
tismum possunt accipere presbyteros rurales:**

Itē layci admitti p̄nt ad crucē adorādā i parasceue.

De excommunicatione

Item extrema unctio non potest dari nec laycis: nec clericis.

Item commendatio animarum fieri potest tã laycis: q̄ clericis.

Item p̄t fieri officium circa sepulturam clericorum: sed non laycorum: uoce submissa: sine cãtu: exclusis secularibus: nō pulsatis campanis: presente corpore. Itē clerici q̄ sūt interdicti: nō p̄t celebrare: nec layci diuina audire in ecclesia extra ciuitatē: nec in ciuitate interdicta: nec ēt peregrini existentes.

Item mulieribus p̄gnatibus: ubi timet de morte potest dari corpus christi.

Itē ecclie p̄t consecrari: & recōciliari: & altaria stãtia: & uatica: & paramenta: & uasa sancta cōsecrari: & oratoria consecrari: sed tamen secrete.

Item in q̄ttuor festis priuilegiatis nō p̄t fieri officium circa funus publice: nec clericis: nec laycis: nec de bent layci in cymiteriis sepeliri.

Itē in p̄dictis quattuor festis p̄t alia missa p̄uata cãtari q̄ missa de festo: dũmō missa de festo nō omittat̄.

Itē in p̄dictis q̄ttuor festis clerici bñficiati nō p̄t in alia ecclesia officiare: si at̄ n̄ hñt ecclesias p̄nt: dico tñ nō collegiatam: dico ēt si presbyter non careat clerico: potest etiam in collegiata celebrare.

Itē i p̄dictis q̄ttuor festis seq̄ns cōpletoriũ cãtari n̄ p̄t. Item clerici diuersarũ ecclesiarũ i ciuitate interdicta nō p̄nt extra ecclesiã dicere simul officiũ: extra ciuitatez tamē possunt: dũmodo ipsi clerici nō sint interdicti.

Itē clerici p̄nt dare substitutos: seu uicarios loco suis: si ex hoc hñt puilegiũ uel ab hoie: uel a iure: dũmodo non sint officii alibi: si autem alias non possunt.

Itē moniales: seu sorores p̄ ep̄m approbatæ: & cōfirmatæ

mate nō
p̄cio odu
nō sint it
lis potest
Item lay
municar
dicti: &
non poss
nicare: r
re: si aut
Item pa
secrete l
priuileg
Item b
priuileg
Item n
partum
Item po
bus: cur
ne alicu
C Hoc
test qui
quō cur
ab solu
Tali et
tia: &

bilibus

mate nō hñtes p̄priū sacerdotē determiatū p̄nt aliū
p̄cio oducere: q̄ eis missā celebret: ip̄s p̄sētib⁹: dūmō
nō sint interdicti: nec sacerdos aliā heat ecclīā: & ta
lis potest eis sacramenta conferre per totum annum
Item layci interdicti nō possunt extra ciuitatem com
municare: nec audire diuina: si autem non sunt inter
dicti: & ex speciali priuilegio ad diuina admittant⁹:
non possunt in quattuor diebus priuilegiatis cōmu
nicare: nec etiam clerici interdicti possunt cōmunica
re: si autem non sint interdicti: possunt.

Item panis & fructus oliuæ: & huiusmodi possunt
secrete benedici: & dari clericis: & laycis: i felis uero
priuilegiatis possunt publice benedici: & dari.

Item benedictio sponforum potest fieri in die aliquo
priuilegiatorum: in aliis autem non.

Item non potest fieri aliquod officii mulieribus post
partum: nisi in diebus priuilegiatis.

Item potest fieri benedictio mensæ p̄sētibus sēculari
bus: cum non sit de horis canonicis: nec competat rō
ne alicuius ordinis: potest enim laycis hoc facere.

Hoc autem aduertendum: q̄ in casu mortis po
test quicunq; sacerdos absoluere ab omni sententia
quō eunq;: sed cū tali pacto: q̄ si conualescat faciat se
absolui ab illo: qui habet potestatem ordinariam.
Tali etiam non debet denegari sacramētum p̄cēnitē
tiæ: & etiam sacramētum eucharistiæ.

De distinctiōe corp̄z uniuersi. Ca. xxi.
Ost hęc subitū gēdū est aliqd de distinctiō
ne corp̄z uniuersi. Circa qd̄ sciēdū est:
q̄ tota machina mūdialis cōsistit ex qbus
dā corporibus generabilib⁹: & corrupti
bilibus: & ex qbusdam incorruptibilibus. Corru

De distinctione

ptibilia igitur & transmutabilia sunt quatuor ælemētāscilicet terra : aqua : aer : et ignis & omnia alia corpora : sicut corpus cuiuslibet animalis : ligna : lapides & alia hmōi : sūt mixta : & cōposita ex his. Primū ergo ælemētū est trā : q̄ ē sicca : & frigida : & q̄ dñat in quolibet mixto : situat̄ at̄ i cētro .i. in medio uniuersū et est sphericæ : seu rotūde figure : mōtes .n. et ualles nihil sūt respectu q̄tītatis trē : sic nec pillus appet in aliqua magna molla. Scđz ælemētū ē aqua : q̄ circūdat trā ex oi pte : nisi q̄tī diuina puidētia uoluit remanere discooptū de ipsa trā pp habitationē hoīuz : est at̄ aqua frigida : & hūida : & est ex nā sua circularis figurē sic trā. Tertiū ælemētū est aer : q̄ circūdat trā : & aquā : et ē rotūde figuræ : est at̄ calidus & hūidus : qđ at̄ aer sit corp⁹ pz qa est susceptiuū accidētū .f. lucis : soni : frigiditatis : et hmōi. Quartū ælemētū ē ignis q̄ circūdat aerē : & ē sphericę figurę : siue rotūde sic alia ælemēta : est at̄ calid⁹ et siccus : un̄ spa ignis est imedia te iuxta cœlū : ignis at̄ iste : q̄ est i ferius : ē in mā aliena Oīa at̄ corpa : q̄ sūt infra cœlū : cōpōnūt ex eis : & in eis resoluunt̄ : corpoz at̄ mixtoz qđā sūt aiata : et qđā i aiata : ut d̄ seps. Quātū at̄ ad aiata ē sciēdū : q̄ triplex gen⁹ aię iuēt. Prio ē uegetatiuū : qđ ē i arborib⁹ et in plātis : et i herbis : et in oib⁹ : q̄ gnant̄ : & iuicē augent̄ et nutriunt̄ : gnatio enī et augmētatio & nutritio sūt actus aię uegetatiue. Scđz ē sēsitiuū : qđ est i oib⁹ aiā lib⁹ : & i oib⁹ q̄ sētūt : sētire .n. est actus aię sēsitiuę. Sūt at̄ qnq; sēsus exteriores .f. uisus : auditus : odoratus : gust⁹ : & tact⁹ : & alii qnq; iteriores .f. sēsus cōis imaginatio : seu phātasia : qđ idē est qđ extimatia : memoria : & collatiua : seu rō pticularis. Tertiū ē intellēctiuū : qđ est i hōib⁹ : un̄ itelligere & rōcinari sūt act⁹ animæ

aię itelle
lūtas : &
psēti : spe
sciēdū : q
aiā : s; u
& itelle
aiā. Qu
corpora
gis .f. vii
neta : seu
aut̄ cœl
cœlū ac
Primū
nisi lun
Rō at̄
agit ul
diauit.
la alia f
sol : un̄ f
eo qđ ē ū
tū : est in
tium ē i
septē ste
cœlū dī
lud cœl
dā ūo i
mū mo
hoc at̄ c
tē. Alii
mouen
nālē : qu
teg exce

aię intellectiuę. Potētiaę aię intellectiuę sūt intellect^o uo
 lūtas: & memoria: passiōes aię sūt gaudiū et dolor d̄
 spēti: spes et timor d̄ futuro: amor et odiū. ¶ Est autē
 sciēdū: q̄ i aialibus uegetatiuū & sēsitiuū n̄ sūt duę
 aię: s; una tm̄ h̄ns plures potētias: et idē ē d̄ sēsitiuo
 & intellectuuo hōie: un̄ nūq̄ i uno supposito ē nisi una
 aia. Quātū āt ad corpora icorruptibilia: cuiusmodi sūt
 corpora cęlestia: ē sciēdū: q̄. ix. cęli pōunt ab astrolo
 gis. s. vii. i quorū quolibet ē una sola stella: q̄ dicit̄ pla
 neta: seu stella erratica: et alii duo ultra illos. Q̄ dlibz
 autē cęlū est sphericū: et rotūdū: et unū circūdat aliud
 cęlū ad modū un^o cepe: ubi una tunica aliā icludit
 Primū ergo cęlū ē cęlū lunę: q̄a i ea n̄ est alia stella:
 nisi luna: & illud cęlū cōsistit imediate sperę ignis.
 Rō āt q̄re ignis n̄ oburit illud cęlū ista est: q̄a ignis n̄
 agit ultra sperā suā: ul' rō est: q̄a sic diuina puidētia or
 diauit. Scđz cęlū est illud: i quo ē mercurius: & nul
 la alia stella. Tertiū ē: in quo ē uenus. Quartū i quo
 sol: un̄ sol est in medio planetarū: sic cor i medio aialis
 eo q̄ ē i tuosior & lucidior: & maior in q̄titate. Quī
 tū: est in quo ē mars. Sextū est: in quo est iuppit̄. Sep
 timum ē in quo est ultim^o planeta. s. saturnus: hęc ergo
 septē stelle: q̄ sūt i his septē cęlis d̄nr plāete. Octauū
 cęlū d̄r cęlū stellatū: in quo sūt oēs alię stellę: & il
 lud cęlū hēt isfuetiā maximā i istis inferiorib^o a q̄bus
 dā ūo illud cęlū uocat̄ firmamētū. Nonū cęlū d̄r p̄
 mū mobile: siue cęlū xpallinū: in quo nulla est stella
 hoc āt cęlū hēt unū solū motū. s. ab oriētē i occidē
 tē. A lii āt oēs h̄nt duos motus. s. motū raptus: quo
 mouent̄ a pmo mobili ab oriētē in occidētē: & motū
 nālē: quo mouent̄ ab occidētē i oriētē. Amplius āt p
 teq̄ excedit p̄ns negociū: s; q̄ ampli^o scire uoluerit re

De descriptione

currat ad tractatū de spa. Hoc at addēdū ē : q̄ ultra nonū cœlū n̄ est aliqd̄ corpus : neq; locus : neq; uacūū naturaliter loquēdo : q̄uis imaginatio circa hoc decipiat. Per intellectū at̄ q̄ iudicat : q̄ n̄ est corpus īfinitū hoc cognoscit. Theologi uō pōunt ibi cœlū ep̄ireū : q̄d ē locus beatorū. De descriptione locorū. c. 22.

Vantū ad descriptionē locorū sciēdū ē : q̄ tota hitatio trē nob̄ nota s̄z doctores hēt for mā folii castaneæ : siue clamidis extēsa. s. l. latā ī medio : & in extremis coartatā. Latitudo at̄ ē a meridie ī septētrionē. medietas a pte oriētis uocat̄ asia maior : medietas a pte occidētis diuidit̄ ī longū ab occidēte uersus oriētē p̄ mare mediterrāeū & ps̄ meridionalis uocat̄ affrica : & septētrionalis uocat̄ europa : ī qua ē hyspania ab occidēte : & alie regiones succedentes iuxta dictū mare : ut puēcia : & italia : & alię usq; ad grēciā iclusiue cū aliis collateralib; ex pte occēāi : sic aq̄taia & oēs alię usq; ad ficiiliā īferiore iclusiue. ¶ P̄ria at̄ puincia alię maioris a pte oriētis ē mediana : & diuidēdo latera p̄ mediū ueniēdo seq̄tur p̄sia deide mesopotāmia : deide syria : & a pte meridiana post syriā uersus occidētē iuxta mare mediterrāeū sequit̄ q̄ddā defertū : deide egyptus : q̄ a quibusdā ponitur ps̄ asia maioris : ab aliis ps̄ affricæ. In syria aut̄ est puincia : q̄ quondā dicebat̄ terra chanaā : postea dicta ē terra p̄missiōis : & n̄sc̄ dī terra sc̄ta ī qua ē hierusalē : & alię ciuitates ī euāgelis noiatae. In mesopotāmia at̄ ē chaldaea : cuius ps̄ ē babilōia : cuius caput est babilō : q̄ q̄ncq; babilonia noiāt̄ : & diu ē destra illa aut̄ q̄ hodie habitāt̄ : est ī egypto a parte orientis. Et hæc de locis dicta sufficiāt. Qui at̄ amplius scire uoluerit : recurrat ad isidorū : & alios doctores : q̄ late de hac

hac mat
C De de
omniū

descend
diluuu
noe q̄ c
exitū a
de noe
tione d
q̄ t̄nc
māsit
brei : a
q̄ fuit u
ctione
seruie
sione c
circūci
ifideli
at̄ abra
chanaā
genuti
fūt. xii.
rum q̄ n
de eis d
fideli : q
q̄ dicti
cob ī is
populi d

hac materia tractauerunt.

¶ De descriptione temporuz scilicet: breuis cronica omnium hystoriarum bibliae. Cap. xxiii.

Quantū ad descriptionem temporū est sciendum: q̄ cū adā tres filios habuisse legatur: qui solū in scriptura noiantur: geneologiā tertii. s. seth scriptura sp̄alit p̄seq̄tur: a quo descendit noe decimus ab adam: sub quo fuit factū diluuium: in quo totū humanū genus periit excepto noe q̄ cū suis. s. octo aiabus remāsit in archa. Et post exitū archæ iterū multiplicatum est genus humanū de noe: & eius filii. Et de sem primogenito q̄rta ḡnatiōe descēdit heber: in quo cū una ligna durasset usq̄ tūc: & diuisio fieret in ædificatiōe turris babel: remāsit: ut d̄r lingua p̄ma hebraicha: a quo dicti sūt hebrei: a quo post diuersas ḡnatiōes descēdit abraham q̄ fuit uigesimus ab adā. Et cū usq̄ tūc post p̄mā istructiōnē ad æ nō ueniāt d̄ns dedisse regulā ḡnalē sibi feruendi: p̄ter id qd̄ dixerat noe cōcedēdo sibi comestionē carniū: sanguinē uero phibēdo dedit abrahæ circūcisionē: & p̄ eā incepit distigui pp̄tus fidelis ab infideli cū antea circa hęc distinctio nō ueniāt. Natus ē at̄ abrahā i chaldaea: sed de mādato d̄ni uēit in terrā chanaā de qua dictū ē supra: i qua gēuit ysaac: ysaac genuit iacob & esau: & iacob gēuit. xii. filios q̄ dicti sūt. xii. patriarchæ. Et cōpleta est distinctio populorum q̄ in abrahā fuerat inchoata: qā isti soli: & oēs: q̄ de eis descenderunt: ex tunc computati sunt de pp̄lo fideli: q̄. s. receperant: & tenebant specialē cultum dei: q̄ dicti sūt hebrei ab heber: ut dictū ē: & israelit̄e a iacob in israel nomie cōmutato: & iudei a iuda oēs alii populi dicti sūt gentiles. Promisit autē d̄ns abrahæ:

De descriptione

q̄ i femine suo bñdicerēt oēs gētes : i qua promissioe
 intelligebat̄ icarnatio x̄pi faciēda. Fame uero cogēte
 descēdit iacob cū oib⁹ filiis suis i egyptū : ubi mortui
 sunt. Et tpe succedēte : duce moyse : q̄ descēdebat a le
 ui tertio .i. filio iacob : educt⁹ ē ppl̄s isrl̄ de ægipto : &
 trāfacto mari rubro ueniētes p̄ d̄sertū ad mōtē sinay
 accepūt legē a dño de cœlo decalogū pferrēte : & to
 to pp̄lo audiēte. Postea aliā ptē legis dedit moȳsi ibi
 dē : uel i uia ad terrā pm̄issiois : i cui⁹ igressu mortu⁹
 est moȳses : & p̄ iosef suū discipulū in terrā pm̄issā est
 ppl̄us itroduct⁹ : post cui⁹ mortē fuit ppl̄us p̄ iudices
 gubernat⁹. Sz postea uoluerūt regē : & prim⁹ : q̄ ap̄
 eos bñ regnauit : fuit dauid d̄ gñe iudē. Post mltū ue
 ro tps̄ pp̄ pctā regū & ppl̄i regnū totalr̄ est destructū
 & p̄ regē babilonis ppl̄s : q̄ iuetus est in babilōia est
 trāslat⁹. Sz post .lxx. ānos habuerūt licētiā redeūdi
 & q̄busdā remanētib⁹ : alii redierūt : & fuerūt i mltis
 tribulatiōib⁹ sub impio psarū & gr̄ecorū. Et tādē ce
 ciderūt sub ip̄io romanorū : q̄ cōstituerūt eis regē noie
 herodē : sub quo icarnatio ē cōpleta : & natus ē x̄ps de
 uirgīe maria ex stirpe dauid descēdēte : de quo dictū
 est supra. Cui⁹ qdē x̄pi discipulī q̄ plurimos de iudeis :
 & gētibus ad uere fidei regulā collegerūt : & orta est
 tertia secta : q̄ d̄f xp̄ianorū. Inter quos fuerūt duode
 cī p̄ncipales : q̄ dicti sūt apl̄i. & alii .lxxii. q̄ dicūt disci
 puli : & iter ap̄los p̄nceps oīuz fuit petrus cōstitutus
 a x̄po : q̄ tādē uēit rōaz : ubi cōstituit sedē xp̄ianitatis :
 Et cōstituti sunt p̄ diuersas ciuitates ab ip̄o : ut ab ali
 is apl̄is diuersi ep̄i : cū ātea stāte secta iudeorū i wigore
 suo solū fuisset unus ep̄s : sic unū solū tēplū i hierusa
 lē ædificatū p̄ salomonē filiū dauid : & añ illud unū
 solū tabernaculū ædificatū p̄ moȳsē. Sciēdū ēt : q̄ cū
 antea

antea p̄f
 palia : p̄n
 tat : fm n
 tertū g
 choatū.
 post .qo
 & oēs iu
 nos : & p
 tiōe .ccc
 nā imp
 sedē cōst
 miauit
 ta tpa
 impat
 res istū
 sclares
 hoc ad
 ctæ sūt
 fuisset.
 & diue
 giōe gñ
 catholi
 et iudei
 & hi p̄
 cōfiteō
 appellā
 les q̄tū
 hē due
 diuulg
 Oberr
 ueris n
 ¶ De d

antea p̄fuisſent tres monarchiæ: ſiue tria impia p̄nci-
 palia: p̄mū aſſyrioz: ſiue chaldeoz: q̄d̄ p̄ uno cōpu-
 tat̄: ſ̄m̄ medoruz: & p̄ſarum: q̄d̄ et p̄ alio computat̄.
 tertiū gr̄ecoz: iā t̄p̄e icarnationis quartū fuerat in-
 choatū. ſ. romāoz: q̄. ſ. romani tēplū hieroſolymoz
 poſt. 40. ānos a paſſioe xp̄i d̄ſtruxerūt: & et ciuitates
 & oēs iudeos captiuauerūt: & xp̄ianos p̄ ducētos an-
 nos: & plus p̄ſecuti ſunt. T̄ adē circa ānū ab icarna-
 tiōe. cccxx. impator conſtantine uerſus ad fidē xp̄ia-
 nā impiū latinoz dedit eccl̄ie xp̄ianoz: & p̄ ſe nouā
 ſedē conſtituit in gr̄ecia in urbē: quā conſtantinopolinō
 m̄iauit: ubi cū impiū ualde d̄clinatū fuiſſet poſt mul-
 ta t̄p̄a papa de cōſilio romanoz carolū magnū iſtituit
 impatorē latinoz. Poſt modū papa ip̄atoris electo-
 res iſtituit ex alemāia: tres p̄latos: & q̄ttuor p̄ncipes
 ſcl̄ares: & ſub ſtatu tali hodie xp̄ianitas perfeuerat:
 hoc addito: q̄ cū xp̄ianitas multiplicata fuiſſet: diſti-
 ctæ ſūt diuerſæ parrochiæ: cū talis diſtictio ātea nō
 fuiſſet. Ortē ſūt et̄ i diuerſis t̄p̄ib⁹ diuerſe religioēs:
 & diuerſi modi d̄o ſuiēdi: q̄ oēs cōtinēt ſub una rell̄i-
 giōe ḡhali. ſ. xp̄iāitatis. ¶ Notādū et̄: q̄ xp̄iāi q̄ i fide
 catholica errauerūt p̄pe d̄nr̄ hētici: alii uō q̄ d̄ gētib⁹
 et iudeis ad xp̄iāitātē uerſi ad ſtatū p̄ſinū redierūt:
 & hi p̄pe d̄nr̄ apoſtatae. Sūt et̄ alii: q̄ fidē xp̄i ſimpre
 cōſitētes nō obediūt ſūmo pōt̄fici: & tales ſciſmatici
 appellāt. Ex his p̄ q̄ tres fuerūt i mūdo ſectę p̄ncipa-
 les q̄tū ad cultū diuinū: p̄ria gētiliū: ſc̄da iudeoz: &
 hęc due fuerūt licitę uſq̄ ad icarnationē xp̄i: poſt cui⁹
 diuulgationē xp̄iāitas ſolū licita fuit tanq̄ p̄fectiſſia
 Oberrātes at̄ a p̄ria ydolatræ dicebāt: & adhuc i di-
 uerſis mūdi ptibus aliq̄ gēs talibus errorib⁹ detinet.
 ¶ De diſtictiōe: & numero libroz bibliæ. Ca. xiiii.

X his cito patere pōt cōtinētia librorū bi
 blię. Libri. n. cōtinētes p̄dictā hystoriaz
 usq; ad incarnationē xp̄i dñr cōtinere ue
 t̄ testm̄: alii at̄ nouū. Primi at̄ usq; ad li
 bros regū si c̄ immediate ponunt: sic d̄scri
 bāt hystoriā cōtinuā successiue. Liber genesis cōtinēt
 hystoriā usq; ad egressū isrl̄ ex ægypto: & ex hīc exo
 dus usq; ad mōtē sinay: aduētū: & acceptiōnē legis q̄
 tū ad p̄cipalia: sicut ē decalogus: & alia quedā p̄æ
 cepta frequēt̄ usitata: & fabricatiōnē tabernaculi.
 Deinde leuiticus cōtinens p̄cepta sp̄aliter ad cultū dei
 pertinētia: & ictificatiōnē tabernaculi: & ordinatiō
 nē sacerdotū. Deinde liber n̄ueroꝝ p̄sequitur hystoriā
 ab āno sequēt̄ post egressū d̄ egypto usq; ad ānū. xl.
 quo puenerūt ad terrā p̄missiōis: q̄busdā nouis p̄cep
 tis ex nouo accidēt̄ ibi traditis. Deinde deuterono
 mus: q̄ cōtinet repetitiōnē legis cū additiōe quorūsdā:
 & hi q̄nq; libri dñr p̄thateucus moysi. Liber aut̄ io
 sue cōtinēt hystoriā de eodē. Liber et̄ iudicū cōtinēt hy
 storiā de regimine eorū dē. Sequitur libellus ruth: cui
 hystoriā p̄tium us̄ fuisse eius hystoria libri p̄æcedētis:
 & p̄tium cū hystoria libri subsequētis. Quattuor aut̄
 libri: regū initiū: p̄gressū: & terminū regni in p̄p̄o iu
 deoꝝ cōtinēt. Tota aut̄ eadē hystoriā reppetūt duo li
 bri paralippomenon breuiter cū additiōe quorūsdā.
 Sequit̄ primus eld̄r cōtinuās hystoriā p̄cedētē. s. redi
 tū ppl̄i iudeoꝝ de babilonia: & etiā neemias. Sequit̄
 tur alii libri hystoriales: q̄ cōtinēt q̄sdā hystorias p̄ti
 culares: q̄ cōtingerāt t̄pibus p̄cedētū hystoriaꝝ: inter
 quos p̄rio ponit̄ sc̄d̄s eld̄r: q̄ forte p̄p̄ auct̄orē s̄c̄no
 miatur: sc̄d̄o thobias: tertio iudith: quarto hester:
 & istę tres hystorię successiue fuisse credunt̄.

iob:

iob: q̄ si c̄
 co: q̄a nō
 putatur: q̄
 tur: q̄a ali
 tales p̄ced
 phetis. Se
 seu puerb
 duo: quorū
 qui q̄a ou
 rāt: & dñ
 ¶ Sequit̄
 p̄rio pon
 cū lamēt
 taru sui
 t̄ dñr r
 cheas: n
 rias: mal
 mi q̄tuor
 dicebant̄
 quoz: &
 currētib
 tū illius t
 duo libri
 cedētib
 nerūt ppl̄
 redierūt:
 & aliqua
 tur nouū
 sc̄licet m
 p̄cipio:
 describū
 gelicā nar

Job: q si cū hystoria cōputat: iō aut̄ ponit̄ ultimo lo-
 co: q̄a nō fuit de gñe iudeor̄: si aut̄ cū pphetalib⁹ cō-
 putatur: q̄a parū cōtinet de hystoria: iō aliis p̄poni-
 tur: q̄a alios pphetas longe p̄cessit. Inter libros p̄phe-
 tales p̄cedit psalteriū: q̄uis aliq̄ eū nō numeret cū pro-
 phetis. Sequitur tres libri salomonis. s. parabola: s.
 seu puerbia: ecclesiastes: & cātica. Postea sequit̄ alii
 duo: quor̄ primus d̄r liber sapiē: alius ecclesiasticus:
 qui q̄a cōueniūt cū aliis tribus in multis: cū aliis cōpu-
 rat̄: & d̄r q̄nq; libri salomonis: seu. v. libri sapiētiae.
 ¶ Sequit̄ alii libri: q̄ ab oib⁹ ppheticis d̄r iter quos
 priō ponit̄ quatuor: q̄ d̄r maiores. s. isaias: hieremias
 cū lamētatiōibus: siue trenis: & libello baruch no-
 tarū sui ezechiel: & daniel. Alii aut̄ duodeci p̄phe-
 tae d̄r miores. s. osee: iohel: amos: abdias: ionas: mi-
 cheas: nahum: abachuch: sophonias: aggeus: zacha-
 rias: malachias Et isti. xii. ordinati sunt p̄ se sicut pri-
 mi quatuor s̄m ordinē t̄p̄is quo fuerūt. Hi aut̄ p̄phetas
 dicebant: q̄a p̄uidebāt ea: quę p̄cul erāt a noticia ali-
 quor̄: & aliis nūciabant: maxie de icarnatiōe: & cō-
 currētibus ad eā: intermiscbāt aut̄ plura: quę ad sta-
 tū illius t̄p̄is p̄tinebāt. Ultimo de ueteri testō ponit̄
 duo libri machabeor̄ cōtinētes hystoriā ab oibus p̄-
 cedētibus discōtinuatā: narrātes q̄dā accidētia: q̄ eue-
 nerūt p̄plo iudeor̄: postq̄ de captiuitate babylonica
 redierūt: quor̄ sc̄ds reppetit multa: quę d̄r in priō:
 & aliqua superaddit maxime circa principiū. Sequi-
 tur nouū testamentum: in quo quattuor euangelia:
 scilicet matheus: marcus: lucas: iohannes situantur in
 principio: i qb⁹ uita xp̄i: doct̄ria: passio: & resurrectio
 describūt. Liber at̄ actū ap̄los cōtinuat hystoriā euā-
 gelicā narrās discipulor̄ cōuersationē maxie ap̄stōr̄

De numero

post ascensionē dñi: & ouersionē aliquoz p eos post
missionē spūs sc̄ti: & iō a multis imediate post euāge
lia poni solebāt: sz hodie pp doctrīā excellētiā i fidē
& moribus eplā pauli prio cōit pōunt. Inter q̄s prio
ponit̄ una missa latinis: q̄ d̄r ad romanos: & sequunt̄
xii. missę gr̄cis: octo ad ecclias. s. duę a d cor. una ad
gala. alia ephesiis: alia philip̄sibus: alia collocēsibus
& duę thessalōicēsib⁹ et sequunt̄ q̄ttuor p̄sois singu
larib⁹ missę: duę thiotheo: una tyto: altera phylamo
ni ultio ūo ponit̄ eplā ad hebreos: postea act⁹ ap̄loꝝ.
deide eplę alioꝝ ap̄loꝝ: q̄ sūt i formatiūæ ppli p eos
ouersi: q̄ et dñr canōicæ: q̄rtū pria ponit̄ iacobi: duę
petri: tres ioānis: ultia iudę. Apocalypsis at̄ ioānis ul
tim⁹ pōit̄ i nouo testō otinēs p̄phetias d̄ statu p̄sentis
ecclēię: & futura remuneratiōe bonoz & maloz. Scie
dū ē p̄te rea: q̄ sacra scriptura diuidit̄ in octo ptes p̄n
cipales s̄z octo modos dicēdi: quos assūit. Docet nā
q̄ politice & legislatie i pria sui pte. s. i p̄thatheuco:
Docet sc̄do cronice: siue hystorice: & enarratiue i alte
ra sui pte. s. i libris ioseph: iudicū: ruth regū: palipome
nō esdrę thobię: iudith hester et machabeoz. Docet
tertio idē tice: et q̄si poetice: et decātatiue in altera sui
pte. s. i trib⁹ libris: uz psalmoz: trenoz: et cāticū cāti
corū. Docet q̄rto p̄phitice & declamatiue. i. p modū
omeliarum: et s̄monū: & p̄dicationū: & hoc i alia sui
pte. uz i sex libris isaia: hieremiæ: baruch: ezechiel:
daniel: et li. xii. p̄phetaz. Docet quinto dyaletice: &
disputatiue in alia sui pte: uz in duobus libris. s. iob.
& ecclias: i utroq̄. n. disputatiue: et disceptatiue p
cedit̄. Docet ūo sexto mōstice: seu ethice: & cōsul
tatiue: & hoc in alia sui pte. s. in tribus libris: uz puer
būs: sapientia: & ecclias: & sic sub istis sex modis
dicēdi

dicēdi cō
tio testam
eti sūt d
ui testam
ep̄larite
tuor lib
missa a
cāonica
geliste n

tia i ab
ne bab
rimi d
trāsmi
ut plun
tus get
mo ab
fm ali
alios i
rabūt:
ga sex
ad get
et in g
di usq̄
un ūf
getos
natiōe

dicēdi cōphēdūt oēs libri ueteris testa. Docet uō sep-
tio testimoniālr & affirmatiue eo mō. quo notarii aslu-
eti sūt d ueritate iformare hoies : & hoc i pria pte no-
ui testamēti. s. i quattuor euangelistis. Docet octauo
ep̄lariter & destiniatiue i sc̄da pte noui testamēti i q̄t-
tuor libris: q̄ sūt ep̄l̄e pauli: act̄ ap̄loḡ q̄ fuerūt ep̄la
missa a sc̄o luca ad theophilū ut p̄z: silr in li. 7. ep̄laꝝ
cāonicar̄: ultio i apocalypsi: q̄ fuit ep̄la bti ioā. euā-
gelist̄e missa. 7. eccl̄iis. ¶ De distinctiōe etatū. c. xxv.

D intelligēdū at distinctiōe etatū mū-
di: ueniēs est declarare qd est etas. Vi-
det̄ at dici spatiū t̄pis cum aliq̄ notabili
mutatiōe in p̄ncipio ul̄ i fine: q̄ mutatio-
nes cuilibz considerāti p̄nt facili appere
Pria incipit i adā. Sc̄da post diluuiū. Ter-
tia i abrahā. Quarta i dauid. Quita in trāsmigratio-
ne babilōis: q̄n. s. dissipatū ē regnū iudeor̄: & q̄ plu-
rimi d̄ ipsi i babilōia sūt trāllati: pp̄ qd̄ et̄ dicta est
trāsmigratio babilōis. Sexta in icarnatiōe. Septima
ut pluribus uidet̄ i passiōe xp̄i: cū ista etas dicat̄ sta-
tus gescētū. i. in paradiso ex̄ntiū: & i passiōe xp̄i p̄-
mo ab hoib̄ plene q̄tū ad aiaz possessus ē padisus: lz
fm̄ aliquos hic status dicat̄ i morte abel icepisse: fm̄
alios uō in icarnatiōe: fz̄ alios i xp̄i resurrectiōe: du-
rabūt at̄ tā sexta q̄ septia usq̄: i fine mūdi. Differūt at̄
qā sexta d̄ q̄tū ad uiuētes i hoc mūdo: septia uō q̄tū
ad gescētes in padiso: uñ sil̄ occurrūt. Octaua at̄ incipi-
et in ḡnali resurrectiōe: fluxerūt at̄ anni a p̄ncipio mū-
di usq̄ ad xp̄z fz̄ aliquos. s. zzz. sc̄dz alios uō. s. 199.
uñ ūsus. Annos dic̄ ab adā ad ūbū caro factū. Quin-
gētos decies cū bis cētū minus uno. Anni at̄ ab icar-
natiōe d̄ se patet̄: q̄tū at̄ durabit mūdus solus de?no

De periculis

uit. Sūt et septē etates hoium. uz. Infantia q̄ est a natiuitate hois usq; ad. vii. añū. Pueritia ab idē usq; ad. xiiii. A dolescētia a. xiiii. usq; ad. xxi. Iuuetus a. xxi. usq; ad. xxviii. Virilitas a. xxviii. usq; ad. xl. Senect̄ a. xl. usq; ad. lxx. Decrepitas a. lxx. usq; ad finem.

C De periculis: siue defectibus: qui accidere possūt circa eucharistiæ sacramentum. Cap. xxvi.

Ericulis seu defectib; q̄ accidere possūt circa eucharistiæ sc̄s pot̄ subueniri hoc mō. Si contigat: q̄ sacerdos celebrās mortat: ul' graui infirmitate occupet añ ossecrationē corpis xp̄i nō opz: q̄ p̄ aliū sacerdotē suppleat: qd̄ restat. Si at̄ post ossecrationē hoc acciderit: et iā ossecrato corpe añ ossecrationē sāguis: dz missa celebrata expleri per aliū sacerdotē: ut hēt in decretis d̄ ose. d. ii. c. nihil. Itē si sacerdos post ossecrationē hui; sacrī ceptā recordet̄ se aliq; d̄ cōedisse: aut bibisse: nihilo minus dz p̄ficere sacrificiū: & sumere sacm. Et silt̄ si recordet̄ se cōmisisse aliq; d̄ pct̄m mortale: d̄ quo nō fuerit osessus: dz p̄it̄ere de cōmisso cū p̄posito ositēdi: & satisfaciēdi: & sic p̄ficē sacrificiū: & sumē sacm. Eadē rō ē si sacerdos i missā post ossecrationē corpis xp̄i recordet̄ se cuiusq; ex cōicationi subiaccē: dz h̄re p̄positū hūil' petēdi absolonē: & sic p̄ie sū xp̄m totius eccl̄ie p̄tificē: iuisibile osegt̄ sacerdos: absolonē q̄tū ad hūc actū. s. q̄ p̄ficiat missā iā ceptā. Si at̄ sacerdos celebrās missā añ ossecrationē corpis xp̄i recordet̄ de talibus p̄dictis tuti; reputatē maxie in cā manducatiōis: et ex cōicatiōis: q̄ missā ceptā de sereret: nec eā p̄ficeret: nisi graue scādālū timeret̄. Si at̄ musca: ul' aranea i calice añ ossecrationē sāguis xp̄i ceciderit: aut et̄ cognouerit sacerdos in calice uenētū

esse

eē positū
ce dz pon
dū. Si uen
derit: dz
diligētē
in sacrari
nū eē i ca
dz ipsū si
ta uerta
hoc apto
neat ipse
in calice:
crificiū p̄
cōsecrat
cognosc
re: & cō
xp̄i hoc
uinū: dz
ficere eā
huius sa
git: q̄ n̄
nē. Null
ēta cōsec
xp̄i ossec
aliqua p̄
uerba cō
tū in cal
corporis
nere uin
secratiō
missā. S
uertat: q

tē positū dz effūdi illud: qđ est i calice: & abluto calice dz poni unū aliud i eodē calice cū aqua ad cōsecrā dū. Si uero aliqd horū post sanguis cōsecrationē ceciderit: dz aīal qđ cecidit in calice: caute capi: & lauari diligēter: & cōburi: & ablutio illa cū cineribus simul in sacrarīū mitti. Si uero sacerdos cognouerit uenē nū eē i calice post uerba cōsecratiōis s̄guis: nullo mō dz ipsū sumere: nec dare alii ad sumēdū: nec calix uitæ uertat i mortē: sed diligenter i aliquo uasculo ad hoc apto cū reliquiis cōseruari. Et ne sacrificiū remaneat ipsectū: dz sacerdos aliud unū cū aqua appōēt in calice: & itē resumere cōsecrationē sanguis: & sacrificiū pficere: & missam cōplere. Si autē sacerdos an cōsecrationē sanguis: & post cōsecrationē corpis xp̄i cognoscat unū: aut aquā n̄ eē i calice: dz statī appōere: & cōsecrare. Si autē post uerba cōsecratiōis s̄guis xp̄i hoc aduertat. s. q̄ aqua nō fuerit i calice posita: s̄ unū: dz sacerdos nihilominus p̄cedere in missa: & p̄ficere eā: q̄a appositio aq̄ in unū nō est de necessitate huius sacri. Dz ēt p̄iuri ille ex cui⁹ negligētia hoc cōtigit: q̄ n̄ fuerit apposita in calice i uino an cōsecrationē. Nullo at mō dz aqua misceri uino cōsecrato. s. facta cōsecratiōe sanguis xp̄i: q̄a si misceret post s̄guis xp̄i cōsecrationē: seq̄ret corruptio sacri s̄guis xp̄i sub aliqua parte specierū. Si autē aduertat sacerdos post uerba cōsecratiōis sanguis xp̄i: q̄ unū nō fuerit positū in calice: sed aqua: si hoc aduertat an sumptione corpis xp̄i: dz deposita aqua: quæ in calice erat: ponere unū in calice cū aqua: & dz resumere a uerbis cōsecratiōis sanguis: & cōsecrare sanguinē: & perficere missā. Si at post s̄ptionē corpis xp̄i sacerdos hoc aduertat: q̄ unū nō fuerit positū i calice: dz aliā hostiā

apponere: & uinū cū aqua in calice appōere: & dz cor
 pus & sāguis xpi cōsecrare: qđ iđ dico: qđ si diceret so
 la ūba cōsecratiōis sāguis et n̄ eēt ibi hostia cōsecrata n̄
 p̄uaret d̄bit⁹ ordo cōsecrādi: et sic d̄f i tholetāo oculo
 p̄fecta uideri sacrificia n̄ p̄nt: nisi p̄fecto ordie cōplēa
 tur. Si ūo tm̄ icipet a ūbis cōsecratiōis sāguis: & repe
 teret oia ūba sequētia post sāguis cōsecratiōē: nō sic
 eēt cōpetēs hmōi repetitio ūborū sequētiū: nisi ibi eēt
 hostia cōsecrata: qđ i illis ūbis cōsequētibz occurrunt
 qđā dicēda et fiēda n̄ solū circa sāguinē xpi 13 ēt circa
 corpus. Vt cū sacerdos facit signū crucis circa sāguinē
 nē xpi: & ēt corpus dicēs: sacrosctm̄ filii tui corpus et
 sanguinē sūpserimus &c. Dz ēt sacerdos hostiā sūere
 itez appositā: & cōsecrātā: & sāguinē xpi: n̄ obstatē ēt
 qđ p̄us sūpserit aquā: qđ erat i calice p̄us: qđ p̄ceptū da
 tū: qđ p̄ficiat itegre eucharistię sac̄s ē maioris obliga
 tiōis qđ sit p̄ceptū datū: qđ hoc sac̄m a ieiunis sūat. Si
 tm̄ sacerdoti dicenti missā pbabilr̄ cōstet: qđ aliq̄ omise
 rit si hmōi n̄ sūt d̄ necessitate eucharistię sacerdos nō
 p̄hoc dz resūere illa: mutādo ordinē sacrificii: s3 dz
 ulterir̄ p̄cedere. Si ūo sacerdos sit cert⁹ se omisisse ali
 qđ eoz: qđ sūt d̄ necessitate hui⁹ sac̄i. s. formas cōse
 cratiōis corpus & sāguis xpi cū forma sit d̄ necessitate sa
 cr̄i: sic & mā in hoc casu idē faciēdū: qđ dictū ē eē fa
 ciēdū: si d̄sit mā huius sac̄i. Dz .n. sacerdos resūere
 a forma cōsecratiōis et cetera qđ sequunt̄ p ordinē reite
 rare: ne mutet̄ ordo sacrificii. Si at̄ cōtigat: qđ pp̄ fr̄g⁹
 uel alias hostia cōsecrata dilabat̄ d̄ manib⁹ sacerdotis
 i calice: siue añ fractiōē hostię: siue post: n̄ est necesse
 i hoc casu reiterare aliqd̄ circa celebratiōē hui⁹ sac̄i
 Fractio. n. hostię et qđ una ps mittat̄ i calicē sola respi
 cit & significat corpus xpi mysticum sicut cōmixtio
 aquæ

aquæ cū
 xpm. Et
 corpus &
 re circa ce
 to d̄ cō. d
 de sāguis
 bat: & ta
 & igni cō
 dos. xl. d
 sorbeat n
 teū altar
 teat. Si i
 q̄rtū. xx
 b⁹ uicib⁹
 sūat: &
 stro nisi
 p̄tē lite
 crario re
 biteri: q
 euoueri
 ch⁹. lx. d
 diebus p
 lio auel
 ul aliqd̄
 qđ p̄dide
 fuerit. x
 sacerdos
 qđ tm̄ put
 tio corp
 p̄cētes
 tionibu
 ri p̄cēti

aquæ cū uino i calice significat unionē ppli xpiani ad
 xpm. Et iō horū intermissio n̄ facit ipfectionē sacrificii
 corporis & sanguis xpi: ut pp hoc sit necesse aliqd fūtera
 re circa celebrationē hui⁹ sacri. ¶ Sic at̄ legit̄ i decre
 to d̄ cō. di. ii. ex decreto pii pape. Si p negligētiā aliqd
 de sanguie stillauerit i tabula: q̄ trē adheret lingua lā
 ba: & tabula radat̄. Si uō n̄ fuerit tabula: tra radat̄
 & igni oburat̄: & cinis i tra altare recondat̄: & facer
 dos. xl. dieb⁹ pēiteat. Si at̄ sup altare stillauerit calix
 sorbeat mister stillā: & trib⁹ dieb⁹ pēiteat. Si uō sup li
 teū altaris: & ad aliud puērit stilla trib⁹ dieb⁹ pœni
 teat. Si usq; ad t̄tū nouē dieb⁹ pœniteat. Si usq; ad
 t̄rtū. xx. dieb⁹ pēiteat et liteamia q̄ tegerit stilla tri
 b⁹ uicib⁹ lauet mist̄: calice supposito & aq̄ ablutiōis
 sūat̄: & iuxta altare recōdat̄. Pois̄z ēt sūi i potū a mi
 stro nisi pp abōinationē dimitteret̄. Quidā at̄ ulteri⁹
 pte liteaminū icidūt: & oburūt: & cierē i altari: ul̄ sa
 crario recōdūt. ¶ Subdit̄ at̄ ibidē ex p̄niali bedē p̄f
 biteri: q̄ siqs p ebrietatē: ul̄ uoracitatē eucharistiam
 euōuerit: layc⁹. xl. dieb⁹ pœniteat: clīc⁹ uō ul̄ mona
 ch⁹. lx. eps at̄. xc. Si at̄ ifirmitatis cā euomuerit. vii.
 diebus pœniteat. ¶ In eadē ēt d̄stictiōe legit̄ ex oci
 lio aureliāensi: q̄ q̄ n̄ bñ custodierit sacrificiū: & mus
 ul̄ aliqd aliā aiāl illā cōederit. xl. dieb⁹ pœniteat. Et
 q̄ pdiderit illā in ecclia ul̄ ps eius ceciderit: & n̄ iuētā
 fuerit. xxx. dieb⁹ pēiteat. Et eadē p̄nia uidet̄ dignus
 sacerdos: p cui⁹ negligētiā hostiē osacrata putrefiūt
 q̄ t̄n putrefactio fit i ipsis spēb⁹ sacralibus: & n̄ i ipso
 uō corpe xpi. In p̄dictis at̄ diebus in p̄nia positis dz
 pœnitēs ieiunare: & a coione cessare: pensatis t̄n cōdi
 tionibus negocii: & personæ potest̄ minui: uel auge
 ri pœnitentia p̄dicta. Hoc tamē obseruandum: q̄

ubicunq; species sacramentales integre inueniuntur:
 & seruadē sūt reuerēter: uel et sumēdē: q̄a manētibus
 spēs manet corpus xp̄i. Illa aut̄ aīalia in q̄bus spēs
 sacrales inueniūt: ut mures: & hm̄di: si cōmode possit
 sūt cōburēda: & cineres eoz in sacrario recōdēdē: sic
 de rasura tabulæ dictum est supra. Finis.

¶ Explicit recollectoriū rudimētōz sacre theologie
 p̄ nouis p̄dicatoribus & cōfessoribus istrūēdis. Opus
 quidez antiquū: sed nuperrime quibusdā oportunitas
 superadditis perfectius reformatum.

¶ De pace uersus

Andida pax hoies: truces decet ira leones
 Maxima pax moꝝ: pax blāda q̄es animoꝝ
 Pax soli iustoꝝ: pax dulcis amica bonorum
 Pax regina poli: pacem dimittere noli

Nil est uirtutis: nil est sine pace salutis
 Hanc amplectaris: hanc tota mente secteris.
 Si quēris pacem: liguam compesce loquacem.
 Pax non seruatur: nisi lingua fluens teneatur.
 Non locus est pacis: ubi regnat lingua loquacis.

¶ De celle utilitate.

¶ Cella quies mentis: fuga rixæ cura studentis.
 Si stas in cella: uitabis plurima bella.
 In cella pax sistit: foris autem non nisi litis.
 Si pacem queris: hanc raro egredieris.
 Sit tua pax animi requies: habitatio celle.
 Si deum queris: caueas ne mente uageris.
 Delitiis ueris: cellam sectando frueris.
 Fac studium uerum: de cella scādito cœlum.
 Cor teneas sursum: studiose perface cursum.
 Sic erit hora breuis: & tua uita leuis.

¶ De studio hominis.

¶ Disce

- C**Disce uacans studio: quasi nunq̄ sis moriturus.
 V iue carens uitio: quasi cras sis cariturus.
CQuattuor ista timor: census: dilectio: rancor.
 Sepe solent hominum rectos peruertere sensus.
CNobilitas hominis mens: & deitatis imago.
 Nobilitas hominis: uirtutum clara propago.
 Nobilitas hominis: humilem releuare iacentem.
 Nobilitas hominis: mentem refrenare furentem.
 Nobilitas hominis: naturæ iura tenere.
 Nobilitas hominis: nisi turpia nulla timere.
CQui non assuecit uirtutibus: dum iuuenescit.
 A uitis nescit discedere quando senescit.
CForma: genus: mores: sapientia: genus: honores.
 Mente ruunt subita: sola manent merita.
CCum quid turpe facis: tunc me cernete rubescis.
 Cur cernente deo: non magis ipse rubes?
CVxor: uilla boues: cœnam claufere uocatis.
 Mundus: cura: caro: cœlum claufere renatis.
CVnde superbit homo: cuius conceptio culpa.
 Nasci pœna: labor: uita necesse mori.
CIn paucis uerbis sapiens cognoscitur omnis.
 Cum sapiens loquitur: expectat tempus & horam.
CCum facis ingressus: studeas sic esse modestus.
 Ut post recessus: de te sit rumor honestus.
CNobile uincendi genus est patientia: uincit
 Qui patitur: si uis uincere disce pati.
CAlia: uina: uenus: luctus: nix: fumus: & ignis.
 Hæc nocent oculis: sed uigilare magis.
CFeniculus: berbena: rosa: celidonia: rutha.
 Ex his fit aqua: quæ lumina reddit acuta.
 Bethonica bethonicum tollit de corde uomitum.
 Ab oculis caliginem a capite uertiginem.

Ad deuotum

TEnulla campana reddit præcordia sana.
Pluribus officiis animæ sunt nomina plura.
Dum sentit sensus: ratio dum iudicat: & mens.
Dum quid cōmemorat: animus dum cogitat: & cor.
I christum queris: uultum fugias mulieris.
Cedere coneris fugiendo: ne reproberis.
Tecū bella geres: qui cernere uis mulieres.
Si procul astabis: animę tuę lucra parabis.
Viuas lege poli: mulieres cernere noli.
Respue sic illas: & magnas: atq; pusillas.
Vt nullam noscas: nec secum uiuere possas.
Istud mente gere: nisi caueris a muliere.
Non poteris uere crucifixo iure placere.
Cum secum loqueris: tunc paucis utere uerbis.
Sollicite multum studeas auertere uultum.
Nam bene munitur: qui prospicit: unde feritur.
Fœmina formido sit semper ubiq; perito.
Qui cupit æterna cœlestia regna superna.
Sint quasi moerores mulieres: sint & timores.
Et quasi spinarum puncturæ: uisus earum.
Taliter horrebis mulieres: siue cauebis.
Et quasi serpentes fugias mordere uolentes.
Fœmina præclara facie: quasi pestis amara.
Et quasi caligo: rubigo: mortis origo.
Fœmina iustorum laqueus: quasi morbus eorum.
Fœmina sepe ferit hominem: qui molia querit.
Et quasi fermentum corrumpit cor sapientum.
Fœmina fert mortem: solet hæc sic ledere fortem.
Quod plerumq; cadit moriens ad tartara uadit.
Vere sibi qui credit: miser est: in fine dolebit.
Se nimis execat fatuus: quem fœmina fœdat.
Fœmina multorum cum fomes sit uitiorum.

Innumeros

Innum
Vincer
Et uix
Confu
Non si
Pseud
Et fug
Vtere
Qui til
Sint m
Cum o
Hunc
Portio
In qu
Vt ca
Sic ag
Sis pr
Vt be
Stes a
Non ib
Perpet
Quæ t
Hæcti
Huius
Dulcis
Qua ni
Si bene
Pender
Sangu
Qui uo
In cruce
Pone co

Innumeros homines inferni mittit ad ignes.
 Vincere si cupias: fugias: ne tu prope fias.
 Et uix accedas compulsus sponte recedas.
 Consulo sic esse: nisi sit quandoq; necesse.
 Non sit amicitia triplex: nimium tibi stricta.
 Pseudo uiros fugias: & eorum dogmata ficta.
 Et fuge mellita mulierum uerba polita.
 Vtere cum senibus: quæ sunt puerilia uita.
 Qui tibi sint patres spiritales elige fratres.
 Sint mores quorum: quasi flos: & lux aliorum.
 Cum quibus utaris maneat: exempla sequaris.
 Hunc habeas morem: teneas ubicunq; moraris.
 Porticus: & uici tibi semper sint inimici.
 In quibus illicita referuntur noxia dicta.
 Vt caueas culpam multorum respue turbam.
 Sic age: ne turbæ tibi sint occasio culpæ.
 Sis procul a turba: qui uiuere uis sine culpa.
 Vt bene pacificus placatus: sis foris intus.
 Stes alibi potius: dum uis requiescere: pausa.
 Non ibi stes: sedeas: nisi debita sit tibi causa.
 Perpetuo fidus sis paupertatis amicus.
 Quæ te sectetur: in te uideatur: ametur.
 Hæc tibi sponsetur: tua sit: tecum & morietur.
 Huius amator eris: dum uixeris: & morieris.
 Dulcis amica tibi paupertas sit crucifixi.
 Qua nimium diues æterno munere uiues.
 Si bene constanter illam seruabis ouanter.
 Pendentem nudum crucifixum respice dudum.
 Sanguine matrem: lachrymando: uociferantem.
 Qui uoluit uere pro te moriendo dolere.
 In cruce spinosus: pauperculus: oprobriosus.
 Pone cor ad christum: suspira: plange magistrum.

Sanguine conspersum recollas iesum crucifixum. in I
 Disce suos mores: secum partire dolores. in I
 Hoc satis est æquum: teneas uestigia secum. in I
 Non alio uergas: sed eodem tramite pergas. in I
 Se mediatorum uoluit: qui ferre laborem. in I
 Corpore luorem pro te nimiumq; dolorem. in I
 Respice sudorem crucifixi: lambe cruorem. in I
 Cor per mucrorem: crucifixum plangat amorem. in I
 Verum dulcorem: sapidum: dulcemq; saporem. in I
 Cæli candorem uideas mutasse decorem. in I
 Virgineum florem nimium: qui spirat odorem. in I
 Si geris hunc morem: te cunctis redde minorem. in I
 Ista tuę menti solatia sint cupienti. in I
 Si bene poscenti crucifixo compatienti. in I
 Cor tibi scindatur: christus tuus ingrediatur. in I
 Hic tibi dulcescat tua mens: in quo requiescat. in I
 Vir reuerende bone: qui serues religionem. in I
 Te lachryma: dum mouet: fac uiuas cum ratione. in I
 In cruce te pone crucifixi cognitione. in I

De mulierum maliciis.
Recedite recedite: ne mulieri credite.
 Huc accedant: qui sincere: uiam mentis possidere:
 pure optant legant uere.
 Scripturam sacram percurramus: ubicq; latet ha-
 mus: ut p oēs ocludamus. Recedite.
 Dicat nobis prius hō: q deceptus ē i pōmo:
 sum exclusus pulchra domo. Recedite.
Gen. 3 Erā fulgens uelut stella: paradysus mihi cel-
 la: sum confusus hac pcella. Recedite.
 Dic & tu loth homo dei: q fuisti dolens rei:
 me decepit proles mei.
 Fraude uino me refecit: senis corp? sic ifecit
 q de me

Gen. 19 q̄ de me semen concepit. **Recedite.**

Loth uxoris mementote: quę se uertit sicut
rethe: dicat prudens proditote.

Hec est statua salinę: quę est nobis sal do-
ctrinę: ut dicamus sine fine. **Recedite.**

Rebecca cibũ parat uiro: pelles colli ponit
gyro: prolem priuat modo miro.

Gen. 20

Isaac pilosum tangit: minor se maiore pan-
git: esau postremo plangit. **Recedite.**

O siche dic scelus graue: q̄ cepisti dinã pra-
ue: sum occisus turpi fraude.

Vaga uanũ dmetauit: cruor mlt̄ emãauit:
sic me decor excecavit. **Recedite.**

Gen. 34

Iudas dux est princeps pfuz: dicat nobis cri-
men atrum: dedi uirgam misi capru m.

In biuio thamar sedebat: meretricẽ se finge-
bat: trahit metẽ corp̄ fœdat. **Recedite.**

Gen. 38

Ioseph decus castitatis: pugil fortis hone-
statis: uerbum ferat ueritatis.

In me uelut urfa ruit: uestes traxit atq; lu-
it: uir hebreus me delusit. **Recedite.**

Gen. 39

Moab israel fœdauit: per puellas quas or-
nauit: pro his deus hos prostrauit.

Quia his se miscuerunt: multa milia perie-
runt: una die corruerũt. **Recedite.**

Nũeri. 25

Finees plenus uigore: binos ferit pugione:
deum placat hoc cruore.

Balaam qui hoc suasit: gladium iam non
euasit: cũ israel moab iuasit. **Recedite.**

Nũeri. 25

Dic tu sisara famose: me uocauit
gratiose: lac propinat hæc dolose.

Postq̄ pauit fugietẽ: me decepit blãdiẽtẽ:

Ad deuotum

- Iudicū. 4 & occidit dormientem Recedite.
 Dic abimelech sceleste: q̄ sc̄dasti terrā peste
 molam iacit hæc funeste.
 Hęc i turri cū sederet: & pugnatē me uide
 Iudicū. 9 ret: me colisit: ne lugeret. Recedite.
 Dicat nobis sāson fortis: q̄ detraxit uectes
 Iudic. 16 pōtis: sum cecatus hō mortis.
 Et hęc dalida deceptit: qm̄ clā tonderi fecit
 cor & uirtus tunc defecit. Recedite.
 Per hęc una tribus spreta: bēiami cede reple
 Iudic. 20 ta: fere in tota deleta.
 Pro re uili cōcupita: orta ē lis inaudita
 ut omnes dicamus ita. Recedite.
 Dic dauid ppheta sc̄tē dñi trāssixus se laua
 te: traxit ferrum adamante.
 Homicidū hinc concepi: ur̄iā mori p̄cepti
 2. Reg. xi cuius uxore mox accepi. Recedite.
 Amā diligēs sorore: philocaptus in amore
 1. Reg. 13 uirginalem rupit florem.
 Fecit me p̄mo lāguere: s̄ post actū sic horre
 re ut non possim iam filere. Recedite.
 Absalō stulte fecisti: amon fratrē occidisti
 2. Reg. 13 contra patrem superbisti.
 Cōcubinis te sc̄dasti: regis thoz̄ uiolasti
 2. Reg. 16 lanceatus expirasti. Recedite.
 Clamet salomō dilectus: q̄ ē fœminis alle
 3. Reg. xi ctus: heu miser sum deceptus.
 Regē tantū seduxerūt: me prudētē puerte
 rūt: me ydolatram fecerunt. Recedite.
 Dicat siba decolatus: sū ofusus sū dānatus
 ferit corda mutat status.
 Sapiēter hęc imbuta: cuius sic est locuta
 hunc

2. Reg. 2

3. Reg.

4. Reg.

2. Reg.

Iudicū.

Nu. xii.

Iudith.

Hester

Dañ. 13

Marci. 6

Math. 2

2. Reg. 20 hūc tradamus urbs ē tuta. Recedite.
Dic nequissima regina: q̄ sententia diuina
deperisti cum ruina.
3. Reg. 20 Acab regem cōfudisti: & pphetas occidisti
dichelya quid fuisti. Recedite.
Crudelissima athalia: simili cucurrit uia
4. Reg. 20 interfecta prole pia.
Regis natos trucidauit: ānis sex post impa
uit: tādē mortē reportauit. Recedite.
Michol uirū deridebat: filia ipte ludebat
2. Reg. 6 moyfi soror detrahebat.
Vna nūq̄ ples gignit: aliā mors cito strigit
Iudicā. xi sed mariam lepra tingit. Recedite.
Nu. xii. Holofernes dux supbus: q̄ currebat sicut
Iudith. xi ceruus: iugulatus est proteruus.
Hostē ūbīs demulcebat: & benignā se p̄be
bat: sic illū iudith fallebat. Recedite.
Dic amen q̄ exaltasti: altū lignū qd̄ dolasti
Hester ipsum tibi p̄parasti.
Hęc me regi diffamauit: cuius mētē imuta
uit: me qui folio priuauit. Recedite.
Dicāt lenes de fufāna: nos reflexerūt q̄li cāna
Dañ. 13 multa nobis infert damna.
Species nos excecauit: sic daniel clamauit
populus nos lapidauit. Recedite.
Vox clamātis in deserto: monet oēs i apto
Marci. 6 caput postulat pro certo.
Canit saltat corā rege: placet cūctis dira le
ge: homo tace fuge lege. Recedite
Primus lapis sūd amēti petrus clamat uoce
Math. 2 fletī: mihi credite lugentī.
Vna me uoce p̄strauit: talē gladiū uibrauit

Proprietates

nego uitam quā amauit. Recedite.
Dicat terra clamet cœli : hæc ē inimici tel
lū : omnes ergo dicant uerum.
Viros p̄bos sc̄titate: hæc decepit hanc fu
gate : oēs ergo uos clamate. Recedite.
Finis.

Fœmia foetida femia sordida digna cathēis
Mēs male sc̄cia mobilis ip̄ia plena uenenis
Horida nocua publica ianua semita trita
A spide seuior ungue apacior est tua uita
Mens tua uitrea saxea plumbea ferrea neq̄
Perdere prodere fingere fallere rem putas æquam
Desine scribere desine mittere carmina blanda
Carpere turpia dicere mollia quæq; nefanda
Consule mihi consule tibi sis tua tota
Nam tua sc̄dera sunt quasi uipera noxia nota
Quoslibet elige dilige collige sint tibi mille
Sit tibi charior aut præcior iste uel ille
Summa potentia funditus omnia destruat ante
Quam mea sumere uel mea tangere sustineam te
Fœmina res ficta res subdola res maledicta
Fœmina te fallit cum dulce magis tibi psallit
Fœmina dum flebit sapiens non corde dolebit
Fœmina ridendo flendo psallitq; canendo
Fœmina corpus opes animum uim lumina uocez
Polluit annihilat necat eripit orbat acerbat
Fœmina fax sathanæ rosa foetens dulce uenenuz
Semper prona rei quæ prohibetur ei
Fœmina fallere falsaq; dicere quando cauebit
Secana piscibus & mare fluctibus ante carebit
Si membrana solum si calamus pene nemus omne
Et thetis in claustrum scribat & omnis homo
Nec